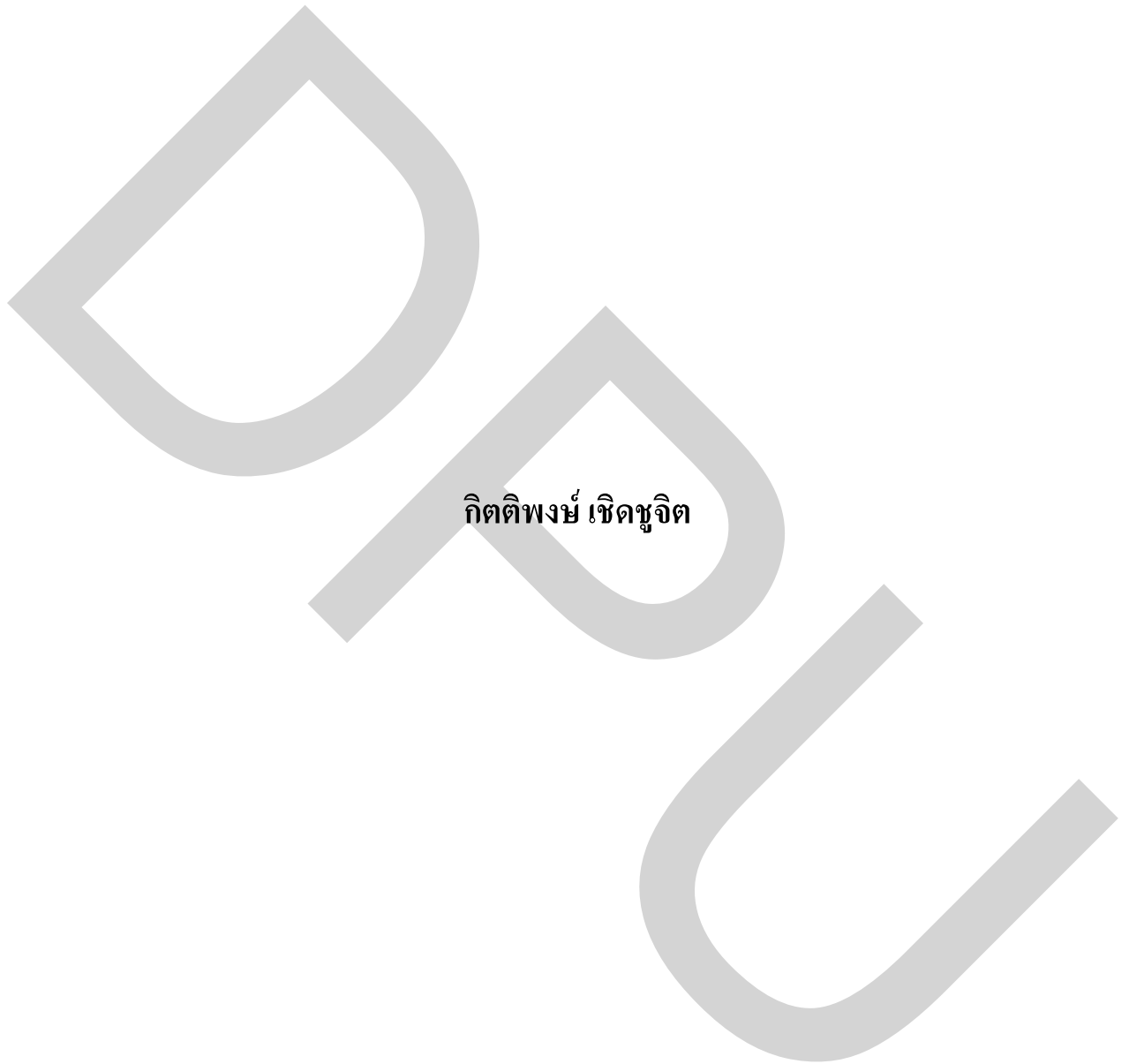

ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา

กิตติพงษ์ เชิดชูจิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

Testimonial record system in criminal case

KITTIPONG CHERDCHOOJIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาและอนุเคราะห์คำแนะนำจากท่าน รองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ที่ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งท่านได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งช่วยชี้แนะให้ความรู้ คำแนะนำ และติดตามความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอย่างสูง ที่ให้ความเมตตากรุณาผู้เขียนตลอดมาใน

โอกาสนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ที่ได้รับเป็นประธานกรรมการ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่รับเป็นกรรมการและท่านอาจารย์ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ที่รับเป็นกรรมการ ซึ่งทั้งสามท่าน ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์สูงสุดในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สำคัญยิ่งขอขอบคุณ บริษัทกฎหมาย ศลย์ ไชยสุต จำกัด และคุณศรัณยา ไชยสุต ที่คอยเป็นแรงผลักดันให้ผู้เขียนสามารถสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตั้งแต่ต้นจนจบ

ในท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสาโรช เชิดชูจิต คุณแม่ถนอมศิลป์ เชิดชูจิต และครอบครัวของผู้เขียนที่เป็นกำลังใจและให้การอุปการะผู้เขียนตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดให้กับบิดามารดา และครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่วนความผิดพลาดข้อบกพร่องอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กิตติพงษ์ เชิดชูจิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. บันทึกคำพยานกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	8
2.1 ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	8
2.1.1 ระบบที่ไต่สวนกับระบบกล่าวหา.....	8
2.1.2 ระบบที่มีคณะลูกขุน.....	9
2.1.3 ระบบการค้นหาความจริงในศาลไทย.....	11
2.2 หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	13
2.2.1 หลักการพิจารณาด้วยวาจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลย.....	13
2.2.2 หลักฟังความทุกฝ่าย.....	16
2.2.3 หลักพยานโดยตรง.....	17
2.3 การรับฟังและชั่งน้ำหนักถ้อยคำพยานบุคคล.....	18
2.3.1 หลักเหตุผลธรรมดาและจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล.....	18
2.3.2 หลักความอิสระในการชั่งน้ำหนักพยาน.....	18
2.3.3 หลักความน่าเชื่อถือและพฤติกรรมของพยานบุคคล.....	19
2.4 บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในระบบ	
Common law และ Civil law	23
3. ระบบบันทึกคำพยาน.....	26
3.1 ที่มาและความสำคัญของการบันทึกคำพยาน.....	26

สารบัญ (ต่อ)

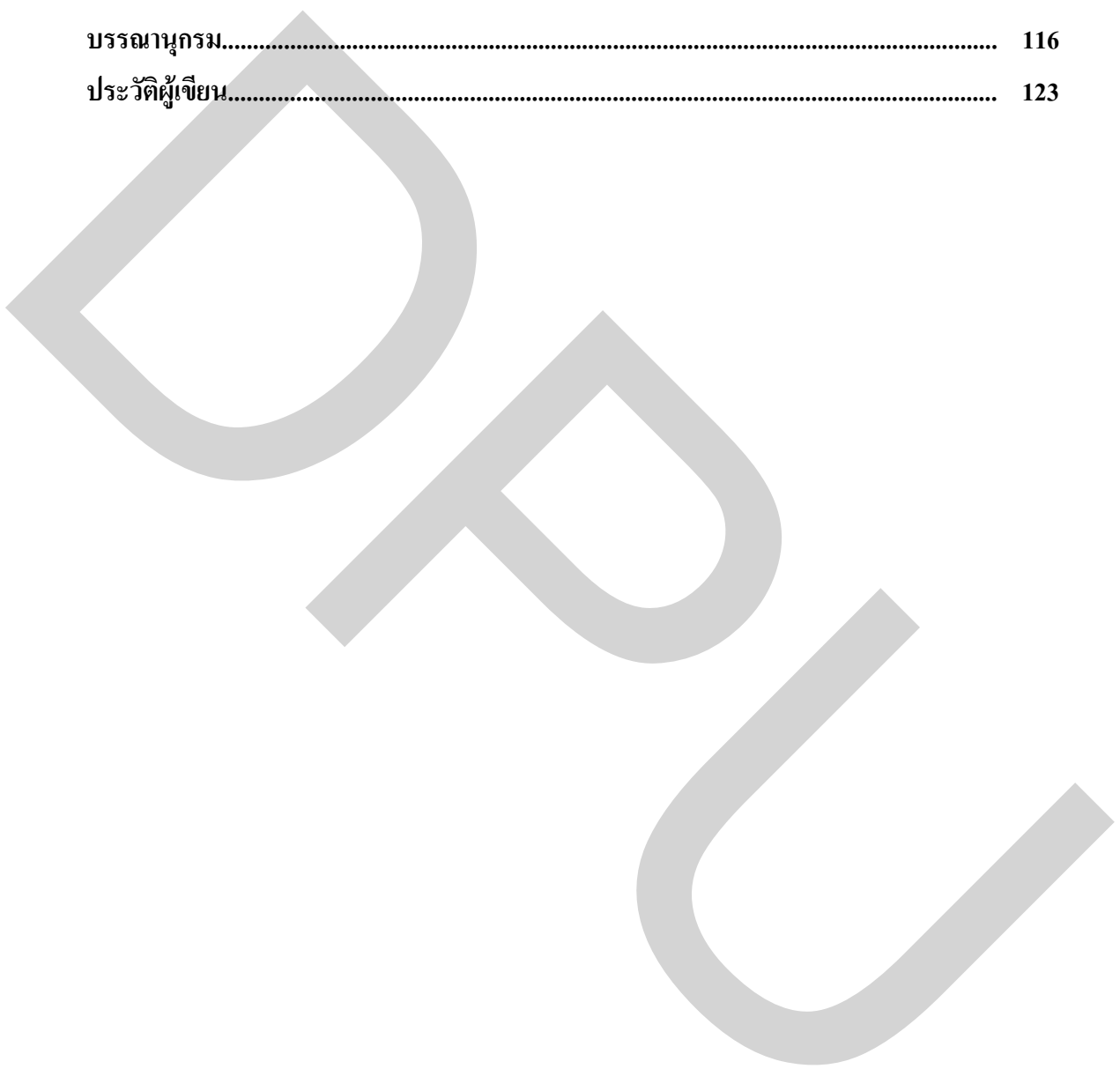
	หน้า
3.2 รูปแบบของการบันทึกคำพยาน.....	29
3.2.1 การบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim Recording).....	29
3.2.2 การบันทึกด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษา.....	30
3.3 ระบบบันทึกคำพยานในต่างประเทศ.....	31
3.3.1 สหรัฐอเมริกา.....	31
3.3.2 ประเทศแถบทวีปยุโรป.....	40
3.3.3 ประเทศแถบทวีปเอเชีย.....	48
3.4 ระบบบันทึกคำพยานในศาลไทย.....	51
3.4.1 วิชาการของระบบบันทึกคำพยานในศาลไทย.....	51
3.4.2 การนำระบบบันทึกคำพยานแบบบันทึก ทุกถ้อยคำทุกอย่างมาใช้ในศาลไทย.....	55
3.4.2.1 การนำมาใช้ในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	55
3.4.2.2 การทดลองใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์.....	58
3.4.2.3 ผลจากการทดลองใช้วิธีบันทึกคำพยาน ด้วยระบบดิจิทัล.....	59
3.4.2.4 ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุง ระบบบันทึกคำพยาน.....	61
3.5 ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา.....	64
3.5.1 แบบพิธีทั่วไปของการบันทึกคำพยานในคดีอาญา.....	65
3.5.2 ปัญหาการบันทึกคำพยานด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษา.....	66
3.5.3 การนำระบบบันทึกคำพยานด้วยบันทึกด้วยภาพและเสียง มาใช้ในการสืบพยานที่เป็นเด็ก.....	71
3.5.4 ประโยชน์ของการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง.....	77
4. วิเคราะห์การนำระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง มาใช้สำหรับการสืบพยานในคดีอาญาตาม มาตรา 172 วรรคสี่.....	79
4.1 หลักการและ ความจำเป็นในการนำมาใช้ในคดีอาญา.....	79
4.1.1 ความสอดคล้องกับเจตนารมณ์การบันทึกคำพยาน.....	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.2 การบรรจุวัตถุประสงค์ในการสืบพยาน.....	82
4.2 ข้อสังเกตในทางทฤษฎี.....	84
4.2.1 การพิจารณาคดีด้วยวาจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลย.....	84
4.2.2 การรับฟังและชั่งน้ำหนักข้อเท็จจริงจากบันทึกคำพยาน ด้วยภาพและเสียง.....	85
4.2.3 การรับฟังพยานบอกเล่าในชั้นพิจารณาของศาลสูง.....	87
4.3 ข้อพิจารณาในทางปฏิบัติ.....	88
4.3.1 การตรวจสอบความถูกต้องการบันทึกคำพยาน.....	88
4.3.2 ความขัดแย้งระหว่างข้อเท็จจริงที่บันทึกเป็นตัวอักษร กับภาพและเสียง.....	89
4.3.3 การนำบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงประกอบการพิจารณาคดี ในศาลสูง.....	90
4.4 ข้อจำกัดทางกฎหมาย.....	92
4.4.1 ความเป็นส่วนหนึ่งของ “ถ้อยคำสำนวน” ตามมาตรา 2 (19) 10 และ 11.....	92
4.4.2 ขอบเขตการใช้บังคับกับการสืบพยานกรณีต่างๆ	93
4.4.2.1 การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี มาตรา 237 ทวิ.....	94
4.4.2.2 การบันทึกคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง.....	96
4.4.2.3 การสืบพยานนอกศาล มาตรา 230.....	97
4.4.2.4 การบันทึกกรณีพยานไม่สามารถมาศาลได้ มาตรา 230/1.....	98
4.4.2.5 บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง มาตรา 230/2.....	99
4.5 วิเคราะห์บทบาทผู้พิพากษากับการปรับใช้ระบบบันทึกคำพยาน ด้วยภาพและเสียง.....	101
4.5.1 การพิจารณาคดีต่อเนืองครบองค์คณะ.....	101
4.5.2 บทบาทของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นในการนั่งพิจารณาสืบพยาน.....	104
4.5.3 การพิจารณาสืบพยานเพิ่มเติมในศาลสูง.....	105
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	109
5.1 บทสรุป.....	109

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	112
บรรณานุกรม.....	116
ประวัติผู้เขียน.....	123

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา
ชื่อผู้เขียน	กิตติพงษ์ เชิดชูจิต
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การรวบรวมข้อเท็จจริงและพิจารณาวินิจฉัยคดีจากข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพิพากษากำหนดโทษในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้จากถ้อยคำพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าศาล ซึ่งจะถูกบันทึกไว้ในสำนวนคดีเพื่อเก็บเป็นพยานหลักฐานจากการที่ศาลรวบรวมโดยการบันทึกไว้ เพื่อที่ใช้ในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นและการถ่วงดุลข้อเท็จจริงในศาลสูง แต่การใช้ดุลพินิจและถ่วงดุลข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของศาลนั้น ไม่เพียงจะพิจารณาถ้อยความที่บันทึกไว้เท่านั้น ยังต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานที่เบิกความด้วย ดังนั้นจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตอากัปกริยาของพยานที่เบิกความและให้ข้อเท็จจริงในระหว่างการสืบพยานด้วย

เดิมการบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลของศาลไทยจะใช้วิธีให้ผู้พิพากษาบันทึกถ้อยคำพยาน โดยการจดด้วยลายมือของผู้พิพากษาเอง และได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นการบันทึกด้วยเสียงของผู้พิพากษาลงบนเครื่องบันทึกเสียงแทน โดยมีได้บันทึกถ้อยคำของพยานแต่จะเป็นการบันทึกในลักษณะของการสรุปใจความสำคัญในวงการศาลจะเรียกว่า “อมความ” ผู้พิพากษาผู้ทำการบันทึกจะฟังเนื้อหาของคำเบิกความพยานบุคคลและบันทึกข้อเท็จจริงที่ได้จากถ้อยคำของพยานเท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอัตตะวะสัย (Subjective) ที่ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่านในการเรียบเรียงความจากถ้อยคำของพยาน โดยมีได้บันทึกข้อเท็จจริงที่ได้จากอากัปกริยาหรือลักษณะของคำให้การ อันถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นภาวะวะสัย (Objective) แต่ระบบบันทึกคำพยานในต่างประเทศส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อที่จะให้ศาลสูงสามารถพิจารณาวินิจฉัยคดีจากข้อเท็จจริงที่ได้จากบันทึกคำพยานบุคคลที่เท่าเทียมกับการรวบรวมถ้อยคำของศาลชั้นต้นให้มากที่สุด ซึ่งจะได้จากการรวบรวมข้อเท็จจริงของคำเบิกความพยานและความน่าเชื่อถือของตัวพยานเป็นหลัก จึงได้กำหนดให้มีการบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลด้วยวิธีบันทึกแบบคำต่อคำ หรือทุกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim Recording) อันถือได้ว่าเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานให้เป็นภาวะวะสัยมากที่สุด

จากการศึกษาวิเคราะห์ความเป็นมาและวิวัฒนาการของระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญาของศาลไทยพบว่า ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญาโดยวิธีบันทึกด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษานั้นมีจุดอ่อนหลายประการและมีผลต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีทั้งในศาลชั้นต้นและศาลสูง โดยมีเหตุมาจากปริมาณคดีที่มากกว่าจำนวนผู้พิพากษาทำให้ผู้พิพากษาไม่อาจพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะในทุกชั้นศาล ผู้พิพากษาศาลที่ทำการบันทึกคำพยานจะใช้ดุลยพินิจในการเลือกบันทึกข้อเท็จจริงให้ได้ความสั้นและกระชับเพื่อให้การพิจารณาสืบพยานเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเพื่อลดภาระศาลสูงในการอ่านคำเบิกความพยาน ผลที่ตามมาก็คือผู้พิพากษามีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาความจริงด้วยตัวเองจากคำให้การของพยานน้อยกว่าที่ควรจะเป็นไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานด้วยวิธีซักถามด้วยตนเอง หรือการเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบกรณีวินิจฉัย นอกจากนี้ผู้พิพากษาในศาลสูงต้องใช้เวลากับการวินิจฉัยคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมีจำนวนมากไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้พิพากษาที่มีอยู่ จนทำให้ผู้พิพากษาไม่สามารถออกนั่งพิจารณาสืบพยานเพิ่มเติมในชั้นศาลสูงได้ เหตุทั้งหลายเหล่านี้มีผลต่อการค้นหาความจริงในคดีอาญาอย่างมาก

ความพยายามปรับปรุงระบบวิธีการบันทึกคำพยานโดยให้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ ซึ่งบัญญัติให้บันทึกคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียง ทำให้ศาลชั้นต้นมีความสะดวกและมีเวลาเพียงพอที่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงจากคำเบิกความได้มากขึ้นก็จริงอยู่ แต่การใช้ระบบนี้ไม่เพียงคำนึงถึงความทันสมัยหรือความเป็นเทคโนโลยีใหม่ในสภาพสังคมปัจจุบันเท่านั้น ยังต้องคำนึงถึงความพร้อมในการใช้ ความเข้าใจถึงเป้าประสงค์และเจตนารมณ์ของการสืบพยาน การรับฟังพยานหลักฐาน ทั้งยังต้องให้ผู้พิพากษามีดุลยพินิจปรับใช้กับคดีประเภทต่างๆ และกระบวนการสืบพยานในลักษณะต่างๆ อย่างเหมาะสม และต้องปรับกระบวนการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงจากคำเบิกความพยานโดยใช้ระบบบันทึกคำพยานวิธีใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่ององค์คณะผู้พิพากษา และการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกคำพยานและการสืบพยานในกรณีอื่นๆ นอกจากการสืบพยานในห้องพิจารณาคดีตามปกติ รวมทั้งการขยายความถ้อยคำสำนวนในคดีให้รวมไปถึงวัสดุที่ใช้บันทึกคำพยานด้วย เพื่อให้วิธีบันทึกคำพยานโดยวิธีใหม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเจตนารมณ์และหลักการรับฟังพยานหลักฐานอย่างแท้จริง

Thesis Title	Testimonial record system in criminal case
Author	Kittipong Cherdchoojit
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Udom Rathamarit
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

The process of collecting fact and determining the fact collected is fundamental core of judgment and conviction in criminal case especially those fact which are acquired from testimonies of witnesses given in the presence of the judge which are recorded and kept in the file as evidence collected and recorded by the judge for the purpose of examining the court of first instance's judgment and for the consideration of fact in the higher courts. Adjudication and consideration of fact and evidence, not only that the judge must consider wordings recorded but also reliability of the words given by those witnesses. Therefore, it is necessary to observe the gesture of the witnesses while giving statements and the fact during the trial procedure.

Previously, Thailand recorded the testimony of witnesses by the judge edited with his handwriting and later on changed to record by the judge said in a vocal recording machine. The judge did not record the witnesses' words but summarized from what the witnesses said. This method was known in the court as 'catching the meaning' where the judge would listen to the meanings of the statements from the testimony and edited the fact retrieved from what the witnesses said which is deemed as 'Subjective Fact'. Thus it depends on how each judge could edit from the statements given by the witnesses without taking observation on the gesture or nature of witnesses' testimony which is 'Objective Fact'. The recording of testimony in most of other countries are quite similar in the objective to support the higher courts in the consideration and making decision in the case by examining the fact contained in the testimonial record as equal as the court of first instance, which could be acquired from the fact collected in the testimony and the reliability of the witnesses, therefore, the testimonial record was made in words by words manner in order to obtain the objective fact at the most (Verbatim Recording).

From the study and analyzing of the history and development of testimonial record system in Thai criminal case, the method of editing by the judge has weak points and has impact on the consideration of the fact in the case from the court of first instance to the supreme court resulting from the amount of cases in court are not in proportion to the amount of judges in court. This obstructs the judge to conduct the trial in full court in all level of courts. The judge makes his discretion of editing the fact in short and concise in order to speed the trial procedure and decrease time consume for higher court in the reading of testimonial statements. By such intention, the judge is less anxious in performing its duty of acquiring the fact which could have been performed through inquiry of witness or summon of investigation file in order to constitute the judgment. Moreover, judges in higher courts have to spend time with cases appealed for judgment in questions of fact while the amount of cases are not in proportion to the amount of judges in higher courts and caused the judges in high courts unable to conduct the additional trial. These affect the search for truth in criminal case tremendously.

The effort of developing the testimonial record system by bringing modern technology as stated in the criminal procedural code section 172 paragraph 4 helps to the judge convenience and sufficient time to perform the duty of searching for the truth from the statements given by witnesses. However, in using this method, we should not consider only the modern or new technology in nowadays social conditions but we should also consider the capability of using, awareness of purpose and objective of the trial and the acceptance of evidence. The judge is required to make discretion in adapting and applying the system appropriately in various types of cases and in various types of trial proceedings as well as in adjusting the system to fit the whole process of acquiring the fact through this new testimonial recording system including but not limited to conducting the trial in full court manner, amendment of relevant provisions of criminal procedural law regarding and relating to the recording of testimony and trial proceedings in various cases which are not those conducted in normal procedure in the trial room and also to extend the meaning of Memorandum in the definition section to cover all types of material used for the recording. These will establish the efficiency of the trial and implement the actual objective of taking and accepting of evidence and the principle of criminal trial proceedings.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพิจารณาและวินิจฉัยคดีอาญาที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นหัวใจสำคัญคือการรวบรวม และพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ให้ได้ข้อเท็จจริงจนเป็นที่ยุติก่อนพิพากษาลงโทษจำเลย และในบรรดาพยานหลักฐานต่างๆ ที่นำเสนอต่อศาลนั้น “พยานบุคคล” นับว่ามีความสำคัญมาก ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานทั้งปวงจนปราศจากสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาคัดสินลงโทษการกระทำของจำเลยได้ แม้ว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะได้มีการกลั่นกรองคดีตั้งแต่ขั้นต้นในคดีที่เอกชนเป็น โจทก์ฟ้องเอง โดยศาลจะต้องมีการไต่สวนเพื่อให้ได้ความเสียก่อนว่าคดีมีมูลพอที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ และในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องจะมีการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานโดยชั้นพนักงานสอบสวน และมีการพิจารณาสำนวนจากพนักงานอัยการว่าเห็นควรสั่งคดีเพื่อฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่เสียก่อนชั้นหนึ่งแล้วก็ตาม กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลยังต้องนำพยานหลักฐานทั้งหลายเหล่านั้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคลจะต้องทำการสืบพยานบุคคลเบิกความต่อหน้าศาล และจำเลยในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้นด้วย และด้วยความที่พยานบุคคลนั้นมีความแตกต่างกันไปตามแต่ลักษณะ เพศ อายุ ฐานะ สุขภาพ อนามัย อุปนิสัย ประสบการณ์ชีวิต ภาวะแห่งจิตใจของพยาน การรับฟังคำพูด คำเบิกความของพยานนั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะของความแตกต่างกันในรายละเอียดเหล่านี้ของพยานแต่ละคน และมุ่งคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของพยาน โดยพิจารณาจากความสามารถ และความจริงใจของบุคคลนั้น¹

การบันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลนั้นก็ถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เนื่องจากจะเป็นส่วนที่ศาลใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเพื่อการวินิจฉัยคดี โดยศาลไม่อาจจะรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนได้ แต่การรับฟังพยานหลักฐานของศาลและคู่ความในประเทศต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่งในระบบกฎหมายที่แตกต่าง ย่อมใช้วิธีการที่บันทึกถ้อยคำที่พยานเบิกความแตกต่างกันไป ซึ่งการบันทึกคำพยานของไทยแต่เดิมผู้พิพากษาจะใช้วิธีฟังคำเบิกความแล้วจดด้วยลายมือตนเอง “อมความ” แล้วอ่านให้คู่ความฟังซึ่งเกิดสภาพปัญหาทำให้

¹ พนิดา เสวตสุนทร ก (2543, มกราคม-เมษายน). “การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงสัมพันธ.” *ตุลพาห*, 47, 1. หน้า 34.

การสืบพยานในชั้นศาลเกิดความล่าช้า ศาลสูงอ่านลายมือที่ศาลชั้นต้นบันทึกคำพยานไม่ออก แต่ปัจจุบันระบบบันทึกคำพยานที่ใช้กันอยู่ในศาลไทยเปลี่ยนมาใช้วิธีบันทึกคำพยานที่เบิกความโดยวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง และคอมพิวเตอร์ในการพิมพ์ข้อความเหล่านั้นลงในแบบฟอร์มของศาล แต่ระบบบันทึกคำพยานในปัจจุบันจะคล้ายของเดิมคือ ยังใช้ระบบที่ผู้พิพากษาฟังคำเบิกความพยานแล้วพูดลงไปบนเทปบันทึกเสียงโดยสรุปจับใจความไว้แล้วให้เจ้าหน้าที่ศาลพิมพ์ถอดเทปข้อความแล้วอ่านให้คู่ความลงชื่อรับรองคำเบิกความของตนเอง แม้จะเปลี่ยนจากการบันทึกด้วยมือเป็นด้วยเทปบันทึกเสียง ก็ยังมีใช้ถ้อยคำที่พยานนั้นเบิกความให้การต่อหน้าผู้พิพากษารับถ้อยคำทั้งหมดทั้งกระบวนการใช้วิธีบันทึกโดยผู้พิพากษาฟังถ้อยคำของพยานแล้วเรียงความจากถ้อยคำเหล่านั้นและพูดบันทึกใส่เทปบันทึกเสียงนั้นจะมีผลต่อการพิจารณาพยานหลักฐานของศาลที่พิพากษาคดี ซึ่งขึ้นอยู่กับกรณีย่อยถ้อยความของผู้พิพากษาผู้บันทึกว่าจะสามารถเรียงความได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากน้อยต่างกันเพียงใดนั่นเองซึ่งเจตนาในการให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาเรียงความหรืออมความดังกล่าวก็เพื่อให้ได้ความกระชับ ไม่ฟุ่มเฟือย และเข้าใจเนื้อหาไม่วกวน เนื่องจากพยานแต่ละคนที่เบิกความต่อศาลนั้น อาจตอบคำถามหรือซักค้านของทนายความ หรือการไต่สวนของศาลไม่ตรงประเด็น หากใช้วิธีการบันทึกคำพยานที่เบิกความแบบคำต่อคำที่พยานให้การไว้แล้วก็อาจทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า และอาจจะไม่ได้เนื้อความที่ชัดเจน ซึ่งการบันทึกคำพยานโดยการสรุปใจความของผู้พิพากษานี้เป็นที่ยอมรับในถ้อยคำสำนวน ทำให้สืบพยานในศาลได้รวดเร็วกว่าการบันทึกคำต่อคำของพยานแต่ละปากมากขึ้น ผู้พิพากษาไม่ต้องเสียเวลากับการจดข้อความแต่ละคำของพยานซึ่งอาจไม่ได้ใจความ และไม่ต้องเสียเวลากับ หรือการอ่านลายมือของผู้พิพากษาที่บันทึกในกรณีที่บันทึกด้วยลายมือเขียน

ผู้พิพากษาบางคนใช้วิธีบันทึกคำเบิกพยานโดยจดใส่เศษกระดาษก่อนแล้วค่อยมาอ่านบันทึกที่ตนเองเขียนไว้ ทำให้การพิจารณาคดีขาดความต่อเนื่องและกระทบกระเทือนตลอดจนการที่ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีโดยรับฟังคำเบิกความพยานและบันทึกสรุปใจความลงในเทปนั้น ทำให้เกิดภาพที่ไม่สง่างามของผู้พิพากษาในการนั่งพิจารณาคดี อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นคือดุลพินิจในการบันทึกคำเบิกความของผู้พิพากษาเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการถ่วงดุลของข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาศาลสูงที่ต้องตัดสินใจตัดสินคดีทั้งสิ้น ในประการสำคัญแม้ผู้พิพากษาที่ออกนั่งพิจารณาและบันทึกคำพยานในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นจะสามารถพิจารณาและสังเกตสภาพแวดล้อมของการเบิกความของพยานแต่ละคนได้ก็ตามแต่ผู้พิพากษาศาลสูงขึ้นไปไม่มีโอกาสที่จะพิจารณาสิ่งเหล่านี้ได้บางอากัปกริยาของพยาน หรือบางเหตุการณ์ที่สำคัญอาจมิได้บันทึกไว้ถ้อยคำสำนวน ทำให้ศาลสูงไม่มีโอกาสเห็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นทั้งหมด เช่นพยานบางคนเศร้าเสียใจร้องไห้แสดงว่าได้รับการกระทบกระเทือนจิตใจ หรือเบิกความตะกุกตะกัก หลุกหลิก ไม่อยู่กับร่องกับรอย ถ้าไม่บันทึกจะเป็นเรื่องนอกสำนวน ฉะนั้นต้องบันทึกไว้ศาลสูงจะได้ทราบว่ามีอะไรเกิดขึ้น การพิจารณาและ

วินิจฉัยคดีของศาลสูงในคำให้การของพยาน จึงถูกจำกัดเฉพาะถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏในสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นบันทึกคำพยานไว้เท่านั้น อีกทั้งที่การพิจารณาคดีของศาลสูงจำเป็นต้องกลั่นกรองให้ละเอียดก่อนที่จะตัดสิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีทางอาญาที่ต้องเกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล

อย่างไรก็ตามระบบบันทึกคำพยานด้วยวิธีนี้ถือว่าไม่ได้เป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการบันทึกคำเบิกความที่ผู้พิพากษาสรุปมาอีกทอดหนึ่งเป็นการเรียงความจากพยานอีกทอดหนึ่ง ซึ่งต้องยอมรับว่าในส่วนที่ดีของระบบดังกล่าวก็ยังคงอาจมีจุดอ่อนตรงที่ผู้เรียงความอาจจะละเลยบางส่วนที่สำคัญของคำพยานเป็นต้นว่า การพูดจาให้การรบกวน อากัปกริยาของพยาน หรือแม้กระทั่งเนื้อหาถ้อยคำบางส่วนที่แม้มิใช่ประเด็นในคดีแต่เป็นข้อเท็จจริงแวดล้อมที่อาจมีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานของผู้พิพากษาเมื่อต้องพิจารณาถ้อยคำของพยานคนอื่นๆ หรือพยานหลักฐานอื่นร่วมด้วยภายหลังจากการเบิกความของพยานปากนั้นเสร็จแล้ว ทำให้การพิจารณาข้อเท็จจริงของคำพยานนอกเหนือจากถ้อยคำสำนวนนั้นขาดหายไป และมีผลให้ผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีไม่อาจได้ข้อเท็จจริงจากถ้อยคำสำนวนครบถ้วนเพราะการที่ผู้พิพากษาจะวินิจฉัยคดีเพื่อตัดสินได้ ก็มาจากคำเบิกความพยานที่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นบันทึกไว้ ถ้าผู้พิพากษาไม่บันทึกคำเบิกความส่วนใดของพยานฝ่ายใดไว้ ก็อาจก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงคดีแก่คู่ความฝ่ายนั้นได้ และไม่สามารถย้อนกลับมาสืบพยานหรือขอให้บันทึกข้อเท็จจริงเหล่านั้นได้ใหม่

ในปัจจุบันปริมาณคดีที่ฟ้องร้องกันในศาลนั้นมีจำนวนมากขึ้นในแต่ละปี และมีการเพิ่มอัตราค่าล้างของผู้พิพากษาให้มากขึ้นเช่นกัน ผู้พิพากษาจำต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และเป็นธรรม ปัญหาเร่งรัดคดีโดยเฉพาะการนำระบบพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ทำให้เกิดปัญหาคดีชั้นศาลนัดคดีข้ามปี และกำหนดวันนัดได้เพียงไม่กี่วัน แต่มีพยานที่ต้องการสืบจำนวนมากทำให้ผู้พิพากษาอาจบันทึกคำพยานได้เพียงสั้นๆ อีกทั้งผู้พิพากษาใหม่ที่ยังขาดความชำนาญและประสบการณ์ในการทำคดี ก็อาจมีโอกาที่จะบันทึกข้อความที่เป็นสาระสำคัญแห่งประเด็นข้อคดีไม่ครบถ้วนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน การรับฟังพยานหลักฐานของศาลในส่วนที่เป็นบันทึกคำพยานไว้นั้นจึงไม่อาจถือให้ผู้พิพากษาที่ต้องใช้ข้อเท็จจริงในการตัดสินคดีสามารถเข้าถึงที่มาหรือเหตุแห่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้อย่างสมบูรณ์

องค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลนั้นจำเป็นต้องมีการสังเกตความน่าเชื่อถือของพยาน อากัปกริยาของพยานแต่ละคน บุคลิก ท่าทาง น้ำเสียง และอารมณ์ รวมไปถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และบรรยากาศภายในห้องพิจารณา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพิจารณาแต่เพียงจากตัวอักษรที่ถูกเรียบเรียงถ่ายทอดออกจากคำพูดของอีกบุคคลหนึ่ง เนื่องจากการตัดสินคดีอาญาว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องของโจทก์หรือไม่นั้น และสมควรได้รับโทษลงทัณฑ์มากน้อยเพียงใด ศาลไม่เพียงจะพิจารณาจากถ้อยคำเบิกความของพยาน

และหลักฐานในคดีต่างๆ เท่านั้น แต่ผู้พิพากษาต้องพิจารณาตัวจำเลย และพยานในคดีด้วย ซึ่งในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงผู้พิพากษาต้องให้ความสำคัญในการสรุปข้อเท็จจริงที่ฟังได้จากคำเบิกความของพยานประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมของพยานบุคคล การที่ผู้พิพากษาฟังคำเบิกความแล้วพบบันทึกลงไปบันทึกเสียงอาจทำให้ต้องแบ่งสมาธิในการรับฟังและการบันทึกคำเบิกความของพยาน และทำให้การรับฟังพยานหลักฐานจากคำเบิกความของพยานในการที่ต้องสังเกตพฤติกรรมของพยานประกอบด้วยนั้นที่ขาดความต่อเนื่องไป ขณะเดียวกันพนักงานอัยการหรือทนายความก็อาจต้องเสียสมาธิไปกับการคอยฟังคำเบิกความที่ผู้พิพากษาจะบันทึกลงในเทป นั้นว่าถูกต้องครบถ้วน ได้ความตามที่พยานเบิกความหรือไม่ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการป้อนคำถาม และแม้แต่พยานที่เบิกความเองก็ขาดความต่อเนื่องในเนื้อหาเรื่องราวหรือข้อเท็จจริงที่ต้องลำดับให้การเพราะจะต้องเบิกความไปโดยที่คอยหยุดให้ศาลบันทึกคำเบิกความเหล่านั้นด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก่อให้เกิดวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีความก้าวหน้าดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วรวมทั้งการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งเคยพึ่งพาภาษาและตัวหนังสือเป็นหลัก ได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นการสื่อสารด้วยภาษาอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีประสิทธิภาพกว้างขวางไร้ขอบเขต สิ่งที่บันทึกไว้ในหนังสือ เอกสาร วัสดุอื่นๆ อาจนำมาบันทึกด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสามารถดึงกลับมาใช้ได้ตามที่บันทึกไว้² ด้วยเครื่องมือ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ที่เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ที่ได้พัฒนาก้าวหน้าไปกว่าเดิมอย่างมากมายและราคาถูกลงตามเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ทดแทนในทุกๆ วัน เครื่องบันทึกช่วยจำสามารถบันทึกได้ทั้งภาพและเสียงในขณะเดียวกัน อีกทั้งยังมีเครื่องมือสื่อสารที่เรียกว่า “Video Conference” ที่สามารถสนทนาโต้ตอบติดต่อสื่อสารกันได้ในระหว่างบุคคลโดยเห็นภาพของบุคคลและเหตุการณ์ซึ่งกันและกันได้แม้จะมีได้อยู่ในสถานที่เดียวกันตลอดจน ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้เกิดการพัฒนาไปตามทิศทางแห่งกระแสของโลกาภิวัตน์ เท้าทันกับภาวะปัจจุบันที่มีการเคลื่อนไหวทางเทคโนโลยีตลอดเวลา (dynamic) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักในการรับฟังพยานหลักฐานจากถ้อยคำสำนวนของพยาน จึงจำเป็นต้องพิจารณาทางเลือกอื่นของวิธีการบันทึกคำพยานที่จะนำมาปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพื่อให้การพิจารณาคดีอาญามีความสมบูรณ์ในการรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานบุคคล เพื่อให้บรรลุหลักการดำเนินคดีอาญาที่ว่าเพื่อความต่อเนื่อง สะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งเป็นการสมควรและจำเป็นที่จะนำประโยชน์ของการพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในระบบของการบันทึกคำพยานเพื่อตอบสนองเจตนาของการรับฟังพยานหลักฐานของศาลดังกล่าว

² พรเพชร วิชิตชลชัย ก (2538, ตุลาคม-พฤศจิกายน). “การรับฟังข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐาน ปัญหาและข้อเสนอแนะ.” *ตุลาการ*, 42, 4. หน้า 85.

การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานจากเดิมมาเป็นการบันทึกด้วยภาพและเสียงนั้น มีที่มาจากปัญหาข้อขัดข้องของการบันทึกด้วยระบบปัจจุบันที่ผู้พิพากษาจับสรุปถ้อยคำเบิกความของพยานและพูดอัดเครื่องบันทึกเทปส่งให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จัดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการบันทึกทั้งภาพและเสียงนี้สามารถบันทึกได้แบบทุกถ้อยคำทุกอย่าง ซึ่งมีประโยชน์ในการรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำของพยาน ทำให้เห็นภาพอากัปกริยาท่าทางตลอดจนพฤติกรรมของพยานและผู้ที่อยู่ในห้องพิจารณาในขณะที่เบิกความก็จะช่วยเสริมความแม่นยำต่อการวินิจฉัย การชี้แจงนำหนักคำพยานได้เป็นอย่างดี จะเป็นประโยชน์สูงสุดอย่างยิ่งต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาซึ่งมิได้รับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ในการพิจารณาแต่ต้นจะได้ทราบและเข้าใจในเรื่องที่กำลังพิจารณามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การบันทึกด้วยระบบใหม่นี้ยังใช้เวลาในการพิจารณาคดีน้อยลงเพราะสามารถลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนกันในระหว่างการพิจารณาคดีสืบพยานลงได้ ผู้พิพากษาเองก็สามารถใช้สมาธิได้อย่างเต็มที่ในการรับฟังถ้อยคำพยานได้มากขึ้นโดยไม่ต้องพะวงกับการบันทึกถ้อยคำพยาน มีเวลาในการสังเกตอากัปกริยาของพยานได้โดยไม่ต้องสรุปใจความที่พยานเบิกความ ลดปัญหาการโต้แย้งของกลุ่มความในเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการบันทึกคำพยานของศาล บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้สามารถทำให้ศาลสูงได้มีโอกาสเห็นการบรรยายทนายต่างๆ ของห้องพิจารณา ตลอดจนได้สังเกตอากัปกริยาและความน่าเชื่อถือของถ้อยคำพยานบุคคลเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น

แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาาระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา โดยให้วิธีการบันทึกด้วยภาพและเสียงนี้เชื่อว่าจะมีแต่คุณประโยชน์เพียงอย่างเดียว แต่ในมุมมองอีกด้านมีข้อพิจารณาที่อาจเป็นผลกระทบที่ตามมาคือระบบกฎหมายของสังคมไทยก็ต้องมีการปรับปรุงแนวคิดในการวางระบบต่างๆ ให้สอดคล้องไปกับหลักในการนำส่วนที่เป็นประโยชน์ทางเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เหมาะสมตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่พลวัตไปตามกระแสพัฒนาของระบบเทคโนโลยีเช่นกัน เพราะฉะนั้นนักกฎหมายและผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยทั้งระบบก็ควรจะต้องปรับตัวเองให้รู้เท่าทันระบบเทคโนโลยี พร้อมกับการปรับทัศนคติแนวคิด การทำงานเกี่ยวกับหลักกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยี โดยจะต้องสามารถตีความวินิจฉัยและปฏิบัติการให้เข้ากับระบบบันทึกคำพยานที่ปรากฏในระบบที่ปรับปรุงกฎหมายใหม่ด้วยเพื่อเปิดรับกับการเปลี่ยนแปลงระบบใหม่ ดังนั้นเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงของระบบบันทึกคำพยานดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบจึงจำเป็นต้องมีการทบทวน และพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย และประสิทธิภาพของระบบการบันทึกคำพยานในรูปแบบปัจจุบันที่ใช้กันอยู่ในทางปฏิบัติ และประเภทของระบบบันทึกคำพยาน ตลอดจนรูปแบบของวิธีการบันทึก จนถึงอุปกรณ์ที่ใช้กันอยู่ในระบบกฎหมายระบบต่างกันในประเทศต่างๆ ที่พยายามพัฒนาระบบบันทึกคำพยานมาก่อนหน้านี้ เพื่อนำมาปรับใช้ในการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงที่จะเกิดขึ้นในการสืบพยานในคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงที่มาแนวคิดในการแสวงหาข้อเท็จจริง การได้มา การรับฟัง ตลอดจนบทบาทของศาลในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ได้ในทางอาญา

1.2.2 เพื่อศึกษาความสำคัญของบันทึกคำพยาน รูปแบบความแตกต่างของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนพัฒนาการของระบบบันทึกคำพยานทั้งในและต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา และวางแนวทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาการระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.2.4 เพื่อศึกษาถึงบทบาทศาลตามกรอบทางกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้ควบคู่กับวิธีการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การบันทึกคำพยานด้วยวิธีเรียงเรียงและสรุปใจความจากคำเบิกความของพยานนั้นไม่สามารถรวบรวมข้อเท็จจริงได้ที่เป็นองค์ประกอบในการชั่งน้ำหนักถ้อยคำพยานได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และมีผลต่อการถ่วงดุลข้อเท็จจริงในศาลสูงที่ถูกจำกัดจากบันทึกคำพยานที่ศาลชั้นต้นบันทึกไว้ ระบบการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงตามมาตรา 172 วรรคสี่ ที่แก้ไขใหม่ แม้จะทำให้การรวบรวมข้อเท็จจริงมีความสมบูรณ์ และเป็นการลดภาระให้กับผู้พิพากษาโดยไม่ต้องบันทึกคำพยานเอง แต่ก็ยังขาดความเป็นเอกภาพของบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเรื่อง ความเป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวน และการนำไปใช้กับการสืบพยานในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้พิพากษาในทุกชั้นศาลยังต้องมิบทบาทในการพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะและพยายามค้นหาความจริงจากถ้อยคำพยานควบคู่ไปกับการสัมผัสกับข้อเท็จจริงเหล่านั้นด้วยตนเอง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงความสำคัญ และแนวคิดในการค้นหาความจริงในคดีอาญาในระบบกฎหมายต่างๆ ศึกษาถึงความสำคัญและรูปแบบของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้ในอดีตและปัจจุบันของศาลในประเทศไทยและที่พัฒนาใช้กันอยู่ในต่างประเทศ ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองระบบบันทึกคำพยานด้วยการบันทึกแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างในศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ผ่านมา เพื่อศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย และการนำมาวิเคราะห์ปัญหาในการปรับใช้กับการดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานและบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงในคดีอาญา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปด้วยความ รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการถึงที่มา ความสำคัญ รูปแบบของระบบบันทึกคำพยาน ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหา ข้อขัดข้อง ความเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ในการดำเนินคดีอาญา โดยใช้วิธีการรวบรวมเอกสารทางกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความ และเอกสารอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ความเห็นทางนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย และผลของการทดลองใช้วิธีบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง ที่มีการทดลองใช้ในประเทศไทยมาก่อน เพื่อศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความเห็นและข้อสรุปนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เพื่อทราบถึงที่มาแนวคิดในการแสวงหาข้อเท็จจริง การได้มา การรับฟัง ตลอดจนการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ได้ในทางอาญา

1.6.2 เพื่อทราบความสำคัญของบันทึกคำพยาน รูปแบบความแตกต่างของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนพัฒนาการของระบบบันทึกคำพยานทั้งในและต่างประเทศ

1.6.3 เพื่อทราบถึงปัญหาของระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา และวางแนวทางเพื่อให้การระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.6.4 เพื่อทราบถึงของผู้พิพากษาที่จะใช้บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงในทุกชั้นศาลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทที่ 2

บันทึกคำพยานกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา

ถ้อยคำการถ่ายทอดของพยานบุคคลถือเป็นส่วนสำคัญในการรวบรวมข้อเท็จจริงการรับฟังซึ่งนำหน้าพยานหลักฐานของศาล และถือเป็นเครื่องมือให้กับศาลในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงอันจะขาดเสียไม่ได้ ซึ่งในเบื้องต้นจะได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาเพื่อทราบความเป็นมาของการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นบทเฉพาะในคดีอาญา แล้วจะศึกษาถึงที่มาความสำคัญ ตลอดจนรูปแบบของวิธีการบันทึกคำพยาน การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา และปัญหาของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้อยู่ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงการนำระบบบันทึกคำพยานที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาต่อไป

2.1 ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา

การค้นหาความจริงในคดีอาญา โดยทั่วไปจะมีหลักการค้นหาความจริงอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบไต่สวน กับ ระบบกล่าวหา และในที่นี้จะได้ศึกษาไปถึงการดำเนินคดีที่ใช้ระบบลูกขุนด้วย ซึ่งศาลของประเทศต่างๆ ย่อมดำเนินตามกฎหมายในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานตามระบบที่ประเทศของตนเองใช้อยู่และย่อมจะแตกต่างกันไป สุดแล้วแต่จะเห็นว่าระบบใดมีความเหมาะสมเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ดีที่สุด

2.1.1 ระบบไต่สวนกับระบบกล่าวหา

ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น โดยทั่วไปมีการแบ่งออกเป็น ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) กับ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งในระบบไต่สวนเป็นระบบการดำเนินคดีในยุโรปดั้งเดิม มาจากระบบกฎหมายของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่บาทหลวงมีบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ระบบนี้กำหนดกรอบให้ศาลมีบทบาทหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการพิจารณาพิพากษาของศาล³ โดยศาลมีอำนาจที่จะเรียกสืบพยานเพิ่มเติมหรืองดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มียุทธวิธีที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง การพิจารณาคดีอาญา จะมี

³ ณรงค์ ใจหาญ. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 26.

ลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์มีบทบาทในการสืบพยานน้อยมาก โจทก์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐานเท่านั้น ในระบบไต่สวนจะไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย ดังนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่สำคัญในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดเจนพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยก็สามารถนำมาลงโทษแก่จำเลยได้⁴

ระบบกล่าวหา นั้นมีที่มาจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษอันมีลักษณะที่เป็นการดำเนินคดีที่เอกชนกล่าวหาตนเอง เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน และถือเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีในระบบไต่สวน ระบบกล่าวหา มีลักษณะสำคัญคือ ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีหลักเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกัน ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน บางครั้งศาลอาจยกฟ้องต่างๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยน่าจะกระทำความผิดก็ได้ แต่พยานหลักฐาน โจทก์มีข้อสงสัย ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความในปัจจุบันทั่วโลกมิได้ใช้ระบบใดทั้งหมดเพียงระบบเดียว แต่จะเป็นระบบผสมผสานทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน แต่ขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศว่าพื้นฐานเดิมนั้นเป็นระบบใดมากกว่า เช่น ภาคพื้นยุโรปจะเน้นหนักไปในทางระบบไต่สวน และกลุ่มกฎหมายของ Common law จะเน้นหนักไปในระบบกล่าวหา

2.1.2 ระบบที่มีคณะลูกขุน

นอกจากนี้ยังมีระบบการค้นหาความจริงที่ใช้กลุ่มคณะบุคคลสามัญชนที่เรียกว่าระบบลูกขุน คือ คณะประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกให้มาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงนั้น มีแนวคิดจากการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งมีต้นกำเนิดแนวคิดนี้จากประเทศอังกฤษ และถือเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของศาล เพราะศาลจะทำหน้าที่เพียงควบคุมให้การดำเนินคดีนั้นเป็นไปตามแบบพิธี ส่วนผู้ที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ก็คือคณะลูกขุน ศาลมีหน้าที่เพียงปรับบทลงโทษหากคณะลูกขุนวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิด ซึ่งศาลไม่สามารถแสดงบทบาทได้เต็มที่ในการแสวงหาความจริงหากแต่เพียงต้องวางเฉยอย่างเคร่งครัด⁷ ในขณะที่ระบบที่ไม่มีลูกขุนนั้น ศาลจะต้องทำหน้าที่วินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้นการที่ศาลซึ่งประกอบไปด้วยองค์คณะไม่กี่คนจะ

⁴ เจ็มซีย์ ชูติวงส์. (2543). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 2-3.

⁵ ณรงค์ ใจหาญ. เล่มเดิม. หน้า 26.

⁶ เจ็มซีย์ ชูติวงส์. เล่มเดิม. หน้า 3 – 4.

⁷ Frank W. Miller, Robert O. Dawson, George E. Dix and Raymond I. Pamas. (1986). **prosecution and Adjudication.** p. 5-9.

วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงได้ถูกต้องตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้นั้นก็จำเป็นที่จะต้องทำการตรวจสอบให้ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างแท้จริง เพื่อจะนำไปวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นได้ จึงส่งผลให้ในระบบที่ไม่มีลูกขุนนี้ศาลจะต้องแสดงบทบาทในการค้นหาให้ได้ความจริงที่มีการฟ้องให้ศาลพิจารณานั้น

ในการพิจารณาคดีด้วยระบบคณะลูกขุนที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา ผู้พิพากษาจะเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่ คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างมีหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์ คือต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อแสดงให้ลูกขุนเชื่อตามที่ตนกล่าวอ้าง เมื่อคู่ความแถลงเปิดคดีแล้วก็จะนำสืบพยานหลักฐานไปตามหน้าที่นำสืบหรือตามที่ฝ่ายตนมีภาระการพิสูจน์ คือ นำพยานหลักฐานมาสืบ ศาลเพียงแต่ทำหน้าที่ควบคุมไม่ให้คู่ความฝ่ายหนึ่งเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง หากพยานหลักฐานใดไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลก็จะไม่อนุญาตให้นำพยานหลักฐานดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพื่อป้องกันมิให้ลูกขุนที่มีหน้าที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีได้รับรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดจากหลักฐานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันจะทำให้ลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดไป ศาลมีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานประเภทใดได้หรือไม่ จึงถือได้ว่าผู้พิพากษาเป็นผู้มีวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง หน้าที่ของลูกขุนระหว่างสืบพยาน คือ ฟังคำเบิกความของพยาน แต่ลูกขุนไม่มีหน้าที่บันทึกหรือจดย่อ แต่จะมีเจ้าหน้าที่ของศาล หากมีปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานหรือซักถามพยานผิดหลักเกณฑ์ เช่น ใช้คำถามนำหรือคำถามลี้ลับ เมื่อมีปัญหาขึ้นมาโดยคู่ความคัดค้าน ศาลก็จะมีคำสั่งในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ โดยต้องให้คณะลูกขุนได้ยินคำสั่งด้วย กรณีเป็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการเสนอพยานหลักฐานต้องห้าม การคัดค้านก็จะต้องไม่ให้ลูกขุนได้ยินเพื่อป้องกันไม่ให้พยานหลักฐานที่ไม่ชอบเข้าสู่การรับรู้ของลูกขุน การคัดค้านในบางเรื่องก็ควรทำกลับหลังลูกขุน

เมื่อมีการนำเสนอพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน ศาลจะสั่งให้ส่งให้ลูกขุนดู แต่สำหรับวัตถุพยานบางประเภทศาลอาจไม่อนุญาตให้อ้างอิงเป็นพยานเพราะอาจเกิดอคติต่อลูกขุนได้ง่าย ซึ่งในจุดนี้เองที่แตกต่างจากศาลไทยอย่างเห็นได้ชัดเพราะการพิจารณาคดีในศาลไทยนั้นข้อเท็จจริงทุกอย่างจะถูกนำเสนอต่อศาล แต่หากเป็นระบบลูกขุนแล้วศาลจะทำหน้าที่พิจารณาได้โดยตรงในชั้นแรกก่อนว่ามีข้อเท็จจริงใดที่ลูกขุนไม่ควรรับรู้ ทั้งนี้เพราะอาจก่อให้เกิดอคติกับลูกขุนในการพิจารณาวินิจฉัยได้ในขั้นตอนนี้จะถูกเรียกว่า “Admission of Evidence” คือ คำสั่งของผู้พิพากษาที่จะอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานใดต่อลูกขุนได้นั่นเอง เพราะฉะนั้นลูกขุนจึงมีหน้าที่แต่เฉพาะรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานเท่านั้น ส่วนจะสืบได้หรือไม่เป็นเรื่องของศาล

นอกจากนั้นการรับสารภาพที่เกิดขึ้นนอกศาล หากเป็นระบบลูกขุนแล้วศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบก่อนที่จะวินิจฉัยว่าควรรับฟังคำรับสารภาพดังกล่าวหรือไม่ โดยลูกขุนจะไม่ได้รับรู้ถึงคำ

รับสารภาพดังกล่าวแต่อย่างไร แต่หากเป็นศาลไทยแล้วศาลไทยจะรับฟังคำรับสารภาพนั้นก่อนแล้วค่อยพิจารณาในภายหลังว่าจะรับฟังคำรับสารภาพนั้นหรือไม่อย่างไรในภายหลัง

คำวินิจฉัยของลูกขุนเป็นการวินิจฉัยในการกระทำที่ไม่ต้องแสดงเหตุผล และคำวินิจฉัยของลูกขุนถือเป็นที่สุดคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์เพราะถือว่าเป็นการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากการพิจารณาข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นที่ใช้ระบบลูกขุน ช่วยกันค้นหาความจริงเป็นการช่วยกลั่นกรองที่ทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรอบคอบแล้ว ศาลสูงสหรัฐจึงไม่ก้าวล่วงดุลยพินิจของลูกขุน แต่คู่ความอาจอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายได้

เมื่อพิจารณากระบวนการทั้งระบบก็จะเห็นได้ว่า ลูกขุนต้องปรับข้อเท็จจริงที่ฟังยุติจากพยานหลักฐานเข้ากับหลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาจะอธิบาย คณะลูกขุนจึงไม่ใช่แค่เพียงตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงแล้วให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ปรับข้อกฎหมายแต่ประการใด แต่คณะลูกขุนจะถือเป็นผู้วินิจฉัยความผิดตามกฎหมายที่ถูกฟ้องนั้นทีเดียว นอกจากนี้กฎหมาย Common law ได้ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการที่จะพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับพยานหลักฐานขึ้นหนึ่งขึ้นใด โดยการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่จะได้รับกับข้อเสียที่เกิดขึ้น เนื่องจากพยานหลักฐานบางประเภทนั้นอาจทำให้ลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนเกิดความสับสนหรือเกิดมโนคติได้ง่าย ซึ่งในระบบ Common law นั้นเชื่อว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ดีที่สุดคือ หลักสามัญสำนึกของบุคคลธรรมดาทั่วไป ในกฎหมาย Common law จะมีความเชื่อว่าบุคคลธรรมดาที่มีสติปัญญาปกติย่อมวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงต่างๆ ได้เหมือนกัน จึงเป็นที่มาของระบบการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน

2.1.3 ระบบการค้นหาความจริงในศาลไทย

ระบบการค้นหาความจริงของศาลไทยนั้น มีแนวความคิดของการดำเนินคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กำหนดว่า การดำเนินคดีอาญาต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม และองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพตาม มาตรา 26 การบังคับใช้กฎหมายก็ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองตาม มาตรา 27 อีกทั้งยังต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด และจะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนผู้กระทำความผิดไม่ได้ตาม มาตรา 33 การนั่งพิจารณาคดีของศาลจะต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาจะทำคำพิพากษาคดีนั้นไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ตาม มาตรา 236 และจะต้องใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงพิพากษาลงโทษได้ หากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย จะเห็นว่าหลักการสากลดังกล่าวไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการสืบพยานหลักฐานที่ดี หรือด้านความรอบคอบในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยคดีก็คือนั้น ล้วนมีจุดมุ่งหมายไปที่วัตถุประสงค์ของการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ การคุ้มครองสาธารณประโยชน์

ซึ่งบรรลุถึงได้ต่อเมื่อเกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองนั่นเอง แต่การดำเนินตามหลักการดังกล่าวย่อมไม่บรรลุจุดมุ่งหมายได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคล ผู้ต้องหา หรือจำเลย และทนายความ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการและจุดมุ่งหมายเดียวกันด้วย⁸

ระบบการค้นหาความจริงของศาลไทยเป็นเรื่องของการผสมผสานระบบต่างๆ ในสากลเข้าไว้ด้วยกัน แต่ศาลไทยไม่มีระบบลูกขุนจะส่งผลให้ศาลมีบทบาทหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีอาญาและต้องวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ดังนั้นศาลไทยจึงต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุดเพื่อตรวจสอบและวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลอาจทำได้โดยใช้วิธีการซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนมากขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานมาสืบเองเพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัด แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าศาลไทยได้รับอิทธิพลทางแนวความคิดจากระบบการดำเนินคดีอาญาจากประเทศอังกฤษอันทำให้ศาลไทยดูเหมือนกำหนดบทบาทตนเองให้วางเฉยในการค้นหาความจริงโดยเพียงแต่บันทึกคำเบิกความของพยานที่คู่ความนำเข้าสู่ศาลเพื่อให้องค์คณะซึ่งในทางปฏิบัติอาจไม่ได้เข้าร่วมการพิจารณาด้วยทุกครั้ง แล้วรวมเข้าสำนวนเพื่อนำไปตัดสินและส่งต่อให้ศาลสูงอ่านคำเบิกความนั้นให้เข้าใจเป็นสำคัญ ดังนั้น การค้นหาความจริงชั้นศาลในทางปฏิบัติจึงกลายเป็นภาระของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาล และอาศัยวิธีการให้คู่ความอีกฝ่ายถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเป็นอีกวิธีการอันสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ซึ่งก็เป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาโดยมิได้สอดคล้องกับโครงสร้างของระบบตามกฎหมายที่ไม่มีคณะลูกขุน

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญามีกฎเกณฑ์กำหนดไว้แน่นอน ประเด็นในคดีอาญามีแต่เฉพาะที่ว่ามีการกระทำความผิดหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งมีหลักอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ดังนั้นในคดีอาญา จึงมีข้อพิจารณาในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ว่า เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ในคดีอาญาโจทก์จึงมีภาระที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้แจ้งชัด จนศาลแน่ใจโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทำผิดจริง ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ สำหรับคำให้การชั้นสอบสวนของพยานหากโจทก์ไม่สามารถนำตัวพยานมาเบิกความในศาลได้ เพราะเหตุจำเป็นศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาวางหลักตลอดมาว่า คำให้การของพยานดังกล่าวโดยลำพังไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยได้ เมื่อเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องของการวินิจฉัยโดยสามัญสำนึก แต่เมื่อได้ถ่ายทอดออกมาเป็นคำพิพากษาจึงต้องแสดงรายละเอียดและเหตุผลในการ

⁸ พรชัย รัศมีแพทย์. (2547, ธันวาคม). “การปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีอาญา.” วารสารกฎหมาย
 ศึกษาศาสตร์, 2, 16. หน้า 141.

วินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลฎีกาจึงวางหลักกฎหมายเกี่ยวกับการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงหรือ การชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญาขึ้นมาประการหนึ่งเรียกว่า พยานประกอบ หมายถึงพยาน ที่นำมาประกอบพยานที่มีน้ำหนักน้อย ลำพังแต่พยานประเภทนั้นประเภทเดียว ไม่มีน้ำหนักให้พอ รับฟังลงโทษจำเลยได้ แต่ถ้ามีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบ ก็รับฟังลงโทษได้ เช่น พยานบอกเล่า เป็นต้น

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นจะตรงข้ามกับการวินิจฉัยคดีแพ่ง ซึ่งเป็นเรื่องของ ความตกลงกันของคู่กรณี ในคดีแพ่งเพียงต้องพิสูจน์พยานหลักฐานกันเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความยัง โต้แย้งกันอยู่เท่านั้น ส่วนในคดีอาญาซึ่งใช้หลักการตรวจสอบ ฉะนั้นในคดีอาญาจึงต้องพิสูจน์ด้วย พยานหลักฐานในคดีเสมอ โดยจะแบ่งได้เป็นพยานหลักฐานโดยตรง และพยานหลักฐานแวดล้อม และข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยอื่น ซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยอื่นนี้ถูกละเอียดกันมานานมาก การ ที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 236 ที่บัญญัติให้การนั่งพิจารณาตัดสินคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาครบองค์คณะและ ห้ามผู้พิพากษาที่มีเด็กลงพิจารณาทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดี ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อเกี่ยวกับความ น่าเชื่อถือของพยานบุคคล และความสามารถในการจดจำของพยานทั้งสิ้น ซึ่งการที่จะได้ซึ่งความ น่าเชื่อถือเหล่านี้ ผู้พิพากษาต้องสัมผัสโยการรับฟังถ้อยคำเบิกความด้วยตนเอง การอุทธรณ์ และ ฎีกาคำพิพากษาในข้อเท็จจริงที่ปฏิบัติกันอยู่ก็เป็นการไม่ถูกต้องเช่นเดียวกัน เพราะเพียงการตรวจ สำนวนแล้วเชื่อต่างออกไปย่อมไม่สามารถอธิบายด้วยศาสตร์ใดๆ ได้

2.2 หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา

จากที่ได้ศึกษาถึงระบบการค้นหาความจริงมาแล้วในเบื้องต้น ต่อไปจะศึกษาไปถึง แนวคิด หลักทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการค้นหาความจริงใน คดีอาญาว่าในแต่ละระบบกฎหมายนั้นยึดหลักหรือมีแนวคิดที่สำคัญในการค้นหาความจริงใน คดีอาญาที่เหมือนหรือต่างกันหรือไม่เพียงใด

2.2.1 หลักการพิจารณาคดีด้วยวาจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลย

หลักใหญ่ในการพิจารณาคดีนั้นศาลจะคำนึงถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ แต่ในการ แสวงหาหรือรับฟังข้อเท็จจริงของศาลในแต่ละระบบจะให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงที่ได้จากพยาน บุคคลและข้อเท็จจริงอื่นๆ แตกต่างกัน กล่าวคือ ในระบบ Common law จะให้ความสำคัญกับคำเบิก ความของพยานบุคคล ถ้อยคำพยานที่ให้การด้วยวาจาจึงถือเป็นหัวใจของการพิจารณาคดีอาญา อัน เป็นผลมาจากบทบาทที่สำคัญของคณะลูกขุน¹⁰ ดังนั้นการสืบพยานบุคคลจะกระทำโดยพยานจะต้อง

⁹ คณิต ฒ นคร ก (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 207-208.

¹⁰ Michael Zander. (1980). *Cases and Materials on the English Legal System*. p. 264.

มาให้การด้วยตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นการให้การด้วยปากเปล่าหรือด้วยวาจาตนเองในขณะที่ระบบ Civil law นั้นผู้พิพากษาจะให้ความสำคัญกับรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ โดยหาได้ขึ้นอยู่กับคำเบิกความของพยานบุคคลด้วยวาจาที่ถูกซักถามหรือถามค้านอย่างเดียวไม่กล่าวคือจะให้ความสำคัญกับพยานบุคคลไม่มากเท่ากับระบบ Common law

ส่วนหลักการพิจารณาด้วยวาจาของไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษ ดังนั้น การสืบพยานบุคคลของไทยจึงมีหลักว่า พยานทุกคนจะต้องเบิกความด้วยวาจา ห้ามมิให้พยานบุคคลเบิกความโดยการอ่านข้อความใดๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ¹¹ ทั้งนี้เพราะกฎหมายประสงค์ที่จะให้พยานเบิกความจากความทรงจำด้วยวาจา เพื่อเป็นการทดสอบความซื่อตรงของพยานได้ดีที่สุด หากยอมให้มีการเบิกความโดยการอ่านข้อความที่จัดไว้จะเป็นการง่ายแก่การเพิ่มเติมจากความทรงจำของตนเอง และง่ายต่อการจัดเตรียมอันจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความอีกฝ่ายได้¹² หรือจะเป็นการทำให้คู่ความอีกฝ่ายเสียเปรียบในทางคดีเป็นอย่างมากเพราะไม่อาจถามค้านให้ความจริงปรากฏแก่ศาลได้¹³ ส่วนการที่กฎหมายยอมให้พยานผู้เชี่ยวชาญอ่านข้อความในเอกสารได้ เป็นเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญจะเบิกความเฉพาะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับหลักการที่ชัดเจนแน่นอน มิได้เบิกความจากความทรงจำแต่อย่างใด อีกทั้งเป็นการเบิกความเกี่ยวกับความเห็นหรือความรู้เฉพาะทางอีกด้วย และยิ่งไปกว่านั้น ข้อความที่เขียนจะทำให้เกิดความรวดเร็ว สะดวก และถูกต้องมากขึ้น¹⁴ และด้วยหลักดังกล่าวทุกอย่างจะต้องกระทำด้วยวาจาจึงจะนำมาประกอบการพิจารณาพิพากษาได้ การให้การเป็นหนังสือก็ต้องสอบวาจากันอีกครั้ง หลักวาจาให้เฉพาะกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความผิด แต่ไม่ใช่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “เงื่อนไขให้อ่านาคำวินิจฉัย” หรือ “เงื่อนไขประทับคดี” ซึ่งการพิจารณาคดีด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจาและในเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจาแล้วเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้ตาม “หลักวาจา” (Mundlichkeit) ที่หมายความว่า ในการดำเนินการในศาลจะต้องมีการสอบวาจาในทุกๆ เรื่อง¹⁵

เหตุผลสำคัญในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ประการแรก คือเพื่อให้จำเลยสามารถรับทราบถึงพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้นำสืบในชั้นพิจารณาและสามารถสืบหักล้างได้ ประการที่สอง เพื่อให้พยานที่เบิกความต่อหน้าจำเลยให้การตามความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากการเบิกความ

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 15, ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 113.

¹² คณิง ภาไชย. (2518). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 74.

¹³ เข็มชัย ชูดวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 318.

¹⁴ วันทนา วิริยะแพทย์สม. (2544). การใช้ชั้นที่คำเบิกความแทนการซักถามพยานในคดีแพ่ง. หน้า 21-22.

¹⁵ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 66-67.

ปรักปรำจำเลย และจำเลยมีสิทธิถามค้านได้¹⁶ ทั้งนี้การพิจารณาพยานหลักฐานของศาลในคดีอาญานั้น ศาลจะต้องให้โอกาสแก่ผู้เสียหายในการนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนปราศจากสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงและต้องเปิดโอกาสให้จำเลยอย่างเต็มที่ในการหักล้างพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็เปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจให้มีการสืบพยานลับหลังจำเลยได้¹⁷ สิทธิจำเลยที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานโดยตรง (Face to Face) การที่พยานปรากฏตัวต่อหน้าศาล และจำเลย เพื่อให้มีโอกาสดังเกิด กริยาท่าทางของพยานนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้การค้นหาคำความจริงทำได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งบางครั้งอาจมีความสำคัญมากกว่าการสื่อสารด้วยถ้อยคำ ภาษาพูด อันจะทำให้จำเลยเข้าใจสิ่งที่พยานเบิกความ ได้มากขึ้น และรับรู้ถึงบุคลิกของพยาน รู้ถึงการหลอกลวงหรือการเสแสร้ง ตลอดจนพิรุณทั้งหลาย จำเลยจะได้รวบรวมถึงความบกพร่องในการเบิกความของพยานและนำไปใช้เป็นข้อมูลในการถามค้าน สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการเผชิญหน้ากับพยานนั้นจึงถือเป็นสิทธิที่สำคัญ¹⁸ เนื่องจากการที่ตัวจำเลยได้เห็นพยานและได้ร่วมฟังการนำสืบพยานและใช้สิทธิในการถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนี้อาจให้การเป็นประปักษ์แก่ตน ทำให้เกิดหลักประกันที่ว่า พยานบุคคลจะได้รับความกดดันเพื่อจะได้เบิกความตามความเป็นจริง เนื่องจากการที่ถูกฝ่ายจำเลยถามค้านในระหว่างการพิจารณาและในขณะเดียวกันการที่คู่ความได้มาเผชิญหน้ากันทำให้ศาลสามารถแสวงหาคำความจริงได้ กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดของการค้นหาคำความจริง เพราะเชื่อว่าสิทธิในการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามนี้เป็นสิ่งสำคัญนำไปสู่ความจริง¹⁹ ดังนั้น การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยหรือสิทธิในการที่ได้เผชิญหน้ากับพยาน ถือเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นประปักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้องแสดงข้อเท็จจริงในชั้นศาล และถือเป็นการที่จำเลยมีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีในทุกขั้นตอน²⁰

นอกจากนี้กฎหมายบัญญัติให้ศาลอ่านถ้อยคำพยานให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย ศาลจะให้บุคคลอื่นอ่านแทนไม่ได้ การอ่านศาลจะต้องอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลยจะอ่านโดยพยานไม่อยู่และไม่อ่านต่อหน้าจำเลยนั้น ไม่เป็นการถูกต้อง จะทำให้กระบวนการพิจารณาไม่ชอบด้วยกฎหมาย การอ่านถ้อยคำพยานต่อหน้าจำเลยมีความสำคัญมากเพราะการพิจารณาคดีทางอาญาทุกกรณีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพราะหลักมืออยู่ว่าการที่ศาลจะลงโทษบุคคลใดทางอาญาจะต้องให้เขาเข้าถึง

¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ. เล่มเดิม. หน้า 102-103.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 172 ทวิ.

¹⁸ ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2509, ตุลาคม). “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย.” *บทบัณฑิตย์*, 24, 4. หน้า 747.

¹⁹ John H. Wigmore. (1935). *A student s' Textbook of the Law of Evidence*. p. 51.

²⁰ Gilbert B. Stuekey. (1976). *Procedure in the justice system*. p. 107.

วิธีการนั้นดั่งนั้นจึงไม่อาจกระทำกลับหลังจำเลยได้ถ้าหากกระทำกลับหลังจำเลยถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การพิจารณาและสืบพยานที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนี้ยังหมายความรวมถึงว่า บุคคลทั่วไปหรือสาธารณะชนต้องมีโอกาสเข้าฟังการสืบพยานได้ และรวมถึงสื่อมวลชนมีสิทธิที่จะนำการสืบพยานหลักฐานที่ดำเนินไปในศาลโดยเปิดเผยไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบเพื่อความโปร่งใสในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีหากศาลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาโดยตรงหรือโดยอ้อมต้องถือว่าไม่เป็นการพิจารณา หลักการสำคัญของการพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผยก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนควบคุมการทำงานของศาลในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย²¹ นอกจากนี้การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยทำให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาลอาจมีการถ่ายทอดหรือแพร่ออกไปยังบุคคลอื่นนอกเหนือจากศาลหรือคู่ความที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการพิจารณาโดยเปิดเผยนี้จึงเป็นหลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพราะเมื่อขั้นตอนทุกอย่างที่กระทำในชั้นศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันที่ว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใด ในขณะที่เดียวกันย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่ยอมรับของประชาชนยิ่งกว่าการที่ศาลดำเนินการพิจารณาลับ²²

2.2.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยถือเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ค้นหาความจริงในชั้นพนักงาน โดยเจ้าพนักงานมีหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในชั้นพิจารณาคดีของศาลทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง ศาลเองก็วางเฉยไม่ได้²³ การทำหน้าที่ค้นหาความจริงของศาลนั้นศาลก็ไม่ผูกมัดกับคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นกัน ศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงในหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีกรณีให้ศาลพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้²⁴ การค้นหาความจริงโดยเนื้อหาเป็นการเปิดโอกาสให้การแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมข้อเท็จจริงมีความหลากหลายมากขึ้น เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมไม่เพียงจะได้ข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานเท่านั้นซึ่งการค้นหาความจริงมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 131 มาตรา 98

²¹ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 70.

²² อุดม รัฐอมฤต ก (2533, มีนาคม). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์, 20, 1. หน้า 70.

²³ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 14.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 176.

มาตรา 138 และมาตรา 143 โดยที่พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบ ค้นหาความจริงในเนื้อหาด้วย

นอกจากนี้ยังถือเป็นการจัดสรรความยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายในการมีสิทธินำเสนอข้อเท็จจริงอย่างเท่าเทียมกันเพื่อที่จะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา หรือแก้ฟ้องคดีได้ ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็นำหลักนี้มาบัญญัติไว้ในขั้นตอนการสอบสวน การฟ้องคดี และการพิจารณาสืบพยานในศาล โดยต้องกระทำแบบเปิดเผยต่อหน้าจำเลย²⁵ โดยจะเห็นได้ว่าหลักฟังความทุกฝ่ายนั้นจะต้องมีการสอบสวนผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีเสมอ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 และจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ และในมาตรา 172 วรรคหนึ่ง กำหนดให้การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ถือเป็นสิทธิที่จำเลยมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี และเป็นสิทธิในทางกระทำ (Active Right) ที่สำคัญอันเป็นหลักประกันในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่²⁶

2.2.3 หลักพยานโดยตรง

หลักพยานโดยตรงนี้จะเกี่ยวพันใกล้ชิดกับหลักทวงถาม โดยหลักพยานโดยตรงนี้ หมายถึง การสืบพยานบุคคลต้องกระทำโดยตรงและการสืบพยานถือเป็นหน้าที่ของศาล²⁷ ส่วนพยานโดยตรง หมายถึงศาลต้องวินิจฉัยตามเหตุผลที่ได้จากสิ่งที่ได้มาจากถ้อยคำที่พยานเบิกความ ในการสืบพยานศาลจะรับฟังคำให้การในชั้นสอบสวน หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของผู้นั้นแทนการมาเบิกความยอมไม่ได้²⁸ แม้แต่พยานที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ก็ต้องมาเบิกความรับรองความเห็นของตนเองในศาล²⁹ ทั้งนี้เพราะความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลถือเป็นสาระสำคัญที่ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณา และละเอียดละเลยมิได้ในการชั่งน้ำหนักคำพยานนั้นด้วย นอกจากนี้ความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลนี้ จะได้มากก็ต่อเมื่อการที่ได้มีโอกาสสัมผัส มองเห็นตัว และได้สังเกตการเบิกความให้การเท่านั้น หลักพยานโดยตรงนี้ศาลต้องวินิจฉัยตามเหตุผลที่ได้จากการสืบพยานจะใช้บันทึกที่จดไว้แทนการมาเบิกความไม่ได้ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการพิจารณาด้วยหลักพยานโดยตรงนี้ให้ความสำคัญกับพยานบุคคลที่มาให้การ โดยตรงด้วยตนเองมากกว่าพยานเอกสารที่บุคคลผู้นั้นจดทำบันทึกเอาไว้ ส่วนเมื่อพยานบุคคลมาให้การโดยตรงแล้ว การบันทึกถ้อยคำพยานจะกระทำโดยวิธีใดเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะพิจารณากันต่อไป

²⁵ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 15-16.

²⁶ กุ๊เกียรติ เมืองสง. (2550). การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย. หน้า 9.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 171.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1041/2498.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 243.

2.3 การรับฟังและชักนำนักพยานบุคคล

นอกเหนือจากแนวคิดหลักการในการค้นหาความจริงที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแนวคิดหลักการอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการค้นหาความจริงในคดีอาญาที่ได้การคำเบิกความของพยานบุคคลที่มีทั้งประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า พยาน โดยตรงและพยานแวดล้อม อันได้แก่หลักในเรื่องการรับฟังและชักนำนักพยานบุคคลที่จะได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

2.3.1 หลักผลธรรมดาและจิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล

การรับฟังและชักนำนักถ้อยคำพยานบุคคลนั้น เป็นหัวใจหลักของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งจะต้องให้เป็นไปตาม “เหตุผลของเรื่อง” (Nature of thing) และในส่วนของคำให้การพยานบุคคลเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นที่จะช่วยอธิบายให้ทราบถึงขั้นตอนการรับรู้ของพยานบุคคลที่เรียกว่า “จิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล” (Aussagepsychologie)³⁰ ซึ่งจะถือเป็นศาสตร์ที่ยอมรับกันว่าคำให้การพยานบุคคลนั้นยังขาดความสมบูรณ์ และมักจะไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเสมอแม้พยานบุคคลผู้นั้นจะมีความต้องการที่จะให้ความจริง ดังนั้น การวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในรายละเอียดต่างๆ อย่าง แต่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบข้อเท็จจริงที่สำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจและลงความเห็นนั้น ซึ่งคำให้การทั้งหมดของพยานบุคคลที่อาจมีรายละเอียดไม่ถูกต้องครบถ้วนตรงกับความเป็นจริงนั้น หากผู้พิพากษาใช้วิจรรณญาณที่ละเอียดรอบคอบแล้วก็สามารถที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องสำหรับการที่จะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อคำพูดของพยานบุคคลได้ด้วยเหตุผลได้ ทั้งนี้ เพราะคำให้การของบุคคลหนึ่งๆ อาจจะเชื่อมโยงกับคำให้การของพยานคนอื่นๆ ที่อาจนำมาพิจารณาประกอบกันและสามารถยืนยันความถูกต้องได้ และในคำให้การของพยานบุคคลนั้นเองก็อาจมีรายละเอียดหลายสิ่งอย่างที่ไม่ถูกต้องและสมบูรณ์ ผู้พิพากษาจะมองข้ามความไม่ถูกต้องสมบูรณ์ และจะถือเป็นเรื่องเล็กน้อยละเลยไปย่อมไม่ได้โดยเด็ดขาด³¹

2.3.2 หลักความอิสระในการชักนำนักพยาน

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยบริสุทธิ์ อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น จากหลักการนี้แสดงให้เห็นได้ว่าการชักนำนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล โดยจะมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่โดยปราศจากหลักเกณฑ์ผูกมัด แม้คำพยานผู้เชี่ยวชาญก็ต้องใช้ดุลพินิจชักนำนักด้วยเช่นกันการใช้ดุลพินิจในการรับฟังชักนำนักพยานนั้นแม้กฎหมายจะให้ความเป็นอิสระตามหลักการนี้ แต่ก็ยังต้องคำนึงถึงเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลด้วยโดยเฉพาะในคดีอาญา ข้อเท็จจริงจะมีความสำคัญ

³⁰ ราตรี ดามี. (2549). การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง. หน้า 22.

³¹ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 178-179.

ต่อการวินิจฉัยของศาลเป็นอย่างยิ่งถ้อยคำพยานที่มีการบันทึกถือเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญเช่นกัน การใช้หลักอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานของศาลไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลของนักกฎหมายที่จบจากประเทศอังกฤษพอสมควร ศาลมีความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นเรื่องของศาลโดยเฉพาะและไม่มีหลักเกณฑ์ผูกมัดศาลเพราะเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจ

สำหรับการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์ว่ามีน้ำหนักให้รับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ หากพยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักเพียงพอก็ต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของจำเลยว่ามีน้ำหนักหักล้างพยานโจทก์หรือไม่เพียงใด หากพยานหลักฐานของจำเลยมีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลเกิดความสงสัยในพยานหลักฐานของโจทก์ ศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาให้ได้ความชัดเจนจนปราศจากข้อสงสัยตามสมควรนี้ ตรงกับหลักกฎหมายของ Common law ในเรื่อง Proof beyond reasonable doubt เป็นหลักสำหรับโจทก์ในการนำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ส่วนใหญ่พยานหลักฐานที่จะใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญามักเป็นพยานบุคคล แต่ในคดีอาญาบางคดีอาจไม่มีพยานบุคคล ผู้รู้เห็นเหตุการณ์นอกจากผู้เสียหาย³² ระบบการสืบพยานของคดีอาญาในปัจจุบันจะวางน้ำหนักอยู่ที่การรับฟังพยาน และอยู่ที่การเบิกความของผู้เสียหายเป็นสำคัญ³³ การรับฟังพยานหลักฐานกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นถือเป็นคนละส่วนกัน กล่าวคือการรับฟังพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่ศาลจะรับฟังไปตามที่คู่ความนำสืบ ส่วนการชั่งน้ำหนักเป็นเรื่องที่ศาลจะเชื่อถือพยานหลักฐานหรือไม่ และเมื่อเชื่อแล้วจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด³⁴

2.3.3 หลักความน่าเชื่อถือและพฤติกรรพยาน

การรับฟังและชั่งน้ำหนักถ้อยคำพยานบุคคลยังต้องพิจารณาไปถึงความน่าเชื่อถือและพฤติกรรพของพยานบุคคล ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่สุดในการวิเคราะห์คำเบิกความของพยานบุคคลก็คือ “ความน่าเชื่อถือของคำเบิกความนั้น” ข้อเท็จจริงที่ได้จากเหตุเฉพาะตัวของพยานคนนั้นๆ เพราะเมื่อบุคคลกล่าวยืนยันข้อเท็จจริงใดๆ ออกมายังไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์ใดที่จะวัดความถูกต้องของคำกล่าวนั้นได้ และไม่มีผู้เชี่ยวชาญใดที่จะมาช่วยวัดความถูกต้องของคำกล่าวของบุคคลได้ ปัญหานี้จึงขึ้นอยู่กับ การวินิจฉัยของศาล โดยเฉพาะ การสาบานตน หรือปฏิญาณตนของพยานเป็นเพียงการ

³² สิทธิชัย ลิ้มปารณณ์. (2545, พฤษภาคม-สิงหาคม). “การรับฟังพยานบุคคล(พยานเดี่ยว) ของศาลในคดีอาญา.” *ตุลพาห*, 42, 9. หน้า 63.

³³ สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์. (2541, มกราคม-มิถุนายน). “แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย.” *ตุลพาห*, 45, 1. หน้า 14-49.

³⁴ กิรติ กาญจนรินทร์. (2547, เมษายน-พฤษภาคม). “การรับฟังพยานหลักฐานและวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา (ตอน1).” *วารสารยุติธรรม*, 51, 1. หน้า 36.

เรียกจิตสำนึกของพยานให้พูดความจริงเท่านั้น แต่ไม่มีหลักประกันใคว่าบุคคลนั้นจะพูดความจริงเสมอไป แม้จะมีมาตรการป้องปรามในเรื่องการเบิกความเท็จและมีโทษทางอาญา แต่ศาลก็ยังคงซั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานนั้นอยู่ดี

การพิจารณาความน่าเชื่อถือของคำเบิกความของพยานย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างกล่าวคือ³⁵

1) การรับรู้ (Perception) หมายถึง การรับรู้โดยประสาททั้งห้าของมนุษย์ ที่เป็นการพิจารณาว่าพยานได้รู้ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองหรือไม่อย่างไรทั้งนี้มีปัจจัยที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาสองประการ กล่าวคือ ประการแรก พยานมีสภาพร่างกาย และจิตใจที่จะรับรู้ และเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้เพียงพอหรือไม่ สภาพความสมบูรณ์ทางอวัยวะที่สื่อการรับรู้เช่น ตา หู จมูก สภาพของสมองที่จะสามารถสั่งการได้เร็วช้าประการใด สภาพจิตใจของพยานขณะรับรู้ เหตุการณ์ว่ามีความตระหนักตื่นกลัวหรือไม่ ส่วนประการที่สอง ได้แก่ปัจจัยภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมที่กระทบการรับรู้ของพยานว่าขณะที่พยานมีการรับรู้เหตุการณ์นั้นมีสภาพแวดล้อมที่เป็นผลบวกก็คือ ส่งเสริมให้การรับรู้ดีขึ้น เช่น แสงสว่าง หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นลบ เช่น มีสิ่งกีดขวางบดบังการมองเห็น

2) การจดจำ (Memory) หมายถึง ความสามารถของพยานในการจดจำเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบพบเห็นมาปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวบุคคลก็คือ สภาพของสติปัญญาซึ่งหมายถึงระดับความฉลาดของบุคคล อายุก็มีผลเกี่ยวกับการจดจำ เด็กย่อมมีความสามารถในการจดจำได้ยาวนานกว่าผู้ใหญ่ ส่วนคนชราที่มีประสาทความจำเสื่อมอาจหลงลืมได้ สภาพของเหตุการณ์ที่พยานพบเห็นก็มีผลต่อความจดจำของพยาน เช่น เหตุการณ์ประทับใจมักจะลืมได้ยากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมักจะลืมได้ง่าย ดังนั้น ถ้าพยานมีฐานะเป็นผู้เสียหาย โอกาสที่พยานจะลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปได้ยากกว่าพยานที่พบเห็นเหตุการณ์ธรรมดา สภาพแวดล้อมที่มีผลเกี่ยวกับความจำของพยาน เช่น ระยะเวลาของเหตุการณ์ที่ได้ผ่านพ้นไปแล้ว การที่พยานได้ชี้ตัวคนร้ายเมื่อเกิดเหตุการณ์ใหม่น่าจะถูกต้องหรือน่าเชื่อถือกว่าการชี้ตัวคนร้ายในศาล เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือนหรือเป็นปี

3) การถ่ายทอด (Propagation) หมายถึง การที่พยานเบิกความเล่าเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจนหรือคลุมเครือไม่รู้เรื่องพยานบางคนอาจถูกทนายความซักให้ไขว้เขวออกไปนอกเรื่องได้ พยานบางคนเล่าเรื่องไม่ปะติดปะต่อ บางคนก็ชอบอวดรู้ หรือถึงแม้จะไม่รู้ไม่เห็นจริงแต่เมื่อมาเบิกความเป็นพยานแล้วก็ต้องรู้ทุกอย่าง เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อการซั่งน้ำหนักของคำเบิกความพยานในคดีอาญาทั้งสิ้น

³⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย ข (2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 393-395.

4) **อคติ (Bias)** หมายถึง การที่พยานมีอคติทำให้การเบิกความมีน้ำหนักน้อยลง ไปบ้างผู้พิพากษาควรบันทึกคำพยานเหล่านั้นด้วยความระมัดระวังการที่พยานมีความเกี่ยวข้องกับคู่ความนั้นควรที่จะมีการซักถามความจริงนี้เสียให้ปรากฏในเบื้องต้นไม่ควรเก็บไว้เป็นความลับโดยเฉพาะในการพิจารณาคดีโดยลูกขุนนั้นจะเสียหายมากถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงนั้นถูกเปิดเผยโดยคู่ความอีกฝ่ายจากการซักค้าน ทำให้เสียความรู้สึกและมีผลกระทบต่อการชั่งน้ำหนักคำพยานของคณะลูกขุน ในขณะที่เดียวกันผู้พิพากษาก็ต้องพิจารณาคดีโดยปราศจากอคติ เพราะหากผู้พิพากษาเกิดอคติขึ้นก็อาจจะอำนวยความสะดวกเที่ยงธรรมให้แก่ผู้เป็นความในคดีไม่ได้³⁶ ในการสังเกตพฤติกรรม กิริยาท่าทาง ของบุคคลเพื่อหาข้อสรุป และประเมินความน่าเชื่อถือของบุคคลหรือถ้อยคำที่กล่าวนั้น ผู้พิพากษาอาจมีอคติเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ เช่น อคติต่อบุคคลบางกลุ่ม Stereotyping Prejudice หรืออคติจากความเชื่อวัฒนธรรม Cultural Bias³⁷ ซึ่งในการวินิจฉัยสิ่งใดด้วยอคติก็เปรียบเสมือนการมองสิ่งต่างๆ ผ่านแว่นตาสีตามแต่อคติที่ตนมีไม่อาจเห็นภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ตนมองได้เลย เพราะมนุษย์เองมีธรรมชาติที่จะยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่แล้ว จึงมักจะเลือกฟังในสิ่งที่อยากได้ยิน เลือกมองในสิ่งที่อยากเห็น และเชื่อในสิ่งที่สอดคล้องกับความเชื่อความคิดของตนเอง³⁸

ความสมเหตุสมผลในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบุคคล ความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล หรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล เหล่านี้ผู้พิพากษาควรต้องสัมผัสกับพยานบุคคลโดยตรงด้วยตนเอง กล่าวคือพยานบุคคลจะต้องให้การต่อหน้าศาลแต่ทางปฏิบัติในอดีตของศาลยุติธรรมของไทยเราได้มีการทำผิดหลักการเกี่ยวกับเรื่องนี้มาโดยตลอดจนต้องเน้นย้ำหลักการนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน³⁹ ส่วนในหลักเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล หรือหลักการวินิจฉัยคำเบิกความของพยานบุคคลนั้น จากแนวคำพิพากษาฎีกาของไทยได้วางแนววินิจฉัยไว้ว่ามาจากการยืนยันการรู้เห็น การบอกเล่าแก่คนที่ใกล้ชิด หรือเจ้าพนักงานถึงเหตุแห่งการรู้เห็นและความสามารถในการจดจำ และ ความเป็นธรรมชาติของการเบิกความ และฐานะของพยาน⁴⁰

นอกจากนี้ศาลยังต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบอื่นในการรับฟังชั่งน้ำหนักถ้อยคำเบิกความของพยานบุคคล กล่าวคือ

³⁶ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2551). **นักกฎหมาย กับ อคติ**. หน้า 22 .

³⁷ Maurice Lee. (1999,). "Lawyer's Errors and Prejudice." **Hong Kong Lawyer, Vol. 1999, Aug.** p. 45.

³⁸ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. เล่มเดิม. หน้า 4-5.

³⁹ คณิศ ฌ นกร ก เล่มเดิม. หน้า 241-252.

⁴⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 123/2532, 683/2487, 2707/2527, 1804/2531, 116/2532, 2072/2535, 264/2536, 3047/2536 และ 85/2541.

1) ข้อเท็จจริงจากเหตุเฉพาะตัวของพยาน ที่มีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ ทักษะสติ ประสพการณ์ ซึ่งทำให้การของเด็กถือว่าเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่ไม่อาจจะมองข้ามได้ เด็กบางคนมีความสามารถเก็บรายละเอียดได้ดีกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กอาจจะไม่ใช่พยานที่ดีที่สุดและให้การไม่ตรงกับความจริงไม่ว่าจะโดยจงใจหรืออาจถูกรอบงำโดยปัจจัยภายนอกก็ตามอาจทำให้คำให้การของเด็กไม่ตรงกับความจริงได้ ซึ่งเพศ และบุคลิกภาพของพยาน ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของเหตุการณ์ บางเรื่องบางเหตุการณ์ชายอาจมีความจดจำได้ดีกว่าหญิงแต่บางเรื่องหญิงก็อาจสนใจและจดจำได้ดีกว่าชาย ส่วนบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ ความสามารถในการจดจำก็เสื่อมถอยลงตามวัยซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนกระทบโดยตรงต่อการรับรู้และถ่ายทอดคำให้การ ที่ควรต้องนำมาคำนึงด้วยเสมอ⁴¹ บุคลิกภาพ และอาชีพของพยานก็มีความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากก่อนที่พยานจะเบิกความ พยานจะต้องตอบคำถามศาลถึง ชื่อ อายุ อาชีพ ที่อยู่ และความเกี่ยวข้องกับคู่ความในคดี

2) ข้อเท็จจริงที่ได้จากเหตุแวดล้อม ก็ถือเป็นส่วนที่ศาลจะต้องพิจารณาซึ่งนำหน้าพยาน อย่างเป็นทางการเป็นผลของเหตุการณ์ที่พยานได้เห็นว่าเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร พยานแวดล้อมนี้นักกฎหมายบางท่านเรียกว่า “พยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณี” บางท่านเรียกว่า “พยานเหตุผล”⁴² การซึ่งนำหน้าพยานบอกเล่ามีบัญญัติไว้ใน มาตรา 227/1 ว่าในการวินิจฉัยซึ่งนำหน้าพยานบอกเล่า พยานซึ่งคัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่นมีพฤติการณ์พิเศษ หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน พยานหลักฐานประกอบ หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งยังจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย และห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่ ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ มีเหตุจำเป็นอันเนื่องมาจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเอง โดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น และในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องขอคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจกรายงานระบุนาม หรือชนิดและลักษณะของพยานบอกเล่า เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วน

⁴¹ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 246- 248.

⁴² โสภณ รัตนกร. (2544). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 25-28.

เหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจัดไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

ข้อเท็จจริงอื่นที่ศาลจะให้นำมาเป็นพยานหลักฐานได้นั้นมีองค์ประกอบ 3 ประการ กล่าวคือ เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ ซึ่งต้องผ่านเงื่อนไขการอ้างพยานหลักฐานตามมาตรา 226 ถึงมาตรา 226/5 และต้องมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบ⁴³ สำหรับคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนกับคำเบิกความของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนไม่ใช่มีแหล่งที่มาอันเป็นอิสระ แต่เป็นพยานหลักฐานที่มีแหล่งที่มาเดียวกันกับพยานหลักฐานนั้น และจะต้องไม่ใช่พยานหลักฐานที่บ่งชี้ความผิดถูกของจำเลยโดยตรง แต่ก็ต้องสามารถนำไปเชื่อมโยงกับพฤติการณ์ในคดีได้เช่น พยานเดี่ยวยางประเภท

2.4 บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในระบบ Common law และ Civil law

ในระบบ Common Law มีรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทั้งแบบที่ต้องมีลูกขุน และแบบที่ไม่ต้องใช้ลูกขุน โดยเน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และกติกาอย่างเคร่งครัด ผู้พิพากษาจะต้องวางตัวเป็นกลาง และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของคู่กรณี โดยศาลจะเป็นเพียงผู้ตัดสินเท่านั้นไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน นอกจากนี้การสืบพยานศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย และมีบทตัดพยานเด็ดขาดไม่ยอมให้ศาลรับพยานเข้าสู่สำนวน

ส่วนบทบาทของผู้พิพากษาในระบบ Civil law เป็นระบบที่มุ่งเน้นหาความจริงมิใช่เน้นหาความผิด ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นมาก ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงมากที่สุด การพิจารณาคดีจึงเป็นแบบเรื่องระหว่างศาลกับจำเลย⁴⁴

ผู้พิพากษาที่จะสามารถกำหนดข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องนั้นควรที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานหลักฐานนั้นโดยตรงโดยเฉพาะตัวจำเลยและพยาน ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์จากการสังเกตอาการกิริยา (Demeanor Evidence) การได้เห็นได้ยิน ย่อมทำให้ฝังอยู่ในความทรงจำแก่จิตใจของผู้พิพากษา และโดยการตรึงตรองที่อาศัยกฎเกณฑ์ทางตรรกวิทยา และจิตวิทยา ย่อมทำให้กำหนดข้อเท็จจริงลงไปได้ว่าความจริงนั้นควรเป็นเช่นไรเพื่อที่จะให้ได้ความจริงที่ถูกต้องดีที่สุด⁴⁵ ประเทศที่ใช้ระบบ Common law คณะลูกขุนเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง โดยปกติแล้วคำตัดสินของลูกขุนจะต้อง

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7564/2537 และ 6370/2539.

⁴⁴ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. หน้า 12-14.

⁴⁵ Henry R. Glick . (1983). *Court Politics and Justice*. p. 191.

มีการลงเสียงเป็นเอกฉันท์ถ้าหากลูกขุนคนใดคนหนึ่งในขณะที่เกิดเจ็บป่วยหรือมีความจำเป็นไม่อาจนั่งพิจารณาต่อไปได้แล้วการพิจารณาคดีจะสิ้นสุดลงทันที กระบวนการพิจารณาจะเริ่มใหม่เมื่อมีการตั้งลูกขุนคนใหม่ ดังนั้นเพื่อมิให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาจึงมีการตั้งลูกขุนเพิ่มเติมหากคาดคะเนได้ว่าการพิจารณาคดีอาจต้องใช้เวลานาน ทั้งนี้เพื่อแทนลูกขุนที่อาจถึงแก่กรรมลงไปในกรณีกะทันหัน

สิทธิในการอุทธรณ์ในระบบ Civil law นั้นไม่มีจำกัด เป็นไปโดยเสรี ซึ่งเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่แยกออกต่างหากจากการอุทธรณ์คำพิพากษา โดยในการสืบพยานหลักฐานในชั้นอุทธรณ์นั้นเปิดโอกาสให้ศาลสามารถทำการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางทั้งหลักฐานเก่าและพยานหลักฐานใหม่ โดยการออกนั่งพิจารณาสืบพยานต่างๆ เองโดยเปิดเผย⁴⁶ ในขณะที่ระบบ Common law สิทธิในการอุทธรณ์ของจำเลยได้รับการรับรองมากกว่าสิทธิในการอุทธรณ์ของโจทก์ซึ่งมีจำกัด การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุน ซึ่งมักไม่ค่อยอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ศาลจะไม่เข้าไปก้าวก้าวในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน ต่างกับการอุทธรณ์ข้อกฎหมายซึ่งไม่จำกัด

การอุทธรณ์ ถือเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของคำพิพากษาหลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว โดยทั่วไประบบของประเทศในแถบทวีปยุโรปจะไม่ยุ่งยาก และรวดเร็วกว่าของสหรัฐอเมริกาโดยหลักการอุทธรณ์กระทำได้ในศาลอุทธรณ์เท่านั้น การยื่นฎีกากระทำได้ยากและเป็นกรณีพิเศษเท่านั้นเช่นเดียวกับอังกฤษที่ศาลชั้นต้นของอังกฤษได้พยายามกรองคดีซึ่งจะไปสู่ศาลให้น้อยที่สุดให้สิทธิเฉพาะจำเลยในบางเรื่อง ซึ่งถ้าดูในแง่ของศาลฎีกาข้อเท็จจริงจะยุติตั้งแต่ในศาลอุทธรณ์ไม่ได้ขึ้นไปสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย และต้องเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะไม่ใช่ข้อกฎหมายธรรมดา

ทั้งสองระบบจะให้ความสำคัญกับการที่ผู้พิพากษาที่จะทำหน้าที่ในการกำหนดข้อเท็จจริงของคดีนั้น จะต้องนั่งพิจารณาคดีนั้นโดยตลอดไปจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้นโดยเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลไม่ได้⁴⁷

บทบาทของศาลไทยในการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ศาลไทยจะใช้ระบบค้นหาความจริงที่เรียกว่าการตรวจสอบข้อเท็จจริง ผู้พิพากษาจะไม่มีบทบาทหลักเพราะการดำเนินคดีจะเป็นเรื่องของคู่ความเป็นสำคัญ และการวินิจฉัยชี้ขาดของผู้พิพากษาก็จะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพยานที่คู่ความได้นำเสนอ ดังนั้น ถ้าพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอมีความบกพร่องไม่สมบูรณ์

⁴⁶ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. เล่มเดิม. หน้า 21 -22.

⁴⁷ John H. Langbein. (1977). *Comparative of Criminal Procedure Germany*. p. 83.

โดยทั่วไปแล้วผู้พิพากษาจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของโจทก์ เพราะคิดว่าจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมเป็นการเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการค้นหาความจริงในคดีอาญาจะค่อนข้างไปทางระบบกล่าวหา ด้วยเหตุนี้การพิจารณาในศาลจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้กันด้วยวิธีสืบพยานหักล้างกันระหว่างคู่ความ (a trial by verbal battle หรือ oral adversary trial) ศาลจะอยู่ในฐานะผู้ตรวจสอบ เห็นได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ที่บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อใช้ประกอบการวินิจฉัยภายหลังจากที่โจทก์สืบพยานเสร็จได้ ส่วนในมาตรา 174 วรรคสี่ให้อำนาจศาลในการสั่งงดการสืบพยานระหว่างพิจารณาคดีได้ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยาน นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจสอบถามโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างพิจารณา ตามมาตรา 235 เป็นต้น ที่กล่าวถึงบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอย่างกระตือรือร้น และจะต้องมีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญา

บทที่ 3

ระบบบันทึกคำพยาน

รูปแบบของระบบบันทึกคำพยานในศาลประเทศต่างๆ ที่ใช้กันอยู่อาจแยกได้เป็นระบบบันทึกโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ การบันทึกโดยใช้เครื่องบันทึก การบันทึกโดยใช้เจ้าหน้าที่ และการบันทึกด้วยวิธีการอื่นๆ โดยบทนี้จะทำการศึกษารูปแบบต่างๆ ของระบบบันทึกคำพยานในต่างประเทศที่ได้เริ่มมีการศึกษาพัฒนากันอย่างจริงจังนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 90 เป็นต้นมาได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ จีน และเกาหลี รวมถึง รูปแบบ และ พัฒนาการของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย

3.1 ที่มาและความสำคัญของการบันทึกคำพยาน

บันทึกคำพยานที่ได้จากการบันทึกไว้จะถือเป็นบันทึกช่วยจำให้กับศาลในการวินิจฉัยทำคำพิพากษา นอกจากนี้ศาลสูงก็จะใช้บันทึกคำพยานนี้เป็นการทบทวนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นเมื่อบันทึกคำพยานเป็นหัวใจของการประสิทธิประสาทความยุติธรรม การบันทึกคำพยานที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรมชาติ ไม่มีการตัดต่อ ตัดทอน เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนกระบวนความ และคู่ความทุกฝ่ายยอมรับ ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของบันทึกคำพยานนั้นสามารถแบ่งพิจารณาได้ดังนี้

1) คุ้มครองการรวบรวมข้อเท็จจริงในคดี

ในชั้นพิจารณาผู้พิพากษาจะใช้บันทึกคำพยานเป็นเครื่องมือในการทำคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาเองซึ่งก็ต้องอ้างอิงข้อเท็จจริงที่ปรากฏในบันทึกคำพยานที่อยู่ในสำนวนด้วยเป็นสำคัญ ดังนั้น การรวบรวมข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงเป็นการนำข้อเท็จจริงอันเป็นข้อมูลที่ได้รับมาจากการสืบพยานมาประเมินค่าความน่าเชื่อถือเพื่อสรุปให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นยุติเพื่อใช้วินิจฉัยความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา การประเมินค่าความน่าเชื่อถือของพยานต้องอาศัยการสังเกตจากขั้นตอนการสืบพยาน เพราะการได้สังเกตพยานหลักฐานต่างๆ โดยตรงจากการสืบพยานย่อมทำให้สามารถปลงใจได้ว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด เนื่องจากพยานหลักฐานที่จะใช้พิสูจน์ข้อความจริงในคดีอาญานั้นจะแบ่งออกได้เป็นสามประเภทอัน ได้แก่ พยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม และข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน ดังนั้น การขังน้ำหนักและ การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีเพื่อการค้นหาความจริงในคดีจึงจำเป็นต้องอาศัยส่วนประกอบทั้งสามส่วนเป็นเครื่องช่วยวินิจฉัย ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน

ซึ่งเป็นเรื่องความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล เป็นสาระสำคัญในการกำหนดข้อเท็จจริงที่เดียวเพราะความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยาน บุคคลจะได้อีกด้วยการสังเกตการให้การของพยานบุคคลเท่านั้น ผู้ทำหน้าที่กำหนดข้อเท็จจริงจึงต้องอยู่ร่วมในการสืบพยาน

การพิจารณาคดีทั้งระบบกฎหมาย Common law และ Civil law ต่างให้ความสำคัญของการทบทวนข้อเท็จจริงแห่งคดีว่า ผู้ที่จะกำหนดข้อเท็จจริงในศาลทุกชั้นจะต้องนั่งพิจารณาคดีนั้นด้วยทุกครั้งจึงจะสามารถกำหนดข้อเท็จจริงได้ หากผู้กำหนดข้อเท็จจริงไม่ได้นั่งพิจารณาคดีด้วยแม้เพียงครั้งหนึ่งครั้งใดผู้นั้นจะไม่สามารถทำหน้าที่กำหนดข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ในการกำหนดข้อเท็จจริงในกรณีที่เป็นความผิดโทษรุนแรง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบ Common law และ Civil law ผู้กำหนดข้อเท็จจริงจะต้องร่วมนั่งพิจารณาเป็นองค์คณะเสมอ เพื่อให้การกำหนดข้อเท็จจริงมีความรอบคอบรัดกุมและเป็นการตรวจสอบซึ่งกันและกัน หากผู้กำหนดข้อเท็จจริงในองค์คณะนั้นไม่ได้ร่วมนั่งพิจารณาแม้เพียงครั้งหนึ่งครั้งใดการพิจารณาคดีนั้นจะเสียไปทันที แต่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่ต้น⁴⁸

สำหรับการคุ้มครองในการรวบรวมข้อเท็จจริงในศาลไทยนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง ยังกำหนดหลักประกันการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคดีของศาลชั้นต้นที่ให้ศาลอุทธรณ์ต้องตรวจสอบกลับกรองข้อเท็จจริงจากการศาลชั้นต้นที่พิพากษาลงโทษประหารชีวิตจำเลยอีกครั้งที่บัญญัติว่า กรณีศาลชั้นต้นลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ แม้ไม่มีการอุทธรณ์ เมื่อครบอายุอุทธรณ์แล้วหากไม่มีฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์เจ้าหน้าที่ศาลจะทำรายงานเสนอผู้พิพากษาตั้งในรายงานว่าส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ แสดงว่าบันทึกคำพยานมีประโยชน์มากในการทบทวนข้อเท็จจริงในศาลสูงโดยเฉพาะคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต

2) การตรวจสอบดุลพินิจศาลชั้นต้น

บันทึกคำพยานจะเป็นการเปิดโอกาสให้พยานและคู่ความตรวจสอบความถูกต้องและยอมรับในสิ่งเดียวกันอันจะนำมาใช้ตัดสินคดี โดยที่คู่ความสามารถคัดค้านสำนวนบันทึกนี้และตรวจสอบดุลพินิจของศาลได้ เพราะเมื่อพยานเบิกความเสร็จจะต้องลงลายมือชื่อรับรองถ้อยคำของตนเอง และบันทึกคำพยานฉบับนั้นก็จะถือว่าเข้าสู่สำนวนคดีอย่างสมบูรณ์ และจะเป็นสิ่งที่ศาลสูงใช้ทบทวนข้อเท็จจริงอีกครั้งในการทำคำพิพากษาวินิจฉัยคดี ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าการบันทึกคำพยานนั้นศาลผู้บันทึกจะจับใจความถ้อยคำของพยานที่เบิกความไว้ และจะอัดเสียงตนเองลงเทปให้เจ้าหน้าที่พิมพ์ต่อไป ดังนั้น บันทึกคำพยานจะเป็นเพียงถ้อยคำของพยานที่เกิดจากดุลพินิจของศาลชั้นต้นในการที่จะเลือกบันทึกคำพยานที่เบิกความนั้นๆ และกระบวนการยุติธรรมไทยก็ให้ความสำคัญ

⁴⁸ วสันต์ เพิ่มทวีผล. (2533). การตรวจสอบและการกำหนดข้อเท็จจริงในคดีอาญา. หน้า 58.

ไว้วางใจในดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นเป็นอย่างมากในการรวบรวมข้อเท็จจริงจากคำพยาน ด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษาเอง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว บันทึกคำพยานจึงเป็นเครื่องมือของคู่ความ ในคดีด้วยเช่นกันในการตรวจสอบดุลพินิจคำวินิจฉัยคดีของศาลชั้นต้น

เมื่อคำพิพากษาของศาลชั้นต้นไม่เป็นที่ยอมรับกฎหมายก็เปิดโอกาสให้มีการขอให้ศาลสูงขึ้นไปพิจารณาคดีนี้อีกครั้ง ทั้งข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย บันทึกคำพยานนี้เองก็จะสามารถนำมาใช้ตรวจสอบดุลพินิจของศาลชั้นต้นได้ คู่ความเองก็สามารถขออนุญาตคัดถ่ายบันทึกคำพยานที่เบิกความเพื่อตรวจสอบดุลพินิจของศาลในการบันทึกคำพยานได้ หากเห็นว่าคำพยานบุคคลใดที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นเหตุเป็นผลแต่ศาลกลับมองข้ามข้อเท็จจริงเหล่านั้นไป คู่ความก็สามารถชี้ให้ศาลสูงเห็นถ้อยคำของพยานบุคคลอีกครั้ง ซึ่งศาลสูงเองเมื่อมีคดีขึ้นมาที่จะต้องพิจารณาจากบันทึกคำเบิกความของพยานนี้เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นการพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายก็ตาม แต่สำหรับคดีที่ไม่ต้องห้าม อุทธรณ์ หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้นั้น บันทึกคำพยานก็ยิ่งมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นไปเพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานในคดีนั้นทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง และแม้การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จะไม่มีการสืบพยานและไม่มีบันทึกคำพยานเพิ่มเติมก็ตาม แต่บันทึกถ้อยคำพยานในสำนวนที่ได้จากชั้นต้นนี้จะต้องถูกนำมาตรวจสอบทบทวนดุลพินิจในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีข้อเท็จจริงยังไม่เป็นที่ยุติ และศาลฎีกาจะต้องพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงอีกเป็นครั้งสุดท้าย

3) เครื่องมือในการทบทวนข้อเท็จจริงในศาลสูง

บันทึกคำพยานนี้จะถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนคดีที่ผู้พิพากษาจะต้องมาทบทวนข้อเท็จจริงที่ได้จากคำเบิกความของพยานบุคคลโดยละเอียดอีกครั้งประกอบกับพยานหลักฐานอื่นๆ ในสำนวน ก่อนที่จะทำคำวินิจฉัยปรับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วเข้ากับข้อกฎหมาย ไม่เฉพาะแต่ในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเท่านั้น แต่การพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ และฎีกา ที่อนุญาตให้มีการอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงได้แล้ว ผู้พิพากษาในศาลสูงก็จำเป็นที่จะต้องทบทวนข้อเท็จจริงจากบันทึกคำพยานในสำนวนคดีอีกครั้งอันจะถือเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ทำคำพิพากษาของศาล ซึ่งวิธีบันทึกคำพยานแบบอมความนี้จะทำให้คำเบิกความของพยานที่ปรากฏอาจถูกตัดทอนเปลี่ยนแปลงไปโดยการอมความของศาลชั้นต้น โดยที่ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาไม่มีโอกาสได้เห็นอากัปกริยาของพยานทั้งหมดจริงๆ ซึ่งจะถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง

ในหลายประเทศใช้วิธีการกำหนดข้อเท็จจริงที่เน้นความสำคัญว่าผู้พิพากษาที่จะทำหน้าที่ในการกำหนดข้อเท็จจริงให้ยุติต้องร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วยทุกครั้ง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบ Common law และ Civil law ต่างนำไปใช้ในศาลสูงด้วย กล่าวคือศาลสูงจะทบทวนข้อเท็จจริงได้จะต้องพิจารณาคดีโดยต้องมีการสืบพยานใหม่หากไม่มีการพิจารณาคดีใหม่ศาลสูงจะไม่เข้าไป

กำหนดข้อเท็จจริง และปัญหาข้อเท็จจริงจะได้รับการพิจารณาเพียงสองครั้งเท่านั้น คือในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาในสองครั้งแล้ว ย่อมถือได้ว่าข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องแล้ว แต่เมื่อศึกษาระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยปรากฏว่าศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาของไทยไม่ได้สืบพยานใหม่เลย แต่จะทบทวนข้อเท็จจริงโดยอาศัยสำนวนที่ศาลชั้นต้นทำไว้ และเนื่องจากผู้พิพากษาในศาลสูงจะใช้วิธีพิจารณาคดีที่ถูกส่งมาจากศาลชั้นต้น โดยการอ่านถ้อยคำสำนวนจากคำเบิกความของพยานที่พิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ผู้พิพากษาในศาลสูงจะไม่มีโอกาสได้เห็นรูปร่างหน้าตา อากัปกิริยาของพยานหรือจำเลย และไม่มีโอกาสได้เห็นบรรยากาศในห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นซึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ประมวลเสริมข้อเท็จจริงในการวินิจฉัยคดีได้ด้วย ดังนั้นการที่ผู้พิพากษาในศาลสูงได้มีโอกาสเห็นรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็น่าจะทำให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมด้วย

3.2 รูปแบบของการบันทึกคำพยาน

รูปแบบและวิธีการในการบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าศาลในห้องพิจารณาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างกันในแต่ละระบบกฎหมาย และรูปแบบวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในแต่ละประเทศ สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

3.2.1 การบันทึกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim Recording)

การบันทึกคำเบิกความพยานแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างจะใช้ในทุกชั้นศาลของสหรัฐ ทั้งนี้เพื่อให้มีการเก็บข้อมูลทั้งหมดได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์โดยมีวัตถุประสงค์หลักอย่างเดียวกันคือเพื่อประโยชน์ของศาลสูงในการพิจารณาคดี⁴⁹ เช่นวิธีบันทึกแบบ การบันทึกคำพยานแบบจดบันทึกคำเบิกความทั้งหมด (Longhand Writing) ซึ่งถือเป็นวิธีดั้งเดิมที่ใช้ในยุคแรก ต่อมามีการพัฒนามาใช้วิธีการจดแบบชวเลข (Shorthand Writing) ที่เป็นการใช้สัญลักษณ์เข้ามาทดแทนคำพูดหรือประโยค โดยไม่ต้องจดข้อความทั้งหมดลงไป ส่วนการบันทึกแบบ Stenographic Machine เป็นการบันทึกคำพยานที่ใช้เครื่องพิมพ์ชวเลข (Stenographic Machine) เป็นระบบที่พัฒนามาจากการจดแบบ ชวเลข ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีแป้นพิมพ์ที่ใช้สัญลักษณ์แทนคำพูดต่างๆ เจ้าหน้าที่ของศาลจะพิมพ์ข้อความที่พยานเบิกความแบบคำต่อคำทั้งหมดลงบนกระดาษ เมื่อเสร็จสิ้นการเบิกความแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลก็จะนำแถบกระดาษไปเข้าเครื่องถอดเป็นข้อความอีกครั้ง ต่อมามีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยถอดชวเลขเป็นข้อความที่เรียกว่าระบบ Live note เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลใช้เครื่องพิมพ์ชวเลขพิมพ์คำเบิกความของพยาน โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะช่วยถอดข้อความในทันที ซึ่งจะปรากฏข้อความขึ้น

⁴⁹ วีระ ทรัพย์ไพศาล และกนก อินทร์พรรษ์. (2524, มกราคม-กุมภาพันธ์). “รายงานการดูงานศาล ณ ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา.” *ดูพาห*, 28, 1. หน้า 51.

ที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ในเวลาไม่นานการใช้ Steno mask Reporter นี้เจ้าหน้าที่ศาลจะเป็นผู้พูดตามที่พยานเบิกความ และข้อความที่บุคคลอื่นในห้องพิจารณาพูดทั้งหมด โดยพูดใส่หน้ากากครอบปากและไม่รบกวนการพิจารณาคดี คำพูดของเจ้าหน้าที่ศาลจะถูกโปรแกรมคอมพิวเตอร์แปลงให้เป็นข้อความ แต่เนื่องจากโปรแกรมที่ใช้ในขณะนั้นยังมีประสิทธิภาพต่ำ ดังนั้น การบันทึกด้วยเสียงจึงต้องบันทึกให้ช้ากว่าจังหวะการพูดปกติ เหตุที่ต้องใช้วิธีดังกล่าวเนื่องจากคอมพิวเตอร์ยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะการออกเสียงที่แตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คดีที่ความซับซ้อนหรือเป็นคดีเฉพาะทางที่มีศัพท์เทคนิคมาก ก็อาจเป็นปัญหาให้กับผู้บันทึกได้ ปัจจุบันการบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่างได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในรูปแบบการบันทึกด้วยภาพและเสียงซึ่งจะศึกษารายละเอียดในบทต่อไป

3.2.2 การบันทึกด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษา

การบันทึกคำเบิกความของพยานด้วยการที่ผู้พิพากษาสรุปถ้อยคำเบิกความของพยานเองนี้เป็นการรวบรวมสรุปข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษาที่ได้ฟังจากคำเบิกความพยานและบันทึกไว้ด้วยความของตนเองโดยที่ในวงการศาลจะเรียกว่าการ “อมความ” หมายถึง เมื่อพยานเบิกความตอบคำถามของพนักงานอัยการหรือทนายความไปได้ซัก 3-4 คำถาม ผู้พิพากษาก็จะบันทึกคำเบิกความของพยานคนนั้นโดยฟังจับใจความเรียบเรียงจากถ้อยคำของพยานใหม่เรียงข้อความลำดับเหตุการณ์ตัดถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็นออกไป การบันทึกคำพยานของไทยแต่เดิมผู้พิพากษาจะใช้วิธีฟังคำเบิกความแล้วจับใจความจดด้วยลายมือ แล้วอ่านให้คู่ความฟังซึ่งเจตนาในการให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาเรียงความหรืออมความดังกล่าวก็เพื่อให้ได้ความกระชับ ไม่ฟุ่มเฟือย และเข้าใจเนื้อหาไม่รวน เนื่องจากพยานแต่ละคนที่มาเบิกความต่อศาลนั้นอาจตอบคำถามหรือซักค้านของทนายความไม่ตรงประเด็น หากใช้วิธีการบันทึกคำพยานที่เบิกความแบบคำต่อคำที่พยานให้การไว้แล้วก็อาจทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า และอาจไม่ได้เนื้อความที่ชัดเจน

การบันทึกคำพยานด้วยวิธีนี้ในประเทศฝรั่งเศสจะมีเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการบันทึกคำพยาน เรียกว่า “Greffier” การบันทึกโดย Greffier นี้จะใช้วิธีจดบันทึกตามคำบอกที่ได้รับจากผู้พิพากษา⁵⁰ โดยที่ผู้พิพากษาไม่ต้องบันทึกเองเมื่อทำการบันทึกเสร็จสิ้นแล้วพนักงานผู้จดบันทึกก็จะให้ผู้พิพากษาอ่านถ้อยคำที่บันทึกไว้ให้พยานหรือผู้ที่เบิกความฟัง และให้พยานหรือผู้ให้ถ้อยคำนั้นลงชื่อกำกับไว้ การจดบันทึกคำพยานบุคคลของพนักงานผู้บันทึกนี้จะบันทึกถ้อยคำใดๆ ที่เป็นการนอกเหนือจากคำบอกกล่าวของผู้พิพากษาไม่ได้

ส่วนการพิจารณาคดีในศาลของประเทศเยอรมันจะมีผู้ทำหน้าที่บันทึกคำพยานที่เรียกว่า “Protocol Man” เป็นผู้ทำหน้าที่ในการบันทึกคำเบิกความของพยานโดย Protocol Man นั้นจะต้องมี

⁵⁰ วิศิษฐ์ ลิขานนท์ และสำเริง ไชยจิต. (2522, กันยายน-ตุลาคม). “รายงานการดูงานศาลประเทศฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมัน และอิตาลี.” *ตุลพาห*, 26, 5. หน้า 31.

ระดับการศึกษาเทียบเท่ากับระดับอาชีวะชั้นสูงของประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับราชการของรัฐบาลแล้ว โดยจะต้องผ่านการฝึกการทำงานเป็นเวลาไม่น้อยกว่า สองปี หกเดือน แล้วจึงจะได้รับการบรรจุแต่งตั้งได้ โดย Protocol Man นั้นจะมีอิสระในการบันทึกมากกว่าพนักงานผู้บันทึกของประเทศฝรั่งเศส Greffier คือ อิสระที่จะไม่ต้องคอยบันทึกตามคำบอกของผู้พิพากษาแต่เพียงอย่างเดียว ถ้าผู้บันทึกเห็นว่าคำเบิกความของพยานสื่อถึงอะไรที่พยานอยากจะเบิกความ และพยานได้เบิกความเช่นนั้น เจ้าพนักงานผู้บันทึกก็สามารถบันทึกในสิ่งที่ปรากฏนั้นได้โดยไม่ต้องรอความเห็นชอบหรือคำบอกกล่าวของผู้พิพากษาแต่อย่างใด

3.3 ระบบบันทึกคำพยานในต่างประเทศ

ระบบบันทึกคำพยานในประเทศได้มีการพยายามคิดค้นพัฒนารูปแบบต่างๆ ของการบันทึกคำพยานสามารถให้สามารถเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความไว้ได้ทั้งหมด ก็เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลสูง โดยจะศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการบันทึกคำพยานในประเทศสหรัฐอเมริกาที่พิจารณาคดีด้วยระบบลูกขุน ประเทศในแถบทวีปยุโรป และบางประเทศในทวีปเอเชียที่ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกัน ดังนี้

3.3.1 สหรัฐอเมริกา

โดยทั่วไปสำหรับศาลชั้นต้นของสหรัฐอเมริกาจะใช้วิธีบันทึกคำเบิกความของพยานบุคคลแบบบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่างเพื่อให้มีการเก็บข้อมูลทั้งหมดได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด เรียกว่า “Verbatim recording” โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการบันทึกแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างก็เพื่อประโยชน์ของศาลสูงขึ้นไปในการพิจารณาพิพากษาคดี⁵¹ พัฒนาระบบบันทึกคำพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ คือช่วงก่อนและหลังการนำระบบบันทึกคำพยานแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้

1) ช่วงก่อนใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

(1) การบันทึกคำพยานแบบจดบันทึกคำเบิกความทั้งหมด (Longhand writing) เป็นวิธีดั้งเดิมที่ใช้ในยุคแรก ระบบนี้มักจะสร้างปัญหาให้กับเจ้าหน้าที่ผู้บันทึกเพราะหากคดีที่ใช้เวลาในการพิจารณานาน เจ้าหน้าที่จะเกิดความอ่อนล้าและสมาธิในการฟังจะลดน้อยลง จนส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการบันทึกคำเบิกความของพยานได้

(2) การจด หรือชวเลข (Shorthand writing) จะเป็นการใช้สัญลักษณ์เข้ามาทดแทนคำพูดหรือประโยคโดยไม่ต้องจดข้อความทั้งหมด ทำให้มีความรวดเร็ว แต่ก็ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ในการแปลสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นภาษาเขียน แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากสัญลักษณ์ต่างๆ นั้นอาจเป็นการเฉพาะตัวของผู้บันทึกบางคน นอกจากนี้ในการใช้สัญลักษณ์แทนคำพูดนี้อาจบันทึกถ้อยคำของ

⁵¹ วีระ ทรัพย์ไพศาล และกนก อินทร์ทรัพย์. เล่มเดิม. หน้า 51.

พยานไม่ครบถ้วน ในส่วนของการจัดเก็บบันทึกคำเบิกความที่มีการถอดแปลลงบนกระดาษแล้วนั้น อาจจะทำให้เสื่อมสภาพ ขำรุคเสียหายได้ง่ายกรณีที่ต้องเก็บไว้เป็นเวลานาน

(3) การบันทึกคำพยานที่เป็นเครื่องพิมพ์ชวเลข (Stenographic Machine) เป็นระบบที่พัฒนามาจากการจดแบบ ชวเลข ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีแป้นพิมพ์ที่ใช้สัญลักษณ์แทนคำพูดต่างๆ เจ้าหน้าที่ของศาลจะพิมพ์ข้อความที่พยานเบิกความแบบคำต่อคำทั้งหมดลงบนกระดาษ เมื่อเสร็จสิ้นการเบิกความแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลก็จะนำแถบกระดาษไปเข้าเครื่องถอดเป็นข้อความอีกครั้ง ต่อมามีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยถอดชวเลขเป็นข้อความที่เรียกว่าระบบแบบ Live note เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลใช้เครื่องพิมพ์ชวเลขพิมพ์คำเบิกความของพยาน โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะช่วยถอดข้อความในทันที ซึ่งจะปรากฏข้อความขึ้นที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ในเวลาไม่นาน การใช้ Steno mask Reporter ซึ่งระบบนี้เจ้าหน้าที่ศาลจะเป็นผู้พูดตามที่พยานเบิกความ และข้อความที่บุคคลทุกคนในห้องพิจารณาพูดทั้งหมด โดยพูดใส่หน้ากากครอบปาก และไม่รบกวนการพิจารณาคดี คำพูดของเจ้าหน้าที่ศาลจะถูกโปรแกรมคอมพิวเตอร์แปลงให้เป็นข้อความ แต่เนื่องจากโปรแกรมที่ใช้กันในขณะนั้นยังมีประสิทธิภาพต่ำการบันทึกด้วยเสียงจึงต้องบันทึกให้ช้ากว่าจังหวะการพูดปกติ เหตุที่ต้องใช้วิธีดังกล่าวเนื่องจากคอมพิวเตอร์ยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะการออกเสียงที่แตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คดีที่ความซับซ้อน หรือเป็นคดีเฉพาะทางที่มีศัพท์เทคนิคมาก ก็อาจเป็นปัญหาให้กับผู้บันทึกได้

(4) บันทึกคำเบิกความของพยานนอกศาลภายใต้การสาบาน (Oral Deposition) จะบันทึกคำพยานนั้น โดย Stenographer และมีทนายความจะเป็นผู้ซักถามพยาน โดยจะเป็นการบันทึกกันที่สำนักงานทนายความซึ่งไม่มีผู้พิพากษา มีแต่เพียงเจ้าหน้าที่เป็นประธาน⁵² สำหรับคู่ความที่ประสงค์จะทำการสืบพยานนอกศาลจะต้องส่งคำบอกกล่าวคู่ความฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสถามค้านพยานบุคคลดังกล่าวได้ และเมื่อมีการสืบพยานนอกศาลเสร็จแล้ว จะต้องเตรียมบันทึกนั้นให้พยานลงลายมือชื่อ และบันทึกดังกล่าวจึงจะสามารถนำไปใช้อ้างในศาลได้⁵³ ซึ่งในกรณีดังกล่าวมักจะกระทำเมื่อปรากฏว่าพยานบุคคลให้การในศาลแตกต่างจากที่ให้การในชั้นของ Deposition โดยทนายความจะใช้บันทึกคำเบิกความในชั้นของ Deposition มาทำลายความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลโดยอ้างว่าพยานนั้นให้การขัดแย้งกับที่เคยให้ไว้ก่อนหน้านี้

การสืบพยาน ซักถาม ถามค้าน นอกศาล (Written Deposition) มีลักษณะคล้ายกับวิธี Oral Deposition แต่เป็นวิธีที่คู่ความอาจส่งคำซักถาม คำถามค้าน และคำถามติง เป็นลายลักษณ์อักษรไปยังคู่ความอีกฝ่ายตามลำดับขั้นตอนของการสืบพยาน โดยมีหลักเกณฑ์เรื่องกำหนด

⁵² Kevin M. Clermont. (1995). *Civil Procedure*. p. 84.

⁵³ ภาณุ รังสีหัทธ. (2542, มกราคม- มิถุนายน). “กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี.”

ระยะเวลาของการส่งคำซักถาม การส่งคำถามค้าน และคำถามตั้ง ดังกล่าว ซึ่งมีผลทำให้คำถามค้าน และคำตอบที่ได้รับกลายเป็นพยานหลักฐานในคดีต่อไป⁵⁴ Written Evidence ถือเป็นการบันทึกคำพยานล่วงหน้าที่ใช้ใช้ในการพิจารณาตัดสินปกครองโดยองค์กรกึ่งตุลาการ (Quasi Judicial Tribunals) ส่วน Deposition จะใช้ในการพิจารณาสืบพยานในคดีแพ่งทั่วไป⁵⁵

2) ช่วงที่เริ่มพัฒนาการบันทึกด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

(1) บันทึกคำพยานด้วย Video Tape ซึ่งเป็นการบันทึกภาพและเสียงในช่วงแรกที่มีการทดลองใช้จะใช้บันทึกการเบิกความของพยานบางคนที่มาศาลไม่ได้ หรือบันทึกคำเบิกความของพยานบางคนเก็บไว้ให้คณะลูกขุนดู⁵⁶ ซึ่งการบันทึกด้วยภาพและเสียงจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงในการบันทึกปฏิกิริยาตอบสนองทางกายภาพที่มองเห็นได้โดยภาษาท่าทาง และการแสดงออกทางสีหน้า ซึ่งปฏิกิริยาท่าทางที่เห็นได้ด้วยสายตาเช่นนี้ไม่มีทางปรากฏได้ในถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้การใช้สื่อภาพและเสียงที่บันทึกไว้นั้นถือเป็นเครื่องมือในการยับยั้งการกลับคำให้การในภายหลังซึ่งอาจเกิดได้จากการถูกแทรกแซงจากภายนอก หรือการตัดสินใจจากผู้ให้ถ้อยคำเอง⁵⁷

ต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบันทึกคำพยานของศาลในสหรัฐอเมริกา ตามพระราชบัญญัติการปรับปรุงแก้ไขศาลสหพันธรัฐปี ค.ศ. 1982 (96 Stat. 25, 56-57) มาตรา 401 (b)⁵⁸ ซึ่งมุ่งหมายโดยตรงที่อนุญาตให้มีวิธีการอื่นๆ สำหรับการบันทึกในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อให้รายงานกระบวนการพิจารณาของศาล ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงมีการบันทึกคำพยานที่มีรูปแบบแตกต่างกัน แยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

รัฐ Louisville ใช้ระบบบันทึกคำพยานโดยสื่อวีดิทัศน์หรือโทรทัศน์ (Video Conferencing) หรือระบบบันทึกด้วยสื่อผสมภาพและเสียง เริ่มมีการใช้ครั้งแรกในเมือง Louisville ในปี ค.ศ. 1984 อันเป็นผลมาจากมาตรา 401 (b) และคำสั่งระเบียบบริหารการปกครองข้อ 4 (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1995) โดยถือเป็นทางเลือกใหม่เพื่อช่วยในการรายงานของเจ้าหน้าที่บันทึกความพยานของศาลผลจากคำสั่งดังกล่าวทำให้วิธีการบันทึกด้วยระบบ VDO หรือการบันทึกที่ลักษณะคล้ายกันนี้จะถือเป็นรายงานที่อ้างอิงของศาลได้ ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

⁵⁴ แหล่งเดิม. หน้า 142.

⁵⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย ค (2540, กรกฎาคม-กันยายน). “คำเบิกความที่บันทึกล่วงหน้า Written Evidence มิติใหม่ของการสืบพยานบุคคลในคดีอาชญากรรม.” *ตุลาการ*, 44, 3. หน้า 23.

⁵⁶ โสภณ รัตนกร. (2520). รายงานการดูงานศาลยุติธรรม ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา (ตอน 2). สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?Idmain=42&&No=33&&Title>

⁵⁷ ศุภกิจ เข้มประชา. (2544, มีนาคม). การประเมินผลในเชิงวินิจัย และการใช้สื่อบันทึกภาพ และเสียงในคดีเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ. *บทบัญญัติ*, 57, 1. หน้า 107-142.

⁵⁸ Federal Court Improvement Act of 1982, Article 401 (b). อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). *ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ (เอกสารประกอบการสัมมนา)*. หน้า 10.

กระบวนการวิธีการในการบันทึกที่ระหว่างการไต่สวนโดยใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วย VDO นี้ ตามระเบียบและกฎข้อบังคับพื้นฐาน ศาลจะต้องจัดให้มีการบันทึกคำพยานด้วยเครื่องบันทึก 2 เครื่อง พร้อมกันตลอดการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการไต่สวนบุคคลซึ่งผู้พิพากษาได้มอบหมายมีหน้าที่สำหรับการดูแลรักษา และควบคุมการบันทึกกระบวนการพิจารณาคดีที่ใช้ระบบวีดิโอเทปบันทึก ต้องบันทึกพยานบุคคลและพยานหลักฐานที่แสดงต่อศาล เพื่อบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาทั้งหมด

กรณีอุทธรณ์ เสมียนศาลจะต้องส่งสำเนาเทป 2 ม้วนที่มีการบันทึกไว้พร้อมกับสำเนาของบันทึกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสู่ศาลสูง และในสำเนาของเทปนั้นจะต้องปรากฏรายละเอียดเลขที่อ้างอิงของเทป วันที่ และเวลา ที่กระบวนการพิจารณาเริ่มต้น และจะต้องใส่กำกับไว้ทุกครั้งกรณีที่เทปหรือวันเวลาของการพิจารณามีการเปลี่ยนแปลงนาที ชั่วโมง และวินาที ของกระบวนการพิจารณาที่บันทึกด้วยวีดิโอเทป โดยต้องอ้างอิงถึงในส่วนที่มีการเริ่มต้นในแต่ละหน้าการนำเทปออกเผยแพร่สู่สาธารณะภายใต้บทบัญญัตินี้จะกระทำมิได้ กรณีที่ผู้ใดประสงค์ที่จะขออุทธรณ์ดังกล่าวจะต้องใช้วิธียื่นคำร้องขอให้ทำสำเนาของเทปกระบวนการพิจารณานั้นแทน

การบันทึกคำพยานภายใต้บทบัญญัติการปกครองในข้อ 19 โดยเทปที่ใช้บันทึกหนึ่งในสองม้วนต้องมีการบันทึกให้สม่ำเสมอ ภายใต้เงื่อนไขกำหนดการบันทึกดังกล่าว การที่จะใช้เทปม้วนใดบันทึกการพิจารณามากกว่าหนึ่งครั้ง เทปนั้นจะต้องใช้สำหรับบันทึกการพิจารณาในครั้งที่มีการบันทึกยาวนานก่อน ส่วนเทปที่สองจะถูกลบหรือนำกลับมาใช้ใหม่ หรืออาจทำลายด้วยวิธีอื่นๆ ภายหลังจากระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์ที่บัญญัติไว้ในคำสั่งทางปกครองมลรัฐข้อที่ 14

อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกตามมาตรฐานมีตั้งแต่กล่องที่ใช้สำหรับบันทึกภาพ ไมโครโฟน ความไวสูง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องตั้งโปรแกรมสำหรับผสมเสียงโดยตัวกล่องจะตั้งอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ในห้องพิจารณาคดี โดยทั่วไปจะมี 5 ตัวที่ผนังรอบห้องพิจารณา และอีก 1 ตัวสำหรับบันทึกผู้พิพากษา และการบันทึกทั้งหมดจะถูกควบคุมด้วยเจ้าหน้าที่ทางเทคนิค โดยที่ผู้พิพากษาไม่มีหน้าที่ใดๆ สำหรับการบันทึกเลย เพียงแค่คอยรับฟังคำเบิกความ สังเกตอาการกิริยาของพยาน หรือควบคุมการพิจารณาคดีเท่านั้น

รัฐ North Dakota จะอนุญาตให้ศาลสูงสามารถกำหนดวิธีการใดๆ สำหรับการบันทึกคำพยานได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายสหพันธรัฐ ดังนั้น การบันทึกคำพยานจึงสามารถกระทำโดยใช้วิธีการผสมผสานกันก็ได้ เช่น การบันทึกด้วยเสียง (Audio Recording) หรือการบันทึกภาพและเสียง (Video Recording) หรือการใช้เครื่องถอดชวเลข (Stenographic shorthand note) การใช้ระบบบันทึกคำพยานในระบบอื่นๆ ผู้ทำหน้าที่ในการบันทึกไม่ว่าใครก็ตามจะต้องจัดทำสำเนาเทปต้นฉบับ หรือบันทึกเป็นชวเลขสำหรับกระบวนการพิจารณา พร้อมกับสรุปรายงานการพิจารณาของ

เสมียนศาลนั้นภายหลังจากการปฏิบัติแล้ว โดยให้ระบุเลขคดีและวันที่ลงในเทป หรือบันทึกชวเลข เช่นเดียวกันกับการจัดเก็บแฟ้มเอกสาร

ผู้ที่ทำหน้าที่ในการบันทึกคำพยานมี 2 ประเภท คือ

ก. เป็นลูกจ้างที่ทางศาลเป็นผู้จัดจ้างเข้ามาทำหน้าที่เอง หรือเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพการจดบันทึกอิสระที่กระทำการบันทึกภายใต้สัญญาการบันทึกที่ทำกับศาลนั้นๆ

ข. กรณีที่ศาลไม่มีผู้ดูแลรวบรวมกระบวนการพิจารณาดังกล่าวหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ ศาลอาจจะมีคำสั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำการบันทึกชวเลขแทน แต่หากมีการใช้ระบบบันทึกด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องนำมาถอดข้อความเป็นลายลักษณ์อักษร และนำเสนอรายงานนั้นต่อศาล

ในการถอดความนั้นทุกศาลไม่ว่าในคดีแพ่ง อาญา หรือคดีใดๆ ก็ตาม ผู้รายงานของศาล (Court's Reporter) ซึ่งจะมีหน้าที่ต้องเตรียมที่จะถอดเทปจากต้นฉบับเป็นชวเลขหรืออื่นๆ นับแต่ที่ได้รับคำสั่งจากศาลหรือคำสั่งให้มีการถอดข้อความจากเสมียนศาล District Court รูปแบบของการถอดความ และการรับรองความถูกต้องจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติข้อที่ 10 ของคำสั่งทางปกครองแห่งมลรัฐ (Rule 10 NDRAP)

รัฐ Kentucky จะใช้กล้องที่ติดไมโครโฟน และเครื่องบันทึกภาพพร้อมเสียงที่สามารถตั้งโปรแกรมการทำงานได้ (VCR & Program Sound Mixer) จะทำงานโดยการควบคุมของผู้พิพากษา โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ควบคุมการเปิด ปิดของเครื่อง ตำแหน่งในการวางกล้องจะมีหลายแบบ แต่โดยปกติจะติดอยู่บนผนังโดยรอบห้องพิจารณา 5 ตัว และตรงคอกพยานสำหรับเบิกความต่อหน้าศาลอีก 1 ตัว และสำหรับกล้องในตำแหน่งต่างๆ สามารถที่จะดึงภาพเข้าออกของผู้ที่ให้ปากคำได้ทั้งกล้อง และไมโครโฟน จะถูกบันทึกในตำแหน่งเป็นอิสระจากลำโพงแต่ละตัวและจะไม่สลับกันไปมาจนกว่าผู้ใดผู้หนึ่งเบิกความจนจบแล้ว

รัฐ California การบันทึกคำพยานสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะโดยการใช้ภาพถ่ายด้วย ทีวี หรือวิทยุ เมื่อมีการร้องขอจากคู่ความ แต่ไม่รวมถึงภาพที่สร้างขึ้นโดยศิลปินภาพที่บันทึกโดยอุปกรณ์ส่วนบุคคลที่ปราศจากการขออนุญาต หรือความยินยอมหรือภาพที่เกิดจากการรูด้า หรือละเมิดสิทธิของบุคคล ส่วนการเขียนต้องกระทำตามแบบในเวลาอันสมควรก่อนกระบวนการพิจารณา ซึ่งการบันทึกจะไม่ครอบคลุมถึงกระบวนการพิจารณาในห้องพิจารณา หรือสำหรับลูกขุนคนใดคนหนึ่ง หรือการสนทนาระหว่างผู้ที่เข้าฟังการพิจารณาที่อยู่ในห้อง ระหว่างพนักงานอัยการ ทนายความ และพยาน หรือระหว่างคณะผู้พิจารณาด้วยกัน

คดีที่นำระบบบันทึกคำพยานแบบ VDO มาใช้จะมีหลายประเภทคดีซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละรัฐที่จะอนุญาตให้นำมาใช้ หรือขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา หรือคณะ

ลูกขุน ในรัฐ California การจะเข้าถึงการบันทึกเป็นสาระสำคัญที่อยู่คู่กับกระบวนการพิจารณา แต่การเข้าถึงการบันทึกของศาลถูกจำกัดเพียงข้อบังคับทางกฎหมายที่มี หรือสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาอย่างตรงไปตรงมาจะถูกกระทบโดยตรงจากการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว อาทิเช่น การโฆษณาหรือเผยแพร่จะทำให้สิทธิของจำเลยต่อกระบวนการยุติธรรมได้รับความเสียหาย หรือการสนทนาในอยู่ห้องพิจารณาหรือระหว่างข้างๆ คอกพยาน แม้เอกสารหรือบันทึกต่างๆ ของกระบวนการพิจารณาจะมีใช้แพร่หลายอยู่ทั่วไป การหาหรือเกี่ยวกับการชำระหนี้หรือกำหนดเงื่อนไขใดๆ หรือการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนในคดีที่ผู้เยาว์ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา เฉพาะความผิดที่รุนแรง หรือคดีที่ผู้เสียหายมีคำขอไปยังศาลไม่ให้เปิดเผยการพิจารณา การขอให้มีการปกปิดคดีอาญาที่มีการล่วงละเมิดทางเพศ หรือในคดีที่ผู้เสียหายมีอายุต่ำกว่า 16 ปี (ประมวลกฎหมายขนบธรรมเนียมและสวัสดิการสังคม มาตรา 379) คดีเกี่ยวกับความลับในทางการค้าเช่น การขโมยข้อมูลอันเป็นความลับในความคิดทางธุรกิจ หรือในคดีแพ่งที่เกี่ยวกับการหาหรือเรื่องการชำระหนี้ หรือกำหนดเงื่อนไขรวมทั้งการระงับข้อพิพาทด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการสนทนาในห้องคณะลูกขุน การสนทนาในคอกพยานระหว่างพยานกับทนายความในห้องพิจารณาคดี การที่จะพิจารณาความสามารถทางจิตผิดปกติสำหรับกรณีความผิดปกติโดยไม่เจตนาเว้นแต่คู่ความร้องขอให้เปิดเผยการพิจารณา

รัฐ Utah มีรูปแบบวิธีการบันทึก รวมถึงการบันทึกโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ เช่น VDO และ Audio Recording เกี่ยวกับกฎพื้นฐานของวิธีการดังกล่าว การบันทึกรายงานจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของศาลเป็นผู้มีหน้าที่บันทึกแบบคำต่อคำ เว้นแต่ในกรณีที่มีการกำหนดเอาไว้แล้ว การบันทึกด้วยระบบ VDO นั้นจะต้องได้รับการดูแลโดยเจ้าหน้าที่ผู้บันทึกต่างหากในส่วนเจ้าหน้าที่ของศาลผู้มีหน้าที่รายงานหรือให้ความเห็นชอบในการสลับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ในการบันทึกของ District Court นั้นๆ จะใช้วิธีการรายงานตามความเป็นจริงที่เกิดจากคอมพิวเตอร์ในห้องพิจารณา (Computer Integrate Courtroom หรือ CIC)

สำหรับประเภทคดีที่จะจัดให้มีการใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยวิธีการบันทึกแบบ Audio อันได้แก่ ประเภทคดีที่เป็นการเรียกร้องสิทธิให้ชดเชยค่าเสียหายเล็กน้อย คดีในศาลเยาวชน ยกเว้นว่าผู้พิพากษาศาลเยาวชนจะเห็นควรให้ใช้วิธีการอื่น เช่น ให้เจ้าหน้าที่จดรายงานหรือการใช้สื่อวีดิทัศน์ หรือในคดีที่คณะผู้พิพากษามีการตกลงกันก่อนหน้าเมื่อเห็นว่าปริมาณคดีที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาคดีนั้น พิสูจน์ได้ว่าไม่จำเป็นที่จะต้องติดตั้งระบบบันทึกด้วย VDO

การบันทึกคำพยานด้วยระบบวีดิทัศน์ เสมียนศาลหรือบุคคลที่ศาลมอบหมายให้ทำการบันทึกด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวจะต้องทำบันทึกที่ใช้สำหรับเป็นต้นฉบับอย่างน้อย 2 ชุด ชุดหนึ่งจะถูกเก็บไว้ในโดยเสมียนศาล โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกอย่างเป็นทางการของศาล ส่วนอีกชุดหนึ่งจะถูกเก็บไว้ในสถานที่ปลอดภัย ซึ่งหากใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยระบบออডিโอ

(Audio) แล้วเจ้าหน้าที่ผู้ทำการบันทึกจะต้องจัดทำสำเนาอีกหนึ่งชุด ถ้ากรณีที่มีผู้บันทึกนั้นทำโดยผู้รายงานของศาลเอง การบันทึกโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ไม่จำเป็นต้องทำรายงาน

(2) ระบบบันทึกคำพยานโดยใช้เครื่องบันทึก (Stenographic) มีที่มาแรกเริ่มจากการพิจารณาคดีในศาลทหาร โดยรูปแบบการบันทึกจะกระทำโดยการพูดข้อความที่ต้องการบันทึกใส่หน้ากากที่กั้นเสียงรบกวนเอาไว้ และจะมีไมโครโฟนติดอยู่ภายใน หลังจากได้มีการนำเทคโนโลยีและพัฒนาวิธีการดังกล่าวมาใช้ในศาลทั่วไปโดยสามารถบันทึกเสียงได้พร้อมกันคราวละหลายๆ เสียง เรียกว่าวิธีการดังกล่าวว่า “Gimelli Voice Writing” ส่วนการถอดเทปบันทึกข้อความจะถอดจากข้อความที่ผู้บันทึกพูด ข้อความในแถบเสียงอื่นๆ จะถอดเพื่อตรวจสอบ และมีข้อสงสัย⁵⁹ ปัจจุบันมีใช้แพร่หลายในศาลต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา เช่น District Court มลรัฐ Nevada Eastern District of New York Pennsylvania South Carolina Texas Louisiana California และ Nebraska Court

ในรัฐ Pennsylvania จะใช้วิธีบันทึกโดยเจ้าหน้าที่ของศาลจะเป็นผู้บันทึก และถอดความ การบันทึกจะใช้ระบบแบบคำต่อคำ (Verbatim Recording) เมื่อได้ทำรายงานการบันทึกเสร็จแล้วให้จัดทำสำเนาอย่างเป็นทางการอีกหนึ่งชุด สำเนาเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการพิจารณาคดี สำหรับเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ หากนำมาใช้ในการพิจารณาคดีแล้วก่อให้เกิดความยุ่งยาก หรือทำให้การพิจารณาคดีหยุดชะงักไม่ต่อเนื่อง ก็อาจจะไม่อนุญาตให้ใช้เพื่อการบันทึก ตามข้อ 109.0 ของ Pennsylvania code (5 Pa.B 2980) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 1975

ในการทำงานจะมีเจ้าหน้าที่แปลคำเบิกความและพิมพ์เป็นเครื่องหมายชวเลข (Stenotype) พิมพ์ลงบนเครื่องพิมพ์ชวเลขที่มีลักษณะคล้ายกับเครื่องคิดเลขขนาดใหญ่โดยจะบันทึกเป็นตัวเลขลงบนม้วนกระดาษ การพิมพ์จะเป็นแบบคำต่อคำและจะถูกถอดออกมาเป็นตัวอักษรบนจอทีวีที่ปรากฏอยู่ที่เสมีนศาลเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งในการพิมพ์จะทำโดยเจ้าหน้าที่ศาล ที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะพนักงานผู้พิมพ์จะนั่งอยู่กลางห้องพิจารณา ระหว่างบัลลังก์ผู้พิพากษา กับโต๊ะของทนายความ ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ซึ่งโดยปกติแล้วการบันทึกคำพยานตามแบบวิธีดังกล่าวถ้าไม่มีการอุทธรณ์จะไม่มีถอดเทปข้อความที่บันทึกไว้

(3) ระบบบันทึกคำพยานด้วยเทปบันทึกเสียง (Audio Recording)⁶⁰ เป็นการบันทึกคำพยานด้วยระบบเสียงอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Sound Recording หรือ ESR) เป็นหนึ่งในหลายวิธีการบันทึกคำพยานที่นิยมใช้กันในศาล District Court ของสหรัฐอเมริกา ระบบบันทึกคำพยานในรูปแบบดังกล่าวได้รับอนุญาตให้ทำได้ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย Federal Court Improvement

⁵⁹ วีระ ทรัพย์ไพศาล และกนก อินทร์พรรษ์. เล่มเดิม. หน้า 48-54.

⁶⁰ J. Michael Greenwood. (1983). A Comparative Evaluation of Stenographic And Audio Methods for United States District Court Reporting ; Federal Judicial Center. อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์ (เอกสารประกอบการสัมมนา). หน้า 10.

Act ที่ว่า “ศาลสามารถที่จะทดลองวิธีการสำหรับการบันทึกในรูปแบบอื่นๆ เพื่อใช้บันทึกรายงาน กระบวนพิจารณาของศาลได้”⁶¹

รูปแบบการบันทึกด้วยเสียงใน District court จะใช้วิธีการบันทึกแบบคำต่อคำ (Verbatim Recording) อุปกรณ์ในการบันทึกมีหลายรูปแบบด้วยกัน แต่เครื่องมือสำหรับการบันทึกดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติอย่างต่ำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยมาตรฐานนี้กำหนดโดยสำนักงานปกครองศาลแห่งสัมพันธ์รัฐอเมริกา⁶² เช่น ในส่วนของเครื่องที่ทำการบันทึกเสียงในห้องพิจารณาจะต้องมีลักษณะเป็นเครื่องบันทึกเทปคู่ที่มีแถบหัวบันทึกเสียงไม่น้อยกว่า 4 แถบ และแต่ละแถบเสียงต้องเป็นอิสระต่อกันในการบันทึก หมายถึงหัวบันทึกแต่ละหัวสามารถที่จะบันทึกเสียงได้จากไมโครโฟนที่แยกกันเป็นอิสระตามจำนวนที่เท่าๆ กันกับจำนวนหัวบันทึกเครื่องบันทึกนี้สามารถที่จะเล่นย้อนกลับได้อิสระในแต่ละแถบบันทึกเพื่อค้นหาช่วงบันทึกที่ต้องการได้และยังประกอบด้วยเครื่องเปลี่ยนเทปบันทึกจากเครื่องหนึ่งสู่อีกเครื่องหนึ่งอัตโนมัติ และในกรณีที่เครื่องใดเครื่องหนึ่งไม่สามารถทำงานได้ตามปกติเป็นต้น ส่วนอื่นๆ จะมีรายละเอียดเพิ่มเติมอย่างใดก็ได้แล้วแต่กฎหมายของแต่ละรัฐนั้นจะบัญญัติอย่างไรขึ้นอยู่กับผู้ผลิตอุปกรณ์ดังกล่าว

การบันทึกจะทำได้สองรูปแบบคือ โดยเจ้าหน้าที่ผู้รายงานของศาลเองจะเป็นผู้ทำการบันทึก (Stenographer) หรือจากผู้ประกอบอาชีพในการบันทึกเฉพาะ (Audio Operator) ซึ่งศาลต้องทำการจัดจ้างไป อาจกระทำการจัดจ้างในรูปแบบเป็นการเหมารายคดี ตามความเหมาะสมหรือเมื่อคู่ความร้องขอก็ได้

ผู้บันทึกที่ศาลจัดจ้างนั้นจะทำการบันทึกแบบ ESR ซึ่งต้องบันทึกตามแบบและวิธีการที่กำหนดตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในคู่มือปฏิบัติงานของศาล ในทุกครั้งที่ทำการปฏิบัติการถอดเทปของกระบวนพิจารณาต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนดในรายงานเสมอ⁶³ เช่น ชื่อทางการค้า ชื่อของผู้ควบคุมเสียง ชื่อโจทก์ จำเลย หมายเลขคดี ชื่อผู้พิพากษา วัน เวลา ที่ทำการของกระบวนพิจารณาทันทีชื่อผู้แปลหากเป็นการบันทึกด้วยระบบ Stenographic ต้องมีชื่อผู้รายงานของศาลด้วย

⁶¹ Federal Court Improvement Act of 1982, Pub. L. No. 97-164. 401 (b), p. 25, 57. อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์ (เอกสารประกอบการสัมมนา). หน้า 10.

⁶² Guide to Judiciary Policies and Procedures Vol. VI ; Court Reporter’s Manual 1983 ; Chapter XVI Administrative Office of the United States Court ; ch. 16., p.8-10. อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์ (เอกสารประกอบการสัมมนา). หน้า 10.

⁶³ Innovation and System Development Court: The Federal Judicial Center: Revised Guidelines for the Preparation of Transcripts, chapter II Transcript Page Format, p 2-3. อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์ (เอกสารประกอบการสัมมนา). หน้า 11.

เมื่อเริ่มทำการบันทึกผู้ควบคุมเสียงจะทำหน้าควบคุมเครื่องบันทึกด้วย และจะทดสอบอุปกรณ์สำหรับการบันทึกทั้งหมด และบันทึกไว้ในตอนต้นของรายงานกระบวนการพิจารณา ก่อนเริ่มการพิจารณา หากมีเครื่องมือใดที่ผิดพลาดไปจากที่ระบุไว้ ต้องแจ้งให้คู่ความทราบก่อน มิฉะนั้น การบันทึกจะไม่สมบูรณ์และใช้อ้างอิงไม่ได้ การบันทึกระบบนี้จะไม่รวมถึงการพูดคุยกัน ระหว่างพยานกับทนายสองคน การสนทนาในห้องพิจารณาระหว่างบุคคล และการสนทนากันเอง ระหว่างคณะลูกขุน แต่เมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวให้หมายเหตุไว้ว่ามีการสนทนากัน หากมีการหยุด พุดลง และมีการสนทนาขึ้นมาเมื่อใดผู้บันทึกจะต้องใช้เครื่องหมายจุดประ (.....) แทนช่วงเวลา ดังกล่าวด้วย เพื่อให้ทราบถึงเหตุการณ์ในช่วงที่เกิดขึ้นด้วย ถ้าอักษรผิดต้องระบุไว้อย่างชัดเจนว่ามีความหมายอย่างไร นอกนั้นดำเนินกระบวนการตามแบบในคู่มือปฏิบัติงาน

เมื่อผู้บันทึกทำการบันทึกเสร็จสิ้น ผู้แปลจะถอดความและพิมพ์ออกมาเป็น รายงานส่งให้แก่ผู้พิพากษา ซึ่งการแปลถอดข้อความทุกครั้งจะต้องมีการลงลายมือชื่อรับรองไว้ท้าย รายงาน ส่วนคู่ความที่ต้องการคำแปลข้อความดังกล่าว อาจจะติดต่อว่าจ้างให้ผู้แปลทำการบันทึก ให้ ซึ่งจะมีผู้ประกอบอาชีพด้านการแปลนี้คอยให้บริการอยู่ทั่วไปในทุกรัฐ⁶⁴

รูปแบบของบันทึกคำพยานล่วงหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเรียกว่า Deposition ที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีหลักเปิดเผยข้อเท็จจริงที่กว้างกว่าประเทศอังกฤษ ถือเป็น เครื่องมือในการเปิดเผยข้อเท็จจริงในการดำเนินคดี ช่วยในการกำหนดประเด็นป้องกันความผิดพลาด เบิกความเท็จ การที่ควบคุมคำเบิกความของพยานล่วงหน้าเพื่อสนับสนุนการตกลงประนีประนอม ขอมความกัน เพื่อป้องกันมิให้มีการสงวนพยานวัตถุ พยานบุคคล และการปกปิดข้อมูล Surprise⁶⁵ ในการพิจารณาคดี โดย Deposition ที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกามี 2 ประเภท ได้แก่ Oral Deposition และ Written Deposition

นับตั้งแต่เริ่มมีแนวคิดพัฒนาระบบบันทึกคำพยานที่ผ่านมาในสหรัฐอเมริกามี การบันทึกด้วยเทปบันทึกเสียงใช้เป็นเวลาหลายสิบปีแล้วข้อเสียที่พบคือเทปที่ใช้บันทึกเสียงดังกล่าว ต้องใช้กับเครื่องอ่านเทปแบบพิเศษเท่านั้น ไม่สามารถเปิดฟังด้วยเครื่องเล่นเทปแบบปกติได้จึงเกิด ความไม่สะดวกกับผู้ที่ต้องการฟัง แต่ถ้าไม่ใช้เทปบันทึกเสียงแบบพิเศษแม้จะบันทึกได้หลายเสียง พร้อมกันแต่ก็ไม่สามารถแยกเสียงของผู้พูดออกจากกันได้ และไม่สามารถเลือกจุดที่ต้องการฟังได้ทันที การเก็บรักษาต้องอยู่ในสถานที่ปลอดภัยและห่างจากคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าการนำเทปมาใช้หลายครั้งทำให้อายุการใช้งานสั้นลง ทำให้ปัจจุบันศาลยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มี

⁶⁴ A Comparative Evaluation of Stenographic and Audiotape Methods for United District court Reporting; Appendix E; Federal Judicial Center; July 1983, p 131. อ้างถึงใน กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ (เอกสารประกอบการสัมมนา). หน้า 11.

⁶⁵ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2524). กฎหมายเองโกอเมริกันเบื้องต้น. หน้า 49.

การศึกษาวิจัย ทดลองใช้วิธีการบันทึกคำพยานด้วยอุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่างๆ และตัดสินใจที่จะเลือกใช้วิธีที่จะเป็นการส่งเสริมให้มีระบบการบันทึกเสียงคำเบิกความของพยานด้วยระบบดิจิทัลไปใช้แทนที่ในศาลต่างๆ

3.3.2 ประเทศแถบทวีปยุโรป

1) ประเทศอังกฤษ⁶⁶

แต่เดิมนั้นประเทศอังกฤษจะใช้วิธีบันทึกเสียงแบบการอัดจานเสียงซึ่งต้องใช้อัดลงบนแผ่นซีดี เมื่อประมาณ ค.ศ. 1950 เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นการใช้งานเสียงบันทึกก็เสื่อมความนิยมลงเพราะจานเสียงนั้นไม่สามารถที่จะลบออกได้ ถึงจะลบออกไปแล้วก็ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีกทั้งวิธีการอัดจานเสียงนั้นต้องใช้คนที่มีความชำนาญเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งเมื่อเทียบกับเครื่องบันทึกเสียงที่เกิดขึ้นมาใหม่นั้นนั้นเห็นว่าจะมีจุดด้อยกว่าอย่างมากมายจึงได้เริ่มมีการค้นคว้าเอาเครื่องบันทึกเสียงมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาล

การใช้เครื่องบันทึกเสียงแบบที่เป็นแบบกระแสมแม่เหล็ก (Magnetic Recording หรือ Telegraphone) เป็นประดิษฐ์กรรมซึ่งคิดค้นโดยชาวเดนมาร์กชื่อ Valdemar Poulsen ที่เป็นบุตรชายของผู้พิพากษาชาวเดนมาร์กคนหนึ่ง ประดิษฐ์กรรมนี้ถูกนำไปแสดงครั้งแรกที่กรุงปารีส เมื่อ 55 ปีมาแล้ว เรียกในขณะนั้นว่า Telegraphone ซึ่งจะใช้อัดเสียงลงในลวดเหล็ก โดยการบันทึกเสียงลงในลวดเหล็ก ซึ่งทำให้เคลื่อนที่ไปด้วยความเร็วคงที่ เข้าไปในตัวเครื่องบันทึกเสียงที่มีสายต่อกับที่พูด Microphone โดยเสียงจะถูกเปลี่ยนให้เป็นกำลังของไฟฟ้าเท่าๆ กัน กำลังไฟฟ้านี้จะทำให้ลวดเหล็กตีแม่เหล็กกันไปมาตามความหนักเบาแห่งการพูด เมื่อต้องการจะฟังเสียงพูดก็จะลวดนั้นเข้าเครื่องอีกครั้ง กำลังแม่เหล็กก็จะก่อให้เกิดกำลังไฟฟ้าขึ้นตามความหนักเบา กระแสนี้ก็จะเข้าไปสู่เครื่องขยายเสียงกลายเป็นเสียงของผู้พูด การบันทึกเสียงด้วยวิธีนี้มีข้อเสียตรงที่เส้นลวดจะมีน้ำหนักมาก

การทดลองช่วงแรกๆ จะมีปัญหาในเรื่องการทับซ้อนกันของเสียง เพราะเป็นการอัดบันทึกเสียงของทุกคนที่อยู่ในห้องพิจารณา จึงเป็นการลำบากในการแยกแยะว่าเสียงใครเป็นเสียงของใครในการถอดข้อความเสียงเป็นตัวอักษรในภายหลัง แต่ก็มีวิธีแก้ไขได้โดย ให้บันทึกเสียงคนที่พูดเอาไว้ แล้วเอามาฟังประกอบกับเครื่องบันทึกเสียง หรือมิฉะนั้นจะทำให้เสียงเบาแล้วพูดทับเข้าไปเบาๆ ว่าเสียงที่ได้ยินนี้เป็นเสียงของใครโดยการพูดนี้จะไม่ไปกลบทับเสียงเดิมเมื่อบันทึกคำพยานที่เบิกความจนจบปากแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะถอดข้อความเสียงให้เป็นตัวอักษรแล้วผู้พิพากษาจะอ่านคำเบิกความที่พยานเบิกความไว้ให้พยานฟัง แล้วให้พยานเซ็นชื่อรับรองความถูกต้องโดยตามหลักในระยะแรกก็จะมีปัญหาที่ไม่สามารถถอดข้อความเป็นตัวอักษรได้ทันในวันนั้น จึงต้องให้พยานมาศาลอีกครั้งเพื่อเซ็นรับรองคำเบิกความของตนเอง ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใช้

⁶⁶ ประพนธ์ ศาตะมาน. (2521). “เครื่องบันทึกเสียง กับการพิจารณาคดีของศาล.” สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.library.coj.go.th>

เครื่องพิมพ์ดีดชนิดไม่มีเสียงแทน เป็นเครื่องพิมพ์ดีดไฟฟ้า เพื่อมิให้เสียเวลาในการถอดเทปเป็นตัวอักษร ต่อมาได้มีการทดลองนำระบบบันทึกคำพยานแบบดิจิทัลมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2001⁶⁷ โดยในห้องพิจารณาคดีแต่ละห้องจะมีการติดตั้งระบบบันทึกเสียงแบบดิจิทัล มีเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้ควบคุมการบันทึกเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมสำหรับบันทึกเสียง หลังการทดลองใช้งานพบว่าการบันทึกด้วยระบบนี้มีประโยชน์โดยตรงต่อผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก ผู้พิพากษาสามารถเปิดฟังเสียงจากตำแหน่งที่ต้องการได้ทันที หรือสามารถเปิดฟังซ้ำได้ในภายหลังระบบนี้ยังส่งผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วเสียค่าใช้จ่ายน้อยและคุ้มค่าในการใช้งาน สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้กับเจ้าหน้าที่

ในประเทศอังกฤษจะมีการอนุญาตให้ทำบันทึกคำให้การพยานนอกศาล (Written Statement) ได้⁶⁸ คือ จะเป็นระบบบันทึกคำพยานที่ลงลายมือชื่อโดยบุคคลที่ให้คำพยานซึ่งหากเป็นกรณีที่ยานต้องมาเบิกความด้วยวาจา พยานบุคคลดังกล่าวอาจได้รับอนุญาตให้ทำเป็นบันทึกคำเบิกความของตนเองได้⁶⁹ โดยจะใช้เฉพาะในการซักถามพยานเท่านั้นจะไม่นำมาใช้ในการถามค้านหรือถามดิง ที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ ในศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับเอกสารเป็นสำคัญ (The Official Referees Court) ศาลที่จะพิจารณาคดีเกี่ยวกับเรื่องเรือชนกันในทะเล (The Admiralty Court) ศาลที่พิจารณาเกี่ยวกับการขนส่งทางเรือ การขนส่งระหว่างประเทศ และการเงินการธนาคาร (The Commercial Court)⁷⁰ และในศาลที่มีการพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วย ทรัสต์ จำนวน หรือมีพิพาทเกี่ยวกับหุ้นส่วน การพิสูจน์พินัยกรรม การฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญา คดีล้มละลาย⁷¹ ระบบบันทึกคำพยานล่วงหน้านี้จะถือว่าการแลกเปลี่ยนคำเบิกความของพยานบุคคลล่วงหน้าโดยสมัครใจ Exchange of Witnesses' Statements ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปิดเผยข้อเท็จจริงให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ Cards on the table ซึ่งช่วยให้ปัญหาการโต้เถียงของกลุ่มความสิ้นสุดลงได้

Written Evidence หรือ Deposition หมายถึง การบันทึกคำให้การของพยานบุคคลที่กระทำนอกศาลต่อหน้าบุคคลที่มีอำนาจกระทำการโดยคู่ความซึ่งได้แจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบเพื่อจะได้มีโอกาสถามค้านวิธีการนี้เป็นลักษณะพิเศษของกฎหมาย Common law ที่ยอมให้มีการบันทึกคำให้การพยานนอกศาลได้ บันทึกคำให้การพยานนี้ มักจะทำในรูปของคำถาม คำตอบ โดยถอดจาก

⁶⁷ สำนักงานศาลยุติธรรม และคณะวิจัยภาควิชาวิศวกรรมศาสตรคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2550). การบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ฉบับผู้บริหารศาลยุติธรรม (รายงานการวิจัย). หน้า 22.

⁶⁸ วันทนา วิริยะแพทย์สม. (2544). การใช้บันทึกคำเบิกความแทนการซักถามพยานในคดีแพ่ง. หน้า 59-60.

⁶⁹ I.H. Dennis. (1999). *The Law of Evidence*. p. 268.

⁷⁰ Stuart Sime. (1995). *A Practical Approach to Civil Procedure*. pp. 20-21.

⁷¹ Inns of Court School of Law. (1994). *Civil Litigation*. p. 3.

เทปบันทึกเสียงหรือเครื่องมืออื่นๆ การคัดค้านคำถามใดๆ อาจทำได้ แต่จะไม่มีผู้วินิจฉัยว่าคำถามนั้นๆ ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คงเพียงปล่อยให้ปรากฏเป็นหลักฐานไว้เพื่อที่ศาลจะได้มีคำสั่งในภายหลัง ทั้งนี้บันทึกคำให้การนอกศาลดังกล่าวอาจทำได้สองวิธี คือบันทึกคำให้การนอกศาลที่กระทำโดยวาจา (Deposition Upon Oral Examination) และบันทึกคำให้การนอกศาลที่กระทำเป็นลายลักษณ์อักษร (Depositions Upon Written Questions)

การบันทึกคำพยานบุคคลตามกฎหมายอังกฤษที่กระทำนอกศาลต่อหน้าบุคคลที่มีอำนาจกระทำการได้แก่ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาล หรือบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ไต่สวนโดยกระทำภายใต้การสาบานต่อบุคคลดังกล่าว Deposition นั้นจะใช้ในการสืบพยานก็ต่อเมื่อพยานไม่สามารถมาศาลได้ หรือกรณีอื่นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และจะรวมอยู่ในสำนวนคดีของศาล โดยคู่ความอาจขอตรวจสอบได้ ทั้งนี้ศาลจะรับฟังก็ต่อเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ความยินยอม หรือมีการพิสูจน์จนเป็นที่พอใจแก่ศาลแล้ว ทั้งนี้คู่ความที่ประสงค์จะใช้ Deposition จะต้องส่งคำบอกกล่าวให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ

Affidavit เป็นระบบบันทึกคำพยานบุคคลล่วงหน้าที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยพยานบุคคลผู้ที่ประสงค์จะให้ถ้อยคำนั้น จะต้องอยู่ภายใต้ของการสาบานตนต่อหน้าผู้มีอำนาจในการรับรองคำสาบาน⁷² โดยทั้งคู่ความอาจทำความตกลงกัน หรือศาลเองเห็นเป็นการสมควรให้อ่าน Affidavit ของพยานผู้ประสงค์ให้ถ้อยคำในการพิจารณาคดี และศาลอาจสั่งให้ส่งถ้อยคำสำเนาบันทึกคำพยานล่วงหน้าของพยานผู้ให้ถ้อยคำนั้นแก่คู่ความอีกฝ่าย ทั้งนี้ก็เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสได้ศึกษาถ้อยคำเบิกความของพยานบุคคลที่บันทึกไว้ก่อน เพื่อที่จะมีการถามค้านพยานผู้ให้ถ้อยคำนั้นได้ หรือในบางกรณีคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เรียกพยานผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อตอบคำถามค้านได้ ซึ่งหากผู้ให้ถ้อยคำนั้นไม่มาศาล คู่ความฝ่ายนั้นก็อาจอ้างเป็นพยานที่เบิกความไว้ล่วงหน้าเป็นพยานของฝ่ายตนเองในชั้นพิจารณาคดีได้ Affidavit เป็นระบบแลกเปลี่ยนบันทึกคำพยานที่พบในการสืบพยานของประเทศสิงคโปร์ มีลักษณะเหมือนกับ Written Statement ของประเทศอังกฤษ แต่ในระยะเริ่มแรกมีขึ้น โดยเป็นการยกเว้นหลักการสืบพยานบุคคลด้วยวาจา ต่อมามีการแก้ไขกฎหมาย โดยปรับปรุงให้พยานจะต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลเพื่อตอบคำถามค้าน หากพยานไม่มาศาล Affidavit นั้นศาลจะไม่รับไว้เป็นพยานหลักฐานในคดี นอกจากนี้ในอังกฤษยังใช้ Affidavit ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนของการขอให้ศาลออกหมายอาญาต่างๆ ด้วยซึ่งทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเป็นหลักประกันคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อีกทางหนึ่งด้วย

⁷² Peter Murphy. (1988). *A Practical Approach to Evidence*. p. 37

2) ประเทศนิวซีแลนด์⁷³

Closed Circuit Television หรือ CCTV ประเทศนิวซีแลนด์ใช้ระบบบันทึกคำพยานที่เรียกว่า “ระบบโทรทัศน์วงจรปิด” ซึ่งจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติลักษณะพยาน Evidence Act 1908 มาตรา 231 และหมวดที่ 3 ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายพยานหลักฐาน ค.ศ. 1989 Evidence Amendment Act 1989 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความพิเศษ ค.ศ. 1957 Sammy Proceeding Act 1989 มาตรา 212 ที่ประสงค์จะให้มีการเฉพาะที่จะให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ และสามารถให้ถ้อยคำในฐานะพยานได้โดยไม่ต้องพบหน้าผู้ถูกกล่าวหา ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้มีการออกกฎเกณฑ์ไว้ใน The Evidence (Videotaping Of Child Complainants) Regulations 1990 สำหรับการพิจารณาคดีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทารุณทางเพศต่อเด็กเป็นการเฉพาะโดยใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ที่ Wellington High Court

ระบบบันทึกแบบ CCTV จะอนุญาตให้ผู้เสียหายให้ปากคำจากในห้องพิจารณาคดีอื่นที่ไม่ใช่ห้องพิจารณาคดี แต่อยู่ในภายในบริเวณอาณาเขตของศาล และทำการส่งภาพและเสียงของผู้เสียหายกลับเข้าสู่ห้องพิจารณาคดีหลักโดยเชื่อว่าระบบดังกล่าวจะช่วยลดความกดดันของผู้เสียหายที่จะต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิด ช่วยลดทอนความวิตกกังวล ความเจ็บปวดทางจิตใจของผู้เสียหายหรือพยานในการที่ต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิดอีกครั้งตลอดจนการลดปัญหาการที่จะต้องเบิกความซ้ำไปมาหลายครั้ง ระบบดังกล่าวยังมีข้อดีในส่วนที่ยังสามารถเก็บบรรยากาศสีหน้าท่าทาง อารมณ์ อากัปกริยาตลอดจนบรรยากาศภายในห้องพิจารณา ซึ่งไม่สามารถเห็นได้ นอกจากการบันทึกด้วยวิธีดังกล่าว

The Evidence (Videotaping of Child Complainants) Regulations 1990 อนุญาตให้ผู้พิพากษาใช้วิธีอื่นที่เห็นว่าเป็นประโยชน์เพื่อให้ได้พยานหลักฐานจากผู้เสียหายในคดีที่มีการล่วงละเมิดทางเพศ เช่นการใช้ระบบ CCTV ซึ่งวิธีการดังกล่าวกำหนดหลักเกณฑ์ว่าให้ใช้กับผู้เสียหายที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี ที่ต้องการให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีใช้วิธีการเท่าที่จำเป็นเพื่อบรรเทาความกดดันของผู้เสียหายให้น้อยที่สุด เพื่อประกันว่าการดำเนินกระบวนการเป็นไปอย่างเป็นธรรม

รูปแบบและวิธีการบันทึกคำพยานด้วยระบบ CCTV นั้นจะได้ทำการบันทึกในสถานีตำรวจโดยผู้เสียหายหรือพยานอยู่ในตำแหน่งที่จัดให้ การให้ถ้อยคำของพยาน คำถาม วิธีการถาม ระเบียบข้อบังคับในระหว่างการบันทึก ตลอดจนบุคคลที่อยู่ในระหว่างการบันทึกนั้นจะเป็นไปตามหลักปฏิบัติใน Evidential & Diagnostic interviewing on VDO under Amendment Act 1989 ซึ่งเป็นแนวทางระเบียบข้อบังคับร่วมกันระหว่าง NZCYPS (New Zealand Children and Young Person Service) กับกรมตำรวจ

⁷³ วันชัย รุจนวงศ์ และคุณหญิง หัสติละเมียร. (2540, กรกฎาคม-กันยายน). “รายงานการไปดูงานการป้องกันสิทธิเด็กที่ประเทศนิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย.” *ตุลพาท*, 44, 3. หน้า 198-217.

ในการบันทึกคำพยานจะมีเจ้าหน้าที่ 2 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้รับผิดชอบในการควบคุมอุปกรณ์ ผู้ที่ทำการสัมภาษณ์ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองอาจจะมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการบันทึกต่างหากก็ได้ แต่ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยควบคุมการบันทึกให้เป็นไปตามระเบียบ⁷⁴

เครื่องบันทึก VDO อาจจะเป็นเครื่องบันทึกแบบเทปคู่ หรือเทปเดี่ยวจำนวน 2 เครื่องที่สามารถทำงานได้พร้อมๆ กัน⁷⁵ โดยเครื่องแรกจะบันทึกภาพจากจอที่อยู่บนบัลลังก์ของผู้พิพากษา และอีกเครื่องจะบันทึกพยานที่อยู่ในห้องตามลำดับ ระหว่างการบันทึกนั้นหากอุปกรณ์การบันทึกเกิดความผิดพลาดไม่สามารถบันทึกได้ตามปกติ หรือไม่สามารถแก้ไขให้เป็นไปตามปกติได้ในขณะหนึ่ง ผู้ที่ทำการบันทึกจะต้องทำการเปลี่ยนแปลงและจัดการให้มีความถูกต้องตามข้อกำหนดของ Regulations โดยอาจจะเตรียมเครื่องบันทึกอย่างอื่น ๆ ที่สามารถปฏิบัติได้ ผู้สัมภาษณ์ซึ่งอาจจะเป็นผู้บันทึก หรืออาจเป็นบุคคลใดๆ ก็ได้ที่จำเป็นต้องควบคุมการบันทึกนี้ ผู้ร้องทุกข์ บุคคลที่ผู้ร้องทุกข์ขอให้อยู่ หากผู้ร้องทุกข์ใช้ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาอังกฤษ หรือไม่สามารถได้ยิน พูด แต่สามารถสื่อสารได้โดยการใช้สัญญาณใดๆ ก็ต้องจัดให้มีผู้แปลความตามที่เห็นสมควรหรือความเหมาะสม⁷⁶ และในระหว่างที่ทำการบันทึก ผู้สัมภาษณ์ (หรือผู้บันทึก) ต้องจัดให้ผู้เสียหายสามารถเข้าใจ และพูดถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น โดยสัญญาว่าจะพูดความจริงผู้สัมภาษณ์ต้องทำการทดสอบและยืนยันว่า ผู้เสียหายนั้นมีความสามารถที่จะเข้าใจ และมีความปรารถนาที่จะให้ปากคำเพื่อการบันทึกดังกล่าวตลอดจนควบคุมการบันทึกตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จการบันทึกให้ดำเนินไปตามระเบียบข้อบังคับนี้

ในระหว่างการบันทึกด้วยระบบ CCTV สิ่งที่จะต้องปรากฏอยู่ในการบันทึกเทปต้องประกอบด้วย บุคคลผู้ทำการบันทึก ผู้สัมภาษณ์ ผู้เสียหาย โดยเฉพาะผู้เสียหายจะต้องอยู่ในห้องตลอดเวลาทำการพิจารณาดี พนักงานศาลที่ทำหน้าที่ชานเรียกชื่อพยาน จะชานเรียกพยานจากด้านนอกของห้องพิจารณาและควบคุมให้พยานรวมถึงบุคคลที่พยานประสงค์ให้อยู่ ปฏิบัติตามระเบียบตลอดเวลาที่ดำเนินการพิจารณา⁷⁷ นาฬิกาแบบเข็ม โดยเฉพาะเข็มวินาทีจะต้องแสดงเวลาของเข็มวินาทีได้อย่างถูกต้องแม่นยำตลอดเวลาที่ทำการบันทึก และภายหลังจากบันทึกเสร็จสิ้นลงผู้ทำการสัมภาษณ์จะต้องทำการปิดผนึกเทป ซึ่งถ้าไม่มีสำเนาให้ทำสำเนาตามแบบที่กฎหมายกำหนด และเก็บรักษาโดยฝ่ายตำรวจจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

⁷⁴ กองวิชาการศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 2.

⁷⁵ แหล่งเดิม.

⁷⁶ แหล่งเดิม.

⁷⁷ แหล่งเดิม.

ผู้ที่ให้นำเทปไปแสดงหรือฉายซ้ำอีกครั้งต้องได้รับอนุญาตจากทางตำรวจเสียก่อน โดยผู้นั้นจะต้องมีคำขอ และระบุในวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้⁷⁸ โดยผู้ที่มีสิทธิที่ขอนำเทปดังกล่าวไปฉายซ้ำอีกครั้งได้แก่ กระทรวงสวัสดิการและสังคม คณะลูกขุน ศาลครอบครัว ทนายของจำเลย และผู้เสียหายที่ทำการพิจารณาคดีนั้น

การเก็บรักษาข้อมูลเมื่อเทปต้นฉบับที่ได้จัดทำสำเนาแล้ว เมื่อคดีสิ้นสุดลงหรือถึงเวลาที่ต้องทำลาย คือทุกๆ 7 ปี ทางตำรวจผู้มีหน้าที่ในการเก็บรักษาให้ทำการลบเทปคดีนั้นเสีย โดยลบจากเทปต้นฉบับที่ตำรวจเก็บรักษาไว้หรือจากกระทรวงพัฒนาสังคม รวมถึงสำเนาของเทปดังกล่าวในการลบรายละเอียดที่อยู่ในเทปทั้งหมดให้สูญ ว่างเป็นความลับ

การถามคำถามในการตอบสนองของคำถามและการถามคำถามคำพยานของอีกฝ่ายหนึ่ง ในเริ่มแรกยังคงมีปัญหาบางประการเกี่ยวกับวิธีการแบบใหม่ แต่มีข้อสังเกตที่เกิดจากการใช้ระบบบันทึกคำพยาน CCTV พอที่จะสรุปได้คือ ต้องมีการให้ความสำคัญที่เสี่ยงมากกว่าใบหน้าของพยาน กระบวนการถามคำถามเป็นไปอย่างต่อเนื่องมากกว่าจึงมีเวลาน้อยที่จะเก็บถ้อยคำใดๆ มาคิดเพื่อใช้เป็นคำถามค้าน หรือการที่ไม่สามารถแสดงกริยา ท่าทาง วิธีการอื่นๆ ที่จะใช้เพื่อทำการติดต่อสื่อสารกับพยาน

เนื่องจากวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ค่อนข้างใหม่สำหรับกระบวนการพิจารณา ดังนั้น ความต่อเนื่องของคดีจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือจำนวนอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในการบันทึก คุณภาพทางเทคนิคที่ได้จากอุปกรณ์ และการใช้อุปกรณ์ในทางปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ของศาล ปัจจัยดังกล่าวได้จากผลสรุปของการใช้วิธีการบันทึกแบบ CCTV ในคดีอาญาจำนวน 6 คดี ซึ่งได้ผลสรุปเป็นดังนี้

กรณีการไต่สวนมูลฟ้องจะมีอุปกรณ์กล้องบันทึกเหตุการณ์ในห้องพิจารณาหลักคอยควบคุมเหตุการณ์ 1 ตัว พร้อมด้วยกล้องที่อยู่ในห้องพยานที่แยกต่างหากจากห้องพิจารณา และห้องพิจารณาอีกห้องละ 1 ตัว แต่หากในคดีใดที่มีจำนวนบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้นก็ต้องเพิ่มเครื่องมือให้มากขึ้นด้วย ซึ่งอาจจะเพิ่มกล้องหรือมีการหมุนเวียนกันเข้ามาในห้องพิจารณาสลับกัน

ปัญหาทางเทคนิคของอุปกรณ์ CCTV คือเรื่องความเร็ว และจับไวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กล้องสามารถที่จะจับภาพที่เกิดขึ้น แสดงทั้งบรรยากาศโดยรอบในห้องพิจารณาคดีได้เพียง 1 ตัวนั้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเครื่องมือด้วย และปัญหาที่มักพบจะเป็นเรื่องของเสียงที่จะเข้าระบบบันทึกอาจจะดังไม่ชัดเจนเพียงพอ หรืออาจจะพูดดังไม่พอสำหรับการบันทึก ทำให้ข้อความที่ได้ยินไม่ชัดเจนทำให้ต้องฟังเสียงกับภาพด้วยควบคู่กัน โดยเฉพาะกรณีเสียงของเด็ก

ปัญหาเกี่ยวกับการบันทึกถ้อยคำของเจ้าหน้าที่ศาลเองกับการใช้เครื่องมือดังกล่าว คือ การบันทึกโดยใช้ระบบดังกล่าวจะกระทำโดยผู้มีหน้าที่ควบคุมภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด จึงไม่

⁷⁸ แหล่งเดิม, หน้า 3.

ค่อยเกิดปัญหาในทางเทคนิค แต่อย่างไรก็ตาม การบันทึกดังกล่าวจะมีการควบคุมสำหรับการตรวจสอบในการบันทึก และควบคุมการบันทึกอีกชั้นหนึ่ง

โดยทั่วไปวิธีการบันทึกคำพยานด้วยระบบ CCTV เป็นวิธีปฏิบัติที่ใช้ในการบันทึกคำพยานในคดีที่ไม่อาจใช้วิธีการดังกล่าวบันทึกได้ ซึ่งตามปกติจะกลับมาใช้การพิมพ์เพื่อถอดข้อความออกจากการจดชวเลขแทนในการบันทึกคำพยาน VDO โดยที่ผู้พิพากษาจะสามารถจดบันทึกประเด็นไปได้พร้อมๆ กับการพิจารณา และพิมพ์รายงานออกมา ที่มีทั้ง Short hand ของผู้พิพากษา และลำดับการบันทึกของพยานรวมถึงการย้อนกลับไปดูการพิจารณาในแต่ละช่วงได้

3) ประเทศฝรั่งเศส⁷⁹

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้บุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการจดบันทึกคำพยาน เรียกว่า Greffier โดยจะต้องผ่านการอบรมเป็นเวลาถึง 2 ปีครึ่งก่อน ซึ่งพนักงานผู้จดบันทึกที่จะเข้าอบรมได้จะต้องเป็นผู้ที่จบหลักสูตรระดับอาชีวศึกษาชั้นสูง และจะต้องมีการสอบคัดเลือกผู้ที่จะเข้าอบรมเมื่อผ่านหลักสูตรแล้วจึงจะได้รับแต่งตั้งให้เป็น Greffier

การบันทึกโดย Greffier นี้จะใช้วิธีจดบันทึกตามคำบอกที่ได้รับมาจากผู้พิพากษา⁸⁰ โดยผู้พิพากษาจะไม่ต้องบันทึกเอง เมื่อบันทึกเสร็จสิ้นแล้วพนักงานผู้จดบันทึกก็จะให้ผู้พิพากษาอ่านถ้อยคำที่บันทึกไว้ให้พยาน หรือผู้ที่เบิกความฟัง และให้พยาน หรือผู้ให้ถ้อยคำนั้นลงชื่อกำกับไว้ การจดบันทึกคำพยานของพนักงานผู้บันทึกนี้จะบันทึกถ้อยคำใดๆ ที่เป็นการนอกเหนือจากคำบอกกล่าวของผู้พิพากษาไม่ได้ คือ ในกรณีที่เห็นว่าผู้เบิกความให้ความหมายเป็นอีกอย่างหนึ่งกับที่ผู้พิพากษาบอกให้จดนั้นพนักงานผู้บันทึกจะบันทึกนอกเหนือจากที่ผู้พิพากษาบอกให้บันทึกไม่ได้ ความสำคัญของการบันทึกคำพยานในประเทศฝรั่งเศสอยู่ที่สถาบันที่มีการอบรมพนักงานผู้บันทึกเป็นลำดับแรกในการผลิตบุคคลากรที่มีคุณภาพให้กับกระบวนการยุติธรรมนั้นหมายความว่า บุคคลที่จะเป็นผู้บันทึกเก็บรวบรวมถ้อยคำพยานบุคคลในการพิจารณาคดีของศาลได้นั้นจะต้องได้รับการคัดเลือกแล้วว่ามีควมรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพเพียงพอ

การบันทึกคำพยานบุคคลล่วงหน้าในประเทศฝรั่งเศสจะมีการใช้บันทึกคำพยานล่วงหน้า Les attestations หรือ Attestations เพื่อจะใช้แทนการซักถามพยานบุคคลที่ใช้อาศัยในประเทศฝรั่งเศสเป็นการสืบพยานบุคคลโดยทำเป็นหนังสือยืนยันข้อเท็จจริงโดยบุคคลที่เป็นพยานนั้นต้องรับรู้มาด้วยตนเอง⁸¹ และศาลมีอำนาจที่จะเรียกผู้ให้ถ้อยคำนั้นมาศาลเพื่อซักถามในฐานะพยานได้

⁷⁹ แหล่งเดิม. หน้า 16.

⁸⁰ วิศิษฐ์ ลิขานนท์ และสำเริง ไชยจิต. (2522, กันยายน-ตุลาคม). “รายงานการดูงานศาลประเทศฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมัน และอิตาลี.” *ตุลพาห*, 26, 5. หน้า 31.

⁸¹ John Bell Sophie Boyron and Simon Whittaker. (1998). *Principles of French Law*. pp. 98-99.

เสมอ ซึ่งก็ต้องปฏิบัติตามวิธีการและขั้นตอนในการสืบพยานบุคคลตามปกติทุกประการ อำนาจของศาลนี้จะเป็นประโยชน์ที่จะช่วยให้ศาลได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงมากขึ้น และยังเป็นการป้องกันไม่ให้พยานทำคำให้การเป็นหนังสือตามอำเภอใจอีกด้วย⁸² โดยใช้สำหรับคดีสิทธิบัตร คดีจราจร คดีหย่า

4) ประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน⁸³

การพิจารณาคดีในศาลของประเทศเยอรมันจะมีผู้ทำหน้าที่คอยบันทึกคำพยานที่เรียกว่า “Protocol Man” เป็นผู้ทำหน้าที่ในการบันทึกคำเบิกความของพยาน โดย Protocol Man จะต้องมีระดับการศึกษาเทียบเท่ากับระดับอาชีพะชั้นสูงในประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกเข้ารับราชการของรัฐบาลแล้ว โดยจะต้องผ่านเกณฑ์การฝึกการทำงานเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปีหกเดือนแล้วจึงจะได้รับการแต่งตั้ง

การบันทึกคำเบิกความของพยานโดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็น Protocol Man นั้นจะมีอิสระในการบันทึกมากกว่าพนักงานผู้บันทึกของฝรั่งเศส (Greffier) คือ มีอิสระที่จะไม่ต้องคอยบันทึกตามคำบอกของผู้พิพากษาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ถ้าหากพนักงานผู้บันทึก Protocol Man เห็นว่าคำเบิกความของพยานสื่อถึงอะไรที่พยานอยากจะเบิกความ และพยานได้เบิกความเช่นนั้น เจ้าพนักงานผู้บันทึก Protocol Man ก็สามารถบันทึกในสิ่งที่ปรากฏนั้นได้โดยไม่ต้องรอความเห็นชอบหรือคำบอกกล่าวของผู้พิพากษาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามหากเป็นการพิจารณาคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและเป็นคดีที่มีความสำคัญมากๆ ผู้พิพากษาก็จะทำหน้าที่ในการคอยให้คำแนะนำ และแนวทางเสนอแนะให้ผู้บันทึก Protocol Man บันทึกแต่ในประเด็นที่เห็นว่ามีความสำคัญกับคดี ซึ่งพนักงานผู้บันทึก Protocol Man ก็จะต้องอยู่ภายใต้การบอกกล่าวเช่นนั้น เมื่อการบันทึกคำพยานเสร็จสิ้นลงในแต่ละครั้งที่ทำการบันทึกคำพยาน เจ้าพนักงานผู้บันทึก Protocol Man จะเป็นผู้อ่านคำเบิกความที่มีการบันทึกได้ให้คู่ความหรือพยานฟังทั้งหมด และให้ผู้พิพากษารวมทั้งคู่ความทุกฝ่ายลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกครั้ง แม้ในกรณีที่เกิดการผิดพลาดในการบันทึกก็ต้องมีการลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกครั้ง

3.3.3 ประเทศแถบทวีปเอเชีย

1) ประเทศจีน

ในประเทศจีนใช้วิธีบันทึกโดยมีเจ้าหน้าที่ศาล (Court Clerk) ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญาในประเทศจีน⁸⁴ ประกอบไปด้วยผู้พิพากษา คณะลูกขุน พนักงานอัยการ

⁸² วรณชัย บุญบำรุง. (2543, มกราคม-เมษายน). “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาที่ค่อนข้างไปทางแบบได้สวน.” *ดุลพินิจ*, 47, 1. หน้า 75.

⁸³ กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 17.

⁸⁴ แหล่งเดิม. หน้า 13.

ประชาชนของรัฐ โจทก์ จำเลย พยาน ผู้เชี่ยวชาญ ล่าม และเสมียนศาล⁸⁵ ซึ่งจะเป็นผู้มีหน้าที่บันทึกคำพยานในระหว่างการพิจารณาคดีแทนผู้พิพากษา การบันทึกจะเริ่มตั้งแต่เริ่มการพิจารณาคดีเป็นต้นไปโดยสิ่งที่บันทึกจะรวมเข้าในสำนวนคดีความนั้นจะประกอบไปด้วยคำเบิกความของกลุ่มความ คำให้การจำเลย คำเบิกความพยานในกรณีที่มีการสืบพยาน ส่วนจำเลยหรือผู้ที่พิกรทางนู หรือการมองเห็นนั้น จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษามือ ร่วมอยู่ในการพิจารณาคดีนั้นด้วย เสมียนศาลจะต้องบันทึกข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีทุกอย่างโดยละเอียด เมื่อการเบิกความเสร็จสิ้นแล้วเสมียนศาลจะนำข้อความที่จดบันทึกไว้มาแสดงต่อหน้าผู้เบิกความ หรือพยานเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้อง หากเป็นกรณีที่ผู้เบิกความเป็นผู้พิกรทางการ ได้ยิน หรืออ่าน ไม่ออก ก็จะมีผู้เชี่ยวชาญอ่านถ้อยคำที่บันทึกนั้นให้ฟังหากมีข้อผิดพลาดใดๆ ก็สามารถที่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ เมื่อผู้เบิกความได้อ่านและตรวจสอบความถูกต้องของบันทึกแล้วก็จะต้องลงลายมือชื่อรับรองคำเบิกความของตนเองให้ไว้

สำหรับการบันทึกคำเบิกความของพยานก็เช่นเดียวกันเสมียนศาลจะบันทึกถ้อยคำที่พยานเบิกความเอาไว้ทุกคำโดยละเอียด และเมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้วก็จะนำบันทึกนั้นมาส่งให้ผู้พิพากษาเพื่อที่จะจัดให้พยานได้อ่านข้อความในบันทึกนั้น หากพยานเห็นว่าข้อความตามคำเบิกความของตนผิดพลาดขาดตกบกพร่องประการใด ก็สามารถขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ เมื่อได้ตรวจทานแล้วก็จะให้พยานนั้นลงลายมือชื่อรับรองถ้อยคำตามที่เบิกความไว้ หรือพิมพ์ตราประทับรับรองเอาไว้

เมื่อเสมียนศาลได้ทำหน้าที่จดบันทึกถ้อยคำพยานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นลงแล้ว เสมียนศาลก็จะจัดส่งบันทึกนั้นให้ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะทำการตรวจสอบ และลงลายมือชื่อกำกับ พร้อมกับลายมือชื่อของเสมียนศาลผู้บันทึกสำนวนนั้นด้วยในชั้นพิจารณาคดีจะยึดถือตามเสียงข้างมาก และจะต้องมีการทำบันทึกความเห็นเอาไว้พร้อมกับสำเนาอีก หนึ่งชุด หากลูกขุนมีความเห็นขัดแย้งแตกต่างออกไปก็ให้จดไว้ในรายงาน และลงลายมือชื่อคณะลูกขุนนั้นไว้

2) ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี⁸⁶

การบันทึกคำพยานในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจะมีระบบบันทึกคำพยานสามแบบคือ แบบชวเลข Short hand writing การบันทึกด้วยเสียง Audio Tape Recording การใช้เครื่องบันทึก Stenograph โดยประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจะมีระบบบันทึกคำพยานที่คล้ายคลึงกับระบบบันทึกคำ

⁸⁵ แหล่งเดิม. หน้า 14.

⁸⁶ ชัยชาญ วิบูลย์ศิริป. (2522). “บันทึกรายงานการดูงานศาลยุติธรรมประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์.” *บทบัญญัติ*, 36, 4. หน้า 46.

พยานที่ไต่ถามอยู่ในประเทศจีน และประเทศญี่ปุ่น คือ เจ้าหน้าที่ศาลจะมีหน้าที่ในการบันทึกคำพยาน หรือบันทึกกระบวนการพิจารณาคดี

การจดบันทึกคำพยาน หรือคำเบิกความของพยานบุคคลในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้น จะมีเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่จดบันทึกคำพยาน โดยการจับใจความแทนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี แต่ผู้พิพากษาก็จะจับใจความและจดคำเบิกความของพยานด้วย ซึ่งถือเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาที่จะจดหรือไม่ก็ได้ และเมื่อเจ้าหน้าที่ศาลเห็นว่ากรจดบันทึกคำพยานของผู้พิพากษาจะขัดหรือแย้งกับบันทึกที่ตนเองได้จดเอาไว้ ก็จะต้องบันทึกเหตุหรือข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งแนบติดเอาไว้กับสำนวนที่บันทึกนั้นด้วย

การบันทึกคำพยานแบบบันทึกเสียง Tape Recording และการบันทึกแบบจดชวเลข Short hand นั้นจะนำมาใช้ในกรณีของช่วงการสืบพยานที่ผู้พิพากษาเห็นว่ามีความสำคัญ หรือในการพิจารณาคดีบางคดีที่ผู้พิพากษาพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรนำระบบบันทึกด้วยวิธีนี้มาใช้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ หรือในกรณีที่คู่ความมีความจำเป็น ผู้พิพากษาก็จะอนุญาตให้การใช้เครื่องบันทึกเสียง และเครื่องจดชวเลขในการพิจารณาคดีนั้นได้ สำหรับการพิจารณาคดีที่ไม่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและผู้พิพากษาพิจารณาแล้วไม่เห็นสมควรจะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ก็จะไม่อนุญาตให้ใช้วิธีการดังกล่าวในการบันทึกคำพยาน ทั้งนี้เพราะเครื่องบันทึกเสียงคำพยานหรือเครื่องจดชวเลขนี้ไม่ได้มีประจำในศาลทั่วไปของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ส่วนการบันทึกคำพยานแบบ Stenograph นั้นจะนำมาใช้เป็นกรณีเฉพาะการพิจารณาคดีในศาลสูงโดยตรง ซึ่งจะสามารถใช้ได้กับทุกคดีที่มีชั้นมาสู่ศาลสูง แต่สำหรับการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นจะไม่ใช้เครื่องบันทึกคำพยานรูปแบบนี้ ดังนั้นหากศาลชั้นต้นมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการดังกล่าวก็จะต้องขอยืมจากศาลสูง กรณีที่การพิจารณาคดีในศาลมีความจำเป็นต้องใช้และจำนวนเครื่องไม่เพียงพอคู่ความในคดีแพ่งที่ประสงค์จะใช้เครื่องบันทึกนี้ก็สามารถเช่าจากบริษัทเอกชนเพื่อนำมาใช้บันทึกคำพยานในศาลได้โดยจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง สำหรับคดีอาญานั้นหากมีความจำเป็นต้องใช้การบันทึกคำพยานด้วยเครื่องมือนี้รัฐเป็นผู้จัดหาและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้

3) ประเทศสิงคโปร์⁸⁷

ลักษณะของการบันทึกคำพยานของประเทศสิงคโปร์จะมีการใช้เทคโนโลยีของคอมพิวเตอร์เข้าช่วย เนื่องจากประเทศสิงคโปร์เป็นหนึ่งในหลายๆ ประเทศที่มีความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก และถือเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่ทำการศึกษาความเป็นไปได้

⁸⁷ พนิดา เสวตสุนทร ก เล่มเดิม. หน้า 75.

ในการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการพิจารณาคดี⁸⁸ ประกอบกับได้มีการออกพระราชบัญญัติกฎหมายพยานหลักฐานขึ้นในปี 1996 และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 62A (Singapore Evidence Act 1950, Evidence through live video television links New Section 62 A.) ได้อนุญาตให้ศาลใช้วิธีการดังกล่าวเข้ามามีส่วนช่วยในการบันทึกคำพยาน คู่ความ พยานสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวผ่านศาลพิเศษเรียกว่า ศาลเทคโนโลยี ซึ่งมีหลายแบบเช่น ใน Supreme Court ใช้ระบบบันทึกคำพยานและเสนอเทคโนโลยี Audio Visual และภาพ imaging เป็นต้น ส่วนในการฟ้องร้อง หรือนำเสนอคดีต่อศาลนั้น ศาลจะใช้เทคโนโลยีแบบเครือข่ายเชื่อมโยง เรียกว่า “Network or Local Area Network” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับห้องพิจารณาคดีของศาลจะมีอุปกรณ์ที่สามารถบันทึกทั้งภาพและเสียง (Audio Visual System) ในห้องพิจารณาโดยจะมีกล้องวิดีโอที่ติดอยู่ทั่วทั้งห้องพิจารณาคดีเพื่อที่จะสามารถบันทึกภาพและเสียงเหตุการณ์พิจารณาได้ทั้งหมด และจะใช้วิธีการสำหรับควบคุมกล้องด้วยรีโมทคอนโทรล Remote Controlled Camera และที่กล้องวิดีโอนั้นจะมีไมโครโฟนอยู่ภายในที่จะสามารถบันทึกเสียงควบคู่ไปในคราวเดียวกัน และมีความสามารถที่จะขยายเสียงของผู้พูดให้ดังขึ้นได้ และในขณะเดียวกันก็จะมีไมโครโฟนติดอยู่ประจำที่โต๊ะของผู้พิพากษา ทนายความ และคอกพยานด้วย

ด้านหน้าห้องพิจารณาจะมีโทรทัศน์ที่มีจอภาพขนาดใหญ่ติดตั้งอยู่ เพื่อใช้ในการแสดงพยานหลักฐาน การแสดงภาพจะเลือกฉายจากกล้องตัวไหนก็ได้โดยจะใช้วิธีการ LSSP (Litigation Support System for Presentation) หรือจะแสดงภาพที่ติดไว้ในทุกมุมห้องก็ได้เพื่อแสดงภาพที่ปรากฏบนจอคอมพิวเตอร์ตัวใดตัวหนึ่งให้ปรากฏบนจอใหญ่หรือจะแสดงภาพของการพิจารณาทั่วทั้งห้องพิจารณาให้ปรากฏบนจอก็ได้ซึ่งจะทำให้ศาลสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรม อากัปกิริยาของพยาน รวมถึงบุคคลอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาด้วย

ระบบคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้ในการบันทึกคำพยานของศาลในประเทศสิงคโปร์ คือระบบดิจิทัล Computer Based Recording Transcription หรือ CBRT จะมีป้าย Electronic Tag จะถูกใส่เข้าไปเพื่อการบันทึกและเป็นการแยกให้เห็นว่าเสียงของผู้พูดเป็นคนละเสียงกัน ไม่ใช่คนเดียวกันเพื่อเป็นการแยกแยะเสียงของผู้พูดที่จะบันทึกแบบต่อเนื่องกัน ทุกคำพูดทุกข้อความจะถูกบันทึกไว้ในสเตอริโอ ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังแยกเสียงของบุคคลโดยอาศัยตำแหน่งที่มาของเสียงที่ได้ยินในห้องพิจารณาได้

⁸⁸ สำนักงานศาลยุติธรรม และคณะวิจัยภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. เล่มเดิม. หน้า 23.

ระบบ VDO Conference ใช้ในกรณีที่บันทึกคำเบิกความของบุคคลที่เป็นหญิงหรือเด็กที่มีลักษณะทางกายภาพ หรือมีความบกพร่องทางร่างกายหรืออารมณ์ และไม่สามารถเบิกความต่อหน้าศาลในห้องพิจารณาได้ จึงใช้วิธีการบันทึกและถ่ายทอดภาพและเสียงมายังห้องพิจารณา และในคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้องในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือในคดีที่ผู้เสียหายห่อนความสามารถเพราะอายุ หรืออารมณ์ ซึ่งผู้เสียหายจะมีความอ่อนแอทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงให้หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับจำเลย หรือผู้เกี่ยวข้องโดยตรงต่อศาลเพื่อเป็นการปกป้องพยาน หรือผู้เสียหายมิให้ต้องประสบกับภาวะความเจ็บปวดทางจิตใจซ้ำอีก

ระบบ VDO Conferencing นี้ยังใช้กับกรณีที่พยานบุคคลอยู่นอกประเทศสิงคโปร์ เพื่อความสะดวก และเป็นการประหยัดเวลาในการเดินทาง โดยจะใช้ระบบนี้ถ่ายทอดภาพและเสียงมาจากต่างประเทศให้ปรากฏบนจอเสมือนการพิจารณาอยู่ในห้องเดียวกัน ซึ่งระบบนี้จะใช้เฉพาะในคดีแพ่ง และต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความก่อน หรือเมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ส่วนในคดีอาญาจะมีการอนุญาตให้มีการบันทึกคำพยานด้วยระบบนี้ได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะคดีที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี เข้ามาเกี่ยวข้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 319 -338 มาตรา 354-358 มาตรา 357-377 ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นปรปักษ์ หรือเป็นอันตรายต่อ หญิง หรือเด็ก และการบันทึกไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความก่อน เหมือนอย่างเช่นในคดีแพ่ง ถ้าเพียงแต่ศาลเห็นว่าจะเป็นการประโยชน์ต่อรูปคดี หรือเป็นการปกป้องผู้เสียหาย หรือพยาน ไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ หรือความอับอายเพิ่ม ศาลก็อาจมีคำสั่งให้นำระบบบันทึกคำพยานโดยวิธีนี้มาใช้ได้

3.4 ระบบบันทึกคำพยานในศาลไทย

จากที่ได้ศึกษาถึงรูปแบบและระบบวิธีการต่างๆ ในการบันทึกคำพยานในต่างประเทศมาแล้ว ในส่วนต่อไปจะได้อำนาจศึกษาถึงพัฒนาการ และรูปแบบของระบบบันทึกคำพยานที่ใช้อยู่ในศาลไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่าเดิมเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดีของไทยนั้นมีระบบขั้นตอนในการบันทึกคำพยานบุคคลด้วยวิธีใด มีอุปสรรคปัญหาข้อขัดข้องในส่วนใด และเหตุที่ต้องมีการปรับปรุงระบบบันทึกคำพยานของประเทศไทยทั้งในศาลยุติธรรมปกติ รวมถึงศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ที่ในปัจจุบันมีระบบการบันทึกคำพยานแตกต่างกัน แต่ได้มีความพยายามปรับปรุงระบบวิธีการบันทึกคำพยานให้ไปในทิศทางเดียวกัน

3.4.1 วิวัฒนาการของระบบบันทึกคำพยานในศาลไทย

รูปแบบการบันทึกถ้อยคำพยานของระบบการพิจารณาคดีในศาลไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนั้น จะมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้พิพากษาเป็นผู้จับใจความจากถ้อยคำของพยานและรวบรวมเข้าไว้ในสำนวนโดยมีรูปแบบพิธีการแบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

1) การบันทึกด้วยการจด (Hand Writing)

เริ่มแรกการพิจารณาคดีและบันทึกคำพยานของไทยแต่เดิมก่อนการปฏิรูปกฎหมายสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ถือตามแบบอย่างกฎหมายของประเทศอังกฤษ เดิมระบบการพิจารณาคดีของไทยจะมีบุคคลที่เกี่ยวข้องในศาล คือ จำศาล ลูกขุน ตระลาการและผู้รับบท โดยตระลาการจะทำหน้าที่สืบพยานตามคำชี้แจงสองสถานของลูกขุน และบันทึกคำเบิกความของพยานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อส่งสำนวน ไปให้กับคณะลูกขุนทำการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีในปัญหาข้อเท็จจริง แล้วส่งเรื่องให้กับผู้ปรับบทต่อไป⁸⁹ ต่อมาหลังจากที่มีการปรับปรุงระบบการยุติธรรมของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2483 ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการพิจารณาคดีในแบบที่เป็นสากลมากยิ่งขึ้น โดยศาลจะมีอำนาจเต็มที่ในการเลือกสืบพยานบุคคลในรูปแบบใดก็ได้แต่โดยปกติแล้วศาลจะใช้วิธีเรียกพยานบุคคลมาสืบต่อหน้าศาลซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดเนื่องจากการกระทำโดยเปิดเผย และศาลได้มีโอกาสสังเกตท่าทาง อากัปกิริยาตลอดจนถ้อยคำที่พยานได้ให้การด้วย⁹⁰ ส่วนการซักถามพยานนั้น ศาลจะเป็นผู้ที่ซักถามพยานด้วยตนเอง หรืออาจให้คู่ความเป็นผู้ซักถามพยานเอง แต่การสืบพยานในระยะเริ่มแรกจะใช้วิธีที่ศาลเป็นผู้ซักถามพยานเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในสมัยนั้นยากที่จะหาทนายความแก้ต่างได้ บางครั้งศาลจะเป็นผู้ฟังการซักถาม ถามค้าน ถามตั้งและเป็นผู้สรุปถ้อยคำเบิกความของพยานและจดบันทึกคำพยานตามความเข้าใจด้วยลายมือตนเอง (Hand Writing)

การบันทึกคำเบิกความของพยานด้วยการที่ผู้พิพากษาสรุปถ้อยคำเบิกความของพยานเองนี้ในวงการศาลจะเรียกว่า “อมความ” หมายถึง เมื่อพยานตอบคำถามของพนักงานอัยการหรือทนายความ 3-4 คำถามแล้วผู้พิพากษาก็จะบันทึกคำเบิกความของพยานคนนั้น โดยฟังจับใจความเรียบเรียงจากถ้อยคำของพยานใหม่ เรียงข้อความลำดับเหตุการณ์ ตัดถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็นออกไป ซึ่งในการจับใจความถ้อยคำพยานนั้นผู้พิพากษาแต่ละท่านจะมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการฟัง การวินิจฉัย การพิพากษาคดี อีกทั้งผู้พิพากษาที่อายุมากย่อมมีผลกระทบต่อมาตรฐานในการฟังคำเบิกความของพยาน คุณภาพในการกรอกรบันทึกคำเบิกความก็จะลดลงไปด้วย⁹¹ การจดบันทึกคำพยานด้วยตัวเองนี้จะทำให้ผู้พิพากษาเกิดความเหนื่อยล้าเป็นอย่างมาก เป็นการบันทึกทอนสมรรถภาพในการทำงานและเป็นเหตุให้ผู้พิพากษาอารมณ์เสียในระหว่างพิจารณาคดี การจดคำเบิกความของพยานเองนั้น นอกจากจะเป็นภาระหนักแก่ผู้พิพากษา

⁸⁹ อุดม รัฐอมฤต ข (2542, มีนาคม). “พยานตามกฎหมายเก่าสยาม.” วารสารนิติศาสตร์, 1, 29. หน้า 135-138.

⁹⁰ แอล คูปลาดร์ และวิจิตร ลุติตานนท์. (2479). คำสอนกฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา. หน้า 57-58.

⁹¹ วชิรวิทย์ พันธุ์สวัสดิ์. (2549, กรกฎาคม). “การบันทึกคำพยาน.” ศาลยุติธรรมปริทัศน์, 1, 7. หน้า 50-56.

ยังทำให้คิดล่าช้าและมีปัญหาเกี่ยวกับลายมือของผู้จดซึ่งผู้พิพากษาในศาลสูงจะประสบปัญหาเป็นอย่างมากในการอ่านข้อความในสำนวน

2) การบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง (Voice Writing)

ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีมีความเจริญมากขึ้น ได้มีการพยายามหารูปแบบการบันทึกคำพยานแบบใหม่ ๆ มาใช้โดยมีการพิจารณาจากระบบบันทึกคำพยานของต่างประเทศแบบขวเลขและแบบชวพิมพ์ ที่นิยมใช้อยู่ในขณะนั้น ซึ่งจากการได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานยังศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาของท่านผู้พิพากษาโทมัส รัตนากร ได้ศึกษาวิธีการบันทึกคำพยานด้วยวิธีการต่างๆ แล้วก็มีความเห็นว่าวิธีการบันทึกด้วยเสียง น่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการพิจารณาคดีของไทยในช่วงเวลานั้นมากที่สุด เพราะในช่วงนั้นประเทศไทยมีนักขวเลขอยู่เป็นจำนวนน้อยและขาดความชำนาญจริงๆ ส่วนนักชวพิมพ์นั้นไม่มีเลย หากนักขวเลขที่มีอยู่นั้นขาดความชำนาญ อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดี และอีกประการหนึ่งเครื่องหมาย หรือรหัสขวเลขนั้น แม้นักขวเลขด้วยกันยังยากที่จะอ่านลายมือกันออก ดังนั้น จึงเป็นการยากที่ศาล หรือคนธรรมดาจะรู้ว่าถ้อยคำที่ถอดออกมาจากขวเลขนั้นตรงกับคำบอกความของพยานหรือไม่ ทั้งการถอดแปลก็ต้องใช้นักขวเลขด้วยตนเอง ไม่เหมือนกันการบันทึกด้วยเสียงซึ่งใครๆ ก็ฟังออกและถอดความได้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงเลือกใช้ระบบบันทึกคำพยานแบบการบันทึกด้วยเสียง และถอดความออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแทนการจดด้วยลายมือของผู้พิพากษา ทำให้บันทึกคำพยานได้อย่างละเอียดมากกว่าการบันทึกด้วยการจดตลอดจนคำพยานที่ถอดพิมพ์ออกมานั้นอ่านง่าย สะดวกแก่ศาลสูงในการพิจารณาพิพากษาคดี และมีผลดีต่อเนื่องคือทำให้เบาแรงผู้พิพากษาเป็นการเพิ่มสมรรถภาพในการทำงานไปในตัว และมีโอกาสที่จะควบคุมการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่แต่ผู้พิพากษาก็ลงมติกันว่าการจดบันทึกคำพยานเองนั้นสะดวกกว่า⁹²

ท่าน โสภณฯ มีความเห็นว่า ถ้อยคำพยานที่ผู้พิพากษาบันทึกเองจะกะทัดรัดไม่ยืดเยื้อสามารถถอดและอ่านให้พยานฟังได้เมื่อพยานบอกความเสร็จ เป็นบันทึกที่ใช้ได้ทั้งศาลชั้นต้น และศาลสูง แต่บันทึกคำพยานที่ทำโดยเจ้าพนักงานศาลนั้นจะยืดเยื้อ เพราะต้องบันทึกรายละเอียดทุกถ้อยคำเนื่องจากเจ้าหน้าที่ศาลไม่อาจแยกได้ว่าสิ่งใดควรบันทึก หรือสิ่งใดที่ฟุ่มเฟือยไม่ควรบันทึก นอกจากนี้การบันทึกคำพยานด้วยเสียงนี้จะส่งผลดีในด้าน ความสง่างามของตัวผู้พิพากษาเองที่ไม่ต้องมาม้วนจดคำพยานด้วยลายมือ การสืบพยานในศาลก็ทำได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้สามารถเก็บรายละเอียดข้อเท็จจริงโดยละเอียด เพื่อให้ศาลสูงซึ่งมิได้สืบพยานด้วยตนเองสามารถวินิจฉัย

⁹² สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2521). “การทดลองบันทึกคำพยานของศาลแพ่ง.” *ตุลพาท*, 1, 22. หน้า 25.

ข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง ผู้พิพากษาศาลสูงก็สามารถอ่านสำนวนที่ถอดเป็นตัวหนังสือได้ง่ายกว่า การอ่านลายมือ การตัดสินใจก็สามารถกระทำไ้รวดเร็วยิ่งขึ้น⁹³

ช่วงแรกของการใช้ระบบนี้ เจ้าหน้าที่ศาลจะใช้เครื่องพิมพ์ดีด พิมพ์ตามคำบอกของผู้พิพากษา และต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องบันทึกเสียงแทน โดยทดลองใช้เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2518 ในคดีระหว่าง บริษัทซัมมิท ประเทศไทย จำกัด โจทก์ กับ กรมศุลกากร จำเลย อุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องบันทึกเสียงยี่ห้อฟิลิปส์ ซึ่งมูลนิธิเอเชียเป็นผู้จัดซื้อให้ 1 ชุด มีมูลค่าขณะนั้นประมาณเครื่องละ 40,000 บาท เครื่องบันทึกเทปชุดนี้ประกอบด้วยเครื่องบันทึกเล็กๆ กับเทปคลาสเสท 2 เครื่อง ไมโครโฟนแบบตั้ง 4 เครื่อง หูฟังและเครื่องบังคับด้วยเท้าสำหรับถอดข้อความ 1 อัน โดยความตั้งใจครั้งแรกเมื่อเริ่มทดลองใช้นั้นจะใช้เครื่องบันทึก 2 เครื่อง และเครื่องถอดเทปอีก 2 เครื่อง ทำงานสลับกันไปโดยตั้งเวลาเพื่อการบันทึกเอาไว้ที่เครื่องละประมาณ 30 นาทีต่อเครื่อง โดยเทปแต่ละม้วนจะบันทึกได้รวมทั้งสองหน้าเป็นเวลา 30 นาที โดยพนักงานคนหนึ่งจะถอดเทปเลขคู่ ส่วนอีกคนหนึ่งจะถอดเทปเลขคี่ เมื่อพนักงานคนแรกถอดเทปม้วนที่ 3 เสร็จจะเป็นเวลาพอดีกับเวลาที่บันทึกม้วนที่ 1 เสร็จ เมื่อถอดความเทปม้วนที่ 2 เสร็จก็จะเป็นเวลาพอดีกับม้วนที่ 4 สลับกันไปเรื่อยๆ เมื่อพยานเบิกความจนจบปากแล้วจะใช้เวลาเพื่อถอดความจัดพิมพ์อีก ประมาณ 30 นาที เพื่อให้ศาลอ่านให้พยานฟัง⁹⁴ การทดลองในช่วงแรกปรากฏว่าการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ลดเวลาในการสืบพยานลงได้มาก แต่อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานจากระบบจดด้วยลายมือ (Hand Writing) มาเป็นระบบบันทึกด้วยเสียง (Voice Writing) คือการที่ผู้พิพากษาไม่ยอมรับระบบใหม่นี้ และต้องใช้เวลาในการให้ผู้พิพากษาทดลองใช้⁹⁵ และการใช้เจ้าหน้าที่ศาลถอดความถึง 2 คน พร้อมคนคุมเครื่องอีก 1 คน ทำให้ไม่เหมาะสมในระยะยาวที่ห้องพิจารณาห้องหนึ่งๆ จะต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำถึง 3 คน

เนื่องจากปัญหาความยุ่งยาก และอุปสรรคดังกล่าวทำให้ระบบบันทึกคำพยานด้วยวิธีนี้ถูกปรับเปลี่ยนมาใช้วิธีการบันทึกคำพยานโดยวิธีการให้ผู้พิพากษาพูดอัดเสียงใส่ไมโครโฟนหรือที่เรียกว่า “Steno Phone” แทน โดยจะใช้เครื่องบันทึกบัลลังก์ละ 1 เครื่องเท่านั้นแล้วใช้ไมโครโฟนชนิดมือถือที่มีสวิทช์ปิดเปิดเครื่องให้หยุด หรือเดินได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ โดยผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาจะพูดตามพยานใส่เข้าไปในไมโครโฟนเมื่อจะบันทึกก็จะเปิดสวิทช์ให้เทปหมุนบันทึกเสร็จแล้วก็จะปิดไว้ชั่วคราว ซึ่งเทปม้วนหนึ่งๆ ที่ใช้บันทึกแบบธรรมดาไม่เกิน 15 นาที และเทปแต่ละสามารถบันทึกได้ถึง 1 ชั่วโมงเศษ แต่การใช้เทปบันทึกนี้จะไม่ใช้เทปจนหมดม้วน แต่จะใช้

⁹³ โสภณ รัตนกร. (2550, เมษายน-พฤษภาคม). “การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานของศาลยุติธรรม.” *ศาลยุติธรรม*, 6, 3. หน้า 65-66.

⁹⁴ สรรเสริญ ไกรจิตติ. เล่มเดิม. หน้า 29-33.

⁹⁵ วชิรวิทย์ พันธุ์สวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 53.

บันทึกเพียงประมาณ 30 นาที และใช้เทปม้วนที่สองบันทึกอีกประมาณ 15 นาที และใช้เวลาสำหรับถอดเทปอีกประมาณ 2 ใน 3 ของม้วน เพื่อให้การพิมพ์ม้วนสุดท้ายเสร็จลงด้วยเวลาอันรวดเร็ว การบันทึกคำพยานด้วยวิธีนี้ปรากฏว่า เมื่อพยานเบิกความเสร็จจบปาก ศาลสามารถทยอยอ่านคำเบิกความให้พยานฟังได้โดยไม่ต้องให้พยานรอ จะมีการต้องรอบ้างเฉพาะบางปากซึ่งก็ใช้เวลาไม่นาน และในระหว่างที่ให้พยานรอให้ศาลอ่านนั้น ศาลก็สามารถใช้เวลาสืบพยานปากต่อไปได้เลย การทดลองด้วยวิธีนี้เป็นไปด้วยความน่าพอใจ เหมาะสมกับการปฏิบัติการในระยะยาว กล่าวคือ ทำให้กระบวนการพิจารณาสืบพยานนั้นเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ประหยัดเครื่องและประหยัดเทป ประหยัดพนักงานถอดพิมพ์ การถอดความทำได้สะดวกกว่าการบันทึกแบบอื่นเพราะถอดทุกถ้อยคำที่บันทึกไว้โดยใครก็ทำได้ ข้อความที่ได้สะอาดสละสลวย เพราะผู้พิพากษาเป็นผู้มความที่พยานเบิกความเอง ผู้พิพากษาไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการจดคำพยานอย่างแต่ก่อน และสามารถบันทึกได้แม้กระทั่งกิริยาอาการ หรือแม้แต่ในห้องที่มีเสียงรบกวน เป็นรูปแบบวิธีการบันทึกคำพยานที่กระบวนการยุติธรรมของไทยเลือกใช้กับการพิจารณาคดีนับมาจนถึงปัจจุบัน

3.4.2 การนำระบบบันทึกคำพยานแบบบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่างมาใช้ในศาลไทย

การพิจารณาคดีของประเทศไทยได้มีความคิดเริ่มมีความพยายามปรับปรุงระบบบันทึกคำพยาน โดยใช้วิธีการบันทึกถ้อยคำพยานแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2530 โดยแรกเริ่มสถาบันอนุญาโตตุลาการพยายามบันทึกคำเบิกความโดยให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันอนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ในการบันทึกเสียงคำเบิกความทั้งหมดของพยานบุคคลด้วยเทปบันทึกเสียง หลังจากนั้นจะพิมพ์ถอดเทปบันทึกคำเบิกความพยานบุคคลเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งหมด ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งศาลล้มละลายกลางขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ศาลล้มละลายกลางนำระบบเทปบันทึกเสียงและวิดีโอเทปไปใช้ในการบันทึกคำเบิกความของพยานทั้งหมดโดยให้เจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกเสียงคำเบิกความพยานทั้งหมดไว้ในเทปบันทึกเสียง และบันทึกภาพและเสียงในการสืบพยานทั้งหมดไว้ในวิดีโอเทป และในปี พ.ศ. 2543 มีการตั้งแผนกคดีอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา มีการนำระบบเทปบันทึกเสียงและวิดีโอเทปไปใช้ในการบันทึกคำเบิกความพยานทั้งหมดของแผนก ในลำดับต่อไปนี้จะได้ศึกษาถึงการพัฒนาระบบบันทึกคำพยานแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างที่นำไปปรับใช้ในศาลไทยที่เป็นต้นแบบในการบันทึกคำพยานในคดีอาญา

3.4.2.1 การนำมาใช้ในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งถือกำเนิดขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับ

ดังกล่าวให้นำระบบไต่สวนอย่างเต็มรูปแบบมาใช้⁹⁶ มาเป็นหลักในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาในศาล ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปที่เป็นระบบผสม กล่าวคือ

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ให้ศาลสามารถพิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ในการไต่สวนศาลจะทำหน้าที่สอบถามพยานบุคคลเอง โดยการแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนและให้พยานเบิกความโดยการแสดงด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล และมีความแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไปที่ใช้ระบบผสม และมุ่งเน้นการพิจารณาไปในทางระบบกล่าวหาเป็นหลัก ที่ว่าจำเลยถือเป็นการกระทำผิด (Process-object) และจำเลยมีภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ศาลจะต้องทำหน้าที่เป็นโจทก์ และเป็นทนายความจำเลย นอกจากนี้ศาลมีดุลพินิจกว้างขวางในการสืบพยานและรับฟังพยานหลักฐาน โดยไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยอย่างคดีอาญาทั่วไป และพยานหลักฐานของจำเลยเองก็สามารถนำมาใช้ลงโทษจำเลยได้⁹⁷

สิ่งที่ศาลใช้เป็นหลักในการพิพากษาคดีคือพยานหลักฐานในสำนวน ซึ่งศาลจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงนอกสำนวน พยานหลักฐานที่สำคัญในสำนวนคดีคือคำเบิกความของพยานบุคคลซึ่งเป็นหลัก ที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของคำเบิกความของพยานที่สาบานตนแล้ว และอยู่ในบังคับของการถามค้านพยานของอีกฝ่ายหนึ่ง พยานหลักฐานอื่น เช่น พยานเอกสาร หรือ วัตถุพยานจะเข้าสู่การรับรู้ของศาลก็ต้องนำเข้าสู่การรับรู้โดยผ่านการเบิกความของพยาน หลักการยึดคำเบิกความของพยานที่อยู่ในคอกพยานนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักที่เรียกว่า “การพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรม”

การสืบพยานคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้มีการนำระบบเทปบันทึกเสียงและวิดีโอเทปไปใช้ในการบันทึกคำเบิกความพยานทั้งหมด การบันทึกดังกล่าวมีข้อดีที่ทำให้การพิจารณาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยมี ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ให้ประธานศาลฎีกาโดยได้รับความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อใช้บังคับในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใน ข้อ 19 ที่ว่า ในระหว่างมีการนั่งพิจารณาคดีของศาล ให้บันทึกการนั่งพิจารณาคดีของศาลโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียง และเครื่องมือบันทึกภาพและเสียงทุกคดี นอกจากนี้ให้ศาลจด

⁹⁶ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2550, พฤษภาคม- สิงหาคม). “วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” *ตุลพาท*, 2, 54. หน้า 168.

⁹⁷ แหล่งเดิม. หน้า 172- 181.

บันทึกรายงานกระบวนการพิจารณาไว้เป็นสำนวนด้วย และเมื่อคู่ความร้องขอและมีเหตุอันสมควร องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้คัดคำเบิกความพยานและรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลได้ โดยกำหนดวิธีการและเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร และในข้อ 20 เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้ทำการไต่สวนพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพได้โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีการไต่สวนโดยระบบดังกล่าวเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด และให้ถือว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

อย่างไรก็ตามการใช้วิธีบันทึกด้วยระบบนี้ก็อาจมีปัญหาในการสรุปข้อเท็จจริงของพยานและการสรุปข้อเท็จจริงแห่งคดีในการนำไปสู่การวินิจฉัยซึ่งนำนักพยานและการวินิจฉัยสรุปข้อเท็จจริงที่รับฟังได้ โดยมีบางท่านเสนอว่าในการเบิกความของพยาน ควรให้องค์คณะผู้พิพากษามอบหมายให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำการสรุปคำเบิกความพยานแต่ละปาก และองค์คณะผู้พิพากษาก็ควรที่จะทำการสรุปข้อเท็จจริงจากการรับฟังพยานหลักฐานส่งให้องค์คณะผู้ชี้ขาดรวมทั้งส่งให้คู่ความเพื่อให้โอกาสโต้แย้งสรุปข้อเท็จจริงโดยการทำเป็นคำแถลงการณ์ปิดคดี เสนอต่อองค์คณะผู้ชี้ขาดก่อนที่องค์คณะผู้ชี้ขาดจะพิพากษาต่อไปด้วย⁹⁸ แต่การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีการบัญญัติวิธีพิจารณาไว้เป็นพิเศษโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 310 ว่า “ในการพิจารณาคดีให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึด สำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร” และยังมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 331 (6) ที่กำหนดแนวทางในการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในทำนองนี้อีกในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตามที่เห็นสมควร”

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิ่งที่ศาลจะอาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีไม่ใช่คำเบิกความของพยานที่อยู่ในคอกพยานตามหลักการของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา แต่เป็นสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ การไต่สวนขององค์คณะผู้พิพากษาเป็นกระบวนการพิจารณาคนละอย่างกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาที่เป็นระบบกล่าวหาในคดีอาญาที่เป็นระบบกล่าวหา การสืบพยานเป็นหัวใจของวิธีพิจารณาเป็นแบบพิธีทางกฎหมาย ซึ่งประกอบเป็นหลักการพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ในส่วนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้การ

⁹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 185.

สืบพยานเป็นเพียงการไต่สวนเพื่อหา “ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม” ที่ศาลมีอำนาจกระทำ ได้ถ้าเห็นสมควรเท่านั้น ส่วนศาลจะไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไม่ ย่อมอยู่ที่ดุลพินิจของศาล การจะใช้ดุลพินิจในข้อนี้เป็นการยากที่ศาลจะกระทำถ้ามิได้อ่านสำนวน การไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และใคร่ครวญว่าตาม สำนวนดังกล่าวมีเหตุสมควรและไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นสำหรับองค์ คณะผู้พิพากษาที่จะต้องอ่านสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตแห่งชาติ โดยตลอด

3.4.2.2 การทดลองใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์

เริ่มแรกศาลล้มละลายกลางได้นำระบบบันทึกคำพยานด้วยตัวเลขมาใช้ควบคู่ กับการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงเดิมที่มีอยู่ในห้องพิจารณาคดีดัดแปลง ใช้เป็นเครื่องบันทึกเสียงเพื่อบันทึกถ้อยคำพยานถ้อยคำทนายความ คำถามหรือคำพูดของผู้พิพากษา แบบทุกถ้อยคำทุกอย่าง และจัดเก็บไว้ในรูปแบบของแถบบันทึกเสียงหรือที่เรียกกันว่าเทปคาสเซต โดยไม่มีการสรุปล้อยคำและบันทึกเป็นถ้อยคำของศาลและจัดพิมพ์เป็นเอกสารเหมือนระบบทั่วไป แถบบันทึกเสียงดังกล่าวถือได้ว่าเป็นคำให้การพยานที่เก็บไว้ในรูปแบบของเสียงโดยมีการจัดหา เจ้าหน้าที่สามารถจดตัวเลขเป็นผู้บันทึกข้อมูล และให้นิติกรที่มีความรู้ด้านกฎหมายมาทำหน้าที่ แทนเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ ในระยะแรกจะมีปัญหาในเรื่องการปรับตัวของผู้เกี่ยวข้อง ความกังวล เรื่องคุณภาพของถ้อยคำที่บันทึกได้ แต่ปัญหาดังกล่าวจากผลการประเมินพบว่า การบันทึกด้วยชว เลขนั้น ไม่พบข้อผิดพลาดขึ้นเลย⁹⁹ เมื่อผลที่ได้เป็นไปในทางบวกศาลล้มละลายกลางจึงได้ปรับปรุง ห้องพิจารณาคดีจำนวน 12 ห้องให้มีระบบบันทึกคำพยานด้วยเสียง และบันทึกภาพและเสียงด้วยวิดิทัศน์ และปรับปรุงให้มีห้องควบคุมการบันทึกเสียง และการบันทึกภาพและเสียง ที่ควบคุมโดย เจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญ เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งแล้วเห็นว่า การใช้ตัวเลขจะต้องมีการจัดจ้าง เจ้าหน้าที่ซึ่งจะผูกพันงบประมาณเป็นเวลานานทั้งยังมีข้อบกพร่อง จึงใช้ระบบการบันทึกภาพและ เสียงควบคู่ไปกับการบันทึกเสียง ทำให้ใช้เจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวก็พอในการควบคุมเครื่องบันทึก ในห้องพิจารณาทุกห้อง การบันทึกภาพและเสียงดังกล่าว อาจจะมีปัญหาในเรื่องความยุ่งยากในการ ขอคัดบันทึกคำพยาน

ปัจจุบันในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนำเอา รูปแบบของการบันทึกเสียงด้วยระบบดิจิทัลมาใช้โดยศาลอาจมอบให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ บันทึกและอ่านคำเบิกความนั้นให้พยานฟังแทนก็ได้¹⁰⁰ และนอกจากจะบันทึกถ้อยคำของพยานไว้ ในสำนวนเพื่ออ่านและให้พยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานแล้วศาลอาจกำหนดให้มีการบันทึก

⁹⁹ กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 4-6.

¹⁰⁰ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ลักษณะแห่ง, ข้อ 25.

การเบิกความของพยาน โดยใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียงหรือภาพและเสียงอีกด้วย¹⁰¹ โดยศาลจะสอบถามความยินยอมของคู่ความทั้งสองฝ่ายในการที่จะเลือกบันทึกคำพยานทุกคนหรือเฉพาะพยานบางคนก็ได้ ระบบการบันทึกด้วยวิธีนี้มีหลักการใกล้เคียงกับการบันทึกคำให้การของพยานบุคคลด้วยแถบบันทึกเสียงของศาลล้มละลายกลาง แต่จะแตกต่างกันตรงที่วิธีการบันทึกเสียงนั้นจะมีได้จัดเก็บไว้ในรูปของแถบบันทึกเสียงแต่ละแผ่นเสียงและจัดเก็บไว้ในรูปแบบของดิจิทัลแทน โดยแปลงเสียงให้อยู่ในรูปดิจิทัลและสามารถจัดเก็บไว้ในหน่วยบันทึกข้อมูล hard disc ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ในแผ่น คอมแพ็ค ดิสก์ หรือที่เรียกกันว่าแผ่นซีดี CD หรือแผ่น DVD ได้ การค้นหาตำแหน่งของถ้อยคำที่บันทึกไว้นั้นสามารถทำได้ง่ายกว่าโดยการจัดการของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างเช่น หากต้องการฟังคำให้การของพยานในช่วงใดช่วงหนึ่งถ้าได้มีการบันทึกเวลาที่บันทึกไว้ด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็จะสามารถเปิดเสียงของพยานในช่วงนั้นได้ทันที ต่างกับแถบบันทึกเสียงที่จะต้องมีการเปิดเครื่องเล่นเทปไปข้างหน้าแบบเร็ว หรือเล่นถอยหลัง หรือเปิดเสียงจนกว่าจะพบช่วงที่ต้องการจะฟังนั้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการจัดเก็บข้อมูลเสียงในรูปของดิจิทัลนี้ จะประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บมากกว่า โดยที่เก็บในรูปแบบของแผ่นซีดีจากการเบิกความได้หลายชั่วโมงในขณะที่แถบบันทึกเสียงจัดเก็บได้มีวันละ 1 ชั่วโมงเท่านั้น

3.4.2.3 ผลจากการทดลองใช้วิธีบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล¹⁰²

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างคณะทำงานของสำนักงานศาลยุติธรรมนำโดยท่าน ดร. ชรรมนัญ พิทยาธรณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีการ่วมกับ ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งผลการวิจัยถูกบันทึกไว้ใน รายงานการวิจัยการบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ฉบับผู้บริหารศาลยุติธรรม โดยวิธีการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพของผลการใช้งานของระบบดิจิทัล เพื่อประเมินผลดี ผลเสียของระบบ และศึกษาเปรียบเทียบการใช้ระบบดังกล่าวกับการบันทึกด้วยวิธีอื่น ความเปรียบเทียบเวลาในการบันทึกคำพยานแบบอมความกับบันทึกด้วยระบบดิจิทัล ได้ผลการทดลองใช้วิธีการบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัลในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ได้ผลการศึกษากการบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัลนี้ กล่าวคือ

1) จากการทดลองจับเวลาที่ใช้ในการสืบพยานในศาลทรัพย์สินทางปัญญาโดยคณะผู้วิจัยได้ค่าเฉลี่ยในการสืบพยานแต่ละครั้งที่ประมาณ 82 นาที เป็นเวลาที่พยานเบิกความเพียง 39 นาที แต่ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาลและผู้เกี่ยวข้องต้องเสียเวลาไปกับช่วงเวลาหลังจากที่พยานเบิก

¹⁰¹ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ลักษณะแพ่ง, ข้อ 26.

¹⁰² สำนักงานศาลยุติธรรม และคณะวิจัยภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. เล่มเดิม. หน้า 83-96.

ความในการจัดทำเอกสารคำเบิกความต่างๆ อีกถึง 43 นาที¹⁰³ เมื่อเปรียบเทียบการบันทึกด้วยวิธีปกติกับการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง ผลการทดลองชี้ให้เห็นว่า สามารถลดขั้นตอนในการ ถามซ้ำ จัดพิมพ์เอกสาร และตรวจทานแก้คำผิด เวลาที่ต้องใช้ในห้องพิจารณาจึงเหลือเพียง การฟังคำเบิกความของพยานจริงๆ เท่านั้น โดยไม่ต้องมีการสรุปความจากผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาลไม่ต้องถอดคำเบิกความ และไม่ต้องอ่านคำเบิกความให้พยานฟัง สามารถประหยัดเวลาได้ถึงร้อยละ 52.6 ผู้พิพากษาอาจจะจดบันทึกช่วยจำของตนเองในส่วนที่เห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญ ด้วยวิธีการนี้จะทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีสมาธิกับการฟังคำเบิกความของพยานได้มากกว่า มีเวลาในการสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานได้มากยิ่งขึ้น และสามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานได้อย่างเต็มที่

2) ผู้พิพากษาสามารถที่จะนำสิ่งบันทึกเสียงสำเนาแผ่น ซีดี ที่บันทึกคำพยานไปเปิดฟังได้ทั้งหมด หรือเลือกฟังเฉพาะส่วนได้ หรืออาจจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศาลถอดคำเบิกความพยานที่บันทึกไว้เฉพาะส่วนที่ต้องการได้

3) ทนายความจะมีสิทธิที่จะขอฟังคำเบิกความที่บันทึกไว้ได้ทั้งหมด โดยการขอให้เจ้าหน้าที่ศาลทำสำเนาแผ่นซีดีที่บันทึกคำเบิกความพยานกลับไปฟังทบทวนได้ หรืออาจจะมี การจัดห้องไว้สำหรับให้ทนายความสามารถฟังคำเบิกความ และถอดเทปคำเบิกความได้

4) กรณีที่มีคดีขึ้นสู่ศาลสูงเจ้าหน้าที่ศาลจะพิมพ์คำเบิกความพยานทั้งหมดโดยให้นิติกรช่วยตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นศาลอาจให้คู่ความตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งสำนวนไปยังศาลสูง พร้อมกับแผ่นซีดีบันทึกคำพยานทั้งหมด การถอดความนี้จะมีเฉพาะในคดีที่มีการอุทธรณ์ ซึ่งปัจจุบันคดีทั่วประเทศที่มีการอุทธรณ์ไม่เกินร้อยละ 7 และแม้ว่าระยะเวลาที่ใช้ในการพิมพ์ถอดความจะยาวกว่าการบันทึกคำพยานด้วยระบบอมความ แต่ปริมาณคดีที่มีการถอดความทั้งหมดมีจำนวนจำกัดมากกว่า

5) ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจะมีโอกาสซึ่งนำนักคำเบิกความจากการที่ได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยาน อันถือเป็นหลักที่สำคัญของศาลชั้นต้นมากกว่าการจัดทำบันทึกคำพยาน เพราะไม่ต้องพะวงกับการอมความ ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงสามารถมุ่งความสนใจไปในการสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานได้มากกว่า ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นมากกว่าการทำหน้าที่ในการจดบันทึกคำเบิกความของพยาน นอกจากนี้ผู้พิพากษายังสามารถใช้ดุลพินิจวินิจฉัยข้อเท็จจริงในการทำคำพิพากษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

6) ในส่วนการทำคำพิพากษาของศาลสูงนั้นซึ่งกฎหมายไทยยังเปิดโอกาสให้มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีใหม่อีกครั้ง บันทึกคำพยานที่ได้จากการบันทึกโดยผู้พิพากษาที่ปรากฏในสำนวนจะถูกตัดแปลงตัดทอนออกไปโดยศาลชั้นต้น และทำให้ศาลสูงไม่มีโอกาสได้เห็นคำเบิก

¹⁰³ แหล่งเดิม. หน้า 46-49.

ความของพยานทั้งหมด หรืออากัปกิริยาอาการของพยานนั้นๆ แม้ว่าข้อความที่ถอดคำเบิกความที่บันทึกไว้ทั้งหมดจะมากกว่าข้อความที่ถอดจากระบบอมความ เมื่อพิจารณาจากปริมาณงานโดยรวมของศาลทั่วประเทศจะเห็นได้ว่าประมาณในการพิมพ์คำเบิกความทั่วประเทศโดยรวมจะลดลง นอกจากนี้การอ่านคำเบิกความพยานหากมีการเน้นในส่วน of คำเบิกความที่มีความสำคัญและส่วนที่มีการโต้แย้งกันก็จะทำให้การทำงานมีความรวดเร็วขึ้นมากดังนั้นการบันทึกคำพยานแบบบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่างจึงเหมาะสมที่จะทำให้ศาลสูงสามารถทบทวนข้อเท็จจริงได้อย่างครบถ้วนโดยไม่มีการตัดทอน และส่งผลให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7) การนำระบบนี้ไปใช้กับคดีแพ่ง และคดีอาญาหากเปรียบเทียบกับสถิติจำนวนคดีในปี พ.ศ. 2550 ทั้งสิ้น 1,182,537 คดี แต่มีการอุทธรณ์ ฎีกาเพียง 141,705 คดี คิดเป็นร้อยละ 11.98 ของจำนวนคดีทั้งหมด ดังนั้น แม้การแก้การบันทึกด้วยระบบดิจิทัลนี้อาจต้องเสียเวลาในการถอดความ แต่ก็ช่วยลดความเฉพาะในคดีที่มีการอุทธรณ์ ฎีกาเท่านั้น เมื่อเทียบกับการบันทึกด้วยวิธีปกติที่ต้องมีการถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรในทุกคดีจะเห็นว่า ปริมาณงานถอดความของการบันทึกด้วยระบบดิจิทัลจะน้อยกว่ามาก

3.4.2.4 ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงระบบบันทึกคำพยาน

ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2522 กระทรวงยุติธรรมเคยมีการเสนอร่างปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ในเรื่องคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือชั้นพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลทำการบันทึกหรือจัดให้มีการบันทึกถ้อยคำเบิกความของพยานไว้เมื่อเบิกความเสร็จแล้วอ่านบันทึกถ้อยคำนั้นให้พยานที่เบิกความฟัง ทั้งนี้ต้องเป็นการกระทำต่อหน้าจำเลยด้วย โดยมีเหตุผลที่จะแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนการบันทึกคำพยานมาตรานี้ก็เพื่อให้ศาลมีอำนาจใช้เครื่องมืออันทันสมัยบันทึกคำเบิกความของพยานได้ อันจะทำให้การบันทึกคำพยานของศาลดำเนินไปด้วยความรวดเร็วรัดกุม และถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ขอความเห็นในการปรับแก้ไขร่างดังกล่าวมายังกรมอัยการ

ดร. คณิต ฒ นกร ได้ให้ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะในร่างของมาตรา 237 ดังกล่าว โดยวิเคราะห์ในบริบทที่ว่า การแก้ไขดังกล่าวเป็นการปรับปรุงกฎหมายให้ดีขึ้นหรือไม่ และเห็นว่า ปัญหาหลักอยู่ที่การรับฟังพยานหลักฐานของศาลยังไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ เช่น การพิจารณาคดีของคณะตุลาการร่วมดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ครบองค์คณะไปตลอดชั้นพิจารณา องค์คณะไม่ควรเป็นเพียงผู้ร่วมตรวจสอบจำนวน ซึ่งถือเป็นการผิดพลาดเพราะการฟังพยานหลักฐานจะพิจารณาแต่เฉพาะตามลายลักษณ์อักษรที่บันทึกไว้หาได้ไม่ พยานหลักฐานจะรับฟังได้เพียงใดต้องพิจารณาควบคู่กับการสังเกตลักษณะการให้การของพยาน นอกจากนี้การที่ยังมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับเรื่องอุทธรณ์ฎีกาที่ศาลสูงทั้งสองเป็นเพียงกรรมการที่ฟังเฉพาะรายงานมากกว่า ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้รายงานหรือผู้ฟังพยานหลักฐานย่อมจะต้องรู้ข้อเท็จจริงดีกว่าผู้อ่านรายงาน ดังนั้น การปรับแก้

กฎหมายจึงไม่น่าจะบังเกิดผลต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวมกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเลย นอกจากจะเป็นการลดภาระของผู้พิพากษาเท่านั้น¹⁰⁴

และจากการสัมมนาในโครงการ “งานวิจัยเรื่อง ระบบบันทึกคำพยาน” จัดโดย กองวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2543 ณ ห้องเจ้าพระยาบอลูน โรงแรม เจ้าพระยาปาร์ค¹⁰⁵

นายพรเพชร วิชิตชลชัย ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความสำคัญของการบันทึกคำพยาน และเหตุที่ต้องมีการบันทึกคำพยานว่าจะถือเป็น record ของศาลแม้ว่าจะไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาก็ตาม คู่ความ หรือประชาชน สามารถใช้บันทึกนี้ตรวจสอบดุลพินิจของศาลได้ และคำพิพากษาของศาล จะต้องอ้างอิงถึง record ได้เมื่อมีการอุทธรณ์ ฎีกา ก็จะต้องใช้ record นี้ในการ review เพราะไม่มีระบบสืบพยานใหม่เนื่องจากปัญหาหากเบิกความแตกต่างกันในชั้นศาลล่างและศาลสูงส่วนปัญหา ของระบบบันทึกคำพยานของไทยที่เป็นอยู่ที่นี่ท่านเห็นว่า ไม่ครบถ้วนไม่ตรงตามประเด็นและมีความล่าช้าในการบันทึก สำหรับระบบบันทึกคำพยานในอนาคตนั้นท่านเห็นว่า นอกจากวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอาจจะนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้เสริมได้ เช่น การบันทึกคำพยานแบบย่อในคดีมโนสาร่ การให้บุคคลอื่นช่วยผู้พิพากษาในการบันทึก การเสนอบันทึกคำพยานล่วงหน้า แต่สำหรับการ บันทึกด้วยภาพและเสียงที่เริ่มใช้กันอยู่ในศาลล้มละลายกลางนั้นก็มีความสมบูรณ์ในตัวแต่เพื่อให้ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณที่ค่อนข้างสูง ระบบนี้สามารถแก้ปัญหาข้อโต้แย้ง ที่ว่าศาลไม่ยอมบันทึกคำเบิกความของพยาน แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องการถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลสูง และในภาพรวมเห็นว่าระบบเดิมก็น่าจะคงไว้ และปรับปรุงข้อด้อยบาง ประการ เช่น การถอดความที่ไม่ตรงกับประเด็น หรือการไม่ยอมบันทึกก็อาจอาศัยการอบรมผู้ พิพากษาได้ การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจะได้เนื้อความมากแต่บันทึกคำพยานที่ได้จาก การถอดเทปก็จะไม่ชวนอ่าน และศาลสูงจะไม่ชอบ หากให้ศาลสูงเปิดวิดีโอดูก็คงจะไม่สะดวกถ้า คู่ความต้องการถอดเทปก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง หากคู่ที่มีการอุทธรณ์ฎีกาก็ต้องมีการถอดความซึ่งไม่ จำเป็นต้องถอดก็ได้ หรือศาลสูงอาจจะดูวิดีโอเพื่อตรวจสอบได้ซึ่งหากมีการปรับปรุงข้อด้อยต่างๆ ระบบบันทึกทุกคำพูดอาจจะถอดเทปออกมาได้โดยให้นิติกรเป็นผู้จัดทำ สำหรับวิธีการบันทึกคำ พยานด้วยการขึ้นบันทึกถ้อยคำล่วงหน้า นั้น หากใช้กับพยานที่ไม่ถูกต้องคดีอาจไม่เป็นธรรม เพราะ ไม่สามารถจับ โทกหรือพิรุณพยานได้

นายศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ เสนอข้อสังเกตเกี่ยวกับความเหมาะสมของระบบ บันทึกคำพยานของไทยว่าระบบบันทึกคำพยานของไทยให้ความเชื่อถือกับผู้พิพากษาอย่างมากใน

¹⁰⁴ คณิต ฒ นคร ข (2522, สิงหาคม). “ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่) พ.ศ.” วารสารอัยการ, 2, 20. หน้า 71-72.

¹⁰⁵ จุมพล ภิญโญสินวัฒน์ และศุภกิจ เข้มประชา. เล่มเดิม. หน้า 191-208.

การใช้ดุลพินิจทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และเดิมการใช้ดุลพินิจบันทึกคำพยานหรือไม่จะเป็น เป็นของผู้พิพากษาเพียงท่านเดียว แม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้การพิจารณาคดีต้องมีผู้พิพากษาครบ องค์คณะ แต่จำนวนผู้พิพากษาก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าลูกขุนที่ช่วยกันกลั่นกรองพยานหลักฐานที่เข้าสู่ ศาล การปรับปรุงระบบบันทึกคำพยานนั้นจะต้องคำนึงถึงการนำบันทึกคำพยานมาใช้ได้อย่าง รวดเร็วด้วย คู่ความสามารถตรวจสอบความถูกต้อง หรือคัดสำเนาได้ และเมื่อมีการอุทธรณ์ ฎีกา บันทึกคำพยานนั้นจะต้องติดสำนวนไปยังศาลสูงด้วย การบันทึกคำพยานด้วยการบันทึกเสียงทุก คำพูด หลังจากมีกรณีศึกษาในศาลล้มละลายกลางเห็นว่า มีข้อดีที่เห็นชัดคือ การพิจารณาคดีเป็นไป ด้วยความรวดเร็ว สะดวก แต่ก็มีข้อพิจารณาสิ่งที่ขาดหายไปกล่าวคือ คุณภาพของการรับรู้ด้วยเสียง ไม่เท่าการรับรู้ด้วยตา การบันทึกด้วยเทปทั้งหมดจะทำให้ผู้พิพากษาทำให้ผู้พิพากษาไม่มีบทบาท ในการควบคุมการพิจารณา คู่ความที่ประสงค์จะใช้บันทึกดังกล่าวจะต้องถอดข้อความเอง ดังนั้น ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลจึงมีน้อยกว่าระบบเดิม การปรับปรุงระบบบันทึกคำพยานควร คำนึงถึงการนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาไม่ใช่สร้างปัญหาต้องเป็นระบบที่ประหยัด และจำเป็นต้องใช้ อย่างเร่งด่วนเจ้าพนักงานในศาลต้องมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักการและวิธีการของระบบ ใหม่ ตลอดจนระบบจะต้องโปร่งใส และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลของคู่ความได้มาก กว่าเดิม

นายไชยวัฒน์ บุญนาค ให้ความเห็นที่ ทนายความมักกังวลตัวแปรที่ควบคุม ไม่ได้ คือการบันทึกคำพยานของศาล ทนายความต้องการให้การบันทึกคำพยานเป็นไปอย่างถูกต้อง บันทึกตามธรรมชาติโดยไม่มีการตัดต่อ

นายไกรสร บารมีอวยชัย เห็นว่า บันทึกคำพยานนั้น ควรจะเป็นบันทึกถ้อยคำ ของพยานที่เบิกความจริงๆ ระบบบันทึกคำพยานในศาลล้มละลายกลางเกิดจากความคิดที่ว่าระบบ ที่ใช้อยู่มีข้อได้เปรียบจึงคิดหาระบบใหม่มาใช้ แต่ก็มีปัญหาในเรื่องความยุ่งยากในการขอคัดคำเบิก ความ และมีปัญหาในศาลสูงเพราะเมื่อมีการถอดคำพยานแล้วจะมีความยาวมากทั้งคำถาม และ คำตอบ และระบบนี้จะประโยชน์มากหากผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเป็นคนเดียวกันตลอดทั้ง คดี นอกจากนี้ระบบบันทึกคำพยานรูปแบบใหม่นี้จะทำให้ผู้พิพากษาไม่ต้องเมื่อยลำ และสามารถดู ออกับกริยาพยานได้เต็มที่ และสามารถเก็บรายละเอียดการบันทึกคำพยานได้ทั้งหมด และศาลสูงก็ สามารถเห็นภาพได้เช่นเดียวกับศาลชั้นต้น ส่วนปัญหาเรื่องการถอดเทปเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ถ้า จะให้ศาลเห็นภาพทั้งหมดก็ต้องยอมรับบันทึกคำพยานที่หนา จุดอ่อนอีกประการของการบันทึกคำ พยานด้วยวิดีโอเทปนี้ คือการพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งหากคิดว่าระบบนี้ดีและใช้ได้ก็จะต้องแก้ไข และปรับปรุงระบบให้ทุกฝ่ายสามารถพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ นอกจากนี้ถือเป็นหลักประกันการ โยกย้ายผู้พิพากษาก็จะช่วยเสริมระบบบันทึกเทปนี้ได้

นายวิชัย อริยะนันทกะ ให้ความเห็นไว้ว่าอยากให้มองการปรับปรุงระบบบันทึกคำพยานในภาพรวมของการบริหารงานคดีที่จะเพิ่มความสะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น คดีแพ่งควรทำให้เป็นเรื่องของเอกสาร (Documentary) มากขึ้น โดยพยานไม่ต้องมาเบิกความแต่ก็มีปัญหาว่าจะนำมาใช้กับคดีอาญาได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาจะใช้บันทึกคำเบิกความล่วงหน้าในคดีอาญาที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยตรง ในทางปฏิบัติในคดีอาญาจะไม่มีการนำมาใช้เลย

นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ มีความเห็นว่าการคิดค้นระบบบันทึกคำพยานใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ควรจมองในภาพรวมของกระบวนการพิจารณาทั้งระบบ และอาจไม่จำเป็นต้องใช้วิธีเดียวกันทั้งระบบ ศาลแพ่งเองคิดกว่า 60% ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี เช่นคดีมโนสาร่า คดีขาดนัดพิจารณา การใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในปัจจุบันคงจะเป็นประโยชน์กับผู้พิพากษา แต่คงคิดขัดในเรื่องงบประมาณ ดังนั้น ควรตัดคดีที่ไม่มีปัญหาออกไปจากระบบให้ได้มากที่สุด และนำเทคโนโลยีมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญจริงๆ สำหรับการบันทึกคำพยานรูปแบบใหม่ที่ใช้อยู่ในศาลล้มละลายกลางนั้นสะดวกต่อผู้พิพากษา แต่ยังคงเป็นปัญหาว่าจะสะดวกกับศาลสูงหรือไม่ และควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากทั้งศาลล่าง และศาลสูงด้วย

นายพรชัย อัสววัฒนาพร อธิบายว่าระบบบันทึกคำพยานรูปแบบใหม่ที่ผ่านมาในศาลล้มละลายกลางนั้นต้องใช้เวลาในการปรับตัวของผู้เกี่ยวข้องค่าใช้จ่ายของเครื่องมือและอุปกรณ์ประมาณ 170,000 บาท ต่อหนึ่งห้องพิจารณา ซึ่งหากพิจารณาถึงระยะเวลาของการพิจารณาคดีที่ประหยัดลง ก็ไม่ถือว่าสูงเกินไปถ้าเทียบกับระยะเวลาที่ผู้พิพากษาและทนายความสามารถใช้เวลาไปทำงานอย่างอื่นได้

นายไสว จันทะศรี มีความเห็นว่าการใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็ว ศาลมีเวลาในการสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานรวมถึงพฤติการณ์อื่นๆ ประกอบ ซึ่งทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีเร็วขึ้น 1-2 เท่า ซึ่งศาลและคู่ความจะไม่เหนื่อย หากมีการโยกย้าย ผู้พิพากษาคนใหม่ก็สามารถเอาเทปมาเปิดดูใหม่ได้ เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลสูงก็สามารถนำเทปมาเปิดดูได้ซึ่งจะทำให้ข้อครหาที่ว่าศาลสูงตัดสินคดีเพียงคนเดียวหมดไปได้ สำหรับปัญหาเรื่องความถูกต้องก็สามารถให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นจดบันทึกย่อกำกับเทปไว้ด้วย และระบบนี้หากไม่คิดถึงเรื่องค่าใช้จ่ายแล้วก็เห็นว่าน่าจะเป็นระบบบันทึกคำพยานที่ถูกต้องเป็นธรรมและน่าจะนำมาใช้

3.5 ระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญา

การบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลที่มาเบิกความโดยทั่วไปจะเป็นการบันทึกถ้อยคำที่พยานเบิกความในห้องพิจารณา เพราะเป็นหลักฐานสำคัญที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเว้นแต่ศาลจะ

อนุญาตให้มีการสืบพยานลับหลังจำเลยได้ หรือศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเมื่อจำเลยขัดขวางการพิจารณา แต่นอกจากการพิจารณาสืบพยานในห้องพิจารณาแล้วยังมีการสืบพยานนอกห้องพิจารณาคดี หรือการสืบพยานบุคคลนอกศาล ซึ่งมีอยู่สองอย่าง คือ การเดินเผชิญสืบ กับการส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานให้ เบื้องต้นจะได้ศึกษาถึงแบบพิธีทั่วไปในการบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลที่สืบพยานในห้องพิจารณาของศาล ตลอดจนถึงแนวคิดที่จะปรับปรุงวิธีการบันทึกคำพยานที่ให้กับบันทึกด้วยภาพและเสียง เพื่อจะวิเคราะห์ถึงแนวทางในการนำระบบใหม่นี้มาใช้กับสืบพยานในคดีอาญารูปแบบต่างๆ

3.5.1 แบบพิธีทั่วไปของการบันทึกคำพยานในคดีอาญา

การบันทึกคำพยานจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อศาลสั่งให้เริ่มการสืบพยาน เสมียนหน้าบัลลังก์ ก็จะเรียกพยานหรือนำพยานเข้าคอกพยาน (witness box) และเสมียนหน้าบัลลังก์จะจัดการให้พยานสาบานตัว หรือปฏิญาณตัวก่อนเบิกความ หากพยานบุคคลไม่ยอมสาบานหรือปฏิญาณตามคำสั่งศาลผู้นั้นย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 “ผู้ใดขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบานปฏิญาณให้ถ้อยคำหรือเบิกความต้องระวางโทษ” จากนั้นศาลก็จะถามพยานถึงชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ ความเกี่ยวข้องกับคดี การถามพยานเบื้องต้นนั้นจะมีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 โดยเบื้องต้นให้พยานตอบคำถามเรื่องนามอายุ ตำแหน่ง หรืออาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความแล้วศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งศาลเป็นผู้ถามพยานเอง กล่าวคือแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นๆ โดยวิธีเล่าเรื่องตามลำพังหรือโดยวิธีตอบคำถามของศาลหรือให้คู่ความซักถามและถามค้านพยานไปทีละียว หลักข้อนี้นำมาใช้สืบพยานในคดีอาญาคดีด้วย ทางปฏิบัติส่วนใหญ่แล้วศาลจะถามเพียงความเบื้องต้นเกี่ยวกับ นาม อายุ ตำแหน่ง อาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ และจดลงในแบบพิมพ์ของศาลที่ใช้สำหรับจดคำให้การพยาน¹⁰⁶ ต่อจากนั้นศาลจะให้คู่ความถามต่อ คงมีน้อยเรื่องที่ศาลถามเองโดยให้พยานเล่าเรื่องตามลำพัง หรือโดยวิธีตอบคำถามของศาลหลักเกณฑ์การถามพยานนี้จะมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักแต่ก็นำมาใช้กับการพิจารณาคดีทางอาญาทั้งหมดนั่นก็คือเมื่อพยานได้ตอบคำถามศาล ศาลจะให้ฝ่ายที่อ้างพยานทำการซักถามเมื่อถามจบอีกฝ่ายหนึ่งจะถามค้านเสร็จแล้วฝ่ายอ้างพยานจะถามตั้งหลังจากนี้แล้วถ้าหากฝ่ายใดต้องการจะถามพยานจะต้องขออนุญาตศาลเสียก่อนเมื่อศาลอนุญาตจึงถามได้และอีกฝ่ายหนึ่งย่อมถามค้านได้ ส่วนศาลย่อมถามพยานได้ทุกกระษะศาลจะถามก่อนหรือถามหลังที่คู่ความได้ถามกันแล้วก็ได้

¹⁰⁶ ยิงศักดิ์ กฤษณจินดา และวุฒิพงษ์ เวชยานนท์. (2541). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.

ถ้อยคำที่พยานเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลยนั้น ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นผู้จับใจความสรุปข้อเท็จจริงของถ้อยคำที่พยานเบิกความตอบคำถามของอัยการหรือทนายความแล้วบันทึกลงในเครื่องบันทึกเสียงให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ถอดข้อความพิมพ์ลงในคำให้การของพยานและรวบรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวนโดยผู้พิพากษาบางท่านเลือกที่จะใช้ดุลพินิจจับใจความถ้อยคำของพยานและเลือกบันทึกถ้อยคำพยานเฉพาะที่ตรงกับประเด็นแห่งคดี เพื่อมิให้ฟุ่มเฟือย เพราะพยานบางคนตอบไม่ตรงคำถามหลงประเด็นหรือวกวนจนไม่ได้ใจความที่สำคัญ แต่ผู้พิพากษาบางท่านก็เลือกที่จะบันทึกถ้อยคำทั้งหมดของพยานให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด วิธีการดังกล่าวไม่ได้เป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานทั้งหมดโดยตรง แต่เป็นการสรุปคำเบิกความของพยานด้วยความเข้าใจของผู้พิพากษาเอง การบันทึกคำเบิกความจึงอาจบันทึกได้ไม่ครบถ้วนตรงตามที่พยานเบิกความ

เมื่อเจ้าหน้าที่ศาลก็จะถอดความจากเทปและจัดพิมพ์ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วศาลจะอ่านบันทึกคำพยานการให้พยานฟังซึ่งกฎหมายกำหนดให้พยานต้องรับรองความถูกต้องของถ้อยคำตนเองนั้นตาม มาตรา 11 และ มาตรา 237 บันทึกคำเบิกความพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณานั้นให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลยเว้นแต่ในกรณีการสืบพยานลับหลังดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 165 วรรคสาม ในกรณีที่คู่ความตกลงกัน ศาลอาจอนุญาตให้ถือเอาบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เป็นคำเบิกความพยานในชั้นพิจารณา โดยพยานไม่ต้องเบิกความใหม่หรือให้พยานเบิกความ ตอบคำถามค้านของจำเลยไปทันทีได้ เว้นแต่ในข้อหาความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

3.5.2 ปัญหาการบันทึกคำพยานด้วยถ้อยคำสำนวนของผู้พิพากษา

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าการบันทึกคำพยานที่ใช้อยู่ในปัจจุบันด้วยวิธีที่ผู้พิพากษาแต่ละท่านฟังคำเบิกความของพยานแล้วสรุปรวบรวมบันทึกลงในเทป หรือการอมความนั้น เป็นการเรียงความจากพยานอีกทอดหนึ่ง และให้ถือเสมือนว่าเป็นพยานโดยตรงหรือเป็นพยานบุคคลเลยแม้จะมีการถ่ายทอดผ่านการกลั่นกรองจากศาลในเนื้อหาถ้อยคำก่อน ซึ่งต้องยอมรับว่าวิธีการนี้มีส่วนที่ดีของระบบดังกล่าว เนื่องจากเนื้อความได้ผ่านการคัดกรองให้ได้ความในประเด็นข้อพิพาท ไม่ฟุ่มเฟือยจนทำให้สาระสำคัญของข้อเท็จจริงไม่เด่นชัด ทำให้ศาลสามารถอ่านสำนวนคดีและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจากข้อเท็จจริงที่ได้จากคำเบิกความที่อยู่ในประเด็นได้อย่างสะดวกและไม่ลับสนไม่ต้องเสียเวลาคัดกรองเนื้อหาเพื่อชั่งน้ำหนักพยาน แต่ข้อเสียของการบันทึกโดยวิธีอมความก็ยังมีอยู่บ้างในบางประการเช่น

1) ดุลพินิจในการบันทึกคำพยาน

โดยทั่วไประบบบันทึกคำพยานที่ใช้กันอยู่ในศาลยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่ในขณะนี้ จะใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบกับเครื่องพิมพ์คอมพิวเตอร์โดยผู้พิพากษาจะสรุปข้อเท็จจริงจากคำ

เบิกความของพยานบุคคล และบันทึกเสียงให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์พิมพ์ถอดความนั้นๆ ระบบนี้มอบความเชื่อถือให้แก่ผู้พิพากษาอย่างมากในการใช้ดุลพินิจในการจะบันทึกคำพยานใดหรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาที่จะฟังการซักถาม ถามค้าน ถามติง และบันทึกถ้อยคำตามความเข้าใจของผู้พิพากษา เมื่อผู้พิพากษาทันทีคำพยานเสร็จแล้ว ก็จะอ่านให้พยานและคู่ความฟัง และให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายลงชื่อรับรอง เป็นการเปิดโอกาสให้พยานหรือคู่ความตรวจสอบความถูกต้อง และยอมรับในสิ่งเดียวกัน และเนื่องจากถ้อยคำของพยานที่มีการบันทึกแล้วดังกล่าวได้รับการรับรองจากคู่ความและทนายความตามลำดับมาแล้วเมื่อนำมาวินิจฉัยก็จะรวดเร็ว คู่ความสามารถขอตรวจและคัดสำเนาได้ เมื่อมีการอุทธรณ์ฎีกาบันทึกคำพยานก็จะคัดสำนวนไปยังศาลสูง การบันทึกคำพยานที่คิ่่นควรเป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานที่พยานเบิกความจริงๆ แต่ก็มีปัญหาที่เกิดจากความเข้าใจของผู้พิพากษาที่อาจบันทึกคำพยานคลาดเคลื่อนกับคำเบิกความของพยาน เพราะพยานบางคนอาจชอบบรรยายความหรืออธิบายขยายความจนสับสนจนไม่ได้ความ หรือสามารถอธิบายความให้อยู่ในประเด็น นอกจากนี้ศาลสูงเองก็สามารถตรวจสำนวนและวินิจฉัยคดีได้สะดวก นับได้ว่าเป็นการให้ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจในการพิจารณาบันทึกถ้อยคำพยานในชั้นสืบพยานได้อย่างเต็มที่

แต่อย่างไรก็ตามการใช้ดุลพินิจดังกล่าวก็อาจมีผลข้างเคียงอันกระทบต่อความสมบูรณ์ของถ้อยคำพยานหลายประการ ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลหรือผู้พิพากษาแต่ละท่านยังไม่อาจรับรองได้ว่าเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ อันส่งผลให้เกิดความไม่สมบูรณ์ในการได้มาซึ่งบันทึกคำพยานได้หลายประการ กล่าวคือ

(1) ผู้พิพากษาผู้เรียงความไม่ได้บันทึกข้อเท็จจริงที่สำคัญของคำพยาน เพราะเข้าใจว่าไม่ใช่ข้อเท็จจริงโดยตรง เนื่องจากข้อจำกัดในการได้รับข้อมูลข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาที่เรียบเรียงคำพยานมีเพียงเท่าที่พยานหรือคู่ความนำเสนอในห้องพิจารณาเท่านั้นการใช้ดุลพินิจของศาลในการเลือกที่จะบันทึกถ้อยคำของพยานจึงอาจถูกข้อจำกัดดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการกลั่นกรองคัดเลือก

(2) ผู้พิพากษาผู้ทำการบันทึกจะมุ่งไปที่เนื้อหาของข้อเท็จจริงเป็นหลักใหญ่ ซึ่งถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) มากกว่าข้อเท็จจริงที่เป็นภาวะวิสัย (Objective) ที่ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการเรียบเรียงถ้อยคำพยานจากถ้อยคำของพยานมากกว่าจะใช้ดุลพินิจบันทึกข้อเท็จจริงที่ได้จากอากัปกริยาหรือลักษณะของคำให้การที่อาจทวน สับสนลังเล อันถือเป็นการภาวะวิสัยที่ควรนำมาบันทึกไว้และถือเป็นส่วนหนึ่งของการให้การของพยานอันจะนำไปสู่การพิจารณาวินิจฉัยซึ่งนำนักพยานได้ด้วย

(3) ประสิทธิภาพของผู้พิพากษาแต่ละท่านในการใช้ดุลพินิจที่จะกลั่นกรองข้อเท็จจริงจากถ้อยคำของพยานแตกต่างกันหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การรวบรวมข้อเท็จจริงจาก

ถ้อยคำพยาน โดยใช้ดุลพินิจอาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้พิพากษาแต่ละท่าน และจะมีผลต่อการชั่งน้ำหนักคำพยาน ทั้งนี้เพราะการบันทึกขึ้นอยู่กับ การเรียงร้อยถ้อยความของผู้พิพากษาผู้บันทึกว่าจะสามารถเรียงความได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากน้อยต่างกันเพียงใด ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้พิพากษาดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่ได้ประสิทธิภาพ เพียงแต่คำพินิจในการบันทึกคำพยาน โดยวิธีนี้เพียงอย่างเดียวนั้นเป็นการลดโอกาสของศาลสูงในการพิจารณาข้อเท็จจริงที่ควรจะได้จากการสืบพยานประกอบกับบันทึกคำเบิกความที่ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นได้ใช้ดุลพินิจเรียงความ

(4) การผูกประโยคในบันทึกถ้อยคำพยานก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง การผูกประโยคคำถามของทนายความก็เป็นเทคนิคหรือศิลปะแตกต่างกันไปเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงหรือเพื่อให้พยานสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงได้ตามประสงค์ของผู้ตั้งคำถาม ข้อเท็จจริงที่ได้รับจากพยานซึ่งก็คือคำตอบนั้น จึงมีผลต่อการวินิจฉัยคดีไม่น้อย หากศาลผู้บันทึกผูกประโยคที่ได้จากคำตอบไม่ได้ตรงตามที่พยานตอบ ก็จะมีผลได้เสียแก่คู่ความในเชิงคดีเป็นอย่างยิ่ง

(5) กรณีผู้พิพากษาไม่จดคำพยานเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยใช้ดุลพินิจไม่บันทึกในส่วนที่เห็นว่าไม่จำเป็น หรือไม่เป็นที่เกี่ยวข้อกับคดี ทำให้คำเบิกความที่บันทึกเป็นเพียงคำเบิกความบางส่วน โดยเนื้อความแตกต่างกันตามดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่าน เช่น กรณีที่พยานตอบคำถามค้านทนายจำเลย ทนายบางคนมีลีลาชั้นเชิงในการถามความ หรือทนายใหม่ไม่ชำนาญในการถามค้านพยาน ถามอ้ออึ้ง ถามไม่ชัดเจน ผู้พิพากษาเลยไม่บันทึกให้ โดยเห็นว่าเป็นคำถามที่ไม่เกี่ยวกับประเด็น ทนายบางคนถามค้านเอาเปรียบคู่ความ ใช้คำถามนำแล้วก็ห้ามอธิบายต่อ ผู้พิพากษาก็ไม่บันทึกให้ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการกลั่นกรองข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีทั้งสิ้น

(6) เหตุที่ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจไม่จดบันทึกคำพยานอาจมาจากการที่ผู้พิพากษาไม่อาจทราบข้อเท็จจริงในเรื่องมาก่อน จึงไม่อาจทราบได้ว่าเมื่อใดบ้างที่ทนายความถามพยานโดยให้พยานเบิกความในรายละเอียดหรือในข้อเท็จจริงอื่นที่มีใช่ประเด็น โดยตรง โดยมุ่งที่จะนำไปสู่ประเด็นหลักของคดี หากจะให้ทนายความแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบถึงเจตนาดังกล่าว ก็เท่ากับแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งหรือพยานรู้ตัว การถามพยานในลักษณะดังกล่าวก็ไม่บรรลุผล และเป็นการเปิดประเด็นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรู้ทัน หากพยานดังกล่าวเป็นพยานเท็จหรือพยานที่รู้ไม่เท่าที่เบิกความ ก็ไม่อาจพิสูจน์พยานหรือทำลายความน่าเชื่อถือของพยานปากนั้นได้ ดังนั้น การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาจึงอาจคลาดเคลื่อนไม่สมบูรณ์ได้ในสถานการณ์ดังกล่าว

2) การประมวลข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน

การที่ผู้พิพากษาฟังคำเบิกความแล้วพูดบันทึกลงไป ในเทปบันทึกเสียงทำให้ต้องแบ่งสมาธิในการรับฟังไปกับการบันทึกคำเบิกความของพยาน และทำให้การรับฟังพยานหลักฐานจาก

คำเบิกความของพยานในการที่ต้องสังเกตพฤติกรรมของพยานประกอบด้วยนั้นไม่ได้เต็มสมบูรณ์ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลนั้นจำเป็นต้องมีการสังเกตความน่าเชื่อถือของพยาน อาทิ ปกิริยาของพยานแต่ละคน บุคลิกท่าทาง น้ำเสียง และอารมณ์ รวมไปถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และบรรยากาศภายในห้องพิจารณา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพิจารณาแต่เพียงจากตัวอักษรที่ถูกเรียบเรียงถ่ายทอดออกจากคำพูดของอีกบุคคลหนึ่ง เนื่องจากการตัดสินคดีอาญาว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องของโจทก์หรือไม่นั้น และสมควรได้รับโทษลงทัณฑ์มากน้อยเพียงใด ศาลไม่ควรจะพิจารณาจากถ้อยคำเบิกความของพยานที่ถูกบันทึกถอดความเป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานในคดีต่างๆ เท่านั้น แต่ศาลยังต้องพิจารณาตัวจำเลยในคดีผู้ที่กระทำความผิด และพยานบุคคลในคดีด้วย

การบันทึกเนื้อความที่พยานเบิกความโดยวิธีอมความทำให้ศาลสูงก็ดี หรือแม้แต่ศาลที่นั่งพิจารณาในชั้นต้นก็ดี ไม่อาจได้รับฟังคำพยานทั้งหมดที่เบิกความได้ ซึ่งรายละเอียดในการเบิกความของพยาน ไม่ว่าจะเป็นอาทิ ปกิริยา น้ำเสียง วิธีการพูด ของพยาน นั้น หากนำมาพิจารณาประกอบกับเนื้อหาถ้อยความของพยานที่เบิกความแล้ว ก็ทำให้ศาลได้รับข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และส่งผลโดยตรงต่อการอำนวยความยุติธรรมในคดี

3) ความต่อเนื่องในการสืบพยาน

การที่ผู้พิพากษาจะต้องคอยบันทึกคำพยานโดยหยุดการพิจารณาเป็นพักๆ นั้นทำให้การดำเนินการสืบพยานไม่ต่อเนื่องในการถามของทนายความหรืออัยการและในการตอบคำถามอธิบายข้อเท็จจริงของพยานหรือคู่ความ อันจะมีผลต่อถ้อยคำพยานนั้นๆ หลายประการ ได้แก่

(1) ลำดับความคิด ความจำของพยานผู้ให้ถ้อยคำ จากการไม่ปะติดปะต่อของการเบิกความที่พยานอาจต้องอธิบายยาว ก็จะถูกตัดหรือคั่นไว้เป็นระยะๆ เพื่อให้ศาลสามารถเรียงความและทำการบันทึกเสียงของศาลลงในเทปบันทึกเสียงก่อน การขาดการต่อเนื่องดังกล่าวทำให้ข้อเท็จจริงที่พยานต้องการจะให้ต่อศาลไม่ได้ความเต็มโดยสมบูรณ์หรืออาจคลาดเคลื่อนบ้างในบางครั้งอันอาจเรียกได้ว่าถูกบิดเบือนโดยพยานไม่ได้มีเจตนา นับว่ามีผลต่อคดีเป็นอย่างยิ่ง

(2) การถามพยานของทนายความ หรือพนักงานอัยการเองที่ต้องใช้สมาธิ และความต่อเนื่องในการป้อนคำถามหลังจากได้คำตอบจากพยานในคำถามก่อนนั้นแล้วถูกกระทบจากขั้นตอนการบันทึกคำพยานที่ต้องใช้เวลา การตั้งคำถามต่อไปหรือการดำเนินการถามพยานที่ถูกตัดตอนด้วยขั้นตอนการบันทึกคำพยานของศาลที่ต้องใช้เวลาช่วงหนึ่งทำให้การทำหน้าที่ของทนายความถูกกระทบกระเทือน

4) ความล่าช้าในการสืบพยาน

การที่ศาลพิจารณาคดีล่าช้าขึ้นไม่ใช่ความผิดของผู้พิพากษาเสียทั้งหมด หากแต่ระบบปัจจุบันมีส่วนทำให้เป็นเช่นนี้ ข้อที่ถ่วงไม่ให้เกิดการพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วส่วนใหญ่ก็เพราะผู้

พิพากษาต้องจดคำพยานเพื่อทำสำนวนเป็นหลักฐานสำหรับศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา การบันทึกคำพยานด้วยวิธีปัจจุบันนี้ จะมีขั้นตอนที่ใช้ในการสืบพยานบางส่วนที่ซ้ำซ้อนกัน โดยจะใช้เวลาในห้องพิจารณาคดีสืบพยานในห้องพิจารณาคดีแบ่งออกเป็น 3 ช่วง กล่าวคือ

(1) ช่วงเวลาที่พยานเบิกความ

(2) ช่วงเวลาที่ผู้พิพากษาใช้ในการถามความ และถามซ้ำ กล่าวคือเมื่อพยานได้ตอบคำถามของทนายความหรือพนักงานอัยการแล้ว ศาลจะเรียงความเสียใหม่ ซึ่งการเรียงความสดๆ ดังกล่าวลงในเทปอัดเสียง มักจะมีปัญหาที่ศาลจะต้องลบข้อความที่ได้อัดเสียงลงไปแล้วเรียงความเสียใหม่ให้เหมาะสมขึ้น ทนายความและพนักงานอัยการจะต้องรอให้ศาลบันทึกเสร็จเสียก่อนแล้วจึงถามคำถามต่อไป หรือบางครั้งศาลเองไม่แน่ใจในคำตอบของพยานก็จะถามซ้ำหรือผูกประโยคเสียใหม่ให้พยานตอบ ในระหว่างที่ศาลบันทึกนั้น ทนายความและพนักงานอัยการจะต้องฟังความเรียงที่ศาลบันทึกใส่เทปว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ในการถามหรือไม่ หากไม่ใช่ก็จะมีการโต้แย้งหรืออาจต้องตั้งคำถามกันใหม่เพื่อให้ได้ความตามที่ต้องการ

(3) ช่วงเวลาภายหลังการเสร็จสิ้นการเบิกความของพยาน ซึ่งประกอบด้วย เวลาที่ใช้ในการพิมพ์คำเบิกความที่เจ้าหน้าที่จะต้องถอดเทปที่ศาลบันทึกอีกทอดหนึ่งพิมพ์ลงใบแบบพิมพ์ศาลและช่วงเวลาที่ผู้พิพากษาใช้ในการอ่านและตรวจคำเบิกความ เมื่อพิมพ์เสร็จแล้วจะใช้เวลาที่ผู้พิพากษาอ่านคำเบิกความให้คู่ความ ทนายความ และพยานฟังตอบจนช่วงเวลาที่ใช้ในการโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้องของคำเบิกความที่พิมพ์และปรับแก้คำเบิกความทั้งอาจมีปัญหาคำพิมพ์ผิดพลาดที่ต้องแก้ไขจัดพิมพ์ใหม่

การดำเนินการสืบพยาน โดยบันทึกถ้อยคำพยานดังกล่าวจะต้องใช้เวลาหรือเสียเวลาในระหว่างการสืบพยานมากและอาจก่อให้เกิดความสูญเสียหลายด้านทั้งศาล ทนายความ พนักงานอัยการ และพยาน ที่จะต้องเสียค่าใช้จ่าย และเวลาในการเดินทางไปศาลหลายครั้ง ซึ่งความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมก็คือความไม่ยุติธรรมใดๆ นี้เอง¹⁰⁷ นอกจากนี้ปัญหาในการพิจารณาคดีล่าช้ายังถือเป็นปัญหาสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในระหว่างศาลดำเนินการพิจารณานั้นจำเลยในบางคดีที่มีได้รับการปล่อยชั่วคราวจะต้องถูกขังในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งบางคดีอาจใช้เวลานาน จึงทำให้จำเลยสูญเสียเสรีภาพ เสื่อมเสียชื่อเสียง สภาพจิตใจเสื่อมโทรม และเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีต่างๆ ที่ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาแต่จำเลยได้รับผลร้ายแล้วเปรียบเสมือนเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ความล่าช้าดังกล่าวก็มีผลต่อผู้เสียหายหรือโจทก์ด้วยเช่นกัน ในการที่จะต้องเสียเวลา และค่าใช้จ่าย พยานที่อาจเปลี่ยนใจ เป็นต้น

¹⁰⁷ นายธีรศักดิ์ ชีขุนทด. (2550). “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความอยุติธรรม คดีผู้หนีภัย 12 ปียังไม่จบ.” สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=63957>

5) วัตถุประสงค์ของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในการนั่งพิจารณาคดี

ศาลชั้นต้นถือว่ามิชอบหากสำคัญในการสืบพยาน เนื่องจากเป็นศาลแรกที่พิจารณาคดี และรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนของศาล เป็นศาลที่มีปฏิสัมพันธ์กับคู่ความ ในคดี ไม่ว่าจะเป็นการไต่ถาม ฟังการสืบพยาน และพิจารณาว่าจะรับฟังพยานหลักฐานหรือคำเบิกความของพยานมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมีคำสั่งรับหรือไม่รับพยานหลักฐานใดๆ ศาลชั้นต้นจะ กำกับการสืบพยานให้ดำเนินตามบทบัญญัติและกฎเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ

บทบาทของผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นในการออกนั่งพิจารณาคดีไม่ควรจำกัดอยู่ที่การ ฟังคำให้การของพยานแล้วคอยทำหน้าที่ในการบันทึกถ้อยคำของพยานเท่านั้น แต่ผู้พิพากษาควร ต้องควบคุมการพิจารณาการสืบพยานและทำหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในศาลหรือในห้องพิจารณา ทั้งปวง ดังนั้นหากศาลต้องมาใช้เวลา ใช้สมาธิ และปฏิบัติงานหลักด้วยการบันทึกคำพยานนั้นเป็น ผลให้การทำหน้าที่และบทบาทของผู้พิพากษาในการนั่งพิจารณาคดีในส่วนอื่นลดน้อยลงไป ทั้งทำ ให้การนั่งพิจารณาคดีไม่สง่างามเท่าที่ควรด้วย และการคอยสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานในการเบิก ความถึงแม้จะสามารถกระทำได้อย่างเต็มที่แต่ก็ไม่ได้บันทึกอาการปฏิกิริยาเหล่านั้นลงไปบันทึกคำ เบิกความพยานนั้นด้วย

ดังได้กล่าวไว้ในเรื่องของวิวัฒนาการและระบบการบันทึกคำพยานของศาลใน ประเทศต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าหลายประเทศได้ให้หน้าที่ในการบันทึกคำพยานเป็นของเจ้าหน้าที่ ศาล (Court Clerk) เท่านั้นแต่ศาลไทยกลับให้ความสำคัญกับบทบาทของศาลในการบันทึกคำพยาน มากกว่าบทบาทอื่นที่สำคัญไม่น้อยในการสืบพยาน ซึ่งเป็นผลให้บทบาทของศาลในการนั่ง พิจารณาคดีค่อยลงไป

6) ข้อจำกัดในการพิจารณาคดีของศาลสูง

เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา จะถูกจำกัดให้พิจารณา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้จัดทำและรวบรวมไว้แล้ว และไม่สามารถ นำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ แม้แต่การอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อ กฎหมาย ศาลอุทธรณ์ก็ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานใน สำนวนตาม มาตรา 194 และศาลฎีกาก็ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยมาแล้วจาก พยานหลักฐานในสำนวนตาม มาตรา 222 เช่นกัน ซึ่งถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้รวบรวมไว้ นอกจากคำฟ้อง คำให้การ คำร้อง คำขอ คำแถลง บัญชีระบุพยาน และรายงานกระบวนการพิจารณาคดี ต่างๆ แล้วยังรวมถึงบรรดาคำบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลในคดีด้วย เมื่อถ้อยคำเบิกความของพยานมา จากเนื้อความที่ศาลชั้นต้นเรียบเรียงผูกประโยคและคัดลอกบันทึกไว้เท่านั้น ศาลสูงย่อมทราบและ เข้าถึงข้อมูลได้เพียงพอเท่าที่ปรากฏในสำนวนเท่านั้น ซึ่งหากมีการบันทึกแบบคำต่อคำ หรือครบ เนื้อหาแล้ว ศาลสูงย่อมมีมุมมองหรือข้อวินิจฉัยที่ละเอียดรอบคอบรัดกุมมากขึ้น แต่เมื่อใช้ระบบอม

ความ ทำให้ศาลสูงมีข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐานและคำเบิกความเท่าที่ศาลชั้นต้นจัดการบันทึกและส่งเข้ามาในสำนวนเท่านั้น

การใช้ระบบคอมพิวเตอร์จึงทำให้การถ่วงดุลของวินิจฉัยคดีในศาลสูงไม่กว้างขวางสมบูรณ์ตามที่ควรจะทำได้ หากปรับระบบการบันทึกคำพยานเสียใหม่ที่สามารถรวบรวมถ้อยคำพยานได้ทั้งหมด รวมทั้งภาพและเสียงก็จะถือว่าเป็นการคุ้มครองข้อเท็จจริงในคดีและทำให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงในศาลสูงเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

3.5.3 การนำระบบบันทึกด้วยภาพและเสียงมาใช้ในการสืบพยานที่เป็นเด็ก

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าการรับฟังพยานหลักฐานของไทยจะเน้นไปที่คำเบิกความของผู้เสียหายเป็นสำคัญ¹⁰⁸ กฎหมายไม่กำหนดว่าบุคคลใดจึงจะเป็นพยานได้หรือไม่ได้ เพียงแต่ระบุว่าถ้าบุคคลนั้นสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้และเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเอง โดยตรงก็ให้รับฟังเป็นพยานได้ ฉะนั้น แม้เป็นเด็กก่อนอายุ ถ้าสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้และรู้เห็นเหตุการณ์ในคดีก็อาจสอบสวนเป็นพยานได้แต่สมมุติฐานดังกล่าวไม่ได้ใช้กับการเบิกความของผู้เสียหายที่เป็นเด็กด้วย เพราะเด็กมีข้อจำกัดในด้านอายุ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ เด็กนั้นไม่มีความสามารถในการถ่ายทอด หรือแยกแยะข้อเท็จจริงได้เท่ากับผู้ใหญ่ บรรยากาศในห้องพิจารณาคดีที่เคร่งขรึมทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว ประกอบการเผชิญหน้ากับจำเลย เหล่านี้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่จะได้จากถ้อยคำของเด็กนั้นกระทบต่อข้อเท็จจริงในคดีทางเป็นอย่างยิ่ง¹⁰⁹ ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการในการสืบพยานตลอดจนเก็บรวบรวมถ้อยคำจากเด็กในชั้นพิจารณาคดีของศาล ดังนี้

การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงในการสืบพยานที่เป็นเด็กตาม มาตรา 172 ตรี กำหนดให้การสืบพยานในคดีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ถ้าศาลเห็นสมควรจะจัดให้พยานนั้นอยู่ในที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กแล้ว ศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ กล่าวคือ ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นๆ หรือศาลจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือให้คู่ความถาม ถามค้านหรือถามดิงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ ในการเบิกความพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่งให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาคดี และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบ และก่อนการสืบพยาน ศาลจะจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง คำให้การของพยานที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนตาม มาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูล

¹⁰⁸ สรรพสิทธิ์ คุมภ์ประพันธ์. (2541, มกราคม-มิถุนายน). “แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศไทย.” *ตุลพาห*, 45, 1. หน้า 14-49.

¹⁰⁹ คุญฎี หัสละเมียร. (2541, กรกฎาคม-ธันวาคม). “การสืบพยานเด็กด้วยระบบโทมัทสน์วงจรปิดนวัตกรรมใหม่เพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก.” *ตุลพาห*, 45, 2. หน้า 164.

ฟ้องตาม มาตรา 171 วรรคสอง ต่อหน้าคู่ความก็ได้ และหากศาลเห็นสมควรจะให้ถือสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาลก็ได้ และ ในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความตามวรรคหนึ่งเพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง ให้ศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานนั้นในชั้นสอบสวนตาม มาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตาม มาตรา 171 วรรคสอง ให้เสมือนหนึ่งเป็นคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล และให้ศาลรับฟังประกอบพยานอื่นในการพิจารณาพิพากษาคดีได้

จากบทบัญญัติ ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสืบพยานเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นศาลดังนี้

1) เหตุผลในการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง

เพื่อคุ้มครองพยานที่มีสภาพจิตใจ หรือมีความกลัวจำเลย มีสิทธิเบิกความต่อศาลโดยไม่ต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย โดยวิธีการจัดห้องพิจารณาคดีให้เหมาะสมใช้โทรทัศน์วงจรปิดหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีอื่นให้เหมาะสมก็ได้ ซึ่งศาลอาญาธนบุรีตระหนักถึงความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิพยานดังกล่าวจึงได้ปรับปรุงห้องพิจารณาพร้อมติดตั้งอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ให้เหมาะสมสำหรับการสืบพยานตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women – UNIFEM)

2) ลักษณะห้องพิจารณาลำหรับสืบพยานเด็ก

ในการสืบพยานเด็กนั้น กฎหมายบังคับให้ศาลต้องจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาคดีด้วย ด้วยเหตุนี้การสืบพยานเด็กจึงต้องมี 2 ห้อง คือห้องที่ให้เด็กพักอยู่เพื่อเบิกความและห้องพิจารณาคดีของศาล เหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะต้องการให้เด็กไม่ต้องเผชิญหน้ากับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น จำเลยซึ่งอาจทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้าที่จะเบิกความห้องทั้งสองห้องตามที่กล่าวมาแล้วจึงต้องมีลักษณะแยกขาดจากกัน สภาพห้องที่ให้เด็กอยู่เพื่อเบิกความนั้น ควรมีสภาพเหมาะสมกับเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความคุ้นเคย ไม่ประหม่าหรือตกใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการเบิกความของเด็ก สำหรับห้องพิจารณาคดีของศาลก็เป็นห้องพิจารณาตามปกติทั่วไปแล้วแต่ประเภทของศาล เช่น หากเป็นกรณีศาลธรรมดาก็ใช้ห้องพิจารณาคดีตามปกติโดยทั่วไป

3) การติดตั้งอุปกรณ์

ห้องที่ให้เด็กพักอยู่เพื่อเบิกความตามที่กล่าวมาแล้วนั้นจะต้องจัดให้มีอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อสามารถถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาคดีของศาลได้ จำนวนสองจุด ได้แก่กล้องบันทึกภาพผู้พิพากษาขณะนั่งพิจารณาคดี ซึ่งต้องบันทึกไว้ตลอดเวลา จุดที่สองให้บันทึกภาพพนักงานอัยการหรือทนายจำเลยขณะที่ถามหรือซักค้าน เพื่อเป็นการประหยัคอุปกรณ์ของระบบโทรทัศน์วงจรปิด และเพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดในการบันทึกภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม

ขณะที่เด็กเบิกความจะต้องบันทึกภาพเด็กแล้วต่อกับสายเครื่องรับทาสน์ในห้องพิจารณาจำนวนสามเครื่อง เพื่อผู้พิพากษา อัยการ และทนายความ ตลอดจนจำเลยจะได้เห็นการตอบคำถามและกิริยาท่าทางของเด็กขณะเบิกความ นอกจากนี้ในห้องพิจารณาจะมีเครื่องรับโทรทัศน์จำนวน 3 เครื่องสำหรับผู้พิพากษาที่จะได้เห็นภาพและได้ยินเสียงของเด็กขณะเบิกความ เพื่อศาลจะได้สังเกตน้ำเสียง และอาจปฎิเสธว่ามีพิรุณหรือไม่ และเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และความจริงใจของพยาน เครื่องที่สองจะมีไว้สำหรับให้พนักงานอัยการ เครื่องที่สามสำหรับทนายความ เพื่อประโยชน์ในการซักถามและถามค้านอันเป็นการรักษาสิทธิในการที่จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานตาม มาตรา 172¹¹⁰ เมื่อศาลหรือคู่ความประสงค์จะถามพยานก็จะถ่ายทอดเสียงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ในห้องที่ให้เด็กพัก อยู่เพื่อเบิกความ และเมื่อเด็กเบิกความ ก็จะมีการถ่ายทอดภาพและเสียงของเด็กที่เบิกความกลับมายังห้องพิจารณาคดีของศาล ทำให้คู่ความทุกฝ่าย ศาลรวมตลอดถึงตัวจำเลยจะเห็นสภาพความเป็นไปในห้องที่เด็กพักอยู่ เป็นการขจัดปัญหาในเรื่องที่ว่า การพิจารณาคดีนั้นจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยและเมื่อพยานเบิกความอย่างไรแล้วศาลก็จะบันทึกคำเบิกความของพยานที่เป็นเด็กนั้นไว้

4) ขั้นตอนก่อนการสืบพยาน

บทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตรี วรรคสอง บัญญัติว่าก่อนการสืบพยาน ศาลอาจจะจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงคำให้การของพยานที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องต่อหน้าคู่ความก็ได้ และถ้าหากศาลเห็นสมควรจะให้ถือสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความพยานนั้น ในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้โดยถือเสมือนหนึ่งเป็นการให้ดุลพินิจแก่ศาลในการที่จะดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติมีคำแนะนำว่าศาลน่าจะดำเนินการตามบทบัญญัติที่กล่าวมานี้ เนื่องจากจะเป็นการช่วยลดขั้นตอนการเบิกความของตัวพยานซึ่งเป็นเด็ก เพราะหากศาล หรือคู่ความเห็นว่าสามารถฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องครบถ้วนแล้ว อาจจะไม่ถามพยานนั้นอีกก็ได้ หรือหากเห็นว่าการซักถามในชั้นสอบสวนก็ดี ชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ดี ยังไม่ครบถ้วน ก็อาจจะถามพยานเพิ่มเติมเฉพาะในส่วนที่ยังขาดอยู่ก็ได้ นอกจากนี้กฎหมายให้อำนาจศาลในการที่จะให้ถือเอาสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานที่ในชั้นสอบสวน หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลด้วยได้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากในชั้นสอบสวนก็ดี ชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ดี ก็ได้มีการดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกับในชั้นพิจารณาคดีของศาลอยู่แล้ว กล่าวคือ ต้องมีนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา พนักงานอัยการ ทนายความและบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมในการสอบสวนหรือในการไต่สวนมูลฟ้องนั้น ซึ่งคู่ความ

¹¹⁰ แหล่งเดิม. หน้า 171.

ทุกฝ่ายต้องได้รับความคุ้มครอง และสามารถปกป้องสิทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่แล้ว จึงไม่มีเหตุจำเป็นต้องมีดำเนินการในลักษณะดังกล่าวซ้ำในชั้นศาลอีก

5) วิธีการถามพยาน

ปกติโดยทั่วไปแล้วในการสืบพยานนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายและทนายความมีสิทธิที่จะถาม ถามค้านและถามติงพยานได้ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจศาลในการที่จะถามพยานได้ด้วย แต่ในการสืบพยานเด็กนั้นกฎหมายได้บัญญัติถึงวิธีการถามพยานซึ่งเป็นเด็กไว้โดยเฉพาะซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

กรณีศาลจะเป็นผู้ถามพยานหากศาลประสงค์จะถามพยานเองแล้ว ศาลก็อาจจะถามพยานเองได้โดยตรง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความข้อนั้นหรือหากศาลไม่ประสงค์จะถามพยานเองศาลก็อาจถามพยานนั้นผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

กรณีคู่ความเป็นผู้ถามพยานกรณีที่คู่ความจะเป็นผู้ถามพยานนั้น ไม่ว่าจะเป็นการซักถามค้าน หรือ ถามติงพยานก็ตาม หากพยานนั้นเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีกฎหมายไม่ให้คู่ความหรือทนายความถามพยานเองโดยตรงแต่จะต้องถามคำถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์อีกที ดังนั้น เมื่อทนายความหรือคู่ความฝ่ายใดถามพยานก็จะมีการถ่ายทอดเสียง ไปยังห้องที่เด็กพักอยู่ เด็กจะไม่ได้ยินคำถามที่คู่ความหรือทนายความถามจะมีแต่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เท่านั้นที่ได้ยินคำถาม แล้วนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็จะปรับเปลี่ยนภาษาที่ใช้ในการถามเด็กให้เหมาะสม ขณะที่เด็กเบิกความตอบคำถามนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ก็จะมีการถ่ายทอดภาพและเสียงของเด็กที่กำลังเบิกความตอบคำถามนั้นกลับมายังห้องพิจารณาคดีของศาล และศาลก็จะบันทึกคำเบิกความของเด็กนั้นไว้ และมีข้อสังเกตใน มาตรา 172 ตรี ว่าด้วยเรื่องการสืบพยานเด็กในชั้นศาลกฎหมายมิได้บังคับต้องบันทึกภาพและเสียงการสืบพยานไว้ทำนองเดียวกับการถามปากคำและการสอบสวนเด็กตาม มาตรา 133 ทวิ กรณีไม่ได้ตัวเด็กมาเบิกความเป็นพยานกรณีไม่สามารถนำตัวพยานซึ่งเป็นเด็กมาเบิกความต่อศาลได้เพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น พยานเป็นบุคคลวิกลจริตไม่สามารถพูดและเข้าใจคำถามใดๆ ได้ กรณีเช่นนี้กฎหมายเปิดช่องให้ศาลสามารถรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานที่ได้ให้การไว้ในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นพยานได้โดยให้ถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นคำเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาล ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ด้วย

6) วิธีบันทึก

คำพยานเด็กที่ถูกบันทึกโดยใช้วิธีการออดิโอเทปนั้นจะใช้วิธีสัมภาษณ์พยานที่เป็นเด็กแล้วมีการบันทึกวีดิโอเทปเอาไว้ ซึ่งจะมีหลักสำคัญอยู่ที่ตัวผู้สัมภาษณ์ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยศาล

ในการรับฟังและสืบพยานเด็กเป็นลักษณะของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นพิเศษและต้องมีความเป็นกลาง การป้อนคำถามเด็กจะใช้วิธีให้เด็กเป็นผู้ถ่ายทอดข้อเท็จจริงออกมาเอง โดยจะต้องไม่มีการสร้างแรงจูงใจ หรือขู่เข็ญ หวานล่อมให้เด็กพูดในสิ่งที่ตนเองต้องการ และทุกสิ่งที่เกิดขึ้นภายในห้องที่มีการสัมภาษณ์พยานจะต้องถูกบันทึกไว้ในวิดีโอเทปทั้งหมดเพื่อให้ศาลมีโอกาสที่จะได้รับรู้ทุกเหตุการณ์ อาทิ ปกิริยา ทุกอย่างที่เกิดขึ้นระหว่างสัมภาษณ์¹¹¹ ส่วนจำเลยสามารถที่จะใช้สิทธิในการถามค้านพยานเด็กในขณะที่มีการสัมภาษณ์ และยังสามารถตรวจดูแลไม่ให้ผู้สัมภาษณ์เด็กกระทำการใดเป็นการจูงใจเด็กให้บิดเบือนข้อเท็จจริงด้วย

7) การรับฟังถ้อยคำเด็ก

โดยทั่วไปศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความที่ได้กระทำในศาล เพราะศาลสามารถสังเกตต่อกฎปฏิบัติ และมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องโดยการถามค้านหรือถามติงของโจทก์และจำเลย หรือแม้กระทั่งคำถามของศาลเอง ดังนั้น พยานที่ให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแต่มาได้มาเบิกความในชั้นพิจารณาศาลก็จะรับฟังแต่ให้น้ำหนักของความน่าเชื่อถือน้อยกว่าที่ได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในชั้นพิจารณา แต่ในคดีที่พยานเป็นเด็กซึ่งไม่ควรให้พยานต้องให้การซ้ำซ้อน จึงได้บันทึกภาพและเสียงเพื่อให้เห็นอาทิ ปกิริยาตั้งแต่ในชั้นสอบสวนและนำเสนอในชั้นศาลได้ ศาลสามารถรับฟังคำเบิกความที่บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดี โดยให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการเบิกความต่อหน้าศาลได้ ส่วนในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กมาเบิกความในชั้นพิจารณา คงมีแต่บันทึกภาพและเสียงในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น กรณีนี้ต้องถือว่ามิให้น้ำหนักน้อยกว่าการที่ได้พยานมาตอบคำถามเพิ่มเติมในศาลโดยผ่านทางโทรทัศน์วงจรปิด ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงให้ศาลสามารถรับฟังพยานเด็กที่ได้บันทึกไว้ประกอบกับพยานอื่นๆ เพื่อพิเคราะห์ข้อเท็จจริงในคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตรีวรรคสี่ ที่ให้อำนาจศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานในชั้นสอบสวนก็ดี ชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ดี เป็นเสมือนหนึ่งคำเบิกความในชั้นพิจารณาคดีของศาลนั้น อาจเป็นเหตุผลในทำนองเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ได้มีการบันทึกภาพและเสียงคำให้การของพยานไว้ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นไต่สวนมูลฟ้องอยู่แล้ว โดยมีบุคคลหลายฝ่ายเข้าเกี่ยวข้องข้อพอเพียงในการที่จะถือเป็นหลักประกันว่าคำเบิกความของพยานซึ่งเป็นเด็กนั้นเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรมนั่นเอง

ปัญหาในการรับฟังบันทึกคำพยานเด็กที่ได้จากการบันทึกด้วยวิดีโอเทป คือ การรับฟังในรูปแบบรับฟังถ้อยคำในวิดีโอเทปประกอบคำเบิกความของพยานเด็กที่มาเบิกความในชั้นศาลหรือรับฟังแทนคำเบิกความของพยานเลย ซึ่งกรณีที่เป็นการรับฟังวิดีโอเทปประกอบคำพยานเด็กในศาล วิดีโอเทปนั้นจะเป็นเพียงอุปกรณ์ช่วยเบิกความของเด็ก ทำให้การรับฟังและการสืบพยาน

¹¹¹ พนิดา เสวตสุนทร ก เล่มเดิม. หน้า 34.

เด็กเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงมากขึ้น แต่วิธีนี้ก็ยังมีข้อเสียคือ เด็กจะได้รับความทุกข์ทรมานจากกระบวนการที่ไม่เหมาะสม คือการที่เด็กยังต้องไปเบิกความในศาลอีกครั้ง ต้องนึกย้อนถึงเหตุการณ์ที่อาจกระทบกระเทือนจิตใจของพยานเด็กผู้นั้น นอกจากนี้ยังต้องมีการเผชิญหน้ากับจำเลย ก่อให้เกิดความเครียดและกดดันกับตัวพยานเด็ก

การนำบันทึกคำพยานของผู้เสียหาย หรือพยานที่เป็นเด็กที่บันทึกด้วยวิดีโอเทปมา รับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีอาญาอาจกระทำได้ 2 รูปแบบคือ¹¹²

(1) คำให้การของพยานเด็กของพยานเด็กที่บันทึกไว้ด้วยวิดีโอเทปไว้แทนคำเบิกความของพยานเด็กเลย คือ พยานไม่ต้องไปเบิกความเป็นพยานในศาลอีก

(2) คำให้การของพยานเด็กที่บันทึกไว้ด้วยวิดีโอเทปไว้ใช้เป็นส่วนประกอบในการสืบพยานเด็กที่มาเบิกความเป็นพยานในศาลด้วย การใช้บันทึกคำพยานที่บันทึกไว้ด้วยวิดีโอเทปประกอบนั้นเมื่อเด็กไปเบิกความที่ศาลก็อาจจะต้องเบิกความในรูปแบบปกติอีก แต่จะใช้วิดีโอเทปนั้นมาเปิดในศาลประกอบการพิจารณาซึ่งเด็กก็ยังคงอยู่ในห้องพิจารณา และเผชิญหน้ากับจำเลย และอยู่ในบรรยากาศการพิจารณาเหมือนคดีปกติทั่วไป การสืบพยานเด็กโดยใช้วิดีโอเทปที่บันทึกคำพยานเอาไว้ประกอบการพิจารณาเป็นเพียงปัจจัยส่งเสริมความจดจำของเด็กเมื่อเวลาที่เหตุการณ์ห่างจากวันที่มาเบิกความในศาล ด้วยเหตุผลดังกล่าว การที่พยานเด็กได้ดูวิดีโอเทปที่บันทึกคำพยานของตนเองไว้ก็อาจจะช่วยให้เกิดความจดจำเหตุการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

3.5.4 ประโยชน์ของการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง

1) การรวบรวมข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้น

การบันทึกถ้อยคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้ถือเป็นการบันทึกแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณา ซึ่งสามารถเก็บรายละเอียดถ้อยคำเบิกความของพยานตลอดจนกริยาท่าทางภาษากายไว้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยไม่มีการตัดทอน และจะมีประโยชน์อย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับ การสืบพยานด้วยวิธีการทั่วไปทำให้ระยะเวลาในการสืบพยานจะสั้นลงประมาณครึ่งหนึ่ง เนื่องจากไม่ต้องเสียเวลาบันทึก พิมพ์ถอดความ และอ่านคำให้การอีกครั้ง จากประโยชน์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้ส่งผลดี และเป็นประโยชน์ไปถึงการพิจารณาคดีต่อเนื่องและการพิจารณาครองคดีคณะ ซึ่งผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจำต้องใช้เวลาในการนั่งฟังการสืบพยานบุคคลและการพิจารณาคดีอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจะมีโอกาสชั่งน้ำหนักคำเบิกความจากการที่ได้เห็นอากัปกริยาของพยานอันถือเป็นหลักที่สำคัญของศาลชั้นต้นมากกว่าการจัดทำบันทึกคำพยานเพราะไม่ต้องพะวงกับการรวมความ ดังนั้น ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจึงสามารถมุ่งความสนใจไปในการสังเกตอากัปกริยาของพยานได้มากกว่า

¹¹² แหล่งเดิม. หน้า 36.

ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นมากกว่าหน้าที่ในการจดบันทึกคำเบิกความของพยาน

นอกจากนี้การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงยังสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งนอกจากจะใช้เวลาอันสั้น ผู้พิพากษาสามารถใช้สมาธิสูงสุดไปกับการรับฟังถ้อยคำเบิกความของพยานโดยไม่สะดุดขาดตอนแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาเกิดความต่อเนื่องลื่นไหลจึงส่งผลให้ผู้พิพากษาจดจำข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการคอยจดบันทึกเอง และผู้พิพากษาอาจไม่จำเป็นต้องเปิดเสียงคำให้การของพยานฟังอีกหากสามารถจดจำข้อมูลได้ หรือหากประสงค์จะฟังก็เป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญซึ่งก็เป็นการบันทึกข้อมูลโดยตรงจากพยาน

2) การกลั่นกรองข้อเท็จจริงในชั้นศาลสูง

การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้ถือว่าเป็นการปฏิวัติระบบการบันทึกคำพยานของศาลไทยให้เป็นแบบบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim Recording) ซึ่งเหมาะสมที่ทำให้ศาลสูงสามารถทบทวนข้อเท็จจริงได้อย่างครบถ้วน โดยไม่มีการตัดทอนศาลสูงจะไม่มีโอกาสได้เห็นรูปร่างหน้าตา อากัปกิริยาของพยานหรือจำเลย และไม่มีโอกาสได้เห็นบรรยากาศในห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นซึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ประมวลเสริมข้อเท็จจริงในการวินิจฉัยคดีได้ด้วย ดังนั้นในการที่ผู้พิพากษาในศาลสูงจะได้มีโอกาสเห็นรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็น่าจะทำให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมด้วย

บทที่ 4

วิเคราะห์การนำระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้สำหรับการ สืบพยานในคดีอาญาตาม มาตรา 172 วรรคสี่

พัฒนาการของระบบการบันทึกคำพยานในคดีอาญากำลังจะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งโลกเทคโนโลยีแบบเต็มตัว โดยปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ ว่าด้วยการบันทึกคำพยานในคดีอาญาให้ใช้วิธีบันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานดังกล่าวอยู่ระหว่างระยะเริ่มต้นที่ยังมิได้นำมาปรับใช้ในทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการ เนื่องจากยังไม่มีข้อกำหนดกรอบหลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่แน่ชัด ดังนั้นในบทต่อไปจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาของระบบบันทึกคำพยานที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตโดยเปรียบเทียบกับระบบบันทึกคำพยานในต่างประเทศ ตลอดจนผลที่ได้จากการทดลองใช้ในประเทศไทยที่มีมาก่อนหน้านี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาถึงปัญหาและการแก้ไขไว้ล่วงหน้า ต่อไป

4.1 หลักการและความจำเป็นในการนำมาใช้ในคดีอาญา

เจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2551 ฉบับที่ 28 ในการปรับปรุงระบบบันทึกคำพยานในคดีอาญานั้นก็เพื่อให้ มีความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปโดยกำหนดหลักเกณฑ์ ที่เปลี่ยนแปลงระบบการนำสืบพยานและการบันทึกคำพยานที่แตกต่างออกไปจากการบันทึกคำพยานด้วยวิธีปกติแบบเดิมในมาตรา 172 ไว้ว่า

“การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดยางานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป

ในการสืบพยาน เมื่อได้วิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้วจะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับ

จำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใส่โทรศัพท์วงจรปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดใน ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคล อื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ในการสืบพยานให้มีการบันทึกคำเบิกความพยาน โดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่ง สามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้และ ให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสามและวรรคสี่ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่า สิ่งที่ปรับปรุงใหม่ย่อมต้องดีกว่าของเดิมเป็นหลักทั่วไปก็ตาม แต่ในการปรับปรุงนั้นยังอาจมีหลายส่วนที่เป็นตัวปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินกระบวนการ พิจารณาคดีในศาลซึ่งต้องปรับปรุงให้ดีกว่าที่บัญญัติไว้ ดังจะได้นำเสนอในระบบบันทึกคำพยาน ด้วยภาพและเสียงดังนี้

4.1.1 ความสอดคล้องกับเจตนารมณ์การบันทึกคำพยาน

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าบันทึกคำพยาน ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนคดีที่ผู้พิพากษา จะต้องมาทบทวนข้อเท็จจริงที่ได้จากคำเบิกความของพยานบุคคลโดยละเอียดอีกครั้งประกอบกับ พยานหลักฐานอื่นๆ ในสำนวน ก่อนที่จะทำคำวินิจฉัยปรับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วเข้ากับข้อกฎหมาย ไม่เฉพาะแต่ในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเท่านั้น แต่การพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ และฎีกา และ มีความสำคัญในการคุ้มครองการรวบรวมข้อเท็จจริงในคดี การตรวจสอบดุลพินิจศาลชั้นต้น ซึ่งจะ เห็นได้ว่าในศาลชั้นต้นของสหรัฐอเมริกาจะใช้วิธีบันทึกคำเบิกความของพยานแบบทุกคำเพื่อให้มี การเก็บข้อมูลทั้งหมดได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่เรียกว่า “Verbatim recording” โดยมีวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์หลักอย่างเดียวกันคือเพื่อประโยชน์ของศาลสูงในการพิจารณาพิพากษาคดี¹¹³ อาจกล่าว ได้ว่าระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงได้มีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 28 เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี การนำระบบการบันทึกคำพยานด้วย ภาพและเสียงมาใช้จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยความสะดวกรวดเร็ว ผู้พิพากษาไม่ต้องพะวง อยู่กับการสรุปข้อเท็จจริงคำเบิกความของพยานและการบันทึกคำพยานมีความถูกต้องตรงตามที่ พยานเบิกความไว้ทุกประการผู้พิพากษาสามารถเรียกข้อมูลมาตรวจสอบเพื่อประกอบการพิจารณา ได้ทั้งหมด การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ศาลยุติธรรมได้นำมา

¹¹³ วีระ ทรัพย์ไพศาล และกนก อินทร์ทรัพย์. เล่มเดิม. หน้า 51.

ปรับใช้กับการสืบพยานที่เป็นเด็กในคดีอาญา เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยเที่ยงธรรมที่สุด และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เจตนารมณ์ของการปรับปรุงวิธีบันทึกคำพยานของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ปรากฏอยู่ในหลักการ และเหตุผลในการปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจน รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี ซึ่งหากพิจารณาโดยผิวเผินแล้วอาจเห็นว่า วิธีดังกล่าวมีความรวดเร็ว รวดเร็ว และปรากฏภาพและเสียงที่ชัดเจนเหมาะสมกับสภาพสังคมที่มีคดีมาสู่ศาลมากและเป็นการนำความทันสมัยมาใช้ในทางพัฒนา แต่หากพิจารณาถึงแก่นของเจตนารมณ์ในการปรับปรุงแล้วจะเห็นได้ว่าระบบบันทึกคำพยานโดยวิธีบันทึกทั้งภาพและเสียงนั้นยังไม่บรรลุเจตนารมณ์ของการแก้ไขกฎหมายในเรื่องวิธีการบันทึกคำพยานอย่างแท้จริงโดยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมดังนี้

1) ความชัดเจน

เนื้อหาที่พยานเบิกความนั้นชัดเจนเพราะไม่มีการคัดกรองเรียบเรียง โดยศาลผู้นั่งพิจารณาคดี แต่หากจะพิจารณาในแง่ของเนื้อหาแห่งข้อเท็จจริงในคดีนั้น ยังนับได้ว่าการใช้วิธีบันทึกคำเบิกความนี้เป็นเสมือนเนื้อหาดิบที่ยังมิได้รับการคัดกรองให้เนื้อความอยู่ในประเด็นแห่งคดีหรือให้เนื้อความอยู่ในกรอบของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเท่านั้น เนื่องจากเป็นความชัดเจนของถ้อยคำพยาน มิใช่ความชัดเจนในข้อเท็จจริงแห่งคดีที่แท้จริงในคำให้การของพยานจึงยังมีส่วนที่ศาลรับฟังได้และไม่ได้ตามกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานและการสืบพยาน เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดครั้งอื่นๆ หรือความประพฤติที่เสื่อมเสียของจำเลยตาม มาตรา 226/3 หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลยตาม มาตรา 226/4 หรือ ถ้อยคำที่พยานเบิกความเป็นปฏิปักษ์กับตนเองจนอาจถูกฟ้องเป็นคดีอาญาตาม มาตรา 234 ได้

2) ความรวดเร็ว

การบันทึกถ้อยคำพยานที่ถ่ายทอดโดยตรงจากพยานผู้ให้การมายังเครื่องมือที่ใช้บันทึกภาพและเสียงย่อมทำให้เกิดความรวดเร็วในการบันทึกคำพยาน แต่ความรวดเร็วดังกล่าวก็อาจนำไปสู่ความล่าช้าในบางกรณี เนื่องจากในขั้นตอนของการพิจารณาวินิจฉัยคดี ศาลต้องฟังคำเบิกความของพยานทุกปากที่เบิกความไว้จากภาพและเสียงที่บันทึกไว้ทั้งหมด แล้วต้องใช้เวลาในการคัดกรองข้อเท็จจริงส่วนที่รับฟังได้ และรับฟังไม่ได้ รวมทั้งต้องพิจารณากระบวนการที่แทรกเข้ามาในระหว่างการสืบพยาน เป็นต้นว่า ส่วนที่ศาลผู้ออกนั่งพิจารณาคดีมีคำสั่งให้ถามหรือไม่ให้ถามพยาน หรือเตือนพยาน หรือแม้แต่ช่วงเวลาที่ใช้ในการส่งเอกสาร อ้างเอกสารระหว่างการเบิกความของพยาน ทำให้การพิจารณาถ้อยความที่พยานเบิกความต้องสะดุด หรือในบางครั้งอาจต้องมีการค้นการพิจารณาคดีด้วยการที่ต้องอ่านรายงานกระบวนการพิจารณาให้คู่ความในอีกคดีหนึ่งที่มีนัดพิจารณาในวันเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุเหล่านี้จึงทำให้บันทึกข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความไว้และ

บันทึกด้วยภาพและเสียงอาจต้องใช้เวลากว่าการพิจารณาเนื้อหาที่เป็นคำเบิกความของพยานเพียงอย่างเดียว ความรวดเร็วจึงมีเพียงความสะดวกในช่วงที่ศาลผู้ออกนั่งพิจารณาไม่ต้องเรียงความและบันทึกเทปลงไปเท่านั้นแต่โดยรวมแล้วระบบนี้ไม่ได้ทำให้เกิดความรวดเร็วอย่างแท้จริง

3) ความเหมาะสมต่อสภาพสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยี

อาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมที่มีคหิตความมากจนล้นศาล และการศึกษาของประชาชนพัฒนาขึ้นจนอาจไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องถ้ล่นกรองถ้อยคำที่พยานเบิกความให้มีความกระชับเข้าใจง่ายเนื่องจากพยานมีความสามารถถ้ล่นถ้อดเนื้อหาได้ชัดเจนด้วยตนเองแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีส่วนใดที่จะอธิบายได้ว่าการใช้วิธีการบันทึกด้วยภาพและเสียงเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันอย่างไร คงเป็นเพียงการกำหนดหลักการในเรื่องสภาพสังคมเพื่อให้ทันสมัยรับกับเทคโนโลยีเท่านั้น การใช้เทคโนโลยีร่วมสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการปรับระบบจะทำให้เกิดความทันสมัยและเป็นการพัฒนาด้านอุปกรณ์ก็ตามแต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วต้องยอมรับว่าเทคโนโลยีมีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา การปรับวิธีการบันทึกโดยใช้เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงก็ไม่อาจทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องได้ เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วขึ้นเท่านั้นอีกทั้งยังต้องอาศัยคนเป็นผู้จัดการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับการพัฒนาเทคโนโลยีด้วยการให้ศาลบันทึกถ้อยความของพยานลงในเครื่องบันทึกเสียง เคยมีปัญหาเกิดขึ้นบ่อยครั้งที่เครื่องบันทึกชำรุดไม่อาจบันทึกได้ ทำให้เป็นอุปสรรคในการบันทึกคำพยานได้เช่นกัน การปรับวิธีการบันทึกโดยใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยตามเทคโนโลยีที่พัฒนานั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ก็มีได้ทำให้กระบวนการสืบพยานพัฒนาขึ้นแต่ประการใด

โดยสรุปแล้ว ระบบใหม่ในการบันทึกคำพยานจึงยังไม่อาจบรรลุเจตนารมณ์ของการแก้ไขปรับปรุงวิธีการที่ว่า ชัดเจน สะดวก รวดเร็ว และเหมาะสมกับสภาพสังคมและการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างแท้จริง ซึ่งควรจะเป็นการแก้ไขกฎหมายในการบันทึกคำพยานโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้รวบรวมข้อเท็จจริงให้เป็นภาวะวิสัยมากที่สุดเป็นหลักการสำคัญ เพื่อให้ผู้ที่ใช้กฎหมายได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ดังกล่าวเป็นที่ตั้ง

4.1.2 การบรรลุวัตถุประสงค์ในการสืบพยาน

วัตถุประสงค์ของการสืบพยานในคดีอาญาก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิด เหตุแห่งการกระทำความผิดและผลของการกระทำ การสืบพยานโดยใช้ระบบการบันทึกด้วยภาพและเสียงนี้ มุ่งเน้นไปยังพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาล อันส่งผลให้ศาลได้มาซึ่งสภาพแวดล้อมประกอบคำเบิกความของพยานนอกเหนือจากถ้อยคำที่ศาลฟังและบันทึกไว้ตามที่ศาลพิจารณาเห็นสมควร แต่การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้ไม่ใช่ข้อมูลที่จะนำไปสู่ข้อความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิด เหตุแห่งการกระทำความผิดและผลของการกระทำความผิดโดยตรง แต่เป็นการสื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบภายนอกอัน

อาจเป็นเครื่องช่วยให้ศาลนำมาพิจารณาประกอบคำเบิกความของพยานทุกปากเพื่อพิจารณาอุปนิสัยของพยานที่เบิกความ เนื้อหาถ้อยความที่เบิกความว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงไร และอาจพิจารณาไปถึงตัวผู้กระทำความผิด หรือผู้เสียหาย ที่อาจนำไปสู่เหตุหรือสาเหตุแห่งการกระทำที่มีการกล่าวหาว่าเป็นความผิดรวมไปถึงผลแห่งความเสียหายที่เกิดจากการกระทำนั้น อันมีส่วนช่วยในการตัดสินใจวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ มีเหตุบรรเทาโทษ งดโทษหรือเพิ่มโทษหรือไม่ และควรเป็นเพียงใด ซึ่งการพิจารณาสิ่งเหล่านี้มิได้อยู่ในหลักการเหตุผลของการปรับแก้กฎหมายเรื่องนี้ แต่อาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการสืบพยานของศาล

บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ที่ได้ปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการบันทึกคำพยานนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่ายังมีข้อสังเกตว่า ภาพและเสียงของพยานรวมทั้งอากัปกริยาของพยานที่ให้การอาจได้รับอิทธิพลจากเหตุปัจจัยแวดล้อมด้วย เช่น เกรงกลัว จำเลย หรือประหม่าต่อสถานที่และสภาพแวดล้อมในศาลซึ่งมีผลให้อากัปกริยาแตกต่างจากปกติหรือพยานอาจเบิกความโดยการปรุงแต่งกริยาท่าทาง เมื่อมีการบันทึกภาพและเสียงของพยานที่ปรากฏกริยาดังกล่าวก็อาจมีผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาลที่ได้รับข้อมูลที่เป็นภาพและเสียงดังกล่าวได้ นอกจากนี้ต้องยอมรับความเป็นจริงว่าแม้จะเป็นภาพและเสียงจริงของพยาน แต่ก็อาจมิใช่ความรู้สึที่แท้จริงของพยานก็ได้ ศาลจึงมีภาระที่จะต้องฟังคำเบิกความจากภาพและเสียงที่บันทึกโดยปราศจากอคติหรือถูกชักจูงจนละเลยความสำคัญของตัวเนื้อความของคำเบิกความของพยาน

นอกจากนี้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้จากคำเบิกความพยานอาจจะดับหรือหายกันไปได้ แม้จะนับว่าได้รับภาพและเสียงของพยานในห้องพิจารณาตามความเป็นจริง แต่หากศาลไม่สังเคราะห์ กลับกรองและใช้ดุลพินิจพิจารณาเพียงพอ ก็จะมีผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจได้ ซึ่งศาลชั้นต้นถือเป็นศาลแรกที่เข้าถึงข้อมูลข้อเท็จจริงหรืออีกนัยหนึ่ง เป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์จริงของการบันทึกคำเบิกความกลับไม่มีบทบาทในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณา คำกับการสืบพยานให้ขึ้นไปตามกระบวนการวิธีพิจารณาได้อย่างสมบูรณ์ ต้องถือตามภาพและเสียงที่ประจักษ์ในระหว่างการเบิกความซึ่งได้บันทึกไว้ การกลับกรองข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดีโดยศาลจึงถูกตัดทอนออกไป ส่งผลให้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนไม่ได้รับการกลับกรองในกรอบและเกณฑ์แห่งการพิจารณาพยานหลักฐาน

การนำระบบดังกล่าวมาใช้ยังมีข้อพิจารณาอีกประการคือ อาจเป็นเหตุให้มีการขยายผลไปสู่คดีอื่นๆ ได้ หากคู่ความที่เกี่ยวข้องใช้วิธีการหรือใช้ระบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการทำให้พยานที่เบิกความต้องผูกพันกับคำให้การของตน โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ทนายความอาจใช้อุบายหรือวิธีการในการถามพยานที่ทำให้พยานต้องตอบคำถามอันเสี่ยงต่อการถูกดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นประมาทได้ ตลอดจนเนื้อความที่เบิกความของพยานอาจฟุ้งเฟ้อไม่เป็นสาระหรือประเด็น

แห่งคดี ทำให้ขาดความกระชับในเนื้อหาจนทำให้ข้อเท็จจริงในเนื้อหาแห่งคดีไม่ชัดเจน ความรวบรัดและรวดเร็วในการนำระบบนี้มาใช้จึงกลายเป็นความฟุ่มเฟือยได้ในขณะเดียวกัน

4.2 ข้อสังเกตในทางทฤษฎี

ตามที่ได้ศึกษาถึงระบบกฎหมายและหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญาที่จะต้องพิจารณาด้วยหลักวจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลย และจะต้องเข้าไปค้นหาความจริงในเนื้อหาแห่งคดีพร้อมกับใช้ดุลพินิจในการรับฟังและชั่งน้ำหนักถ้อยคำพยานบุคคลที่เบิกความนั้น ดังนั้นจะศึกษาถึงการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง ที่สอดคล้องหรือขัดกับหลักทฤษฎีในการดำเนินคดีอาญาในด้านต่างๆ ดังนี้

4.2.1 การพิจารณาคดีด้วยวจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลย

ตามที่ได้ศึกษาถึงหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญาที่มีหลักสำคัญในการที่จะต้องพิจารณาด้วยวจา เปิดเผยและกระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งในในระบบ Common law จะให้ความสำคัญกับคำเบิกความของพยานบุคคล ดังนั้น ถ้อยคำพยานที่ทำให้การด้วยวจาจึงถือเป็นหัวใจของการพิจารณาคดีอาญา อันเป็นผลมาจากบทบาทที่สำคัญของคณะลูกขุน¹¹⁴ ในขณะที่ระบบ Civil law นั้น ผู้พิพากษาจะให้ความสำคัญกับรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ โดยหาได้ขึ้นอยู่กับคำเบิกความของพยานบุคคลด้วยวจาที่ถูกซักถามหรือถามค้านอย่างเดียวนั้น กล่าวคือจะให้ความสำคัญกับพยานบุคคลไม่มากเท่ากับระบบ Common law ส่วนในหลักการพิจารณาด้วยวจาของไทยนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษ ดังนั้น การสืบพยานบุคคลของไทยจึงมีหลักว่า พยานทุกคนจะต้องเบิกความด้วยวจา ห้ามมิให้พยานบุคคลเบิกความโดยอ่านข้อความใดๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113

การสืบพยานที่กฎหมายกำหนดให้บันทึกคำพยานที่บันทึกด้วยภาพและเสียงนั้น มิได้เป็นข้อแตกต่างในเรื่องของวิธีการในการสืบพยาน แต่ถือเป็นข้อแตกต่างในเรื่องของวิธีการบันทึกคำพยานบุคคลที่เดิมบันทึกโดยผู้พิพากษาฟังและสรุปจับใจความคำเบิกความของพยานมาเป็นการใช้เทคโนโลยีในการเก็บรายละเอียดเหล่านั้นแทน ดังนั้น จึงไม่ขัดกับการพิจารณาด้วยหลักวจา เปิดเผยต่อหน้าจำเลย อีกทั้งจำเลยยังมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่จากหลักการค้นหาความจริงที่ต้องกระทำด้วยวจา เปิดเผย ต่อหน้าจำเลยนั้น ยังรวมไปถึงการนั่งพิจารณาคดีของศาลจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาล ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมิใช่ปัญหาในการเบิกความของพยานและบันทึกคำพยานเหล่านั้นด้วยภาพและเสียง เป็นปัญหาที่เกิดจากปริมาณคดีและส่งผลให้การพิจารณา

¹¹⁴ Michael Zander. (1980). *Cases and Materials on the English Legal System*. p. 264.

คดีที่องค์คณะผู้พิพากษาบางท่านต้องทำหน้าที่ในบัลลังก์เดียวกันหลายคดีในแต่ละวัน ทำให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความนั้น บางครั้งจำเป็นต้องให้สิ้นกระชั้นเพื่อพอให้มีเวลาในการพิจารณาคดีอื่นๆ ที่นัดไว้ในวันเดียวกัน อาจจะต้องบันทึกถ้อยคำพยานให้สิ้นกระชั้น และในบางครั้งการนั่งพิจารณาอาจไม่สามารถทำโดยครบองค์คณะได้อย่างแท้จริงในบางช่วงบางขณะที่พยานเบิกความ ผู้พิพากษายังต้องนั่งจดรายงานกระบวนการพิจารณาในอีกคดีที่คู่ความรอฟังอยู่อีก นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการพิจารณาคดีให้ครบองค์คณะตลอดในชั้นพิจารณา จึงเกิดปัญหาเมื่อมีการโยกย้ายประจำปีของผู้พิพากษาที่บางท่านต้องมานั่งติดตามสำนวนคดีให้ทัน ซึ่งในตอนนี้ผู้เขียนเห็นว่า การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจะเป็นประโยชน์มากให้กับผู้พิพากษาที่ต้องมารับคดีในช่วงกลางทางภายหลังจากที่มีการสืบพยานไปบ้างแล้ว เพราะสามารถที่จะเปิดดูบันทึกคำพยานที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้ ทำให้ได้เห็นบรรยากาศในห้องพิจารณาระหว่างสืบพยานเทียบเท่ากับผู้พิพากษาท่านอื่น

4.2.2 การรับฟังและชั่งน้ำหนักข้อเท็จจริงจากบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง

การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ นี้ถือเป็นการใช้วิธีการถ่ายทอดการดำเนินการสืบพยานจากเหตุการณ์จริง อาจเรียกได้ว่าเป็นวิธีพิเศษเพราะเป็นวิธีที่แตกต่างจากที่คุ้นเคยกันมานานเนื่องจากการบันทึกคำพยานด้วยวิธีบันทึกลงบนวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียงนี้ ถือเป็นการบันทึกคำพยานแบบพิเศษนอกเหนือจากวิธีอมความ โดยปกติ ซึ่งจะมีความเป็นภาวะวิสัย และเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกคดี และวิธีบันทึกคำพยานดังกล่าวจะมีข้อดีในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงได้มากกว่าระบบบันทึกคำพยานด้วยวิธีปกติ แต่ปัญหาว่าถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกเป็นภาพและเสียง นั้นจะมีลักษณะของการชั่งน้ำหนัก และการรับฟังในลักษณะใด จากนิยามความหมายของพยานบอกเล่านี้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าไม่ได้หมายความว่าเฉพาะพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาล ดังนั้นพยานบอกเล่าจึงเน้นถึงการนำข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่ามานำเสนอต่อศาล การบอกเล่าของบุคคลสามารถบันทึกไว้ในกระดาษหรือว่าวัสดุอื่นใดก็ได้หากนำเสนอสิ่งเหล่านั้นต่อศาลก็ย่อมเป็นพยานบอกเล่า ซึ่งเป็นหลักสากล เนื่องจากพยานบอกเล่าในสมัยก่อนมุ่งแต่พยานบุคคล (Hearsay) การบันทึกไว้ในเทปซีดีจึงสอดคล้องกับลักษณะของพยานบอกเล่าที่บันทึกไว้ซึ่งถือเป็นพยานบอกเล่า

ข้อยกเว้นการรับฟังพยานบอกเล่าอยู่บนทฤษฎีของหลักการคุณค่าความน่าเชื่อถือของพยานบอกเล่า (Probative value) กล่าวคือ ไม่จำเป็นที่ผู้กล่าวคำบอกเล่านั้นจะต้องมีตัวตนหรือไม่เสมอไป แต่ให้พิจารณาลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าของการตีความน่าเชื่อถือด้วย เช่น บันทึกของราชการที่บันทึกไว้ตามที่คนมาแจ้งความบันทึกดังกล่าวก็เป็นคำบอกเล่า ลักษณะเหล่านี้มีคุณค่าแห่งความน่าเชื่อถือของตัวเอง ศาลก็สามารถที่จะรับฟังได้ ความน่าเชื่อถือของพยานบอกเล่า

เมื่อคำนึงถึงสภาพลักษณะของแหล่งที่มาและข้อเท็จจริงของพยานบอกเล่านั้นเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้

จึงสรุปได้ว่าบันทึกถ้อยคำของพยานนั้นแม้จะเป็นการบอกเล่าของพยานแต่ก็จัดอยู่ในประเภทของพยานบุคคล เพราะดำเนินการในลักษณะของพยานบุคคลไม่ใช่พยานเอกสาร เพียงแต่นำถ้อยคำของพยานมาบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อเป็นพยานบุคคลก็จะต้องดูตามหลักเกณฑ์ของพยานบุคคล แต่กรณีของการบันทึกคำพยาน โดยวิธีใหม่เป็นการบันทึกภาพและเสียงลงในวัสดุอันจัดอยู่ในประเภทของพยานบอกเล่า การรับฟังซึ่งนำนักพยานระหว่างพยานบุคคลกับพยานบอกเล่าจึงแตกต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งบันทึกคำเบิกความที่ศาลเป็นผู้บันทึกจากถ้อยคำของพยานมีน้ำหนักมากกว่าบันทึกคำเบิกความพยานที่บันทึกด้วยภาพและเสียง

ด้วยแนวทางและข้อกฎหมายดังกล่าว ทำให้ศาลมีข้อจำกัดในการซึ่งนำนักพยานที่บันทึกคำให้การ โดยวิธีบันทึกด้วยภาพและเสียงต่างๆ ที่หากจะพิจารณาตามความเป็นจริงหรือทางกายภาพแล้วย่อมเห็นได้ชัดเจนเป็นสากลว่า ภาพและเสียงที่บันทึกจากเหตุการณ์จริงย่อมมีความน่าเชื่อถือมากกว่าตัวอักษร เพราะเป็นการบันทึกภาพเสมือนจริง การรับรู้ หรือรับฟังถ้อยคำของพยานบุคคลที่ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียงจริงของตัวพยานเองมิได้ถูกปรุงแต่งตัดทอนถ้อยคำใดๆ ย่อมสื่อให้การรับฟังซึ่งนำนักถ้อยคำนั้นสามารถพิสูจน์ความจริงได้อย่างสมบูรณ์แบบและมีความถูกต้องแน่นอนอนมากกว่าการรับรู้หรือเห็นจากการอ่านจากบันทึกโดยวิธีข้อความ

จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่าการสืบพยานตามวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากการสืบพยานในศาลมีข้อกำหนดของกฎหมายวางไว้ให้การถามพยาน การถามค้านหรือการถามติงพยานจะต้องเป็นไปตามวิธีที่บัญญัติไว้การดำเนินการสืบพยานที่ขัดต่อกฎหมายศาลย่อมไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น นอกจากนี้กฎหมายให้ดุลพินิจศาลในการวินิจฉัยและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถามหรือไม่ถามประการใด รวมทั้งกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านการถามพยาน เช่น การถามความเห็นการคาดเดาการกระทำต่างๆ ที่เกิดขึ้นและไม่เป็นไปตามวิธีการสืบพยานที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วนั้นจะถูกบันทึกไว้ทั้งหมด ดังนั้นระบบบันทึกคำพยานโดยวิธีใหม่จึงเป็นการนำเสนอหรือเปิดเผยส่วนที่ผิดขั้นตอนหรือไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายเข้าสู่สำนวน โดยไม่ได้มีการกลั่นกรองโดยศาลที่ออกนั่งพิจารณาเสียก่อน บันทึกคำพยานโดยระบบใหม่นี้จึงปรากฏส่วนที่ไม่ควรเข้าสู่สำนวน และกลายเป็นส่วนเกินหรือฟุ่มเฟือยด้วย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของปัญหาในข้อนี้ ได้แก่ การใช้คำถามค้านในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศอันเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลย ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/4 ซึ่งบางครั้งพยานตอบคำถามออกไปโดยไม่รู้ตัวหรือศาลไม่อาจห้ามอธิบายให้พยานฟังได้ทัน หรือในคดีที่มีการให้การของพยานอันอาจนำไปสู่การดำเนินคดีอื่นได้ เช่นการหมิ่นประมาท ซึ่งหากพยานรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยศาลหรือทนายความฝ่ายที่

นำพยานมาเบิกความเตือนพยานไม่ทัน ก็อาจขยายผลให้เกิดความเสียหายได้ การสืบพยานที่ไม่เป็นไปตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดนั้นทำให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงคดีด้วย ถ้อยคำของพยานจะถูกบันทึกไว้ทั้งหมดแบบต่อเนื่องทุกถ้อยคำ ศาลสูงจึงต้องระมัดระวังการรับฟังถ้อยคำจากบันทึกด้วยภาพและเสียงดังกล่าว

4.2.3 การรับฟังพยานบอกเล่าในชั้นพิจารณาคดีของศาลสูง

การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ลักษณะพยานว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐาน คือต้องเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและตอบคำถามได้ เป็นผู้ที่ได้เห็นได้ยินหรือทราบข้อความโดยตรงที่พิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ และต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีได้เกิดจากการจงใจ ชูเชิญ ให้คำมั่นหรือได้มาโดยมิชอบด้วยประการอื่น การที่ศาลรับฟังและนำพยานหลักฐานทุกประเภทที่คู่ความนำสืบมาวิเคราะห์ว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อหรือไม่ และเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีโดยอาศัยพยานหลักฐาน และในคำพิพากษาของศาลจะต้องแสดงเหตุผลในการวินิจฉัยให้ปรากฏไว้ว่าพยานหลักฐานชั้นใดรับฟังได้หรือไม่เพียงใด พยานหลักฐานชั้นใดน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ คำพิพากษาของศาลมุ่งแสดงให้เห็นถึงปรัชญาในการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานแต่ละชั้นในคดีอาญานั้น

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่มีความแตกต่างกับการชั่งน้ำหนักในคดีแพ่ง เพราะมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้แน่นอน ประเด็นในการพิจารณาคดีอาญาก็มีแต่เฉพาะว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ ซึ่งมีหลักอยู่ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 การใช้หลักกฎหมายสำนึกและกฎแห่งธรรมชาติในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และถ่ายทอดในสิ่งที่พบเห็นให้ศาลฟัง ถ้าพยานบุคคลใดที่ไม่สามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงได้ตามที่ประสบพบเห็นมา ศาลก็ย่อมตั้งข้อสงสัยในถ้อยคำของบุคคลนั้น นอกจากนี้การชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือและความสามารถในการจดจำของพยานนั้น ผู้พิพากษาต้องสัมผัสด้วยตนเอง การพิจารณาความน่าเชื่อถือของคำเบิกความของพยานย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการตามที่ศึกษามาแล้ว และนอกจากนี้ศาลยังต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบในการรับฟังและชั่งน้ำหนักถ้อยคำเบิกความของพยานบุคคลอีกด้วย

หลักในการชั่งน้ำหนักพยานที่สำคัญคือกฎหมายมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเพราะคำบอกเล่านั้นไม่ว่าจะถูกต้องหรือไม่เหมือนกับที่ได้รู้ได้เห็นเอง ซึ่งจะมีโอกาสได้พิจารณาเหตุแวดล้อมประกอบเป็นการวินิจฉัยไม่ใช่ว่ารับเอาการวินิจฉัยของคนอื่น และด้วยเหตุนี้เองกฎหมายจึงกำหนดให้พยานต้องมาเบิกความต่อหน้าศาล แต่ในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา การพิจารณาจากสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นทำมา ซึ่งสำนวนที่ศาลชั้นต้นจดบันทึกคำพยานเอาไว้ก็ล้วนแต่ถือเป็นพยานบอกเล่าทั้งสิ้น เพราะผู้พิพากษาเองก็ได้ยินจากพยานแล้วจดเล่ามาอีกต่อหนึ่ง จึงเท่ากับยอมให้ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้รับฟังพยานบอกเล่าได้ นอกจากนี้หากพิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่าศาลชั้นต้นนั้นไม่ว่าจะสามารถเพียงใดก็

คงไม่อาจบันทึกคำพยานให้ได้ความตรง และกระจ่างแจ้งครบถ้วนซึ่งถ้อยคำและเหตุแวดล้อม กริยาท่าทางของพยานจนถึงกับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาอ่านสำนวนแล้วเหมือนกับได้เห็นกริยาท่าทางพยาน และได้ยินได้ฟังสำเนียงถ้อยคำพูดของพยานเบิกความด้วยตนเอง ดังนั้นไม่ถือเป็นการสมควรที่ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา จะพิพากษาในข้อเท็จจริงได้ ตลอดจนแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ถึงกับให้เป็นผลร้ายแก่คู่ความในคดีได้

บันทึกคำพยานที่บันทึกด้วยภาพและเสียงนี้ถือเป็นการบันทึกแบบทุกถ้อยคำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาของศาลชั้นต้น สามารถเก็บรายละเอียดถ้อยคำเบิกความของพยานตลอดจนกริยาท่าทางภาษากายไว้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์โดยไม่มีการตัดทอนเหมาะสมที่จะทำให้ศาลสูงสามารถทบทวนข้อเท็จจริงได้อย่างครบถ้วนโดยไม่มีการตัดทอนศาลสูงจะมีโอกาสได้เห็นรูปร่างหน้าตา อากัปกริยาของพยานหรือจำเลย และมีโอกาสได้เห็นบรรยากาศในห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ประมวลเสริมข้อเท็จจริงในการวินิจฉัยคดีได้ด้วย การบันทึกด้วยภาพและเสียงจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงในการบันทึกปฏิบัติการตอบสนองทางกายภาพที่มองเห็นได้โดยภาษาท่าทาง และการแสดงออกทางสีหน้า ซึ่งปฏิบัติการที่เห็นได้ด้วยสายตาเช่นนี้ไม่มีทางปรากฏได้ในถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้การใช้สื่อภาพและเสียงที่บันทึกไว้นั้นถือเป็นเครื่องมือในการยับยั้งการกลับคำให้การในภายหลังซึ่งอาจเกิดได้จากการถูกแทรกแซงจากภายนอก หรือการตัดสินใจจากผู้ให้ถ้อยคำเอง ดังนั้นการที่ผู้พิพากษาในศาลสูงได้มีโอกาสเห็นรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็น่าจะทำให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมด้วย และแก้ไขการรับฟังพยานบอกเล่าในชั้นพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาได้เป็นอย่างดี

4.3 ข้อพิจารณาในทางปฏิบัติ

ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ กำหนดให้บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนั้นต้องสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ และให้ใช้ประกอบการพิจารณาในศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาด้วยนั้น อาจยังมีข้อพิจารณาที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติอยู่บ้างตามที่จะได้วิเคราะห์ต่อไปนี้

4.3.1 การตรวจสอบความถูกต้องของบันทึกคำพยาน

ปัญหาสำคัญอีกประการที่ควรพิจารณาเนื่องจากการบันทึกด้วยวิธีบันทึกด้วยภาพและเสียงมิได้กำหนดให้มีการเปิดให้พยานดูอีกครั้ง หรือลงชื่อ กำกับความถูกต้อง อย่างเช่นบันทึกที่ถอดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้น จึงอาจมีข้อพิพาทโต้แย้งที่จะต้องพิจารณาในกรณีดังกล่าวด้วย ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่ศาลที่ออกนั่งพิจารณาจะต้องสามารถมีคำสั่งที่ถูกต้องได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรบันทึกอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการสะดุดของภาพและเสียง ควรทำสำเนาภาพและเสียงเป็น 2 ชุด

ชุดแรกคือชุดที่ให้คู่ความสามารถตรวจสอบคัดสำเนาได้อีกชุด คือชุดที่ผู้พิพากษาจะใช้ในการเปิดดู ซึ่งควรให้พยานที่เบิกความลงลายมือชื่อรับรองถ้อยคำตนเองในรายงานกระบวนการพิจารณาที่จะต้องระบุเพิ่มเติมไว้ด้วยว่าพยานเป็นผู้ให้ถ้อยคำเบิกความโดยการบันทึกไว้ด้วยภาพและเสียง

ปัญหาในการตรวจสอบความถูกต้องของวัสดุที่ใช้บันทึกนั้น สืบเนื่องจากประสิทธิภาพในการบันทึกข้อมูลด้วยระบบ อนุลอก (Analogue) และระบบ ดิจิตอล (Digital) ลงในวัสดุต่างๆ เช่น ไมโครฟิล์ม แผ่นซีดี แผ่นดีวีดี หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้มีข้อมูลจำนวนมากถูกเก็บรักษาอยู่ในสื่อดังกล่าว แต่เนื่องจากข้อจำกัดที่มนุษย์ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวได้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าและความจริงที่ว่าข้อมูลที่บรรจุในสื่อดังกล่าวอาจถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายและไม่อาจตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงเกิดคำถามขึ้นในหมู่นักกฎหมายว่า “ศาลจะรับฟังข้อมูลที่บรรจุอยู่ในสื่อดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่เพียงใด” ซึ่งในปัญหานี้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้อำนาจศาลที่จะรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลที่บันทึกในไมโครฟิล์มสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นๆ เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ภายใต้เงื่อนไขว่าข้อมูลที่บรรจุอยู่ในสื่อดังกล่าวต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้¹¹⁵

- 1) การบันทึกข้อมูลหรือการประมวลข้อมูลต้องเป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือผู้ใช้สื่อบันทึกชนิดอื่น
- 2) การบันทึกข้อมูลหรือการประมวลข้อมูลต้องเกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่น ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่นอย่างถูกต้อง

4.3.2 ความขัดแย้งระหว่างข้อเท็จจริงที่บันทึกเป็นตัวอักษรกับภาพและเสียง

เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับอยู่ในขณะนี้ มิได้ยกเลิกให้ใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยวิธีปกติที่ใช้อยู่ แต่ระบบบันทึกด้วยภาพและเสียงนี้ ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงในชั้นสืบพยานและให้รับฟังประกอบการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเฉพาะ ดังนั้นจึงอาจเกิดปัญหาว่าจะให้เชื่อถือสิ่งใดหากเกิดความขัดแย้งกันในข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานระหว่างการบันทึกด้วยลายลักษณ์อักษร กับการบันทึกด้วยภาพและเสียง

ปัญหาในเรื่องของการขัดกันระหว่างถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรกับถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาพและเสียงนี้ ผู้เขียนเห็นว่าถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้นี้ควรมีน้ำหนักรับฟังได้เท่ากับหรือมากกว่าบันทึกถ้อยคำพยานที่เจ้าพนักงานถอดความออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร การบันทึกด้วยภาพและเสียงสามารถเก็บรวบรวมบรรยากาศในห้องพิจารณา กิริยาท่าทางของบุคคล ภาษาร่างกาย (Body Language) นำเสียง

¹¹⁵ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540, ข้อ 33 – 36 และข้อ 42.

อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลสูงควรได้เห็นเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น ข้อเท็จจริงที่รวบรวมไว้จะมากกว่าถ้อยคำพยานที่ถอดพิมพ์บรรยายเป็นตัวอักษร

ดังนั้นหากจะให้เชื่อถ้อยคำพยานที่ได้จากการบันทึกด้วยภาพและเสียงมากกว่าบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรในกรณีที่มีความแย้งกันแห่งเนื้อหา จะเป็นขัดต่อหลักกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยาน แต่ผู้เขียนเห็นว่าการรับรู้ข้อเท็จจริงที่ได้เห็นและได้ยินย่อมดีกว่า เพราะได้ทั้งภาพและเสียงซึ่งหากจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการรับรู้ของมนุษย์แล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสที่มากกว่า เช่น การดูตัวอักษรด้วยตา กับการดูภาพและได้ยินเสียงประกอบย่อมเกิดการรับรู้และเข้าใจในเรื่องราวได้มีประสิทธิภาพมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามการบันทึกด้วยภาพและเสียงก็มีเรื่องที่ควรพิจารณาถึงข้อจำกัดในการเรียกดูซ้ำเรียกดูย้อนหลังหรือการพิจารณากลับไปกลับมาจากถ้อยคำของพยานหลายๆ คน แต่การอ่านสำนวนจะสามารถเปิดอ่านกวาดสายตาเลือกเฉพาะส่วนที่ต้องการได้ง่ายกว่า รวมถึงการหาเอกสารอ้างอิงถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้ก็จะค้นหาได้ง่ายกว่าเพราะอยู่ในถ้อยคำสำนวนด้วย

อย่างไรก็ตามหากในอนาคตมีการนำระบบบันทึกด้วยภาพและเสียงนี้มาใช้อย่างเป็นทางการ ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของตัวอักษรกับภาพและเสียงนี้ก็หมดไปได้แต่ก็อาจจะจำเป็นที่ยังต้องให้มีการถอดคำเบิกความพยานเป็นตัวอักษรเฉพาะในคดีที่มีการอุทธรณ์ ฎีกาเท่านั้น แต่การถอดข้อความคำเบิกความทั้งหมดก็อาจจะมีปัญหาทำให้ศาลสูงจะทำให้ลำบากในการอ่าน คำให้การของพยานที่ถอดความมาจากเสียงที่บันทึกไว้ หากผู้พิพากษาศาลสูงเลือกวิธีอ่านคำให้การแทนการดูหรือฟังจากสิ่งที่บันทึกไว้ดังกล่าวซึ่งอาจพัฒนาวิธีการบันทึกด้วยภาพและเสียงต่อไปในลักษณะที่เหมาะสมได้โดยการควบคุมหรือกำกับของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีระหว่างพยานให้การ โดยพยายามให้ทนายความและพยานซักถามและตอบคำถามให้ตรงประเด็นและกระชับการใช้ถ้อยคำให้ระมัดระวังไม่ให้เยิ่นเย้อข้อความใดที่ไม่เป็นสาระผู้พิพากษาอาจบันทึกลงว่าไม่ต้องมีการถอดความก็ได้ ดังนั้นก็จะช่วยทำให้คำให้การที่ถอดความออกมาไม่เป็นอุปสรรคต่อการอ่านและการทำความเข้าใจในเนื้อหาและที่สำคัญศาลสูงจะได้ข้อมูลที่ได้มาจากพยานโดยตรงซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีทราบใดที่ศาลสูงของไทยยังคงต้องวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน

4.3.3 การใช้บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงประกอบการพิจารณาคดีในศาลสูง

เนื่องจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาใช้บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงประกอบการพิจารณาคดีได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ซึ่งยังอยู่ในระหว่างดำเนินการอยู่จึงมีข้อพิจารณาถึงปัญหาในทางปฏิบัติว่าการกำหนดเงื่อนไขวิธีการบันทึกคำพยาน

ด้วยภาพและเสียงนั้นจะเป็นอุปสรรคปัญหาในการปรับใช้ระบบดังกล่าวให้ได้ความสมบูรณ์แบบ หรือไม่อย่างไร

การกำหนดเงื่อนไขวิธีการที่แคบหรือชัดเจนตายตัวเกินไปก็จะทำให้ไม่อาจปรับใช้การ บันทึกให้เข้ากับลักษณะแห่งประเภทคดีและพยาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าให้มีความยืดหยุ่น จนเกินไป อาจทำให้บันทึกบัญชีในการนำระบบใหม่มาใช้ไม่บรรลุเป้าหมายหรือเจตนารมณ์รวมทั้ง หลักในการกลั่นกรองพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่ ได้วิเคราะห์มาในบทนี้ด้วยแล้ว

ผู้พิพากษาในศาลสูงจะยอมรับ และตรวจสอบข้อเท็จจริงจากวัสดุที่บันทึกคำพยานทั้ง ภาพและเสียงนี้หรือไม่อย่างไร จากการทดลองใช้และประเมินผลในศาลทรัพย์สินทางปัญญาพบว่า ผู้พิพากษาในศาลสูงนิยมอ่านคำเบิกความที่พิมพ์ถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่าการฟังไฟล์ เสียงดังนั้นการบันทึกคำพยานจึงยังคงจะต้องมีการถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อส่งให้ศาลสูง อยู่ด้วยซึ่งเอกสารที่จะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและข้อมูลคดีที่จะถูกส่งไปศาลสูงพร้อมกับ จำนวนคดี ได้แก่ คำพิพากษาของศาลชั้นต้น วัสดุที่ใช้บันทึกคำพยานที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพ และเสียงได้ และคำเบิกความของพยานทั้งหมดที่มีการพิมพ์ถอดความแล้ว

ปัญหาการรับฟังถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาพและเสียงในศาลสูงนี้ เนื่องจากการ บันทึกด้วยอุปกรณ์ที่สามารถบันทึกได้ด้วยภาพและเสียงควรจะถูกบันทึกต่อเนื่องกันไปโดยไม่หยุด ตลอดการเบิกความของพยานในวันนั้น เป็นหลักประกันการตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่บันทึก ได้ จึงไม่ควรหยุดการบันทึกเป็นระยะๆ เหมือนอย่างอุปกรณ์ที่บันทึกเสียงอย่างในปัจจุบันซึ่งใน บางครั้งทนายความอาจใช้คำถามที่ต้องการให้พยานอธิบาย ความเห็น หรือกล่าวถึงถึงการกระทำ ความผิดในครั้งก่อนๆ หรือความประพฤติดีเลียมเสียมของจำเลย ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธี พิเคราะห์ความอาญา มาตรา 226/2 หรือ การใช้คำถามค้านในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศอันเกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมทางเพศของผู้เสียหายกับบุคคลอื่นนอกจากจำเลยตามบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 226/4 ซึ่งบางครั้งพยานตอบคำถามออกไปโดยไม่รู้ตัว หรือศาลไม่อาจห้าม อธิบายให้พยานฟังได้ทัน แต่เปรียบเทียบกับ การสืบพยานในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว เมื่อพยาน ตอบคำถามใดๆ ที่ไม่เหมาะสม ศาลจะอธิบายให้ลูกขุนฟังด้วยว่าข้อเท็จจริงนั้นไม่ควรนำมารับฟัง และให้เจ้าหน้าที่ไม่บันทึกข้อเท็จจริงเหล่านั้น แต่การบันทึกด้วยภาพและเสียงจำเป็นต้องบันทึกไป อย่างต่อเนื่องตามที่กล่าวมาแล้ว ข้อเท็จจริงเหล่านี้ก็จะถูกบันทึกไว้ด้วยเครื่องบันทึกอย่างต่อเนื่อง และรวมส่งขึ้นไปยังศาลสูง ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าศาลสูงควรจะต้องรับฟังถ้อยคำพยานบนพื้นฐาน หลักหลักการรับฟังพยานหลักฐานทั่วไปและหลักในการรับฟังถ้อยคำพยานบุคคล การซึ่งนำหนัก คำพยานนั้นๆ ด้วย

นอกจากนี้ศาลสูงควรรับฟังข้อเท็จจริงด้วยภาพและเสียงเพื่อนำมาใช้กำหนดโทษ จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่า การบันทึกทั้งภาพและเสียงจะทำให้ข้อเท็จจริงนอกเหนือจากถ้อยคำพยานนั้นถูกบันทึกไว้ด้วย รวมถึงบุคลิก หน้าตา กริยาท่าทาง น้ำเสียง การแสดงออก ทักษะสติ ของจำเลย ซึ่งล้วนเป็นข้อมูลของตัวจำเลยที่เป็นองค์ประกอบในการที่ศาลสูงจะมีโอกาสให้เห็นเช่นเดียวกับศาลชั้นต้นที่มีการสืบพยานเนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลสูงจะไม่มีการสืบพยานกันอีกและไม่มีการเบิกตัวจำเลยมาให้ศาลสอบถาม สังเกต นอกจากรายงานการสืบเสาะความประพฤติที่มีการจัดทำไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดโทษเท่านั้น ดังนั้นการที่ศาลสูงได้มีโอกาสสังเกตจำเลยจากภาพและเสียงที่ถูกบันทึกไว้ใน การสืบพยานของศาลชั้นต้นจะช่วยเพิ่มเครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดในศาลสูงได้อย่างยุติธรรมมากยิ่งขึ้น

แม้ในขณะนี้ยังไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสืบพยานโดยใช้วิธีบันทึกด้วยภาพและเสียงจากประธานศาลฎีกาเป็นประการใดแน่นอน แต่เมื่อสิ่งบันทึกได้นำเข้าสำนวนเพื่อวินิจฉัยแล้ว ศาลสูงย่อมต้องรับเอาซึ่งบันทึกดังกล่าวเป็นคำเบิกความของพยาน ปัญหาที่อาจเห็นได้ก็คือศาลสูงจะให้ความสำคัญกับภาพและเสียงมากน้อยกว่าถ้อยคำของพยานเพียงใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจศาลสูงที่จะเรียกให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้ การสืบพยานดังกล่าวก็ต้องใช้วิธีการบันทึกคำพยานในระบบใหม่ด้วย หากศาลสูงเห็นว่าภาพและเสียงที่ปรากฏในชั้นต้นนั้นยังไม่สมบูรณ์ และศาลสูงอาจได้บันทึกคำเบิกความของพยานเพิ่มเติมในการพิจารณาสืบพยานเพิ่มเติมแล้วได้ภาพและเสียงที่ต่างจากที่บันทึกไว้ในศาลชั้นต้น หรือในกรณีศาลฎีกามีบันทึกคำพยานจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ที่แตกต่างกัน การกลั่นกรองการวินิจฉัยและการตัดสินใจของศาลก็จะไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4.4 ข้อจำกัดทางกฎหมาย

การสืบพยานในคดีอาญานั้น มีการกำหนดวิธีการนำสืบพยานหลักฐานในห้องพิจารณาของศาล และในการสืบพยานนอกศาล ทั้งการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี การสืบพยานที่พยานไม่สามารถมาเบิกความในห้องพิจารณาได้ การส่งคำเบิกความของพยานแทนการมาเบิกความต่อหน้าศาลในห้องพิจารณา และด้วยวิธีการสืบพยานที่แตกต่างกันดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความเป็นสำนวนหนึ่งของถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นต้องส่งไปยังศาลสูง และขอบเขตการบังคับใช้วิธีบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงในการสืบพยาน ดังจะได้แจกแจงต่อไปนี้

4.4.1 ความเป็นส่วนหนึ่งของ “ถ้อยคำสำนวน” ตามมาตรา 2 (19) 10 และ 11

บันทึกคำพยานถือเป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นจะต้องรวบรวมส่งไปยังศาลสูง ซึ่งจากนิยามความหมายของคำว่า “ถ้อยคำสำนวน” ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (19) มาตรา 10 และมาตรา 11 นั้นบัญญัติไว้ว่าเป็นหนังสือที่ศาลจัดเป็น

หลักฐานแห่งรายละเอียดทั้งหลายในการดำเนินคดีอาญาในศาลนั้น ที่ต้องระบุชื่อศาล สถานที่ และ วันเดือนปีที่จัด และจะต้องมีลายมือชื่อรับรองโดยศาล จะต้องมีการอ่านให้พยานฟัง โดยต้องให้ ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องด้วย ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาทนิยามและความหมาย ของถ้อยคำสำนวนแล้วจะเห็นว่า การบันทึกคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและ เสียง จึงมีความหมายนอกเหนือไปจากคำว่าถ้อยคำสำนวนตามกฎหมาย เพราะมิใช่หนังสือที่ศาลจด และไม่สามารถอ่านให้พยานฟังได้ เกิดเป็นช่องว่างเมื่อไม่ถือเป็นถ้อยคำสำนวน ศาลสูงก็ไม่อาจ วินิจฉัยข้อเท็จจริงนอกเหนือจากถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นส่งมาได้

ปัญหานี้จะมีผลไปถึงการส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 วรรคสอง อันเป็นหลักประกันการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคดีของ ศาลชั้นต้นที่ให้ศาลอุทธรณ์ตรวจสอบกลับกรองข้อเท็จจริงจากการศาลชั้นต้นที่พิพากษาลงโทษ ประหารชีวิตจำเลยอีกครั้งที่บัญญัติให้ศาลชั้นต้นต้องส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ในคดีที่พิพากษา ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์ ซึ่งคดีเช่นนี้ถือเป็นคดี ร้ายแรงที่ศาลชั้นต้นกำหนดโทษไว้สูง การที่ให้ถ้อยบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงเป็นส่วนหนึ่ง ของถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นจะต้องส่งไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาโดยไม่จำเป็นต้องถอดข้อความ ถ้อยคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรก็เท่ากับว่าเป็นการบังคับให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา กลับกรองข้อเท็จจริงที่ได้จากบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงนี้โดยปริยาย ย่อมดีกว่าการพิจารณา ข้อเท็จจริงจากถ้อยคำสำนวนที่ศาลชั้นต้นบันทึกถ้อยคำเบิกความพยานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะศาลอุทธรณ์ย่อมเห็นบรรยากาศในห้องพิจารณา และมีโอกาสได้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน ที่มาเบิกความในห้องพิจารณาเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น เห็นได้ว่าบันทึกคำพยานจึงมีประโยชน์มาก ในการทบทวนข้อเท็จจริงในศาลสูง โดยเฉพาะในคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต ซึ่ง ถือเป็นคดีควรได้รับการกลับกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบอีกครั้ง แม้จำเลยจะไม่ได้มีการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้รับจากพยานบุคคล มากยิ่งขึ้น

4.4.2 ขอบเขตการใช้บังคับกับการสืบพยานกรณีต่างๆ

วิธีบันทึกคำพยานด้วยการลงบันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและ เสียงนี้ ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อใช้สำหรับการสืบพยานในคดีอาญาที่มีหลักสำคัญกำหนดให้ต้องกระทำ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แม้บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าให้ใช้กับ การสืบพยานในทุกคดี แต่เมื่อมาตรา 172 เป็นบทหลักก็อาจตีความได้ว่าให้นำมาใช้กับทุกคดี ซึ่ง เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานในทางปฏิบัติแล้ว จะมีปัญหาในการนำมา บังคับใช้อย่างตามลักษณะ และประเภทของแต่ละคดี การบันทึกด้วยวิธีนี้อาจเป็นการเพิ่มขึ้นขั้นตอน ในการสืบพยานโดยไม่จำเป็น ยกตัวอย่างเช่น ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษเพียงเล็กน้อย หรือคดีที่

สามารถดำเนินการฟ้องคดีด้วยวาจาได้ หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานเป็นส่วนใหญ่ หากใช้วิธีการบันทึกด้วยภาพและเสียงไปเสียทุกกรณีก็จะมีผลข้างเคียงในเรื่องความล่าช้าของกระบวนการพิจารณาได้

4.4.2.1 การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี มาตรา 237 ทวิ

การสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาลเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองข้อเท็จจริงในคดีจากคำพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง เดิมใช้กับพยานซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวหรือกิจธุระส่วนตัวแล้วกลับออกไปภายในกำหนดเวลาที่วีซ่ากำหนด ดังนั้นบุคคลชาวต่างชาติเหล่านี้ได้ให้การในชั้นสอบสวนแต่เป็นการยากที่จะมาเบิกความในชั้นศาลเพราะอาจออกไปจากราชาอาณาจักรไทยแล้วและไม่เป็นการคุ้มค่ากับเวลาหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาให้การ กฎหมายจึงให้มีการสืบพยานไว้ล่วงหน้าเพื่อสืบพยานชาวต่างชาตินี้ไว้ก่อน ถือเป็น การเบิกความต่อหน้าศาล โดยมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ที่ว่า

ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชาอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือ ทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันอื่นเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบ ในภายหน้า พนักงานอัยการ โดยตรงเองหรือโดยได้รับคำร้องจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ถ้าผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาลหากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาลให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป ซึ่งเมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้นให้ศาลสืบพยานนั้นทันที โดยในการนี้ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตนเองตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ที่ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าวให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ในกรณีที่ศาลตั้งตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยาน นั้นทันทีแต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันทีให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟังหากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้นก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้ ในกรณีที่ผู้ต้องหา

เห็นว่าหากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วบุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหาจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็นเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้ เมื่อศาลเห็นสมควรให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้น และแจ้งให้พนักงานสอบสวนตลอดจนพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าวพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้และยังให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม นอกจากนี้ยังให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

ข้อสังเกต การรับฟังการสืบพยานบุคคลล่วงหน้านี้เป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และต้องอ่านคำเบิกความของพยานให้จำเลยฟัง อย่างไรก็ตาม คำพยานดังกล่าวจะมีน้ำหนักเพียงใดก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ศาลต้องพิจารณาซึ่งน้ำหนักพยานนั้นจากการตอบคำถามของพยาน ถ้าพยานนั้นมีน้ำหนักให้เชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิด และจำเลยนำสืบหักล้างคำพยานนั้นไม่ได้ ศาลก็ต้องพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์

คำพยานนั้นรับฟังได้เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยในภายหลัง และต้องเป็นการฟ้องคดีอาญาในการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานล่วงหน้านั้นเท่านั้น ถ้าฟ้องในความผิดฐานอื่น คำพยานที่สืบไว้ล่วงหน้าก็ไม่สามารถนำมารับฟังได้

ปัญหาที่ต้องพิจารณาก็คือ การสืบพยานตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ จะหมายความครอบคลุมไปถึงการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีหรือไม่ แม้จะมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกากำหนดให้ “วันสืบพยาน” หมายถึง วันสืบพยานครั้งแรกที่ได้มีการสืบพยานจริงๆ¹¹⁶ แต่ผู้เขียนเห็นว่าความหมายดังกล่าวมิได้หมายความรวมถึงว่าเป็นการสืบพยานต่อเนื่อง การสืบพยานก่อนฟ้อง หรือหลังฟ้องคดี ดังนั้น เมื่อบทบัญญัติในมาตรา 172 วรรคสี่ ใช้คำว่า “ในการสืบพยาน” ดังนั้น ย่อมหมายความรวมถึงการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีด้วย ซึ่งในเรื่องการสืบพยานล่วงหน้า นั้น มาตรา 237 ทวิ วรรคสี่ บัญญัติให้ศาลอ่านคำเบิกความของพยานดังกล่าวให้พยานฟัง และหากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในห้องพิจารณาคดีก็ต้องอ่านถ้อยคำนั้นให้ผู้ต้องหาฟัง

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดว่าเป็นการสืบพยาน แต่ก็มีได้กำหนดให้มีการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง แต่ยังคงให้บันทึกด้วยวิธีการอมความ และถอด

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1813/2516.

พิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรเช่นเดิมทั้งยังกำหนดในมาตรา 247 ทวิ วรรคสี่ ให้ศาลอ่านบันทึกถ้อยคำพยานดังกล่าวให้พยานฟังด้วย ดังนั้น บทบัญญัติในเรื่องการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงในการสืบพยานจึงถือเป็นการเพิ่มขึ้นตอนเพราะจะต้องบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง และยังคงบันทึกคำพยานด้วยการพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยวิธีปกติอีกด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การบันทึกคำพยานในการสืบพยานล่วงหน้ามีความสำคัญเท่าเทียมกับการสืบพยานในกรณีปกติเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ศาลรับฟังคำเบิกความพยานบุคคลที่บันทึกไว้ในชั้นสืบพยานล่วงหน้าเช่นเดียวกับพยานหลักฐานทั่วไปกรณีที่ต่อมาภายหลังมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว

ปัญหาอีกประการของการสืบพยานล่วงหน้าก็คือ การบันทึกด้วยวิธีบันทึกทั้งภาพและเสียงในชั้นสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้อง อาจเป็นการสิ้นเปลืองและเป็นการเพิ่มขึ้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน เพราะยังไม่มีการฟ้องคดี และก็ไม่แน่ว่าจะมีการฟ้องคดีในอนาคต จึงควรพิจารณาปัญหาในเรื่องนี้ด้วยเช่นกันหรือไม่ แต่ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อเทียบกับคุณค่าในการพิสูจน์ และความน่าเชื่อถือของถ้อยคำพยานที่ปรากฏเป็นภาพและเสียงนั้น เห็นว่าสมควรที่จะให้มีการขยายขอบเขตการใช้วิธีการบันทึกคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงใน มาตรา 172 วรรคสี่ มาใช้ในชั้นสืบพยานล่วงหน้าด้วย

4.4.2.2 การบันทึกคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ฟ้องคดีเองการพิจารณาในชั้น ไต่สวนมูลฟ้องแม้จะเป็นกระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดี ก่อนที่จะประทับรับฟ้องไว้พิจารณาสืบพยานก็ตามแต่โจทก์ก็ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบประกอบให้ศาลประทับรับฟ้อง มาตรา 171 กำหนดให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณามาใช้บังคับโดยอนุโลม และศาลเองก็สามารถนำถ้อยคำที่บันทึกไว้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมารับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นในคดีได้ตาม มาตรา 226/5 ดังนั้น การสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องควรจะต้องมีการบันทึกถ้อยคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงเช่นเดียวกับการสืบพยานในชั้นพิจารณาด้วยตาม มาตรา 171 ประกอบกับ มาตรา 172 วรรคสี่

จึงเกิดข้อควรพิจารณาถึงวิธีการบันทึกถ้อยคำของจำเลยที่ศาลถามในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ว่าหากเป็นถ้อยคำของจำเลยศาลสามารถจดเอาไว้ได้ตาม มาตรา 165 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การสอบถามคำให้การจำเลยนั้นยังไม่ถือเป็นการสืบพยานแต่อย่างไรก็ตามหากในคดีนั้นจะต้องมีการสืบพยานโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องด้วยแล้ว เหตุใดกฎหมายจึงไม่บัญญัติให้บันทึกถ้อยคำของจำเลยที่จะให้การต่อสู้คดีด้วยภาพและเสียงเช่นเดียวกับการสืบพยานโจทก์ แม้จะพิจารณาว่าการไต่สวนมูลฟ้องเป็นเพียงการกลั่นกรองข้อเท็จจริงที่นำมาสู่ศาลว่าคดีมีมูลพอที่จะรับไว้เป็นคำฟ้องหรือไม่เท่านั้น ไม่มีการวินิจฉัยในประเด็นข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกฟ้องกระทำความผิดหรือไม่ และเป็นการไต่สวนโดยศาลกับฝ่ายโจทก์เท่านั้น ศาลชอบที่จะพิจารณาและบันทึกคำให้การของจำเลยแบบ

อมความก็น่าจะเพียงพอแล้ว แต่ผู้เขียนเห็นเมื่อกฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถรับฟังบันทึกคำเบิกความในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือบันทึกคำเบิกความที่เบิกความไว้ในคดีอื่นประกอบพยานหลักฐานอื่นในคดีได้ตาม มาตรา 226/5 ได้ก็น่าที่จะบันทึกถ้อยคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องไว้ด้วยภาพและเสียงด้วย เนื่องจากในบางกรณีจำเลยให้การปฏิเสธในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่กลับคำให้การในชั้นพิจารณาคดีก่อนที่ศาลจะพิพากษาด้วยจำนวนต่อหลักฐาน หรือพยานโจทก์บางคนเปลี่ยนใจไม่ยอมมาให้การในชั้นสืบพยาน ดังนั้น การบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็สมควรที่จะต้องถูกรวบรวมไว้เช่นเดียวกับถ้อยคำเบิกความพยานในชั้นพิจารณาภายหลังประทับรับฟ้องแล้ว

4.4.2.3 การสืบพยานนอกศาล มาตรา 230

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 บัญญัติให้มีการสืบพยานนอกศาลหรือการเดินเผชิญสืบได้ เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร หรือเมื่อมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบในศาลนั้น และการสืบพยานหลักฐานโดยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้ ศาลมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน ให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม รวมทั้งมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่นได้ ภายใต้บังคับมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ ให้ส่งสำนวน หรือสำเนาฟ้องคำให้การ เอกสาร หรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น แต่ถ้าจำเลยในกรณีตาม มาตรา 172 ทวิ ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาจะยื่นคำถามพยานหรือคำแถลงขอให้ตรวจพยานหลักฐานก็ได้ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานไปตามนั้น เมื่อสืบพยานหลักฐานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นแล้วให้ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางคืนศาลเดิม

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวของการสืบพยานนอกศาลนี้อยู่ภายใต้บังคับของ มาตรา 172 ที่กำหนดให้การสืบพยานจะต้องบันทึกคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้ จึงมีข้อควรพิจารณาถึงปัญหาในทางปฏิบัติในส่วนขอบเขตการบังคับใช้ในการสืบพยานกรณีต่างๆ ว่า การสืบพยานนอกศาลโดยการเดินเผชิญสืบจะต้องบันทึกคำพยานลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้โดยใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ประเภทใด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมิได้มีการกำหนดวิธีการบันทึกคำพยานที่เบิกความนอกศาลไว้โดยเฉพาะจึงต้องบันทึกด้วยภาพและเสียงเช่นเดียวกัน และด้วยเทคโนโลยีในขณะนี้ มีความเป็นไปได้ที่ควรพิจารณาใช้กล้องถ่ายวิดีโอเคลื่อนที่ หรือกล้องถ่ายวิดีโอแบบพกพาได้เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกถ้อยคำพยานจากการสืบพยานนอกศาล อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นปรากฏว่าคดีที่ส่งประเด็นมีจำนวนมากมาย ปัญหาทางปฏิบัติในการสืบพยานนอกศาลที่สำคัญ คือ หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น เกิดความลำบากเพราะว่า ทางกรมราชทัณฑ์อาจไม่พร้อมและไม่

สะดวกในการที่จะนำตัวจำเลยที่ถูกคุมขังไปยังศาล ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ควรพิจารณาในการนำระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้ โดยอาจให้จำเลยดูการสืบพยานบุคคลผ่านระบบ VDO conference ได้

4.4.2.4 การบันทึกกรณีที่พยานไม่สามารถมาศาลได้ มาตรา 230/1

กรณีที่ไม่สามารถนำพยานมาเบิกความที่ศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่น หรือสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ ทั้งนี้ ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ และให้ถือเสมือนว่าเป็นการเบิกความของพยานในห้องพิจารณาของศาล

การสืบพยานบุคคลนอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพในคดีอาญามีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้
- 2) คู่ความร้องขอ หรือศาลเห็นควรด้วยดุลพินิจของศาลเอง ต่างจากคดีแพ่งที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขอได้แต่ผู้ร้องขอจะต้องเสียค่าใช้จ่าย
- 3) การประชุมทางจอภาพต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่นั้นทำหน้าที่ควบคุมการถ่ายทอดภาพและเสียง ซึ่งต่างจากคดีแพ่ง
- 4) ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการของการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ โดยข้อบังคับดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว
- 5) ไม่ได้มีการกำหนดในเรื่องความรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่าย แต่อาจมีการกำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาได้เพราะการพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตาม มาตรา 172 ทวิ

จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้มีการสืบพยานทางวิธีการที่เรียกว่าการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะของการประชุมทางจอภาพ แต่บทบัญญัติ มาตรา 230/1 นี้มิได้บัญญัติให้นำ มาตรา 172 วรรคสี่ มาบังคับใช้ด้วย เพียงแต่ระบุไว้ในวรรคท้ายที่ว่าให้ถือเสมือนว่าพยานที่เบิกความผ่านการประชุมทางจอภาพนั้นเป็นการเบิกความอยู่ในห้องพิจารณา ศาลก็ยังใช้วิธีการบันทึกถ้อยคำพยานด้วยวิธีการเดิมคือการสรุปใจความจากถ้อยคำพยานอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า ในเมื่อการเบิกความด้วยวิธีการประชุมทางจอภาพซึ่งสามารถเก็บบันทึกถ้อยคำเหล่านั้นไว้

ได้อยู่แล้วโดยง่ายก็น่าที่กฎหมายจะต้องระบุให้ชัดเจนไปว่าให้ถือเสมือนเป็นการ “สืบพยาน” ในห้องพิจารณาเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกับ มาตรา 172 วรรคสี่ ที่จะต้องบันทึกถ้อยคำพยานผู้นั้นลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายถอดเป็นภาพและเสียงได้

4.4.2.5 บันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง มาตรา 230/2

กรณีที่พยานบุคคลมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ศาลอาจรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้ นั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/2 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ไม้อาจสืบพยานได้ตาม มาตรา 230/1 เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาล แทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้ให้ถ้อยคำที่จะมาศาลเพื่อให้การเพิ่มเติม

บันทึกถ้อยคำตามวรรคหนึ่งให้มีรายการดังต่อไปนี้

- 1) ชื่อศาล และเลขคดี
- 2) วันเดือนปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ
- 3) ชื่อและสกุลของคู่ความ
- 4) ชื่อสกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพของผู้ให้ถ้อยคำ ความเกี่ยวข้องกับคู่ความ
- 5) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ
- 6) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ และคู่ความฝ่ายผู้เสนอบันทึกถ้อยคำ

สำหรับลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำให้นำ มาตรา 47 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม¹¹⁷ และห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาด หรือผิดหลงเล็กน้อย

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าหลักในการพิจารณาคดีอาญาที่สำคัญตาม มาตรา 172 ที่พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา ห้ามมิให้เบิกความโดยอ่านข้อความใดๆ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล หรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ¹¹⁸ เพื่อเป็นการทดสอบความซื่อตรงของพยาน และการสืบพยาน

¹¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพาณิชย์, มาตรา 47 วรรคสามบัญญัติว่า “.....ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในราชอาณาจักรสยาม ต้องให้ นายอำเภอ เป็นพยาน ถ้า ได้ทำใน เมืองต่างประเทศ ที่มีกงสุลสยาม ต้องให้กงสุลนั้นเป็นพยาน ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศ ที่ไม่มีกงสุลสยามต้องให้บุคคลเหล่านี้เป็นพยาน คือ เจ้าพนักงาน โนตารีปับบลิก หรือ แมยิสเตร์ดี หรือ บุคคลอื่นซึ่งกฎหมาย แห่งท้องถิ่น ตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจ เป็นพยาน ในเอกสารเช่นว่านี้และต้องมีใบสำคัญของรัฐบาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องแสดงว่าบุคคลที่เป็นพยานนั้นเป็นผู้มีอำนาจ กระทำการได้ ...”

¹¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 15, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 113.

นั้นจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสถามค้านโต้แย้ง เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายที่อนุญาตให้สืบพยานลับหลังจำเลยได้ตาม มาตรา 172 ทวิ แต่ก็มีได้มีการบัญญัติให้กรณีที่ยานมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศเป็นเหตุให้สามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้

มีผู้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการนำวิธีบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงมาใช้ในคดีอาญาว่าไม่สามารถนำมาใช้ได้เนื่องจากขัดกับหลักการดำเนินคดีอาญาในเรื่องที่ยานจะต้องมาเบิกความต่อหน้าจำเลย และแม้พยานจะเบิกความต่อหน้าโนตารี แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นการเบิกความด้วยวาจาต่อหน้าจำเลย การเปิดโอกาสให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงแทนการสืบพยานได้นั้น จำเลยและผู้พิพากษา ย่อมไม่มีโอกาสได้เห็นลักษณะของผู้ให้ถ้อยคำ¹¹⁹ ซึ่งกรณีดังกล่าวถือเป็นเหตุขัดข้องในด้านบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของการสืบพยาน และการรับฟังบันทึกถ้อยคำพยานที่มีได้เบิกความด้วยวาจาต่อหน้าจำเลย เพราะในหลักเกณฑ์เรื่องการสืบพยานลับหลังจำเลยตาม มาตรา 172 ทวิ มิได้กำหนดให้กรณีดังกล่าวเป็นเหตุยกเว้นในการให้ศาลสืบพยานลับหลังจำเลยได้

บันทึกถ้อยคำของพยานที่ไม่มาเบิกความต่อศาลในคดีอาญา นั้นไม่ได้ผ่านการตรวจสอบ เพราะว่าพยานอยู่ต่างประเทศ และเป็นพยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน แม้จะมีโนตารีพลับบลิกรับรองก็ตาม แต่ในระบบการตรวจสอบพยานบุคคล ถือว่าการถามค้านเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่จะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของคำเบิกความแต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วไม่ได้พูดถึงว่าถ้าจำเลยไม่ได้ถามค้านผลจะเป็นอย่างไรในระบบกฎหมาย Common law บางประเทศถ้าจำเลยไม่ได้ถามค้านพยานหลักฐานนั้นจะรับฟังไม่ได้ แต่กฎหมายไทยไม่ได้เขียนไว้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาตลอดมาว่า ถึงแม้จำเลยจะไม่ได้ถามค้าน แต่คำพยานที่ยานได้เบิกความไว้ศาลก็รับฟังพยานนั้นได้ไม่มีข้อยกกฎหมายต้องห้ามแต่มีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือเช่นกัน ถึงแม้จะรับฟังได้แต่การรับฟังจะต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง เป็นไปตามหลักเกณฑ์ใน มาตรา 227/1

เมื่อบันทึกถ้อยคำของพยานไม่ได้ผ่านการตรวจสอบก็ต้องถือว่าน้ำหนักในการรับฟังจะมีปัญหาตาม มาตรา 227/1 ทั้งนี้เพราะ มาตรา 227/1 เป็นบทบัญญัติที่อธิบายถึงปัญหาของพยานหลักฐานบางประเภทที่มีความบกพร่องอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ถึงแม้ศาลจะอนุญาตแต่พยานหลักฐานประเภทนี้ก็ก่อให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือ ไม่สามารถรับฟังลงโทษจำเลยได้โดยปราศจากสงสัยตาม มาตรา 227 นอกจากนี้ มาตรา 226/3 ระบุให้ถ้อยคำของบุคคลที่บันทึกไว้ในเอกสารนั้นเป็นพยานบอกเล่า นับได้ว่ากฎหมายมีข้อจำกัดไม่ให้

¹¹⁹ เวทีย์ พัฒนชัยวงษ์คุณ. (2544). การพัฒนาระบบการสืบพยานในศาล บันทึกถ้อยคำพยานล่วงหน้าต่อศาลแพ่ง. หน้า 87.

วิธีการบันทึกคำพยานบุคคลในกรณีด้วยวิธีการบันทึกด้วยภาพและเสียงแทนการส่งบันทึกยื่นชั้นข้อเท็จจริง ซึ่งจะทำให้ความน่าเชื่อถือมีมากกว่าการรับฟังเป็นพยานบอกเล่า

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อกฎหมายยอมผ่อนผันให้รับฟังบันทึกถ้อยคำยื่นชั้นข้อเท็จจริงแทนการสืบพยานของพยานบุคคลที่อยู่ต่างประเทศและไม่สามารถมาเบิกความได้นั้น ก็น่าที่จะเปิดโอกาสให้รับฟังบันทึกถ้อยคำพยานที่อยู่ต่างประเทศและไม่สามารถมาเบิกความในศาลได้ลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายถอดเป็นภาพและเสียงส่งมาแทนการส่งบันทึกถ้อยคำที่จัดทำเป็นตัวอักษรได้ อีกทั้งยังสามารถลดขั้นตอนการรับรองข้อความในบันทึกถ้อยคำยื่นชั้นข้อเท็จจริงนั้นได้ด้วย

4.5 วิเคราะห์บทบาทผู้พิพากษากับการปรับใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง

จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่าบันทึกคำพยานจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ศาลชั้นต้นสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงอีกครั้งในขั้นตอนการทำคำพิพากษา และในศาลสูงก็จะต้องใช้สำนวนที่ศาลชั้นต้นบันทึกคำพยานมาใช้ในการบันทึกคดีอีกครั้ง ซึ่งการบันทึกด้วยภาพและเสียงนี้จะทำให้ลดขั้นตอนการทำงานของผู้พิพากษาที่ไม่ต้องทำหน้าที่มีในการบันทึกเช่นแต่เดิมแต่อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาก็ยังมีหน้าที่จะต้องพยายามค้นหาความจริงจากการเบิกความของพยานบุคคลให้ได้มากที่สุดตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ดังจะได้วิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาในการปรับใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงต่อไปนี้

4.5.1 การพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์คณะ

องค์คณะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นนั้นมีความสำคัญมากเพราะถือเป็นศาลที่พิจารณาคดีที่มีการสืบพยานกันเพื่อตรวจสอบความแท้จริงแห่งคดี โดยในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ พ.ศ. 2540 มาตรา 236 กำหนดให้ การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาครบองค์คณะ หากมิได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษา หรือวินิจฉัยคดีไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อที่ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะเหล่านั้นได้ร่วมกันประชุมปรึกษาอันจะทำให้คดีได้รับการพิจารณาพิเคราะห์โดยละเอียดรอบคอบและถูกต้องยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาผู้พิพากษาสามารถร่วมกันค้นหาความจริงให้เป็นที่ยุติ หรือในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26 กำหนดองค์คณะผู้พิพากษาแตกต่างกันไปตามลักษณะของคดี ในศาลชั้นต้นคดีอาญาเล็กน้อยที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงก็จะอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวที่จะพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ หากเป็นคดีทั่วไปก็ต้องมีองค์คณะอย่างน้อย 2 คนร่วมกันเป็นองค์คณะพิจารณารับฟังพยานหลักฐาน และนอกจากนี้ในการทำคำพิพากษานั้นก็ห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่มีที่นั่งพิจารณาคดีร่วมทำคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลสูง มาตรา 27 กำหนดให้มีองค์คณะอย่างน้อย 3 คน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ ก็เพื่อให้การพิเคราะห์ข้อเท็จจริงของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การประเมินค่าความน่าเชื่อถือของพยานต้องอาศัยการสังเกตจากขั้นตอนการสืบพยาน เพราะการได้เห็น ได้ฟังพยานหลักฐานต่างๆ โดยตรงจากการสืบพยานย่อมทำให้สามารถปลงใจได้ว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด เนื่องจากพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาอาจแบ่งออกได้ เป็น 3 ประเภท คือ พยานหลักฐาน โดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม และข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน ดังนั้นการชั่งน้ำหนักและกำรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีเพื่อค้นหาความจริงในคดีจึงต้องอาศัยส่วนประกอบทั้งสามส่วนนี้เป็นเครื่องช่วยวินิจฉัย ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานซึ่งเป็นเรื่องความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล เป็นสาระสำคัญในการกำหนดข้อเท็จจริงเพราะความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคลจะได้ก็ด้วยการสังเกตการให้การของพยานบุคคลเท่านั้น ผู้ทำหน้าที่กำหนดข้อเท็จจริงจึงต้องอยู่ร่วมในการสืบพยานด้วย จากการศึกษาพบว่า ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบ Common law และ Civil law ต่างให้ความสำคัญของผู้กำหนดข้อเท็จจริงในศาลทุกชั้นว่าจะต้องนั่งพิจารณาคดีนั้นด้วยทุกครั้งจึงจะสามารถกำหนดข้อเท็จจริงได้ หากผู้กำหนดข้อเท็จจริงไม่ได้นั่งพิจารณาคดีด้วยแม้เพียงครั้งหนึ่งครั้งใด ผู้นั้นจะไม่สามารถทำหน้าที่กำหนดข้อเท็จจริงได้

ดังนั้น ในการพิจารณาสืบพยาน ศาลจะต้องออกนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะเพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาคำพิพากษาและกลั่นกรองให้การสืบพยานเป็นไปตามกระบวนการพิจารณาคดีองค์คณะผู้พิพากษาจะพิจารณาคำพยานที่เบิกความแต่ละปากไม่เพียงร่วมกันพิจารณาคำพิพากษาที่พยานเบิกความเท่านั้นแต่ต้องพิจารณาไปถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ประกอบด้วยซึ่งการพิจารณาเป็นองค์คณะในศาลชั้นต้นนั้นเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนเนื่องจากมีคู่ความอยู่ด้วย การบันทึกคำพยานด้วยระบบใหม่จึงเป็นส่วนดีและให้ความสะดวกแก่องค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นตัวช่วยในการรวบรวมข้อเท็จจริงสภาพแวดล้อม และคำเบิกความของพยานอีกครั้งหนึ่งในชั้นวินิจฉัยตัดสินคดีของศาลชั้นต้น แต่ในศาลสูงขึ้นไป ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้พิจารณาเป็นองค์คณะเช่นกันนั้นก็ยังคงเป็นที่กังขาว่าการตรวจสอบสำนวนและวินิจฉัยคดีได้กระทำครบองค์คณะหรือไม่ ศาลสูงมีข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนเท่านั้น ความสำคัญในการตรวจสอบสำนวนคดีคือการพิจารณาครบองค์คณะมากกว่า ดังนั้น หากมีบันทึกคำพยาน โดยวิธีใหม่เข้ามาสู่สำนวน และศาลสูงนำมาพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยพิจารณาเต็มคณะตามกฎหมายแล้วก็นับว่าระบบบันทึกคำพยานจะเป็นเครื่องช่วยของศาลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ระดับหนึ่ง แต่การพิพากษาคดีโดยไม่ได้มีการปรึกษาหารืออภิปรายกันเป็นองค์คณะย่อมไม่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่อย่างใด แม้จะมีบันทึกคำพยานในระบบใหม่เข้ามาสู่สำนวนก็ตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 184 บัญญัติว่า “ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษา ข้าหลวงยุติธรรม หัวหน้าผู้พิพากษาในศาลนั้นหรือเจ้าของสำนวนเป็นประธานถามผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาทีละคนให้ออกความเห็นทุกประเด็นที่จะ

วินิจฉัย ให้ประธานออกความเห็นสุดท้าย การวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่าย หรือเกินกว่าสองฝ่ายขึ้นไปจนหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมาขอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า” ดังนั้น เมื่อคดีมีการอุทธรณ์ฎีกาศาลอุทธรณ์ ฎีกา จะใช้พยานหลักฐานตามที่ปรากฏในสำนวนเป็นหลักเช่นเดียวกับการทำคำพิพากษา และถือเอาคำพิพากษาศาลฎีกาว่ามีความรอบคอบสูงสุด และความรอบคอบนี้ย่อมเกิดจากจำนวนผู้พิพากษาที่ประกอบเป็นองค์คณะมีมากกว่า และด้วยตัวผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์มากกว่าองค์คณะในศาลชั้นต้นนั่นเอง การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีจึงควรให้ความสำคัญกับการวางข้อกำหนดให้ศาลสูงพิจารณาคดีเต็มองค์คณะผู้พิพากษามากกว่า

นอกจากนี้ยังมีความพยายามแก้ปัญหาของการพิจารณาคดีที่ล่าช้าโดยการกำหนดให้มีการพิจารณาคดีต่อเนื่อง อันถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์คณะผู้พิพากษาสามารถนั่งพิจารณาโดยองค์คณะเดียวกันตั้งแต่ต้นจนเสร็จคดี และทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมาตั้งแต่ต้นได้รับฟังถ้อยคำของการสืบพยานไปตลอดจนทำคำพิพากษา ทั้งนี้เพราะกระบวนการพิจารณาคดีที่เนิ่นนานจะทำให้ขาดความต่อเนื่องในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีนั้นและอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการดำเนินคดีได้ การที่บางคดีใช้เวลานานเกินไปยังอาจทำให้เกิดการสับเปลี่ยนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยซึ่งนำหน้าพยาน เพราะผู้พิพากษาที่เข้ามารับคดีต่อเนื่อบางทีอาจไม่ทันได้เห็นอากัปกริยาของพยานที่เบิกความไปแล้วซึ่งนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานตามหลักจิตวิทยาพยานบุคคลอีกด้วย

การพิจารณาคดีสืบพยานอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้พิพากษาสามารถควบคุมและใช้เวลาในการดำเนินคดีได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสามารถจดจำรายละเอียดต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานประมวลข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนการพิจารณาคดีที่ยืดเยื้อ เพราะจะเห็นอากัปกริยาของพยานที่มาเบิกความซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญถึงการพิจารณาได้ดีกว่าการสืบพยานเป็นคราวๆ ไป ถือเป็นหลักประกันได้ว่าองค์คณะที่ร่วมพิจารณาคดีนั้นจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจคดีด้วยตนเอง นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาคดีที่เนิ่นนานออกไปอาจทำให้พยานหลงลืมเหตุการณ์เรื่องราว หรือพยานอาจเสียชีวิตติดตามไม่ได้ หรืออาจถูกข่มขู่จนกลับคำให้การ

นอกจากนี้ปริมาณคดีในวันหนึ่งของผู้พิพากษาแต่ละท่านที่นับความไว้อาจมีปริมาณไม่เท่ากัน ซึ่งเจ้าของสำนวนคดีก็จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีของตนเอง ซึ่งในทางปฏิบัติหากผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะสองคน โดยต่างคนต่างเป็นเจ้าของสำนวนขึ้นนั่งพิจารณาในห้องเดียวกันจะพบว่าผู้พิพากษาต่างคนจะต่างทำคดีของตนเอง ทำให้การร่วมกันรับฟังพยานนั้นเป็นไปได้โดยไม่ครบองค์คณะ ดังนั้น หากผู้พิพากษาแต่ละท่านสามารถบริหารงานคดีในส่วนรับผิดชอบของตนเอง

ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะท่านอื่นก็จะสามารถทำให้การพิจารณาคดีนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องลื่นไหล และมีประสิทธิภาพในการรวบรวมข้อเท็จจริงในคดีได้มากยิ่งขึ้น

4.5.2 บทบาทของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นในการนั่งพิจารณาคดีสืบพยาน

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าระบบการค้นหาความจริงของศาลไทยเป็นการผสมผสานระบบต่างๆ ในสากลเข้าไว้ด้วยกัน การที่ศาลไทยไม่มีระบบลูกขุน จะส่งผลให้ผู้พิพากษามีบทบาทหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา วินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ดังนั้นผู้พิพากษาจึงต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุดเพื่อตรวจสอบและวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งอาจทำได้โดยการซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนมากขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานมาสืบเองเพื่อให้ได้ความจริง

ในคดีอาญาศาลชั้นต้นมีบทบาทอย่างมากในการค้นหาข้อความจริงให้เป็นที่ยุติเพื่อใช้ในการวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ และวินิจฉัยถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด รวมทั้งผลของการกระทำนั้น ซึ่งการจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงเหล่านั้นให้เป็นที่ยุติได้นั้นจะต้องอาศัยหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา และหลักจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคลตามที่ได้ศึกษามาแล้ว หากศาลใช้ความละเอียดรอบคอบแล้วก็สามารถที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อคำพูดของพยานบุคคลใดด้วยเหตุผลได้ การแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลจำกัดเฉพาะในการพิจารณาคดีเท่านั้น ไม่อาจรวบรวมประมวลข้อเท็จจริงจากสื่อภายนอกได้ และต้องไม่นำสื่อหรือข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาพิจารณาอันอาจสร้างอคติในการวินิจฉัยได้

ในชั้นพิจารณาคดีสืบพยานกฎหมายให้อำนาจศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมตามคำร้องขอของกลุ่มความตามมาตรา 228 และกำหนดให้ศาลเป็นผู้สืบพยานเองโดยจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นสมควรตามลักษณะของพยานบุคคล ตามมาตรา 229 และเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้วหากศาลเห็นสมควรก็มีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีได้ตาม มาตรา 175 แต่ในทางปฏิบัตินั้นการสืบพยานบุคคลเพิ่มเติมโดยการพิจารณาคดีในศาลนั้น ศาลมักปล่อยให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายก่อน ศาลจะมีคำสั่งสืบพยานเพิ่มเติมก็ต่อเมื่อมีคำร้องขอของกลุ่มความเข้ามาในสำนวน และหากโจทก์เป็นฝ่ายขอสืบพยานเพิ่มเติมศาลมักไม่ค่อยอนุญาต เพราะถือว่าเป็นการที่ปล่อยให้ฝ่ายโจทก์เอาเปรียบฝ่ายจำเลย และเป็นการอนุญาตให้เพิ่มเติมคดีที่เป็นข้อบกพร่องของโจทก์¹²⁰

เมื่อบทบาทของศาลมีข้อจำกัดในขณะที่มีอำนาจเต็มในการค้นหาข้อเท็จจริงในสำนวน และกฎหมายมีเครื่องช่วยให้กับศาลหลายประการ นั่นคือการให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงโดยวิธีต่างๆ รวมไปถึงการวางระบบการบันทึกคำพยานที่ศาลผู้นั่งพิจารณา

¹²⁰ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. เล่มเดิม. หน้า 41 – 47.

คดีและศาลสูงผู้พิจารณาสำนวนคดีได้เข้าถึงข้อเท็จจริงให้มากที่สุด จึงจำเป็นอย่างที่ยังที่ศาลจะต้อง กลับกรองข้อเท็จจริง คัดแยกและประมวลข้อเท็จจริงที่ได้มาให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมายว่าด้วย พยานหลักฐาน

ระบบบันทึกคำพยานตามกฎหมายปัจจุบัน เป็นทั้งเครื่องช่วยของศาลในการตรวจสอบ ข้อเท็จจริง และเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่ไม่ต้องทำหน้าที่บันทึกคำ พยานแล้ว แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจะต้องกระตือรือร้นในการค้นหา ความจริง โดยการสังเกตอากัปภิกษาของพยานบุคคลในขณะที่เบิกความด้วย เพราะการได้เห็น ได้ยิน ย่อมทำให้ฝังอยู่ในความทรงจำแก่จิตใจของผู้พิพากษา และโดยการตรึงตรองที่อาศัยกฎเกณฑ์ทาง ตรรกวิทยา และจิตวิทยา ย่อมทำให้กำหนดข้อเท็จจริงลงไปได้ว่าความจริงนั้นควรเป็นเช่นไร เพื่อที่จะให้ได้ความจริงที่ถูกต้องดีที่สุด¹²¹ และควรให้ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นออกนั่งพิจารณาให้ ครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด นับตั้งแต่เริ่มคดีจนเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีด้วย ดังนั้นบทบาท ของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจะต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง และควรให้ผู้พิพากษาใน ศาลชั้นต้นออกนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะ ตามที่กฎหมายกำหนด นับตั้งแต่เริ่มคดีจนเสร็จสิ้นการ พิจารณาคดี

4.5.3 การพิจารณาสืบพยานเพิ่มเติมในศาลสูง

การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงจะมีความยุ่งยากซับซ้อนเป็นเรื่องของการค้นหาความจริง ให้ปรากฏด้วยวิธีการซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานซึ่งการที่จะได้มาซึ่งความจริงนั้น ศาลต้องสัมผัสด้วยตนเอง ต้องร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วยทุกครั้งโดยการสังเกตอากัปภิกษาท่าทางของ พยาน และการฟังถ้อยคำการเบิกความของพยานบุคคลจากการสืบพยาน ซึ่งทั้งในประเทศที่ใช้ ระบบ Common law และ Civil law ต่างนำไปใช้ในศาลอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์จะเป็นผู้ กำหนดข้อเท็จจริงได้ ศาลอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคดีให้ใหม่ด้วยโดยต้องมีการสืบพยานใหม่ หาก ไม่มีการพิจารณาคดีใหม่ ศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปกำหนดข้อเท็จจริง และในปัญหาข้อเท็จจริงจะ ได้รับการพิจารณาเพียงสองครั้ง คือในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงที่ ได้รับการพิจารณาสองครั้งแล้ว ย่อมถือได้ว่าข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องแล้ว บางประเทศที่ใช้คณะลูกขุน ในการฟังพยานหลักฐานและวินิจฉัยข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้น จึงน่าเชื่อได้ว่าการวินิจฉัยกลับกรอง คดีเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบแล้วการพิจารณาข้อเท็จจริงในศาลสูงจึงไม่จำเป็นต้องมีการ สืบพยานอีก เช่น สหรัฐอเมริกาการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์จะไม่ก้าวล่วงความน่าเชื่อถือของ พยานหลักฐานที่ลูกขุนได้วินิจฉัยแล้ว แต่จะทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่การพิจารณา ในศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวงจะให้มีการตรวจสอบความจริงโดยการสืบพยานกันใหม่ ส่วนใน

¹²¹ Henry R. Glick . (1983). *Court Politics and Justice*. p. 191.

ประเทศอังกฤษนั้น ถ้าเป็นการพิจารณาในศาลอุทธรณ์ของศาลแขวงก็ให้มีการตรวจสอบความจริง ด้วยการสืบพยานใหม่ซึ่งจะใช้กรณีรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่จะนำมาสืบใหม่เท่านั้นสำหรับ ประเทศเยอรมันให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้เฉพาะคำพิพากษาของศาลแขวง และศาล ลูกขุนเล็กเท่านั้น ประเทศฝรั่งเศส จะสืบพยานกันใหม่เฉพาะประเด็นที่มีการโต้แย้งกันมาแล้วใน ศาลชั้นต้น เมื่อการพิจารณาคดีโดยการสืบพยานจึงเป็นวิธีการซึ่งนำนักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด และถือเป็นวิธีปฏิบัติเพียงวิธีเดียวที่ใช้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งการพิจารณาในศาลอุทธรณ์ ของไทยเพียงซึ่งนำนักความน่าเชื่อถือเอาจากพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้น ได้วินิจฉัยไว้แล้ว ดังนั้น การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในชั้นอุทธรณ์จึงขาดข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน ทั้งนี้ บันทึกคำพยานที่ศาลชั้นต้นรวบรวมไว้ก็เป็นแต่เพียงพยานบอกเล่าจากการเรียงร้อยถ้อยคำของศาล ชั้นต้นเท่านั้น จึงเป็นการผิดหลักของศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (second trial court) ในประเทศที่ใช้ ระบบ Common law และ Civil law เป็นอย่างมาก

การที่ศาลชั้นต้นต้องบันทึกคำพยานและทำเป็นสำนวนก็เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาจะ ได้พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีนั้น ในเมื่อมีอุทธรณ์ หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ การพิจารณาคดี ในศาลอุทธรณ์จะพิจารณาตามพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นรวบรวมมา การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ทำให้ศาลอุทธรณ์ต้องทำหน้าที่เป็นศาลที่พิจารณาชั้นที่สองซึ่ง จะต้องค้นหาความจริง ฟังข้อเท็จจริงให้ยุติ ซึ่งนำนักความน่าเชื่อถือพยานหลักฐาน และจะจำเป็น อย่างยิ่งที่ควรจะต้องสัมผัสกับพยานหลักฐาน เห็นอาการต่างๆ ของพยานด้วยตนเอง เพราะการ พิจารณาที่กระทำทางของพยานบุคคลถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาล อุทธรณ์มีอำนาจที่จะเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้และหากจะมีการสืบพยานเพิ่มเติมศาลต้องแจ้ง ให้จำเลยทราบอยู่แล้วจะพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยไม่ได้ตาม มาตรา 203 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา โดยเปิดเผยเฉพาะแต่ในกรณีที่น่าสงสัยหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกัน หรือสั่งให้มีการสืบพยานตาม มาตรา 204 เมื่อจะพิจารณาในศาล โดยเปิดเผยให้ศาลอุทธรณ์ออกหมายนัดกำหนดวันพิจารณาไปยัง คู่ความให้ทราบล่วงหน้า อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าห้าวัน การฟังคำแถลงการณ์นั้นห้ามมิให้กำหนดช้ากว่า สิบห้าวันนับแต่วันรับสำนวนถ้ามีเหตุพิเศษจะช้ากว่านั้นก็ได้แต่อย่าให้เกินสองเดือน เหตุที่ล่าช้าให้ ศาลรายงานไว้ ตามมาตรา 208 ซึ่งในการพิจารณาคดีอุทธรณ์ตามหมวดนี้ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควร สืบพยานเพิ่มเติมให้มีอำนาจเรียกพยานสืบเองหรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้ก็ได้ ศาลชั้นต้นที่สืบพยาน แล้วให้ส่งสำนวนมายังศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยต่อไป หรือถ้าศาลอุทธรณ์เห็นจำเป็นเนื่องจากศาล ชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณา ก็ให้พิพากษาสั่งให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณา และพิพากษา หรือสั่งใหม่ตามรูปคดี

การพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ และฎีกา เป็นเพียงพิจารณาสำนวนแล้วทำความเห็น เท่านั้น ซึ่งจะออกมาในรูปของคำพิพากษา หรือคำสั่ง ศาลจะทำหน้าที่เพียงตรวจหา และชี้ความไม่

ถูกต้องที่เกิดขึ้นในการพิจารณาคดีและคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเท่านั้น หากพบความไม่ถูกต้องก็จะทำการแก้ไข เว้นแต่เห็นว่าจำเป็นเนื่องจากศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณาก็จะยื่นให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่ตามรูปคดี¹²²ตามแนวทางปฏิบัติของศาลสูงนั้น ศาลจะชี้ขาดโดยอาศัยเพียงสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นได้ทำมาแล้วเท่านั้นซึ่งย่อมทำได้ถ้าเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อกฎหมายล้วนๆ ตาม มาตรา 194 ดังนั้น การคำพิพากษาในข้อเท็จจริงที่เพียงการตรวจสอบสำนวนแล้วเชื่อต่างออกไปย่อมไม่สามารถอธิบายด้วยศาสตร์ใดๆ ได้¹²³

การพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา จะต้องเป็นไปโดยมีองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด แต่โดยทั่วไปมักจะกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียวตลอด คือนำเอามาแล้วให้แก่องค์คณะโดยคณะหาได้ตรวจสอบสำนวนไม่ เว้นแต่จะมีเหตุพิเศษจริงๆ ทั้งนี้เพราะคดีขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกามากเกินกำลังของผู้พิพากษาที่มีอยู่ ซึ่งก็เนื่องมาจากการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงนั่นเอง การที่กฎหมายกำหนดให้มีองค์คณะก็เพื่อให้ตรวจสอบ ดังนั้น การพิจารณาคดีในปัญหาข้อเท็จจริงในศาลอุทธรณ์ และฎีกา นอกจากจะรับฟังตามสำนวนที่ศาลชั้นต้นทำอันเป็นการฟังการบอกเล่าแล้วยังเป็นการบอกเล่าถึงสองชั้นคือผู้พิพากษาผู้อ่านสำนวนเป็นรับฟังการบอกเล่าชั้นที่หนึ่ง และนำเอาความที่เก็บได้จากสำนวนนั้นไปถ่ายทอดบอกเล่าให้แก่องค์คณะ ผู้เป็นองค์คณะจึงฟังการบอกเล่าอีกชั้นหนึ่ง และการที่ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา พิจารณาคดีในปัญหาข้อเท็จจริงโดยไม่พบเห็นคู่ความหรือพยาน และไม่เคยเปิดการพิจารณาคดี กระบวนการดังกล่าวนี้ น่าจะมีในโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้มาก¹²⁴ และการที่กฎหมายได้จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง ก็เพื่อเป็นการช่วยศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา และห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในคดีที่มีโทษเล็กน้อยเพราะถือว่าเป็นคดีที่ไม่สำคัญ การแบ่งความดังกล่าวโดยถือว่าคดีอาญาที่มีโทษน้อยเป็นคดีไม่สำคัญนั้นหาชอบไม่ เพราะทุกคดีย่อมมีความสำคัญและชอบที่จะได้รับการเอาใจใส่โดยเท่าเทียมกัน การที่จะให้คดีเสร็จเร็วควรจะห้ามอุทธรณ์ฎีกาในทุกคดีทีเดียว และควรปรับปรุงศาลชั้นต้นให้มีประสิทธิภาพสมบูรณ์เป็นที่ไว้วางใจได้อย่างเต็มที่¹²⁵

มาตรา 172 วรรคสี่ กำหนดให้ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาใช้บันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงประกอบการพิจารณาด้วย แต่ในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีในชั้นศาลสูงเป็นเพียงการตรวจ

¹²² สติต เล็งไธสง. (2524). “ทางแก้ไขปัญหาคดีความค้างในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน.” *บทบัญญัติ*, 38, 2. หน้า 165-166.

¹²³ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 207-208.

¹²⁴ ธาณี วรภัทร์. (2549, มกราคม-มิถุนายน). “ประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.” *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต*, 6, 1. หน้า 55.

¹²⁵ หลวงจางุญ เนติศาสตร์. (2549). “แนวคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม.” *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต*, 6, 1. หน้า 7.

สำนวนหาความไม่ถูกต้องในคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ซึ่งตามกฎหมายระบุให้อำนาจศาลสูงในการสืบพยานได้ใน มาตรา 203 และมาตรา 208 (1) แต่ในทางปฏิบัตินี้ยิ่งยอกที่ศาลอุทธรณ์จะสืบเองมักจะให้ศาลชั้นต้นสืบพยานแทน ฉะนั้นเมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานเสร็จก็จะส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์ต่อไป¹²⁶ ซึ่งพยานที่เรียกมาสืบนี้อาจเป็นพยานที่ศาลชั้นต้นสืบไปแล้ว หรือเป็นพยานหลักฐานอื่นที่ศาลอุทธรณ์เห็นจำเป็นเรียกมาสืบเพิ่มเติมก็ได้¹²⁷ ศาลชั้นต้นนั้นไม่สามารถบันทึกคำพยานให้ได้ความตรง และกระจำงแอ้งครบถ้วนซึ่งถ้อยคำและเหตุแวดล้อม กริยาท่าทางของพยานจนถึงกับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้ที่อ่านสำนวนแล้วเหมือนกับได้เห็นกริยาท่าทางพยาน และได้ยินได้ฟังสำเนียงถ้อยคำพูดของพยานเบิกความด้วยตนเอง การที่ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาพิพากษาคดีในปัญหาข้อเท็จจริง โดยไม่พบเห็นคู่ความหรือพยาน กระบวนการดังกล่าวนี้มีความน่าจะเป็นในโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้

เมื่อระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยที่มีการสืบพยานในชั้นอุทธรณ์ฎีกาน้อยมาก แต่การวินิจฉัยข้อเท็จจริงศาลสูงมักเข้าไปแก้ไขการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น โดยเฉพาะเรื่องการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยาน ศาลสูงมักจะวินิจฉัยพยานหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏในสำนวนความของศาลชั้นต้นจึงไม่น่าที่จะรู้ดีไปกว่าศาลชั้นต้นซึ่งได้เผชิญกับพยานนั่นเอง อีกทั้งหากศาลสูงเห็นควรสืบพยานเพิ่มเติม ศาลสูงก็ควรออกนั่งพิจารณาสืบพยานนั่นเองโดยตรงเพื่อที่จะทราบถึงความน่าเชื่อถือของพยานนั้น ได้อย่างถูกต้อง และสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั่นเองได้ตาม มาตรา 203 และมาตรา 208 (1) ดังนั้น การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในชั้นของศาลสูง ผู้พิพากษาควรออกนั่งพิจารณาโดยเปิดเผยครบองค์คณะนับตั้งแต่เริ่มจนเสร็จสิ้นเช่นเดียวกับการพิจารณาของศาลชั้นต้น หากศาลสูงไม่ได้สืบพยานด้วยตนเอง หรือมิได้นำบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้ประกอบการพิจารณาคดีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก็ย่อมไม่อาจเกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่

¹²⁶ คณิง ภาไชย. เล่มเดิม. หน้า 180.

¹²⁷ โกเมน ภัทรภิรมย์. (2530). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 85.

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การรวบรวมข้อเท็จจริงและการพิจารณาข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้ให้เป็นที่ยุตินั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพิจารณาพิพากษากำหนดโทษในคดีอาญา ข้อเท็จจริงที่ศาลให้การยอมรับและให้นำน้ำหนักความน่าเชื่อถืออย่างหนึ่งก็คือ ถ้อยคำพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าศาล ซึ่งการประเมินความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตจากขั้นตอนการสืบพยาน เพราะการได้เห็น ได้ฟัง โดยตรงจากการสืบพยานย่อมทำให้สามารถปลงใจได้ว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือเพียงใด ดังนั้นการซึ่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อค้นหาความจริงในคดี จึงต้องอาศัยการสังเกตการเบิกความของพยานบุคคลเป็นส่วนหนึ่งในการซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือพยาน ซึ่งถ้อยคำพยานที่เบิกความนั้นจะถูกบันทึกไว้ในสำนวนคดีเพื่อเป็นการคุ้มครองการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือการถ่วงดุลข้อเท็จจริงในศาลสูง และมีความสำคัญในด้านการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นอีกด้วย

ระบบการสืบพยานและบันทึกคำพยานของไทยแต่เดิมจะใช้วิธีจดบันทึกด้วยลายมือของผู้พิพากษา แต่ก็มีปัญหาในเรื่องของลายมือผู้พิพากษาแต่ละท่านอ่านยากง่ายไม่เหมือนกัน จึงได้มีการเปลี่ยนจากการบันทึกด้วยกระดาษเป็นการบันทึกด้วยเสียงแทน โดยขั้นตอนการสืบพยานก็เช่นเดียวกับการบันทึกด้วยลายมือเพียงแต่เปลี่ยนมาเป็นการพูดบันทึกเสียงอัดลงไปเทป โดยผู้พิพากษาจะต้องทำการบันทึกเสียงด้วยเครื่องเทป ประกอบกับเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยผู้พิพากษาจะสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการเบิกความของพยาน “อมความ” และบันทึกลงในเครื่องบันทึกเสียง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ถอดข้อความด้วยการพิมพ์ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการบันทึกคำเบิกความของพยานคนนั้นโดยตรง

การบันทึกคำพยานด้วยวิธีดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอยู่บ้าง กล่าวคือ ผู้พิพากษาขาดสมาธิในการพิจารณาคดี เนื่องจากต้องกังวลกับการเปลี่ยนม้วนเทปและมีเสียงรบกวนจากการพิมพ์ติดถอดเทปและเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า ข้อเท็จจริงที่ผู้พิพากษาสรุปความนั้นอาจคลาดเคลื่อนกับถ้อยคำของพยานที่เบิกความ หรือแม้กระทั่งถือเป็นการลดบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริงจากพยาน มาเป็นการทำหน้าที่บันทึกคำพยานเสียเองเป็นต้น นอกจากนี้ผู้พิพากษาที่ออกนั่งพิจารณาคดีก็ยังคงขาดสมาธิที่จะสังเกตสภาพแวดล้อมในห้องพิจารณา โดยเฉพาะการสังเกตพยานที่ให้การเนื่องจากต้อง

ให้เวลากับการฟังและการเรียบเรียงบันทึกถ้อยคำที่พยานเบิกความเป็นสำคัญอันทำให้กระบวนการสืบพยานในศาลไม่บรรลุเป้าหมายและไม่อาจทำให้ศาลได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงอื่นประกอบคดีได้ครอบคลุมกว้างขวางเพียงพอ ทั้งยังอาจทำให้เกิดข้อจำกัดไปถึงศาลสูงที่ตรวจทานข้อเท็จจริงและสำนวนคดีได้เพียงเท่าที่ศาลชั้นต้นบันทึกถ้อยคำไว้แล้วเท่านั้น ซึ่งแม้จะได้มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลสูงที่จะเรียกให้สืบพยานเพิ่มเติมก็ตาม หากประเด็นที่นำสืบมาจากศาลล่างแล้วนั้นเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกให้สืบพยานเพิ่มเติมอีก เมื่อกฎหมายเปิดช่องไว้เพียงนี้ ศาลสูงก็ย่อมไม่อาจที่จะเข้าถึงรายละเอียดประกอบคำเบิกความของพยานได้ เมื่อเปรียบเทียบกับกรบันทึกคำพยานในแบบที่มีทั้งภาพและเสียง (Real Time) อันทำให้ศาลสูงได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบคดีได้มากขึ้น

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ปรับปรุงระบบบันทึกคำพยาน โดยการให้บันทึกคำพยานด้วยเสียงและภาพ มาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการบันทึกแบบทุกถ้อยคำทุกอย่าง (Verbatim Recording) และเป็นประโยชน์อย่างสูงในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานที่เบิกความในชั้นศาลชั้นต้น เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกันมากขึ้นแม้มีกฎหมายบัญญัติจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไว้ แต่การจะจำกัดสิทธิดังกล่าวจะไม่ใช่การจำกัดที่เด็ดขาด แต่การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยในบางกรณียังได้รับการพิจารณาอีก 2 ชั้น กล่าวคือ ศาลชั้นต้นจะทำหน้าที่ในฐานะผู้กำหนดหรือวินิจฉัยข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์จะคอยทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ส่วนศาลฎีกาจะทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ ดังนั้น ถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาพและเสียงนี้จะเป็เครื่องมือให้ศาลสูงในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจซึ่งนำหน้าพยานของศาลชั้นต้น เนื่องจากศาลสูงเองก็จะมีโอกาสเห็นบรรยากาศห้องพิจารณา ตลอดจนอากัปกริยาท่าทางของพยานบุคคล และข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่ไม่สามารถบันทึกไว้ในถ้อยคำสำนวนแบบเดิมมาก่อน ซึ่งการที่ศาลสูงได้เห็นภาพอากัปกริยาท่าทางตลอดจนพฤติกรรมของพยานและผู้ที่อยู่ในห้องพิจารณาในขณะที่เบิกความ ก็จะช่วยเสริมความแม่นยำต่อการวินิจฉัย การซึ่งนำหน้าพยานในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดี และเข้าใจในเนื้อเรื่องที่กำลังพิจารณามากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้การบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงจะเป็นมิติใหม่ของการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นระบบที่สามารถช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงจากถ้อยคำพยานที่เบิกความในชั้นศาลให้ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดหรือข้อที่ควรพิจารณาจากแนวทางปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในด้านต่างๆ ตามที่ได้ศึกษาวิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 4 อันได้แก่

1) ปัญหาในเรื่องของการเป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวนที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังคงนิยามไว้ว่าเป็นบันทึกที่เป็นการจดโดยผู้พิพากษา ดังนั้น จึงยังความชัดเจนว่าการสืบพยานในคดีอาญาจะต้องบันทึกด้วยการสรุปจับใจความในรูปแบบเดิม หรือเป็นการบันทึกทุกถ้อยคำทุกอย่างลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้ตามที่กฎหมายได้มีการแก้ไขใหม่

2) ปัญหาข้อจำกัดของกฎหมาย ความเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ เช่นการบันทึกในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และการบันทึกในชั้นสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี

3) ปัญหาในทางปฏิบัติที่อาจเกิดขึ้น เช่น การบันทึกกรณีที่มีการสืบพยานนอกศาล การถอดข้อความภาพและเสียงเป็นตัวอักษร การเข้าถึงข้อมูล การรับฟังและชั่งน้ำหนัก กรณีที่บันทึกคำพยานที่ถอดความเป็นลายลักษณ์อักษร ชัดหรือแย้งกับคำพยานที่บันทึกไว้ด้วยภาพและเสียง

4) ปัญหาด้านความพร้อมในการใช้ระบบบันทึกด้วยภาพและเสียงอย่างเต็มรูปแบบ เช่น ความพร้อมในเรื่องบุคลากร เจ้าหน้าที่ ทักษะคดี และการยอมรับของผู้พิพากษา ปัญหาด้านเงินทุนงบประมาณ และปัญหาความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาจากที่ได้ศึกษาถึงรูปแบบ และระบบบันทึกคำพยานที่ได้รับการพัฒนาใช้กันในต่างประเทศ และผลที่ได้จากการทดลองใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่า ปัจจุบัน สิ่งหนึ่งที่เห็นตรงกันก็คือ การบันทึกคำพยานนี้หลักใหญ่ใจความก็คือ เพื่อมุ่งคุ้มครองการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงในคดีให้ได้มากที่สุด ซึ่งในบางประเทศก็มีหลากหลายรูปแบบ ล้วนแล้วแต่พยายามปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตามเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทุกๆ วัน โดยระบบที่ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาเลือกใช้อยู่ในปัจจุบันคือ “ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล” ที่ถือว่าเป็นระบบที่เหมาะสมกับเทคโนโลยีในปัจจุบันมากที่สุดแล้วในขณะนี้ ซึ่งในอนาคตอาจมีการคิดค้นนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้ทันสมัยเทียบเท่านานาอารยประเทศ

ระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ นี้เป็นเรื่องใหม่ที่หากจะต้องนำมาใช้ในปัจจุบันจะต้องไม่เพียงคำนึงถึงความทันสมัยหรือความเป็นเทคโนโลยีใหม่ในสภาพสังคมปัจจุบันเท่านั้น ยังต้องคำนึงถึงความพร้อมในการใช้ ความเข้าใจถึงเป้าประสงค์และเจตนารมณ์ของการสืบพยาน การรับฟังพยานหลักฐาน และการพิจารณาเป็นองค์คณะในทุกชั้นศาล ที่สำคัญอันจะขาดเสียมิได้คือการกระตือรือร้นในการเข้าถึงข้อเท็จจริงให้มากที่สุดของศาล โดยใช้อำนาจที่กฎหมายบัญญัติให้ไว้ไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานซักถามด้วยตนเอง การเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบการวินิจฉัย หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมทั้งในศาลชั้นต้นและศาลสูงด้วย ทั้งยังต้องปรับใช้กับคดีประเภทต่างๆ และกระบวนการสืบพยานในลักษณะต่างๆ ให้ครอบคลุมทั่วถึง

การใช้ระบบบันทึกคำเบิกความพยานด้วยภาพและเสียงยังเป็นการมุ่งเน้นไปที่ตัวพยาน ผู้เบิกความต่อศาลเพื่อให้ได้เนื้อความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยไม่ได้คำนึงว่าระบบดังกล่าวอันเป็นช่องทางที่ทนายความ พนักงานอัยการ ผู้เสียหาย รวมทั้งจำเลยอาจ ใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างความไขว้เขวในข้อเท็จจริง และทำให้การวินิจฉัยคดีคลาดเคลื่อน ได้หากไม่มีมาตรการและการวางวิธีในทางปฏิบัติที่รอบคอบ

จึงสรุปได้ว่า การใช้ระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงยังมีข้อพิจารณาอันอาจทำให้กระบวนการพิจารณาคดีคลาดเคลื่อนและไม่สอดคล้องต้องด้วยวิธีการสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความก็ได้มีบทบัญญัติที่เปิดช่องให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในระหว่างการสืบพยาน การพิจารณาวินิจฉัยคดีและในการพิพากษาคดีอยู่แล้วหลายประการ ระบบดังกล่าวมิใช่เครื่องมือหลักเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อเท็จจริง เป็นเพียงเครื่องช่วยเสริมให้การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแห่งคดีมีความกว้างขวางขึ้น ตามหลักการและเหตุผลที่ว่าเพื่อให้ปรากฏชัดเจนขึ้นเกิดความรวดเร็วและรับกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเสริม ถือเป็นพัฒนาการอีกก้าวหนึ่งของกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาที่ต้องยอมรับว่ามีประโยชน์อย่างมาก

5.2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ระบบบันทึกคำพยานตามวิธีบันทึกด้วยภาพและเสียงมีประสิทธิภาพและไม่รบกวนหรือเป็นอุปสรรคในกระบวนการพิจารณาคดี จึงขอเสนอให้ปรับปรุงและพิจารณาเกณฑ์และหลักการในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ควรพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ โดยให้ถือคำพยานที่บันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้นั้น เป็นส่วนหนึ่งของถ้อยคำสำนวนตามความหมายของคำว่า “ถ้อยคำสำนวน” ตามมาตรา 2 (19) การลงลายมือชื่อรับรองถ้อยคำสำนวนตาม มาตรา 10 และมาตรา 11 ว่าให้ผู้พิพากษาลงลายมือรับรองการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียง และผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองการให้ถ้อยคำของตนเอง

การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีใน มาตรา 237 วรรคสี่ ควรพิจารณาข้อความที่ศาลอ่านคำเบิกความให้พยานฟัง และนำบทบัญญัติใน มาตรา 172 มาบังคับใช้โดยอนุโลมแก่การบันทึกคำพยาน เพื่อให้สามารถบันทึกคำพยานที่เบิกความล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้

การสืบพยานที่ไม่สามารถมาศาลได้ตาม มาตรา 230/1 ควรต้องพิจารณาข้อความในวรรคสุดท้ายว่า ที่ให้การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าเป็นการสืบพยานในห้องพิจารณาคดี เพื่อให้สอดคล้องและสามารถบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงได้

การทำบันทึกยืนยันข้อเท็จจริงตาม มาตรา 230/2 นั้น อาจมีการนำไปเป็นหัวข้อในการศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดและความเป็นไปได้ในการให้ยอมรับบันทึกยืนยันข้อเท็จจริงของพยานที่อยู่ต่างประเทศด้วยการบันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกได้

2) ควรนำระบบบันทึกคำพยานด้วยการบันทึกภาพและเสียงไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง อาทิเช่นกรณีที่มีการสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีได้ หรืออาจใช้เพื่อบันทึกถ้อยคำพยานบุคคลที่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความสำคัญ และอาจไม่ได้ตัวมาในชั้นสืบพยาน นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังสามารถพิจารณาไปถึงคดีอุกฉกรรจ์ประเภทอื่นๆ ที่มีความรุนแรง (serious offence) หรือในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรม หรือในคดีที่ต้องมีการคุ้มครองพยาน อันเนื่องมาจากอิทธิพลของผู้ต้องหา นั้น ย่อมล้วนส่งผลให้พยานไม่มั่นใจในการให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม การนำวิธีการบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงมาใช้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และอนุญาตให้ศาลรับฟังคำเบิกความของพยานที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาพและเสียงในชั้นสอบสวนเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล เช่นเดียวกับการดำเนินคดีเด็กด้วยนั้น ย่อมเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก

3) ตราบไคที่กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ นั้น ศาลสูงจำเป็นต้องปฏิบัติเป็นอย่างยิ่งด้วยหน้าที่ของศาลพิจารณาชั้นที่สอง (second trial court) ที่จะต้องค้นหาความจริงซึ่งนำพยานหลักฐานอื่นให้ได้มาซึ่งความจริงแท้ จึงจำเป็นที่ผู้พิพากษาจะต้องได้เห็นและได้ฟังถ้อยคำเบิกความของพยาน ได้สังเกตอากัปกริยาท่าทางของพยานด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นเครื่องช่วยในเรื่องการซึ่งนำพยานที่น่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ให้สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง

4) ควรให้ศาลมีดุลพินิจในการปรับวิธีบันทึกคำพยานในแต่ละคดีนอกเหนือจากที่วางข้อกำหนดไว้ ในความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันควรคำนึงถึงประเภทและลักษณะแห่งคดีนั้นๆ ด้วย ซึ่งแม้จะได้มีข้อกำหนด ระเบียบและเกณฑ์ในการบันทึกคำเบิกความเป็นที่ชัดเจนแล้วก็ตาม กฎหมายก็ควรให้อำนาจศาลมีดุลพินิจในการสั่งหรือกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบันทึกคำพยานให้เหมาะสมเป็นรายคดีได้ ไปในระดับหนึ่งด้วยเพื่อให้ศาลสามารถอำนวยความสะดวกได้ตามเจตนารมณ์ของการสืบพยานในคดีอาญา

5) ในการบันทึกโดยเครื่องบันทึกภาพและเสียงควรมีการถอดข้อความที่พยานเบิกความตามที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรควบคู่ไปด้วยในช่วงแรก เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมสรุปข้อเท็จจริงก่อนที่ศาลชั้นต้นจะพิพากษา และสะดวกในการคัดถ่ายถ้อยคำพยานเพื่อเขียนแถลงการณ์ปิดคดีก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา แต่จะถอดข้อความภาพและเสียงเฉพาะในคดีที่มีการอุทธรณ์ ฎีกา แต่สำหรับคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต นั้น แม้จะต้องส่งสำนวนคดีไป

ยังศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 245 ก็ตาม ก็ไม่จำเป็นต้องถอดความเป็นตัวอักษรอีก เพราะศาลอุทธรณ์สามารถพิจารณาข้อเท็จจริงอีกครั้งได้จากบันทึกคำพยานที่บันทึกไว้ด้วยภาพและเสียงได้เลยทีเดียว

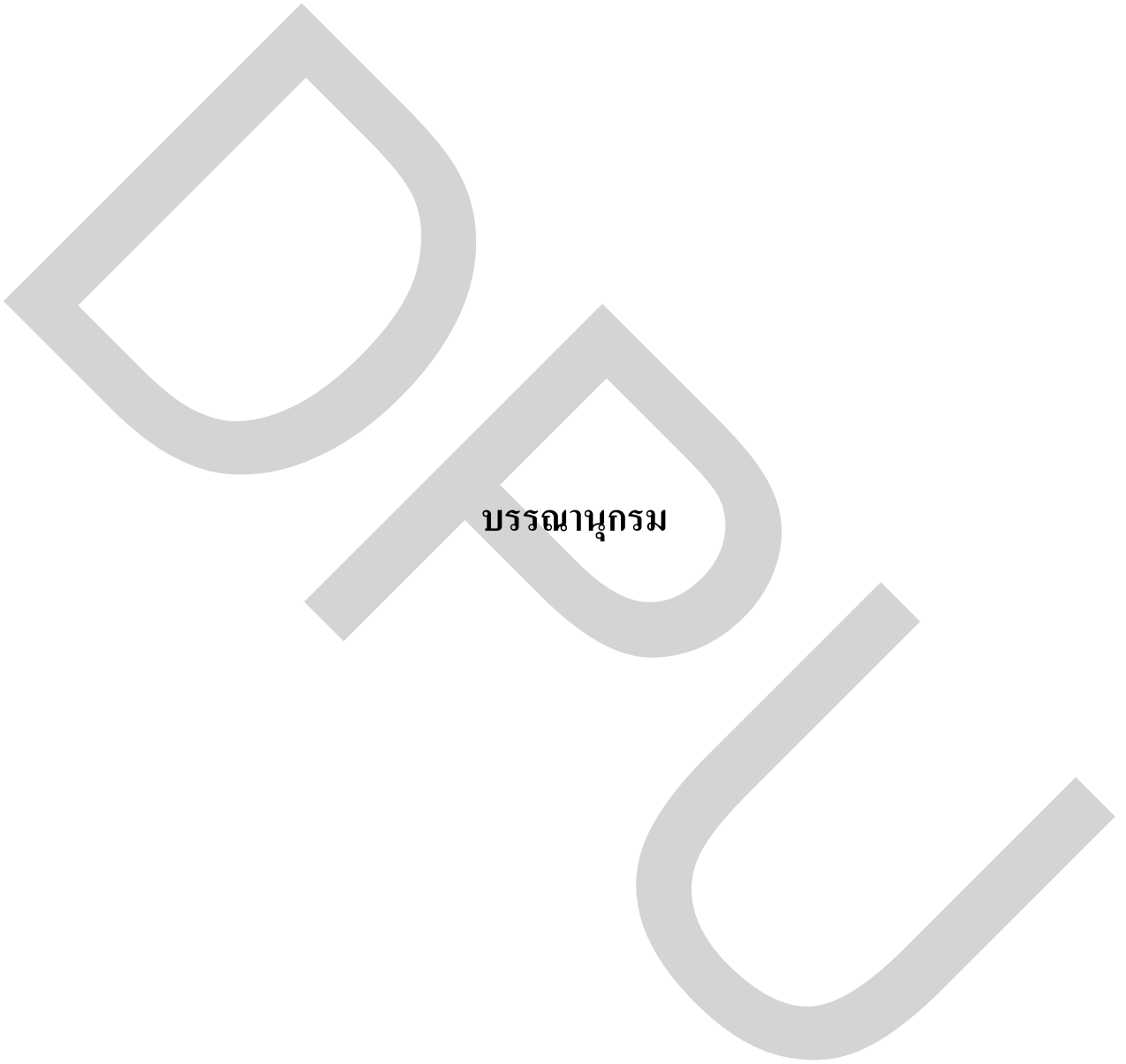
6) ควรกำหนดเงื่อนไขในการรับฟังให้ชัดเจนว่าถ้าเกิดการขัดแย้งกันให้ถือตามวัสดุภาพดีกว่าเพราะได้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งหากจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการรับรู้ของมนุษย์แล้วนั้น จะเห็นว่า การรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสที่มากกว่า เช่น การดูตัวอักษรด้วยตา กับการดูภาพและได้ยินเสียงประกอบย่อมเกิดการรับรู้และเข้าใจเรื่องราวได้มีประสิทธิภาพมากกว่า แต่การบันทึกด้วยภาพและเสียงก็มีข้อจำกัดในการเรียกดูซ้ำ เรียกดูย้อนหลัง หรือการพิจารณากลับไปกลับมาจากถ้อยคำของพยานหลายๆ คน แต่การอ่านสำนวนจะสามารถเปิดอ่าน กวาดสายตาเลือกเฉพาะส่วนที่ต้องการได้ง่ายกว่า รวมถึงการหาเอกสารอ้างอิงถ้อยคำพยานที่ถูกบันทึกไว้ก็จะค้นหาได้ง่ายกว่า เพราะอยู่ในถ้อยคำสำนวนด้วย

7) แม้จะมีระบบบันทึกคำพยานด้วยภาพและเสียงแล้ว แต่ในกรณีที่ศาลสูงเห็นสมควรทำการสืบพยานเพิ่มเติมไม่ว่าโดยพิจารณาเห็นสมควรเองหรือเมื่อคู่ความมีคำร้องขอศาลสูงจะต้องคำนึงถึงประเภทคดี ลักษณะคดี และเกณฑ์ต่างๆ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นฐานในการใช้ดุลพินิจและกำกับให้มีการสืบพยานเช่นที่ว่านั้น และที่สำคัญการสืบพยานดังกล่าวควรที่จะต้องให้ศาลสูงออกนั่งพิจารณาเองและครบองค์คณะมิใช่ให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้ดำเนินการแทน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตรงตามที่ศาลสูงผู้มีคำสั่งให้สืบพยานเพิ่มเติมนั้นประสงค์

8) ศาลควรมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง เป็นกลางที่มีความเป็นภาวะวิสัย และทำการตรวจสอบพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงอย่างแท้จริง ศาลไม่ควรวางเฉยเมื่อมีวิธีการอื่นมาแทนการบันทึกคำพยานด้วยการอมความ และทำให้ศาลมีอิสระ มีเวลาเพียงพอที่จะทำหน้าที่ค้นหาให้ได้ความจริงในคดี เช่น ชักถามพยานเองอย่างละเอียดของศาล สักเกตอากัปภิกขีของพยานขณะเบิกความ เรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบเพิ่มเอง และการพิจารณาพิพากษาของศาลควรที่จะต้องนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนดทุกครั้ง และจะต้องเป็นองค์คณะเดียวกันตั้งแต่ต้นจนจบการพิจารณา เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงองค์คณะจะทำให้องค์คณะบางส่วนไม่ได้รู้เห็นการสืบพยานตลอดทั้งคดี และจะพิจารณาอ่านจากสำนวนที่ผู้พิพากษาท่านอื่นสรุปไว้แล้วย่อมไม่ถูกต้อง

9) การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าวควรมีการทดลองใช้และการประเมินผลก่อนว่ามีข้อจำกัดในกระบวนการพิจารณาของศาลเพียงใด โดยการศึกษาการปรับปรุงดังกล่าวควรจะต้องคำนึงถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านอื่นๆ เช่น ในกระบวนการพิจารณาอื่นความพร้อมของศาลยุติธรรมและคู่ความค่าใช้จ่าย ความสะดวกและความสามารถในการเข้าถึงคำพยาน และการใช้ดุลพินิจในการบันทึกของผู้พิพากษาจะต้องให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุดโดยปราศจากอคติ

จากการศึกษาที่ทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่าการบันทึกคำพยานด้วยวิธีการบันทึกลงบนวัสดุที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ ที่มีการแก้ไขใหม่นั้นนับว่าเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในเชิงเทคนิคเครื่องมือในการนำสืบพยานหลักฐานมากกว่าการพัฒนาทางการพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินคดีอาญา แม้ว่าจะมีผลให้กระบวนการสืบพยานเป็นไปได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว ชัดเจน และทันสมัยกับสภาพสังคมปัจจุบัน แต่ในความสะดวกรวดเร็ว และชัดเจนนั้น ยังมีข้อพิจารณาที่อาจกลายเป็นอุปสรรคให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากคำเบิกความพยานไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานและยังไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการสืบพยานในบางมาตรา จึงควรพิจารณาถึงความสอดคล้องต้องกันของบทบัญญัติกฎหมายทั้งกระบวนการพิจารณา อันเกี่ยวกับและเกี่ยวเนื่องกับการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นการบันทึกคำพยาน การรับฟังพยาน การพิจารณาวินิจฉัยพยานและการตัดสินพิพากษาคดี เพื่อให้การปรับปรุงกฎหมายในเรื่องระบบบันทึกคำพยานได้เข้าถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและบรรลุเจตนารมณ์ของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาได้อย่างแท้จริงที่จะต้องให้ความสำคัญ สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

โกเมน กัทรภิรมย์. (2530). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจ็มชัย ชุตินวงศ์. (2543). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

คณิง ภาไชย. (2518). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คณิต ณ นคร. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (2547). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2539). **กฎหมายเองโกอเมริกันเบื้องต้น**.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2551). **นักกฎหมาย กับ อคติ**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: เกนโกรว.

พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี (จิตร ณ สงขลา). (2546). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะคำพิง**

พยานหลักฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิศาลบรรณนิติ.

ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดาและวุฒิพงษ์ เวชยานนท์. (2541). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**

(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

รชฎ เจริญน้ำ. (2551). **พยานในคดีอาญา**. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

โสภณ รัตนากร. (2544). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

อุดม รัฐอมฤต. (2552). **คำอธิบายกฎหมายบลักษณะพยานหลักฐาน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:

โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แอล คูปลาตร์ และวิจิตร ลุติตานนท์. (2479). **คำสอนกฎหมายลักษณะพยาน และจิตวิทยา**.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.

บทความ

- กิริติ กาญจนรินทร์. (2547, เมษายน-พฤษภาคม). “การรับฟังพยานหลักฐานและวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา (ตอน 1).” วารสารศาลยุติธรรม, ปีที่ 4, ฉบับที่ 7.
- คณิต ณ นคร. (2522, สิงหาคม). “ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ...(ฉบับที่ ...).” วารสารอัยการ, ปีที่ 2, ฉบับที่ 20.
- จุมพล ภิญโญสินวัฒน์ และสุภกิจ เข้มประชา. (2543, กันยายน). “ระบบบันทึกคำพยาน.” บทบัญญัติ, เล่มที่ 56, ตอน 3.
- ชัยชาญ วิบูลย์ศิริ. (2522). “บันทึกรายงานการดำเนินงานศาลยุติธรรมประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์.” บทบัญญัติ, เล่มที่ 36, ตอน 4.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2550, พฤษภาคม – สิงหาคม). “วิธีพิจารณาความอาญาตามระบบได้ส่วนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” ดุลพาห, ปีที่ 54, เล่ม 2.
- ศุภฤกษ์ หัสละเมียร. (2541, กรกฎาคม – สิงหาคม). “การสืบพยานเด็กด้วยระบบโทรทัศน์วงจรปิดนวัตกรรมใหม่เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก.” ดุลพาห, ปีที่ 45, เล่ม 2.
- ธานี วรรณทร์. (2549, มกราคม-มิถุนายน). “ประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.” วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1.
- พนิดา เสวตสุทร. (2543, มกราคม-เมษายน). “การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงสัมพันธ์.” ดุลพาห, ปีที่ 47, เล่ม 1.
- พรชัย รัศมีแพทย์. (2547, ธันวาคม). “การปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีอาญา.” วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช, ปีที่ 16, ฉบับที่ 2.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538, ตุลาคม – พฤศจิกายน). “การรับฟังข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐาน: ปัญหาและข้อเสนอแนะ.” ดุลพาห, ปีที่ 42, เล่ม 4.
- _____. (2540, กรกฎาคม-กันยายน). “คำเบิกความที่บันทึกล่วงหน้า Written Evidence มิติใหม่ของการสืบพยานบุคคลในศาลอาญา.” ดุลพาห, ปีที่ 44, เล่ม 3.
- ไพจิตร ปุญญพันธ์. (2509, ตุลาคม). “การพิจารณาต่อหน้าจำเลย.” บทบัญญัติ, เล่มที่ 24, ตอน 4.
- ภานุ รังสิตหัส. (2542, มกราคม-มิถุนายน). “กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี.” ดุลพาห, ปีที่ 46, เล่ม 1.
- วชิรวิทย์ พันธุ์สวัสดิ์. (2549, กรกฎาคม). “การบันทึกคำพยาน.” ศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ 1, เล่มที่ 7.

วีระ ทรัพย์ไพศาล และกนก อินทร์มพรย์. (2524, มกราคม–กุมภาพันธ์). “รายงานการดูงานศาล
ณ ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา.” **ดูเฉพาะ, ปีที่ 28, เล่ม 1.**

วันชัย รุจนวงศ์ และคุณหญิง หัสติละเมียร. (2540, กรกฎาคม–กันยายน). “รายงานการไปดูงานการ
ป้องกันสิทธิเด็กที่ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศออสเตรเลีย.”
ดูเฉพาะ, ปีที่ 44, เล่ม 3.

วรรณชัย บุญบำรุง. (2543, มกราคม–เมษายน). “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่งฝรั่งเศส ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาที่ค่อนข้างไปทางแบบไต่สวน.”
ดูเฉพาะ, ปีที่ 47, เล่มที่ 1.

วิศิษฐ์ ลิขานนท์ และสำเร็จ ไชยชิด. (2522, กันยายน–ตุลาคม). “รายงานการดูงานศาลประเทศ
ฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมัน และอิตาลี.” **ดูเฉพาะ, ปีที่ 26, เล่ม 5.**

ศุภกิจ เข้มประชา. (2544). “การประเมินผลในเชิงวินิจฉัย และการใช้สื่อบันทึกภาพ และเสียงใน
คดีเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ.” **บทบัญญัติ, เล่ม 57, ตอน 1.**

สถิตย์ เล็งไธสง. (2524). “ทางแก้ไขปัญหาทัศนคติความคับคั่งในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาล
ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน.” **บทบัญญัติ, เล่ม 38, ตอน 2.**

สรรพสิทธิ์ กุ่มพ้ประพันธ์. (2541, มกราคม–มิถุนายน). “แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิด
สิทธิเด็กในประเทศไทย.” **ดูเฉพาะ, ปีที่ 45, เล่ม 1.**

สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2521). “การทดลองบันทึกคำพยานของศาลแพ่ง.”
บทบัญญัติ, เล่มที่ 35, ตอน 4.

สิทธิชัย ลิขานนท์. (2545, พฤษภาคม–สิงหาคม). “การรับฟังพยานบุคคล (พยานเดี่ยว)
ในคดีอาญา.” **ดูเฉพาะ, ปีที่ 42, เล่ม 9.**

โสภณ รัตนากร. (2550, เมษายน–พฤษภาคม). “การปรับเปลี่ยนระบบบันทึกคำพยานของศาล
ยุติธรรม.” **ศาลยุติธรรม, ปีที่ 6, ฉบับที่ 3.**

หลวงจำรูณ เนติศาสตร์. (2549, มกราคม–มิถุนายน). “แนวคิดในการปรับปรุงราชการศาล
ยุติธรรม.” **วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1.**

อุดม รัฐอมฤต. (2533, มีนาคม). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” **วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 20, ฉบับ 1.**

_____. (2542, มีนาคม). “พยานตามกฎหมายเก่าสยาม.” **วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 29, ฉบับ 1.**

วิทยานิพนธ์

- กู่เกียรติ เมืองสง. (2550). การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จตุรงค์ บุรณานนท์. (2544). สิทธิพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พนิดา เสวตสุนทร. (2539). การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้การสื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราตรี ดามี. (2549). การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนภรณ์ จิระวัฒน์. (2550). การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ศึกษากรณีการนำระบบประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันทนา วิริยะแพทย์สม. (2544). การใช้บันทึกคำเบิกความแทนการซักถามพยานในคดีแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ. (2544). การพัฒนาระบบการสืบพยานในศาล บันทึกถ้อยคำพยานล่วงหน้าต่อศาลในคดีแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมทรัพย์ นำอำนวย. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

- กองวิชาการสำนักงานศาลยุติธรรม. (2543). ระบบบันทึกคำพยานของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ (เอกสารประกอบการสัมมนา). กรุงเทพฯ: กองวิชาการศาลยุติธรรม.

สำนักงานศาลยุติธรรม และคณะวิจัยภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2550). การบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ฉบับผู้บริหารศาลยุติธรรม (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง สำนักงานวิชาการศาลยุติธรรม และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2550). การบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัลของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย (เอกสารประกอบการสัมมนา). กรุงเทพฯ: ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ธีรศักดิ์ ชีขุนทด. (2550). ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความอยุติธรรม คดีฝุ่นฝ้าย 12 ปี ยังไม่จบ. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=63957>

ประพนธ์ ศาตะมาน. (2521). เครื่องบันทึกเสียงกับการพิจารณาคดีของศาล. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2552, จาก <http://www.library.coj.go.th>

โสภณ รัตนากร. (2520). รายงานการดูงานศาลยุติธรรม ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา (ตอน 2). สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexarticle.2php?Idmain=42&&No=33&&Title>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Frank W. Miller, Robert O. Dawson, George E. Dix and Raymond I. Pamas. (1986). **Prosecution and Adjudication**. New York: The foundation Press.

Gilbert B. Stuekey. (1976). **Procedure in the justice system**. Ohio Bell: Howell.

Henry R. Glick. (1983). **Court Politics and Justice**. New York: Mcgrawhill Book.

I.H. Dennis. (1999). **the Law of Evidence**. London: Sweet & Maxwell.

Inns of Court School of Law. (1994). **Civil Litigation** (6th ed.). London: Blackstone Press.

John H. Wigmore. (1935). **A student s' Textbook of the Law of Evidence**. Broolynthe: Foundation Press.

John H. Langbein. (1977). **Comparative of Criminal Procedure Germany**. New York: West Press.

John Bell, Sophie Baryon and Simon Whittaker. (1998). **Principles of French Law**. Oxford: Oxford University Press.

Kevin M. Clermont. (1995). **Civil Procedure** (4 th ed.). St. Paul Minn: West Press.

Michael Zander. (1980). **Cases and Materials on the English Legal System** (3 rd ed.). London: Weidenfeld and Nicolson.

Peter Murphy. (1988). **A Practiceal Approach to Evidence**. London: Blackstone Press.

Stuart Sime. (1995). **A Practical Approach to Civil Procedure** (2 nd ed.). London: Blackstone Press.

Stephen O' Malley and Alexander Layton. (1989). **European Civil Practice**. London: Sweet and Maxwell.

ARTICLE

Maurice Lee. (1999). "Lawyer's Errors and Prejudice." **Hong Kong Lawyer, Vol. 1999, Aug.**

LAWS

Federal Court Improvement Act. 1982.

Evidential & Diagnostic Interview on VDO under Amendment Act. 1989.

Criminal Procedure Law of the People's Republic of China Act.1979-1982.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

กิตติพงษ์ เชิดชูจิต

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2541

ประกาศนียบัตรทนายความ รุ่นที่ 17 พ.ศ. 2544

ประกาศนียบัตรเนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55 พ.ศ. 2546

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ที่ปรึกษากฎหมาย / ทนายความ

บริษัทกฎหมาย ศลย์ ไซยสุด จำกัด

ผลงานทางวิชาการ

ทนายความกับการบันทึกคำพยานรูปแบบใหม่ใน

คดีอาญา วารสารกฎหมายของสภาทนายความ

IDEA ปีที่ 18 ฉบับที่ 13 พฤษภาคม 2553